

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra mediálních studií

Bc. Sabina Růžičková

**Mediální obraz vstupu vojsk Varšavské
smlouvy do Československa ve vybraných
italských denících**

Magisterská práce

Praha 2011

Autor práce: **Bc. Sabina Růžičková**

Vedoucí práce: **PhDr. Petr Bednařík, Ph.D.**

Oponent práce:

Datum obhajoby: 2011

Hodnocení:

Bibliografický záznam

RŮŽIČKOVÁ, Sabina. *Mediální obraz vstupu vojsk Varšavské smlouvy do Československa ve vybraných italských denících*. Praha: Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, 2011. 168 s. Vedoucí diplomové práce PhDr. Petr Bednařík, Ph.D.

Anotace

Diplomová práce „Mediální obraz vstupu vojsk Varšavské smlouvy do Československa ve vybraných italských denících“ pojednává o tomto přelomovém milníku v československých dějinách z pohledu čtyř italských listů. Mým úkolem bylo zjistit, zda zvolená periodika vycházející v roce 1968 na Apeninském poloostrově referovala o tomto historickém fenoménu shodně, pravdivě a nezájatě, či se naopak z hlediska rozdílnosti svého politického smýšlení lišila ve formě, obsahu a také rozsahu, jakým o vpádu vojsk Sovětského svazu a jeho satelitů informovala své čtenáře.

V úvodu mé diplomové práce jsem se také snažila nastínit zlomové události v československých dějinách, které předcházely postupnému zrodu unikátního demokratizačního procesu nazvaným Pražské jaro. Věnovala jsem se i jeho několikaměsíčnímu reformnímu průběhu, který byl násilně potlačen vstupem vojsk Varšavské smlouvy do Československa.

Na závěr mé práce jsem pomocí historické srovnávací analýzy vyhodnotila, jakým způsobem referovaly o tomto jevu v průběhu měsíce srpna 1968 jednotlivé italské listy, v čem se lišily nejen mezi sebou navzájem, ale i jejich rozdílné pojetí vůči této události a historickým faktům dostupným v odborné literatuře.

Abstract

The diploma work “Media portrayal of Warsaw pact invasion to Czechoslovakia in selected Italian newspapers” brings closer look at this historical phenomena from the view of several Italian newspapers. The task was to analyze journals published on the Apennine Peninsula and their reporting about this invasion regarding their political profile. The examined units were the form, the content and size of reports.

In the beginning of my thesis, I was trying to provide a closer look at the situation in Czechoslovakia in 1968, the process of becoming more liberal and free, which was violently interrupted in August 1968 by the Warsaw troops.

In the end of my diploma, I used a comparative historical analysis to see how the particular Italian media informed its readers about the situation and how much they differ in the point of view at the situation

Klíčová slova

Vstup, vojska, Varšavská smlouva, Československo, mediální obraz, italské deníky

Keywords

The Invasion, army, Varsavia Pact, Czechoslovakia, medial reflection, italian daily newspapers

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Vlastní text práce bez anotací a příloh má celkem 254 636 znaků s mezerami, tj. 137 normostran.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna veřejnosti pro účely výzkumu a studia.

V Praze dne 11. 1. 2011

Sabina Růžičková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala mému konzultantovi, profesorovi PhDr. Petru Bednaříkovi, Ph.D. za podnětné rady a připomínky.

Obsah

OBSAH	1
ÚVOD	3
1. HISTORICKO-POLITICKÝ KONTEXT	5
1.1. CO PŘEDCHÁZELO ROKU 1968?	5
1.1.1. <i>Poválečné období</i>	5
1.1.2. <i>Nástup komunismu k moci</i>	6
1.1.3. <i>50. léta</i>	7
1.1.4. <i>60. léta</i>	8
1.2. ROK 1968 – NÁSTUP REFORMNÍHO Hnutí	10
1.2.1. <i>Počátky Pražského jara</i>	10
1.2.2. <i>Akční program</i>	12
1.3. ROZKVĚT MÉDIÍ V OBDOBÍ PRAŽSKÉHO JARA	13
1.3.1. <i>Zrušení cenzury</i>	15
1.3.2. <i>Vznik nových tiskovin a pořadů</i>	16
1.3.3. <i>Tištěná média</i>	17
1.3.4. <i>Československá televize</i>	20
1.3.5. <i>Československý rozhlas</i>	22
1.3.6. <i>Kritické reakce</i>	22
1.4. BLÍŽÍCÍ SE KONEC PRAŽSKÉHO JARA.....	24
1.4.1. <i>Přípravy na invazi</i>	26
1.4.2. <i>Dva tisíce slov</i>	27
1.4.3. <i>Kritika Pražského jara státy Varšavské smlouvy</i>	28
1.5. JEDNÁNÍ V ČIERNÉ NAD TISOU A BRATISLAVĚ	31
1.6. POSLEDNÍ DNY PŘED OKUPACÍ	33
1.7. OKUPACE ČESKOSLOVENSKA 21. SRPNA 1968.....	35
1.7.1. <i>Průběh invaze</i>	35
1.8. KONEC PRAŽSKÉHO JARA	38
1.8.1. <i>Reakce občanů a vlády</i>	38
1.8.2. <i>Moskevská jednání</i>	39
1.9. MÉDIA BĚHEM OKUPACE.....	40
1.9.1. <i>Československý rozhlas</i>	41
1.9.2. <i>Československá televize</i>	44
1.9.3. <i>Tištěná média</i>	46
1.10. REAKCE SVĚTA NA OKUPACI.....	49
1.11. POSRPNOVÉ UDÁLOSTI A NÁSTUP NORMALIZACE	50
1.11.1. <i>Okleštění svobody médií</i>	50
1.11.2. <i>Odklon od reforem</i>	52
1.12. REVOLUČNÍ ROK 1968	53
1.12.1. <i>Itálie v 60. letech</i>	53
1.12.2. <i>Studentské nepokoje</i>	55
1.12.3. <i>„Horký podzim“ roku 1968</i>	56
1.12.4. <i>Reakce Itálie na okupaci Československa</i>	57
2. ROZBOR ITALSKÝCH LISTŮ	59
2.1. L'UNITÀ	59
2.1.1. <i>Období 1. - 20. 8. 1968</i>	60
2.1.2. <i>Období 21. - 31. 8. 1968</i>	62
2.1.3. <i>Shrnutí</i>	72
2.2. PAESE SERA	74
2.2.1. <i>Období 1. - 20. 8. 1968</i>	76

Diplomová práce

2.2.2.	Období 21. – 31. srpen 1968.....	79
2.2.3.	Shrnutí.....	86
2.3.	IL TEMPO.....	88
2.3.1.	Období 1. – 20. srpen 1968.....	88
2.3.2.	Období 21. – 31. srpen 1968.....	93
2.3.3.	Shrnutí.....	113
2.4.	CORRIERE DELLA SERA.....	114
2.4.1.	Období 19. – 28. srpna.....	115
2.4.2.	Shrnutí.....	131
ZÁVĚR.....		132
SUMMARY		135
POUŽITÁ LITERATURA.....		136
PŘÍLOHY.....		139
Příloha č. 1:	Třetí strana italského deníku l'Unitá z 14. srpna 1968.....	139
Příloha č. 2:	Titulní strana italského deníku l'Unitá z 22. srpna 1968.....	140
Příloha č. 3:	Titulní strana italského deníku l'Unitá z 23. srpna 1968.....	141
Příloha č. 4:	Titulní strana italského deníku l'Unitá z 27. srpna 1968.....	142
Příloha č. 5:	Titulní strana italského deníku l'Unitá z 28. srpna 1968.....	143
Příloha č. 6:	Titulní strana italského deníku Paese Sera z 22. srpna 1968.....	144
Příloha č. 7:	Titulní strana italského deníku Paese Sera z 23. srpna 1968.....	145
Příloha č. 8:	Třetí strana italského deníku Paese Sera z 23. srpna 1968.....	146
Příloha č. 9:	Titulní strana italského deníku Paese Sera z 24. srpna 1968.....	147
Příloha č. 10:	Titulní strana italského deníku Paese Sera z 24. srpna 1968.....	148
Příloha č. 11:	Třináctá strana italského deníku Corriere della Sera z 19. srpna 1968.....	149
Příloha č. 12:	Titulní strana italského deníku Corriere della Sera z 21. srpna 1968.....	150
Příloha č. 13:	Titulní strana italského deníku Corriere della Sera z 22. srpna 1968.....	151
Příloha č. 14:	Třetí strana italského deníku Corriere della Sera z 22. srpna 1968.....	152
Příloha č. 15:	Titulní strana italského deníku Corriere della Sera z 23. srpna 1968.....	153
Příloha č. 16:	Titulní strana italského deníku Corriere della Sera z 25. srpna 1968.....	154
Příloha č. 17:	Titulní strana italského deníku Corriere della Sera z 28. srpna 1968.....	155
Příloha č. 18:	Titulní strana italského deníku Tempo z 21. srpna 1968.....	156
Příloha č. 19:	Titulní strana italského deníku Tempo z 22. srpna 1968.....	157
Příloha č. 20:	Titulní strana italského deníku Tempo z 24. srpna 1968.....	158
Příloha č. 21:	Titulní strana italského deníku Tempo z 25. srpna 1968.....	159
Příloha č. 22:	Titulní strana italského deníku Tempo z 27. srpna 1968.....	160
Příloha č. 23:	Titulní strana italského deníku Tempo z 30. srpna 1968.....	161

Úvod

Na myšlenku zpracovat toto téma mé diplomové práce mě přivedly časté návštěvy Itálie, které mi byly umožněny díky studiu italského gymnázia. Vždy mě velmi překvapil a nutno říci i potěšil zájem Italů, kteří se živě zajímali o naši republiku, její osobnosti, historii a samozřejmě také o fenomén Pražského jara. Nejenže mě udivovala jejich více než obstojná znalost této tragické součásti československých dějin, ale i osobní vzpomínky na tuto smutnou událost. Ty si nejčastěji vybavovali v podobě snímků projíždějících sovětských tanků ulicemi obdivované Prahy.

Spoustu zajímavých informací a postřehů jsem se dozvěděla i jako průvodkyně po našem hlavním městě. Když jsem v historickém výkladu dospěla k roku 1968, jen málokdo z mých posluchačů z Apeninského poloostrova spontánně nevykřikl jméno Alexandra Dubčeka (mimochodem v Itálii patřící k nejvíce oblíbeným osobnostem z bývalého Československa). Naše diskuze se poté na několik desítek minut stočila k tématu, co by se stalo, kdyby „socialismus s lidskou tváří“ nebyl násilně potlačen vojsky zemí Varšavské smlouvy.

Velmi cenné podklady a podněty jsem poté získala od italského novináře Claudia Buttazza, který mi věnoval DVD s reportážními záběry z okupovaného Československa doplněné o vzpomínky ústředních postav Pražského jara, jež osobně natočil. Následně mi také pomohl zvolit nejvhodnější deníky, které se svým politickým zaměřením pohybovaly od komunistické levice přes střed až po list pravice. Jelikož se ani jedno z těchto periodik nenacházelo v žádné knihovně v České republice, odjela jsem do Říma, kde jsem navštěvovala tamní Národní knihovnu a studovala uveřejněné příspěvky.

Ač jsem díky shora zmiňovaným reakcím již předem očekávala velký zájem italských médií o tuto událost odehrávající se v Československu v srpnu roku 1968, rozsah, s nímž jsem se poté setkala na stránkách čtyř zkoumaných deníků, mě opravdu překvapil. Z tohoto důvodu jsem se po dohodě s mým konzultantem nakonec rozhodla podrobit zkoumání pouze měsíc srpen, ten byl z hlediska objemu dat více než dostačujícím materiálem pro mou diplomovou práci.

V první části jsem se věnovala historickému kontextu, tedy nejen dějinným milníkům, které předcházely a ovlivnily Pražské jaro, ale i průběhu a rozvoji tohoto fenoménu, který byl násilně potlačen z rozhodnutí Sovětského svazu a jeho satelitů.

Diplomová práce

V jedné kapitole jsem se zabývala i vzájemnými československo-italskými vztahy v šedesátých letech.

V druhé – praktické části jsem se na čtyřech zvolených italských denících snažila pomocí historické srovnávací analýzy zjistit, jakým způsobem o daném tématu informoval list Italské komunistické strany l'Unitá, levicový deník Paese Sera, pravicový il Tempo a titul vyznávající politiku středu Corriere della Sera. Vše jsem poté porovнала a v závěru své práce vyhodnotila.

1. Historicko-politický kontext

1.1. Co předcházelo roku 1968?

Fenomén Pražské jaro se nesmazatelně zapsal do našich dějin a ovlivnil tak vývoj tehdejšího Československa na dlouhá léta. Tento demokratizační proces se nezrodil ze dne na den, ale byl výsledkem dlouhodobé snahy o zmírnění dvacetileté absolutistické nadvlády Sovětského svazu, která měla za následek totální nesvobodu médií, zdevastované hospodářství, oslabený průmysl a neotřesitelné postavení komunistické strany.

Co tedy předcházelo období, v němž se občané mohli konečně svobodně vyjádřit a beze strachu projevit svůj názor?

1.1.1. Poválečné období

Druhá světová válka změnila nejen politickou mapu Evropy, ale také velmocenské vztahy. Do evropské politiky výrazně vstoupily Spojené státy a Sovětský svaz. Obě tyto velmoci byly na konci války hlavními aktéry protihitlerovské koalice, která výrazně ovlivňovala poválečné uspořádání evropských poměrů.

Po splnění hlavního cíle – porážce nacistického Německa, se jejich zájmy začaly stále více lišit a rozcházet. Díky tomu se Evropa postupně rozdělila na dva protichůdné póly – na západní a sovětský.

Na základě dohody v Teheránu a na Krymu byla vytvořena tzv. demarkační čára, kde si vítězné mocnosti – Velká Británie, USA a SSSR rozdělily poválečnou Evropu. Československo se tím dostalo pod přímý vliv Moskvy, která tento vývoj považovala za zcela přirozený důsledek druhé světové války a jako svůj zákonný důsledek vítězství. Na konci roku 1945 Československo přišlo o Podkarpatskou Rus (12 644 km² území a přes 600 tisíc obyvatel).¹

V prvních poválečných letech se vnitřní politika Československa orientovala na odstranění některých národnostních menšin. Pozornost se upínala především na občany německé a maďarské národnosti.

---

¹ KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945 – 1948*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. s. 9 ISBN 80-04-25699-6.

Na konferenci v Postupimi v srpnu roku 1945 se Stalin zasadil o odsun občanů německé národnosti z území Československa. K tomu následně docházelo převážně v roce 1946. Podle statistik bylo do konce roku 1946 odsunuto 2 256 milionů Němců a 660 tisíc opustilo zemi v tzv. „divokém odsunu“.²

Další problém způsobovaly armády nacházející se na československém území. Na západě Čech měli své základny američtí vojáci, na zbylém území Sověti. Jejich přítomnost logicky negativně ovlivňovala vládní moc a autoritu.

V Československu se nalézalo 165 tisíc sovětských vojáků, jejichž stav se následně snížil o 65 tisíc. Jejich peněžní potřeby, hrazené z rozpočtu ČSR, činily kolem 800 – 900 milionů korun měsíčně, odběry zboží dosahovaly 20 miliard a neprávem odvezené zboží bylo odhadováno nejméně na 3 miliardy.³

Rozpory v samotné vládě na sebe nenechaly dlouho čekat. Týkaly se především znárodnování. V roce 1945 docházelo k znárodnění průmyslu, peněžního sektoru a pojišťoven. Zestátněno bylo více než 3 000 podniků, tedy 67 % československého průmyslu.⁴ První etapa poválečné pozemkové reformy byla druhou největší změnou vlastnických vztahů. Šlo o konfiskaci půdy a zemědělských závodů Němců. Maďarů, kolaborantů a zrádců.

Dále dochází k přizpůsobení organizace výzbroje a výcviku československé armády armádě sovětské. Změny se nevyhnuly ani bezpečnosti. Stávající útvary jsou rozpuštěny a vzniká Sbor národní bezpečnosti rekrutující se z řad revolučních gard a komunistů. Měnily se i mezinárodní vztahy. Moskva označila jako hlavního nepřítele „míru a demokracie“ americký imperialismus. Toto jasné vymezení se pochopitelně odráželo i ve vnitropolitické situaci Československa.

1.1.2. Nástup komunismu k moci

Volby v květnu v roce 1946 vyhráli komunisté s 37,94 % hlasů⁵ a postupně začínají ovládat veškeré státní aparáty. Opozice se pomalu dostává do pasivity. Zákonným vyústěním této situace se stal únor 1948. Demisi ministrů nekomunistických

---

² KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945 – 1948*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. s. 15, ISBN 80-04-25699-6.

³ KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945 – 1948*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1991. s. 17, ISBN 80-04-25699-6.

⁴ CIHLÁŘ, Karel. *Věčné časy československé totalitní roky*. Vyd. 1. Praha: Respekt Publishing a.s. v Respekt Edici, 2009. s. 55, ISBN 977-80-87331-01-9.

⁵ MENCL, Vojtěch. *Křižovatky 20. století*. Vyd. 1. Praha: Naše vojsko, 1990. s. 227, ISBN 80-209-01805.

stran prezident Beneš 25. února překvapivě přijal. Vláda však nepadla. Na uvolněná místa byli prezidentem jmenováni prokomunističtí ministři. Tento Benešův akt okomentoval předseda vlády Klement Gottwald takto.

„My jsme věděli, protože ho známe, že Beneš má pro nás jednu příznivou stránku. Že totiž ví, co je síla, a že ji dovede ocenit. My jsme s tím počítali a hrálo to roli v důsledku, že náš návrh nakonec přijal.“⁶

V tomto období komunistická strana zcela ovládla politickou scénu a určovala její budoucí vývoj. V únoru 1948 došlo v ČSR k nastolení komunistického monopolu a oficiálnímu přechodu do područí sovětského bloku. Záhy začíná období nového režimu, oficiálně nazývané „budování základů socialismu“. Během nadcházejících pěti let se začínaly přetvářet všechny oblasti života společnosti dle nového – komunistického systému. Československá vláda se plně a bez odporu podřizovala sovětským zájmům, aniž by projevila jakoukoli vlastní iniciativu. Ani společnost se proti nastalé situaci příliš nebránila, neboť na sebemenší odpor bylo odpovídáno nelítostnými perzekucemi.

Samostatnou kapitolou první poloviny padesátých byly politické procesy, které se v té době staly součástí praktik komunistické vlády. Politické procesy jasně dokazující zvrhlost a krutost vládnoucí garnitury, měly za následek vnitrostraničnou krizi v letech 1953 – 1956, jež byla i předzvěstí krize režimu v tomto období.

1.1.3. 50. léta

Společenská krize zasáhla v roce 1953 prakticky všechny státy Sovětského bloku. V Československu se nejcitelněji odrazila v červnové měnové reformě, jež vyvolala masové projevy nespokojenosti.

Další projevy nesouhlasu se stávající situací způsobil XX. sjezd KSSS, na kterém poprvé z úst prvního tajemníka strany Nikity Sergejeviče Chrusčova zazněla Stalinova kritika. Tento pád Stalinova kultu inspiroval českou inteligenci, která na dubnovém II. sjezdu spisovatelů otevřeně kritizovala stávající společenské poměry, potažmo komunistické vedení. Přesto však tato společenská krize roku 1956 nepřerostla v masové střetnutí s komunistickou mocí, jak tomu bylo v Maďarsku nebo v Polsku.

---

⁶ VYHLÍDAL, Zdeněk. *Politika na pranyři*. Vyd. 1. Olomouc: Votobia, 2005. s. 106,

V listopadu 1957 zemřel prezident Antonín Zápotocký, funkci prezidenta a zároveň i prvního tajemníka strany v jedné osobě zastával Antonín Novotný. O tři roky později – v červenci 1960 přijalo Národní shromáždění novou ústavu, v níž byla legalizována moc komunistické strany. Změnil se i název republiky na Československou socialistickou republiku a ve státním znaku se nad hlavou českého lva objevila sovětská rudá hvězda.

1.1.4. 60. léta

Krizi v tomto období zaznamenalo československé hospodářství. Stagnoval národní důchod, hrozila inflace a růst nedostatkového zboží se stále zvyšoval.

V roce 1964 se konaly volby do Národního shromáždění s volební účastí přes 99 %.⁷ KSČ posílila pravomoci vlády a Národního shromáždění. Pomalu se tak začínal otvírat prostor pro veřejnou diskuzi. Jedním z prvních náznaků liberalizace kultury byla i konference o díle Franze Kafky v Liblicích v roce 1963.

V červnu 1967 se konal IV. Sjezd spisovatelů, na kterém došlo k otevřenému a ostrému konfliktu mezi zastánci reformu a jejich odpůrci. Sjezd vyvrcholil nevybíravou kritikou jak současného stavu československé kultury, tak politické situace v zemi. Tu inicioval Ludvík Vaculík, Ivan Klíma, Václav Havel, Pavel Kohout a řada dalších literárních osobností.

Nejednotnost se začala projevovat i uvnitř komunistické strany. Prezident a zároveň první tajemník komunistické strany Antonín Novotný musel čelit stále častějším hlasům, požadujícím jeho nahrazení.

V prosinci do Prahy zavítal i nejvyšší představitel Sovětského svazu L. I. Brežněv, který ke svému velkému znepokojení shledal, že rozpory ve vedení KSČ jsou hlubší a závažnější, než by se na první pohled zdálo. Zároveň si však uvědomil, že Novotný již není schopen zvládnout a zejména zvrátit dosavadní vývoj, což předznamenalo jeho konec. Nejasné, až opatrné stanovisko Moskvy se promítlo v Brežněvově známém pražském prohlášení: „*Eto vaše dělo*“ („*to je vaše věc*“).⁸

ISBN 80-7220-241-3.

⁷ CIHLÁŘ, Karel. *Věčné časy československé totalitní roky*. Vyd. 1. Praha: Respekt Publishing a.s. v Respekt Edici, 2009. s. 91, ISBN 977-80-87331-01-9.

⁸ KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1967 – 1969*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993. s. 11, ISBN 80-04-26142-6.

Ve dnech 11. – 13. prosince zasedalo předsednictvo ÚV KSČ, na kterém vystoupili tajemníci strany Drahomír Kolder, Jiří Hendrych, Štefan Sádovský, ale i Oldřich Černík, Jaromír Dolanský a Alexander Dubček s kritikou Novotného. Jedním z témat diskuze vedení ÚV KSČ bylo rozdělení funkcí prvního tajemníka strany a prezidenta republiky, což účastníky rozdělilo na zastánce a odpůrce stávajícího prvního muže země a komunistické strany. Došlo však k patové situaci, neboť pět členů včetně Dubčeka bylo pro rozdělení nejvyšších funkcí, stejný počet naopak s rozdělením nesohlasili. Spor byl nakonec vyřešen kompromisem, kdy byla tato ožehavá otázka přesunuta na příští zasedání ÚV KSČ.

Přibývajícimu tlaku však Antonín Novotný přeci jenom podlehl a na začátku roku 1968 uvolnil svůj post prvního tajemníka ÚV KSČ. Na zasedání 4. ledna 1968 se členové strany shodli na nejvhodnějším kandidátovi, jímž byl shledán Alexander Dubček.

„...Až do té chvíle jsem nepočítal s tím, že bych měl vystřídat Novotného já. Princip přiměřeného rozdělení nejvyšších funkcí mezi Čechy a Slováky nebyl ještě stanovený a pravděpodobnost byla proti mně jako Slovákovi. Ze čtyř vrcholných funkcí – prezidenta, premiéra, prvního tajemníka ústředního výboru a předsedy parlamentu – jen jednu zastával Slovák, a to Lenárt, který byl tehdy předsedou vlády. Očekával jsem tedy, že novým prvním tajemníkem ÚV KSČ bude opět Čech, a nebyl jsem proti, pokud to bude někdo reformně orientovaný, například Černík. Jeho jsem i navrhoval, ale on odmítal o tom i jen uvažovat a dával přednost tomu, zůstat ve funkci náměstka ministerského předsedy...“⁹

Následný den byl Alexander Dubček oficiálně uveden na post prvního tajemníka ÚV KSČ, čímž byl odstartován začátek reformního hnutí.

„...Zda jsem se cítil kvalifikovaný na tu funkci, je jiná otázka. Byl jsem si vědom obrovské odpovědnosti prvního tajemníka. Měl jsem tehdy už dost zkušeností ze stranické práce i práce ve veřejné správě, abych pochopil, jak fungují – tedy jedním

---

⁹ DUBČEK, Alexander. *Naděje umírá poslední*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Svoboda – Libertas, 1993. s. 135, ISBN 80-205-0351-X.

z mých prvořadých cílů bylo podstatně redukovat přímé zásahy strany do každodenní práce vlády. Chtěl jsem tím otevřít cestu reformám...“¹⁰

1.2. Rok 1968 – nástup reformního hnutí

„Rané období Pražského jara, mezi lednem a dubnem 1968, bylo předmětem mnoha kritických analýz, ale z toho, co jsem četl, všechny docházejí ke dvěma opačným závěrům. Jedni říkají, že jsme postupovali příliš pomalu, a druzí říkají, že jsem postupoval příliš rychle. Časové rozmezí, které používají, je čas mezi mým nástupem a sovětskou invazí.

Mým problémem bylo to, že jsem neměl křišťálovou kouli, abych předvídal ruskou invazi. Ani v jedné chvíli jsem mezi lednem a 20. srpnem nevěřil, že by se to mohlo stát. Odhady ze zpětného pohledu jsou proto do velké míry irelevantní. I když se dívám téměř po pětadvaceti letech nazpět, nevidím, co jsem mohl nebo měl dělat jinak....“¹¹

1.2.1. Počátky Pražského jara

Hned po svém lednovém nástupu se Dubček snažil vymanit z přímé podřízenosti orgánů a aparátů KSČ. Jedinou brzdou tohoto rychle se rodícího procesu byl prezident Novotný, ale jeho konec se již nezadržitelně blížil. Ten přišel na konci března 1968.

Poprvé v poválečné době se diskutovalo o navrhovaných kandidátech na prezidenta republiky. Nakonec byl vybrán armádní generál Ludvík Svoboda, jenž byl v tajném hlasování 30. března zvolen do funkce prezidenta republiky. A to 282 hlasy z 300 možných hlasů poslanců NS.¹²

Jak dokazovaly předvolební výzkumy, tento bývalý legionář, který byl během druhé světové války velitelem československé jednotky na území Sovětského svazu, získal i největší podporu veřejnosti.

---

¹⁰ DUBČEK, Alexander. *Naděje umírá poslední*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Svoboda – Libertas, 1993. s. 135, ISBN 80-205-0351-X.

¹¹ DUBČEK, Alexander. *Naděje umírá poslední*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Svoboda – Libertas, 1993. s. 138, ISBN 80-205-0351-X.

¹² MENCL, Vojtěch. *Křížovatky 20. století*. Vyd.1. Praha: Naše vojsko, 1990. s. 292, ISBN 80-209-0180-5.

Podstatné změny zaznamenalo i Národní shromáždění. Skončila totiž doba jednomyslného hlasování a jeho hlavním úkolem nyní bylo to, co mu jako nejvyššímu zákonodárnému sboru náleželo – právo kontroly výkonné moci.

Záhy poslanci vyslovili nedůvěru ministru vnitra, generálnímu prokurátorovi a odvolali předsedu Nejvyššího soudu. Předsednictvo parlamentu mělo 20. března jednat – bez souhlasu vedení KSČ o vyslovení nedůvěry prezidentovi Novotnému. Pod obrovským tlakem veřejného mínění nakonec Novotný sám na doporučení předsednictva ÚV KSČ podal druhý den demisi.

Pokud ještě na přelomu roku považovala většina občanů změny jen jako výměny postů uvnitř komunistické strany, s příchodem jara jen málokdo pochyboval o tom, že tento vývoj předznamenává něco daleko podstatnějšího a významnějšího pro budoucnost Československa.

Zájem o reformy se ve společnosti neustále zvyšovaly. Zvláště když útočily na ministerstvo vnitra či státní bezpečnost. Součástí obrodného procesu bylo i nové státoprávní uspořádání česko – slovenských vztahů. Tento požadavek zazníval silně hlavně ze Slovenska. Již 23. února Gustav Husák žádal důsledné řešení národnostní otázky. Přání Slováků bylo jednoznačné – federativní uspořádání. Názory na tento požadavek však byly velmi rozdílné.

V českých zemích by s federací souhlasilo 52 % občanů, na Slovensku to mu bylo 79 %. Nejznatelněji byl znát nepoměr v hlavních městech. Zatímco obyvatelé Bratislavy by byli pro v 95 %, Pražané souhlasili s touto variantou jen v pěti procentech.¹³ Jestliže na Slovensku byla federace na prvním místě, pro Čechy se jasnou prioritou stal rozvoj demokracie.

Koncem února se začaly probouzet společenské a zájmové organizace. Jako první vstoupily na scénu odbory, které měly být podle vypracovaných principů nové odborové politiky rovnocenným partnerem hospodářského vedení a vlády.

Během několika týdnů byla založena nezávislá občanská hnutí, která vykonávala politický tlak na KSČ. Mezi nejvýznamnější občanská sdružení patřil Klub angažovaných nestraníků (KAN), který se setkal s velkým ohlasem a za nedlouho po svém založení měl více jak padesát tisíc zájemců o členství. Ideově a politicky se KAN

---

¹³ KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1967 – 1969*. Vyd.1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993. s. 19, ISBN 80-04-26142-6.

soustředil na lidská práva a aktivně se chtěl podílet na volbách do národních výborů a do Národního shromáždění, které byly naplánovány na jaro 1968.¹⁴

Snaha změnit politické poměry, zveřejnit pravdu o politických procesech a rehabilitace jejich obětí vedl ke vzniku Klubu 231 (K – 231), pojmenovaného dle paragrafu, na jehož základě byli v padesátých letech odsuzováni političtí vězni. Do doby než byl po sovětské intervenci zakázán, měl Klub – 231 na 10 000 členů.¹⁵ Nezávislí spisovatelé, kteří se nehlásili k žádné politické straně, společně vytvořili Klub nezávislých spisovatelů, kam patřil například i Václav Havel.

Postupně rostl počet členů Československé strany lidové a Československé strany socialistické. Mezi její nové stoupence patřila nejen mladá generace, která již nechtěla mít nic společného s komunisty, neboť právě KSČ považovala za viníka krize, ve které se nacházelo Československo, ale i bývalí sociální demokraté, kteří do KSČ nechtěli dobrovolně nikdy vstoupit.

1.2.2. Akční program

Tento program, který je považován za jeden z nejvýznamnějších pokusů obrody socialistické společnosti, byl přijat na zasedání ÚV KSČ ve dnech 1. – 5. dubna a měl přes 60 stran. Změny se týkaly jak oblasti společenské, ekonomické, tak i politické. Jedním z plánovaných bodů byla i federalizace republiky a konečné urovnání vztahů mezi Čechy a Slováky. Změny měly zasáhnout i volební systém, konkrétně jeho demokratizace. Od této chvíle si měly být všechny strany v rámci Národní fronty rovny a měly mít i stejné možnosti.

V ekonomické oblasti bylo hlavním cílem osamostatňování podniků z područí státních orgánů a legalizace malých soukromých podniků, zejména v oblasti služeb. Jedním z nejdůležitějších bodů bylo zrušení cenzury, zajištění svobodného rozvoje vědy a umění a zákaz jakéhokoli omezování tvůrčí svobody.

Akční program se zasazoval o svobodu médií, která by byla zlegalizována tiskovým zákonem rušícím předběžnou cenzuru. Média měla být svobodná a nezávislá na oficiálních myšlenkách a prohlášeních vlády.

---

¹⁴ HOPPE, Jiří. *Opozice '68*. Vyd. 1. Praha: Prostor, nakladatelství, s.r.o., 2009. s. 170, ISBN 978-80-7260-216-2.

¹⁵ PAUER, Jan. *Praha 1968. Vpád Varšavské smlouvy. Pozadí-plánování-provedení*. Vyd. 1. Praha: nakladatelství Argo, 2004. s. 29, ISBN 80-7203-558-4.

Dalším bodem byl nárok každého občana na cestování do zahraničí a jeho svobodná volba, jak dlouho chce v cizině zůstat, aniž by byl označen za emigranta.

„...I když kádrové změny byly rozsáhlé, akční program byl vlastně jediným nejdůležitějším výsledkem zasedání ústředního výboru v dubnu 1968. Bez nadsázky by se dalo říci, že byl pulsem Pražského jara. Položil základy nového přístupu k řešení téměř všech problémů české a slovenské společnosti...“¹⁶

Tento program byl naprosto unikátním a doposud nerealizovatelným dokumentem, který byl kdy sepsán v historii tzv. mezinárodního komunistického hnutí.

„... Žádná jiná komunistická strana nikdy nikde nepřipravila tak souhrnný a zásadní program na odchýlení od teorie a praxe leninismu – stalinismu. Náš program byl plánem postupného návratu k ideji demokratického socialismu, tak jak převažoval v evropském socialistickém hnutí na přelomu století.

Některé západní komunistické strany, zejména v Itálii, Španělsku a do jisté míry ve Francii, se v tomto čase taktéž zbavovaly nešťastného dědictví Komunistické internacionály, ale jejich situace se s naší nedala srovnávat. Jejich jedinou vazbou byla materiální podpora z Moskvy (v případě Italské komunistické strany byla už nevýznamná).¹⁷

1.3. Rozkvět médií v období Pražského jara

Média hrála v obrodném a reformním procesu Pražského jara již od počátku velmi významnou roli. Doposud byly sdělovací prostředky pouhým zprostředkovatelem myšlenek a názorů vlády a potažmo komunistické strany. Tento model podřízenosti médií byl inspirován Sovětským svazem. Charakteristickým rysem byla snaha o maximální kontrolu sdělovacích prostředků státní moci. V tomto případě média neodpovídala za svou činnost veřejnosti, nýbrž výhradně vládě a jejím zájmům. Cílem politiky KSČ bylo izolovat občana od „nevhodných“, domácích a zahraničních

---

¹⁶ DUBČEK, Alexander. *Naděje umírá poslední*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Svoboda – Libertas, 1993. s. 159, ISBN 80-205-0351-X .

¹⁷ DUBČEK, Alexander. *Naděje umírá poslední*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Svoboda – Libertas, 1993. s. 159, ISBN 80-205-0351-X .

informací, řízeně mu znemožňovat kontakt se světovými názorovými proudy a orientovat (či dokonce konstruovat) tak žádoucím směrem jeho názory.¹⁸

Komunisté omezovali ekonomickou soběstačnost médií také tím, že náklady na jejich provoz převzal státní rozpočet. Omezování svobody se pak snažili vynahrazovat vybraným novinářům například tím, že jim zprostředkovali dílčí podíly na politické moci.

Zhruba od poloviny padesátých let se v Československu začala prohlubovat nedůvěra v ideologickou moc vládnoucí KSČ a začaly se objevovat první hlasy o změně její dosavadní nadvlády. Na vznik společenských, kulturních i ekonomických reforem měly vliv i podněty vycházející na počátku šedesátých let jak ze Sovětského svazu (kritika Stalinova kultu), tak i ze západu (rozkvět levicového hnutí).

V Československu se v tomto období „tání“ začaly objevovat kulturní a společenskovední časopisy, které měly velký vliv na reformní hnutí druhé poloviny 60. let. Zcela konkrétní rysy však politicko-společenské změny získaly projevem prvního tajemníka ústředního výboru Komunistické strany Slovenska (ÚV KSS) Alexandra Dubčeka v říjnu 1967.

„...V nové etapě budování socialismu je potřebné vypracovat seriózní program dalšího postupu, ve kterém bude muset v úplně jiných podmínkách a jiným způsobem působit i KSČ...“¹⁹

Dubček ve svém projevu z 30. října 1967 upozornil i na nutnost demokratizace strany, dělby práce mezi stranickými a státními orgány a na postupném odstraňování hromadění funkcí.

Díky tomuto vystoupení se tak začalo poprvé otevřeně hovořit o způsobu uplatňování moci ÚV KSČ v zemi, což nakonec vedlo ke zbavení funkcí prezidenta republiky Antonína Novotného. Ten ještě zastával pozici prvního tajemníka ÚV KSČ, vrchního velitele armády a lidových milicí a řídil tři nejdůležitější oddělení ÚV.

Jak již bylo v předchozí kapitole řečeno, Novotného odchod a jeho nahrazení Alexandrem Dubčekem 4. ledna 1968 ve funkci prvního tajemníka ÚV KSČ, vedlo ke

---

¹⁸ KONČELÍK, Jakub. *Média Pražského jara; zrod reforem a demokratizace novinářské práce*. Sborník Národního muzea v Praze, řada C – Literární historie 2008. roč. 53, č.1-4, s.65

¹⁹ ŽATKULIAK, Jozef. *Alexander Dubček: Od totality k demokracii*. Vyd. 1. Bratislava: nakladatelství VEDA, 2002. s. 83, ISBN 80-224-0722-4.

konečnému uvolnění poměrů ve společnosti. Změna v nejvyšších mocenských funkcích započala tzv. obrodný proces, který mimo jiné zapříčinil liberalizaci a vliv médií na společnost. Sdělovací prostředky se snažily o návrat k demokratickému procesu, který médiím umožňoval zprostředkování postojů veřejnosti k probíhajícím událostem ve společnosti.

1.3.1. Zrušení cenzury

Po praktickém zrušení cenzury (neoficiálně se novináři vyjadřovali bez cenzury již od konce února) v rámci koncepce Akčního programu konečně získala média naprosto nový rozměr, neboť jejich úkolem bylo po dlouhých dvaceti letech kontroly a omezování informovat o událostech, které se právě staly - pravdivě a nezájatě.

Definitivním vyvrcholením nového přístupu ke kontrole médií bylo přijetí zákona č. 84/1968 Sb. ze dne 26. června 1968. Ten totiž oficiálně potvrdil to, co již bylo naznačeno v Akčním programu – zrušil cenzuru.

„...Cenzura je nepřijatelná. Cenzurou se rozumějí jakékoliv zásahy státních orgánů proti svobodě slova a obrazu a jejich šíření hromadnými prostředky. Tím není dotčena pravomoc prokurátora a soudu.“²⁰

Touto několikaslovnou novelou komunistická stana ztratila svou nadvládu nad sdělovacími prostředky, ty se naopak staly mluvčím veřejnosti. Z mocenského nástroje se tak rázem stal její kritik. Díky této aktivitě hromadných sdělovacích prostředků spontánně vznikaly diskuze mezi lidmi, kteří projevovali živý zájem o vnitropolitické otázky. Více jak 85 % lidí potvrdilo, že média tlumočí daleko více jejich názory než v minulosti.²¹

Náhlá svoboda projevu se stala velkým sbližovatelem mezi občany. Ti se už nemuseli bát veřejně projevit své mínění a naopak cítili jakousi povinnost vyjádřit své postoje a živě se zajímali o názory druhých.

---

²⁰ KONČELÍK, Jakub. *Média Pražského jara; zrod reformy a demokratizace novinářské práce*. Sborník Národního muzea v Praze, řada C – Literární historie 2008. roč. 53, č.1-4, s. 69.

²¹ KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1967 – 1969*. Vyd.1. Praha: Státní pedagogické

1.3.2. Vznik nových tiskovin a pořadů

Nejvýraznější rozmach zaznamenal odborářský tisk, časopisy společenských a historických věd, tituly pro mládež a samozřejmě kulturní časopisy. Na jejich stránkách se totiž pravidelně objevovaly reformní myšlenky. Počet kulturních a uměleckých periodik vzrostl o 75 % (z 99 v roce 1965 na 175 titulů v roce 1967).²²

Velké oblibě se těšily dva mítinky pojmenované „Mladí se ptají“, které se konaly již 13. a 20. března 1968. Byly přenášeny rozhlasem a poté i vysílány v televizním záznamu. Díky těmto pořadům mohli občané poprvé slyšet myšlenky reformních komunistů Pavla Kohouta či Jana Procházky.

Postupná liberalizace novinářské práce s sebou přinášela i zveřejňování atraktivních témat, která byla po dlouhou dobu tabu. Českoslovenští občané se tak mohli dozvědět bližší informace o strahovských událostech, činnosti Lidových milicí, smrti Jana Masaryka i útěku generála Šejny.

Tato „atraktivní“ témata způsobila radikální růst zájmu o sdělovací prostředky. Zvýšila se poslechovost rádií, sledovanost televize, rostly náklady tisku. S velkou čteností se setkala především utlačovaná periodika, jejichž souhrnný náklad se od roku 1968 do roku 1969 více než ztrojnásobil.²³

V dubnu 1968 se v médiích nejčastěji objevovala tato tři témata – rehabilitace poučovaných obětí režimu, současný stav společnosti a nutnost pluralitního politického systému. Pro vznik opozičních stran nejsilněji volali Václav Havel, Petr Pithart či Ivan Sviták. Havel v článku „*Na téma opozici*“ představil svou vizi opozice KSČ. Petr Pithart zase ve své stati nazvané „*Národní fronta, nebo parlament?*“ polemizoval nad smyslem Národní fronty.²⁴

Potřebu mít při volbách na výběr z několika politických stran mělo podle veřejného průzkumu v dubnu roku 1968 více jak 75 % respondentů. V rozvoj demokracie v Československu věřilo 88 % dotazovaných.²⁵

---

nakladatelství, 1993. 14s. ISBN 80-04-26142-6.

²² KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA Pavel; ORSÁG Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, s.r.o. 2010. s. 178, ISBN 978-80-7367-698-8.

²³ KONČELÍK, Jakub. *Média Pražského jara; zrod reformu a demokratizace novinářské práce*. Sborník Národního muzea v Praze, řada C – Literární historie 2008. roč. 53,č. 1-4, s. 65.

²⁴ HOPPE, Jiří. *Opozice '68*. Vyd. 1. Praha: Prostor, nakladatelství, s.r.o., 2009. s. 24, ISBN 978-80-7260-216-2.

²⁵ HOPPE, Jiří. *Opozice '68*. Vyd. 1. Praha: Prostor, nakladatelství, s.r.o., 2009. s. 24, ISBN 978-80-7260-216-2.

1.3.3. Tištěná média

1.3.3.1. Rudé právo

Zrušení cenzury nutně ovlivnilo obsah deníku Rudé právo. Tento list jakožto ústřední tiskový orgán KSČ tlumočil oficiální a povolený pohled na veškeré uveřejňované události. Již bezprostředně po únoru 1948 plnilo Rudé právo díky své vazbě na komunistickou stranu úlohu prvního a nejdůležitějšího média v zemi. Šéfredaktor RP pravidelně zasedal na jednáních předsednictva ÚV KSČ, čímž byl zajištěn permanentní kontakt mezi politickým centrem KSČ a členy strany i veřejnosti. A samozřejmě také podpora stranické ideologie uvnitř listu.

Za to bylo toto periodikum protěžováno technicky i správně. Náleželo mu přednostní přidělování papíru, přístup k tiskárenským technologiím i povinný odběr určeného počtu výtisků pro instituce. Díky tomu jeho náklad neklesal pod milion výtisků denně.²⁶

V průběhu jara 1968 se však i Rudé právo začalo vymaňovat z této těsné vazby na vládnoucí stranu. Na jaře a v létě roku 1968 došlo na stránkách Rudého práva k mimořádnému a trvalému růstu pozornosti věnované domácí politice. Rudé právo patřilo k těm mála periodikům, kterým v tomto období klesl náklad. Z milionu kusů denně v roce 1966 poklesl na 750 tisíc v roce 1969.²⁷

Po srpnu 1968 se deník uchyluje k nepolitickým tématům a domácím tématům se věnuje v menším rozsahu. Od jara roku 1969 se k dění v zemi vrací a začíná opět oživovat svůj zájem o politiku.²⁸

1.3.3.2. Ostatní periodika

Důležitou roli v emancipaci médií a v revizi mediálních obsahů sehrál deník Práce. Tento list se jako první vyvázal ze zajetých stereotypů a zbavil se letité bariéry strachu. Začal tím, že si zvolil nového šéfredaktora Ladislava Velenského.

---

²⁶ SYMŮNKOVÁ, H. *Rudé právo a opozice*. Praha: Karolinum, FSV UK a Boston University, College of Communication, 1992.

²⁷ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA Pavel; ORSÁG Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, s.r.o. 2010. s. 186, ISBN 978-80-7367-698-8.

²⁸ KONČELÍK, J.; TRAMPOTA, T. *Rudé právo koncem 60. let*. Praha: FSV UK a FF UK, 2006.

Záhy vyšel na stránkách listu důležitý článek *Oč dnes jde?*, jehož autorem byl tehdejší ministr lesního a vodního hospodářství Josef Smrkovský.

„Tento článek byl průlom do mlčení, které fakticky chránilo konzervativní síly, jež na „stavovském sněmu“ utrpěly porážku. Ale ani část stoupců Dubčeka si nepřála, aby se do procesu změn vložili prostí občané – jak se tehdy říkalo – ulice. My jsme si přáli pravý opak. A to se podařilo nám, ale i rozhlasu a dalším novinám.“²⁹

Dalším textem, který byl do té doby v médiích nevídaný, bylo zveřejnění politického skandálu generála Šejny. Na počátku března 1968 se na titulní straně *Práce* objevil titulek *Aféra generála Šejny*. Je v něm otevřeně popisována aféra generálmojara Československé lidové armády a poslance Národního shromáždění Jana Šejny, jenž byl velmi blízký přítel syna Antonína Novotného. Tento muž se základním vzděláním zpronevěřil armádní zásoby osiva, což mu následně vysloužilo přezdívku „semínkový král“. Po odvolání Antonína Novotného se neúspěšně pokusil zorganizovat státní převrat. Svému zatčení se vyhnul tím, že utekl do USA, kam s sebou odvezl i tajné materiály Varšavské smlouvy.

„Bylo to opravdu šokující: všichni byli dávno zvyklí, že za socialismu se odstraňují nedostatky či maximálně překonávají problémy, ale aféry a skandály? Takové termíny byly přece vyhrazeny pro líčení dějin první, „buržoazní“ republiky anebo popis událostí na zahnívajícím kapitalistickém západě.“³⁰

Šejnův příběh zaujal i vedení Mladého světa, které ho umístilo na titulní stranu 13. čísla. Tato aféra tak viditelně otevřela cestu k zásadní redefinici poslání a role médií ve společnosti i zdola, aktivitou samotných novinářů. Došlo totiž k rozviklání doposud striktního systému utajování a hierarchického selektování informací.³¹

---

²⁹ CYSAROVÁ, Jarmila. *Odpoledne s Janem Šternem*. In MALEČEK, Stanislav (ed.) : *Byli jsme při tom. Čeští novináři a publicisté vzpomínají na události let 1968 – 1969, doby, kterou celý svět znal jako Pražské jaro*. Praha, Klub novinářů pražského jara '68 1993, s. 11.

³⁰ KOCIAN, Jiří. *České průšvihy aneb Prohry, krize, skandály a aféry českých dějin let 1848 – 1989*. Vyd. 1. Brno: Barrister &Principl, 2004. s. 287, ISBN 80-86598-87-X.

³¹ KONČELÍK, Jakub. *Média Pražského jara; zrod reformy a demokratizace novinářské práce*. Sborník Národního muzea v Praze, řada C – Literární historie 2008. roč.53,č.1-4, s. 65

„Přes rozhovory, reportáže, soutěžení o popularitu a také přes indiskrece byla převedena značná část utajované skutečnosti mezi skutečnost zjevnou. Politika státu se stala do jisté míry transparentní.“³²

S velkým nadšením se setkala lednové vydávání Literárních listů, které měly být jakousi náhradou za Literární noviny vycházející nyní pod názvem Kulturní noviny. Nulté číslo vyšlo 22. února, řádné první číslo pak 1. března 1968.

Dalšími významnými periodiky, jež informovala nejen o kultuře v Československu za železnou oponou, byly Divadelní noviny, Filmové a televizní noviny, měsíčníky Impuls, Sešity pro mladou literaturu i dvouměsíčník Orientace. Mezi velmi oblíbená periodika patřil také Mladý svět, Tvář, Věda a život nebo Filosofické listy. Díky svobodě slova informovaly listy své čtenáře o událostech, o nichž by ještě před nedávnem musely s největší pravděpodobností mlčet.

Na novinové stránky se tak konečně dostaly příběhy nelidských podmínek v pracovních táborech, justiční omyly v padesátých letech, kruté praktiky Státní bezpečnosti, ale i odhalování machinací a korupcí ve vládě.

Kromě již zmiňovaného stěžejního tématu útěku generála Šejny do USA byla velká pozornost věnována i dvacátému výročí úmrtí Jana Masaryka, kdy média polemizovala nad jeho záhadným pádem z oken Černínského paláce v březnu 1948 i vyšetřování tzv. strahovských událostí.

Časopis Student přinášel rozhovory s manželkami popravených politických vězňů i s redaktory Svobodné Evropy. Literární listy zveřejnily na svých stránkách požadavek na zrušení Lidových milicí a nutnosti vzniku opozičních stran.³³

Díky těmto pro čtenáře zajímavým tématům náklady tisku výrazně stoupaly a tištěná média se opět stala důvěryhodným médiem, přinášející pravdivé a nezkrácené informace.

20. března 1968, kdy média informovala o konci Antonína Novotného ve funkci, v Praze zakoupeno 557 192 a o 200 tisíc se zvýšil počet vlastníků televizní koncese.³⁴

---

³² ŠIMEČKA, Milan. *Obnovení pořádku*. Vyd. 1. Brno: Atlantis, 1990, s. 143, ISBN 80-7108-002-0.

³³ BENČÍK, Antonín. *Rekvie za Pražské jaro*. Vyd. 1. Praha: Tempo, 1998. s. 24, ISBN 80-7268-088-9.

³⁴ HOPPE, Jiří. *Opozice '68*. Vyd. 1. Praha: Prostor, nakladatelství, s.r.o., 2009. s. 23, ISBN 978-80-7260-216-2.

1.3.4. Československá televize

Také Československá televize zažívala jako ostatní média uvolnění ze své dosavadní role poslušného tlumočnicka režimu, což bylo znát již ve druhé polovině 60. let. Na její obrazovky se tak navracely tolik oblíbené diskusní pořady, v nichž mohli hosté projevat necenzurovaně své postřehy a názory na jakákoli témata.

Již 31. ledna se v Československé televizi konala porada vedoucích pracovníků, kteří požadovali vysílání trezorových pořadů, oficiální ujasnění funkce televizního zpravodajství a publicistiky i obnovení diskusního pořadu Jiřího Kantůrka Věc veřejná, který byl zakázán na jaře 1967.³⁵

Na celozávodní konferenci KSČ v Československé televizi, jež se konala na konci února, se její účastníci ohradili oproti zasahování ÚV KSČ do televizní tvorby a žádali programovou a ekonomickou samostatnost televize a její podřízenost nikoli ÚV KSČ, ale výhradně předsedovi vlády.

Ředitel Československé televize Jiří Pelikán, který v dubnu zrušil dvě funkce programových náměstků, se s nadšením zapojil do procesu reformního proudu. Díky odstranění cenzury se stal strůjcem iniciativ, jež byly ještě před krátkou dobou nemyslitelné. Stačí vzpomenout již zmiňované březnové přenosy „*Mladí se ptají*“, kdy jejich účastníci kladli naprosto svobodné otázky některým nejpokrokovějším představitelům strany, nebo na program „*Co se děje v zemi*“, v němž se prostí občané upřímně vyjadřovali k politickému dění.

Opomenout nelze ani dokumentární pořady, které pojednávaly o nejchoulostivějších tématech z dob nedávné minulosti, jako bylo potlačení sociální demokracie nebo podezřelá sebevražda ministra zahraničí Jana Masaryka krátce po nastolení komunistického režimu.

Výsledkem této „telerevoluce“ bylo stále širší zapojení veřejného mínění do politického procesu probíhajícího v Československu a zároveň i jeho mobilizace ve prospěch sil, které byly nositeli změny.³⁶

Sám ředitel Československé televize Jiří Pelikán se účastnil diskusního pořadu, *Kam spějeme*, kde v režii Karla Pecha hovořil s přítomnými diváky na téma novinářské etiky a svobody projevu. Pelikán přitom občany nabádal na nutnost vymanit se ze vžitě,

---

³⁵ GROMAN, Martin; BEDNAŘÍK, Petr. *Role vysílacích médií v období let 1968 – 1969*. In WOLÁK, R. – KÖPPLOVÁ, B. (eds.). *Česká média a česká společnost v 60. letech*. Praha: Radioservis. 2008, s. 22.

³⁶ CACCAMO, Francesco. *Jiří Pelikán a jeho cesta socialismem 20. století*. Vyd. 1. Brno, Praha:

letité praxe, kdy myšlenka vyslovená z obrazovky byla považována za oficiální. Svě diváky chtěl naučit vlastní volbě výběru z nabízené názorové palety.

Velké sledovanosti se těšil i diskusní pořad *Mezi námi* s podtitulem *Zajímaví lidé v hovoru i sporu*. Vysílal se pravidelně od 9. dubna až do 20. srpna každé úterý po Televizních novinách. Autorem tohoto improvizovaného diskusního pořadu, vysílaného v přímém přenosu, byl Vladimír Tosek. Jako moderátoři se v něm objevili Jiří Kantůrek, Vladimír Daneš i Jiří Ruml, toho času i redaktor časopisu Reportér. Sám Vladimír Tosek se o tomto přelomovém pořadu vyjádřil takto.

„Není nový, vysílá se dlouho a pravidelně v televizních vyspělých zemích Evropy i Ameriky [...] tento pořad v Československu donedávna nemohl vzniknout. Pro naši publicistiku platily totiž následující zásady: Je-li něco pravda nebo skutečnost, neznamená to ještě, že se to může našim lidem říkat [...] ukazovat na nedostatky nebo chyby znamená sloužit třídnímu nepříteli [...] není přípustné otvírat palčivý problém nebo zavádět o něm diskusi, dokud k němu nezaujalo stanovisko vedení strany [...] polemika mezi různými názory je v televizi nepřípustná, protože by se mohli diváci dezorientovat [...] publicista nemá říkat, co si on osobně myslí, jelikož mluví za Československou televizi a tím vlastně za vládu a za stranu, má tedy být neosobní, opatrný a říkat jen věci povolené nebo nařízené.“³⁷

Poté, co byl na jaře roku 1967 zakázán, se cyklus *Věc veřejná* opět navrátil na televizní obrazovky. Díky svým aktuálním a ožehavým tématům, jakými byl např. vztah Čechů a Slováků nebo postavení žen ve společnosti, záhy získal přívlastek „svátek televize“.³⁸

Přímo názory občanů zaznamenával Jiří Kantůrek ve svém pořadu *Sondy*. Velký divácký ohlas vyvolal mimo jiné díl, v němž za účasti zahraničních komentátorů srovnával úroveň pracovní morálky u nás a v zahraničí.

Mezi důležité publicistické pořady vysílané v československé televizi patřila i *Zvědavá kamera*, cyklus Vladimíra Škutiny *Co tomu říkáte, pane Werich*, v němž uznávaný herec s humorem sobě vlastním glosoval současné politické dění nebo

---

Nakladatelství Doplněk, 2008. s. 23, ISBN 978-80-7239-226-1.

³⁷ *Publicistika a dokument* [online] [cit. 4. 1. 2010]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/historie/ceskoslovenska-televize/1968-1969/1968/publicistika-a-dokument-leden-srpen/>

³⁸ *Publicistika a dokument* [online] [cit. 4. 1. 2010]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/historie/ceskoslovenska-televize/1968-1969/1968/publicistika-a-dokument-leden-srpen/>

čtyřdílný dokument *Na pomoc generální prokuratuře*, kde Vlastimil Vávra zpochybnil sebevraždu Jana Masaryka. Tento dokument byl poté v období normalizace předkládán jako příklad špatného vlivu Československé televize v období Pražského jara.

Mezinárodní ohlas vyvolaly dokumenty Jindřicha Fairaizla *Inzerát a Starci*, které na příkladu vztahů dětí a starých lidí poukazyvaly na špatný vliv společnosti.

1.3.5. Československý rozhlas

Ani Československý rozhlas nezůstával v tomto období v pozadí. Díky svému monopolnímu a státem zaručenému postavení patřil k průkopníkům společenských změn. Jelikož pravidelně vysílal přímé přenosy z veřejných shromáždění, mohli být posluchači prakticky z přímého přenosu informováni o přijetí Akčního programu KSČ a formování skupiny reformistů uvnitř komunistické strany.

Nový pořad *Písničky s telefonem* jako první využíval živé telefonické rozhovory do přímého vysílání, které byly prokládány oblíbenými písničkami. Velké poslechovosti se těšily i rozhlasové relace *Gramotingtangl*, *Vinárna u Pavouka* či *Mikrofórum*.

K rozhlasovému mikrofonu usedala řada proreformních novinářů, jakými byl Jiří Ruml, Jan Petránek, Ludvík Vaculík, Jiří Dienstbier či Karel Kyncl, kteří svými postřehy a komentáři názorově přispívali k reformní atmosféře Pražského jara. To samozřejmě vyvolávalo kritiku cenzurních orgánů ÚV KSČ a nátlak na ředitele rozhlasu Miloše Marka. Ten však již od ledna roku 1968 ztratil vliv natolik, že jeho funkci prakticky zastával jeho první náměstek Rostislav Běhal.³⁹ Volba nového ředitele na sebe nenechala dlouho čekat. Miloš Marko byl odvolán 25. července a nahrazen Zdeňkem Hejzlarem.

1.3.6. Kritické reakce

Přestože většina národa s povděkem přijala a sledovala renesanci médií, našli se i tací, kteří měli pocit, že televize dává prostor jen těm, kteří se změnami souhlasí a naopak konzervativnější občané nemohou do diskuzí vstoupit. Těmto skalním

---

³⁹ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA Pavel; ORSÁG Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, s.r.o. 2010. s. 184, ISBN 978-80-7367-698-8.

komunistům však odpověděl šéfredaktor Televizních novin Kamil Winter. „*Ti, kdo s názory Pražského jara nesouhlasí, odmítají do televizního studia přijít.*“⁴⁰

Také ředitel Československé televize musel nejdnou obhajovat program jejího vysílání. Na příklad na květnovém zasedání ÚV KSČ čelil atakům protireformním členům strany.

Jednou z takových konzervativních skupin, která vytrvale bojovala proti obrodným reformám Pražského jara, byla tzv. Jodasova skupina. Těchto pět členů odsuzovalo odvolávání prezidenta Novotného z funkce a požadovali návrat k politickému modelu 50. let.

Další protireformní kauzou byly podvodné dopisy, které měl údajně psát ředitel Židovského dokumentačního střediska Wiesenthal a jež měly rozdmýchat antisemitismus ve společnosti.

V listech, které se objevily na jaře, ředitel údajně děkoval vládním představitelům Československa za pomoc židovskému hnutí a podporu jejich snažení o ovládnutí celého světa. Podvrh byl nakonec odhalen již v začátku a prakticky brzy se na celou událost zapomnělo.

Častější kritické reakce přicházely logicky z listů vycházejících v Sovětském svazu. Ty na svých stránkách brojily proti liberalizaci médií v Československu. Výtky vůči reformám Pražského jara a potažmo vlády a ÚV KSČ v čele s Alexanderem Dubčekem se pravidelně objevovaly na stránkách sovětských listů *Litěraturnaja gazeta* či *Sovetskaja Rossija*.

Posledně zmiňovaný list dokonce zaútočil i na prvního československého prezidenta Masaryka, kterého obvinil z financování spiknutí, jehož cílem bylo zavraždění V. I. Lenina v roce 1918.⁴¹

Také v listech střední a východní Evropy se často objevovala stanoviska vůči událostem v Československu. Nejvíce negativních ohlasů a kampaní proti politice Alexandra Dubčeka se vyskytovalo v tisku polském, východoněmeckém a bulharském. Nejméně se pak situaci v Československu věnovala maďarská média.⁴²

---

⁴⁰ *Publicistika a dokument* [online] [cit. 4. 1. 2010]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/historie/ceskoslovenska-televize/1968-1969/1968/publicistika-a-dokument-leden-srpen/>

⁴¹ VALENTA, Jiří. *Sovětská intervence v Československu 1968*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1979. s. 36, ISBN 80-205-0213-0.

⁴² VALENTA, Jiří. *Sovětská intervence v Československu 1968*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1979. s. 34, ISBN 80-205-0213-0.

1.4. Blížící se konec Pražského jara

Změny v Československu logicky nezůstaly u našich východních sousedů bez reakcí. Stále více se u hlavních představitelů Sovětského svazu množily obavy, že by reformní hnutí mohlo způsobit úplné vymanění se z jeho vlivu. O ohrožení svých pozic se báli i polský komunistický vůdce Wladyslaw Gomulka a východoněmecký politik Walter Ulbricht. Oba byli již od počátku tvrdými kritiky pražských reforem a jak se později ukázalo, i největšími propagátory srpnové invaze.

Na Dubčeka a vládu byl tedy vyvíjen stále větší tlak. Na schůzce vedoucích představitelů komunistických stran a vlád varšavské pětky v Drážďanech v březnu 1968 musel první tajemník ÚV KSČ čelit tvrdým výtkám z úst Leonida Iljiče Brežněva za vývoj situace v Československu. Dubček pak celou situaci přirovnal k výsledkům Jana Husa před koncilem v Kostnici.⁴³

Hned o měsíc později dostal Alexander Dubček od velvyslance SSSR v Československu Červoněnka dopis, v němž vyjádřil své znepokojení nad děním v Československu. Záhy byl požádán o osobní schůzku s Brežněvem, na které byl také nucen přislíbit, že se v zájmu upevnění vzájemné důvěry uskuteční na území Československa vojenské cvičení.⁴⁴

Na základě toho přijel již koncem dubna nový vrchní velitel Spojených ozbrojených sil Varšavské smlouvy maršál Ivan Ignatijevič Jakubovskij, jenž přednesl plán na vojenské cvičení Šumava, které bylo přesunuto z původně zamýšleného září již na druhou polovinu června.

O pár dní později navštívili zástupci sovětské armády vybrané vojenské útvary na území Československa a museli tak čelit zvěstem západních médií, že se sovětská armáda chystá k zásahu. Přestože hrdina druhé světové války maršál Ivan Stěpanovič Koněv tyto zprávy vehementně popíral, jen těžko se mu vysvětlovaly přesuny sovětských a polských tankových sil k československým hranicím.

Dne 4. května probíhala v Moskvě československo-sovětská jednání. Československá delegace – Dubček, Černík, Smrkovský a Biřák si opět od sovětských zástupců Brežněva, Kosygina a Podgorného vyslechli ostrou kritiku politických poměrů v ČSSR.

---

⁴³ PAUER, Jan. *Praha 1968. Vpád Varšavské smlouvy. Pozadí-plánování-provedení*. Vyd. 1. Praha: nakladatelství Argo, 2004. s. 38, ISBN 80-7203-558-4.

⁴⁴ PAUER, Jan. *Praha 1968. Vpád Varšavské smlouvy. Pozadí-plánování-provedení*. Vyd. 1. Praha: nakladatelství Argo, 2004. s. 47, ISBN 80-7203-558-4.

Alexej Nikolajevič Kosygin požadoval okamžité obnovení kontroly nad sdělovacími prostředky v Československu a Brežněv pohrozil možnou intervencí, pokud se tamní situace nezmění.

„Jsme připraveni poskytnout vám pomoc, bude-li to nutné. My jsme k tomu připraveni, a jak znám mínění soudruhů Gomulky, Ulbrichta, Živkova a jiných mohu říci, že takto jsou připraveni i oni.“⁴⁵

„Sovětské politbyro drželo pohromadě obrovskou říši a dohlíželo, aby nikde nevznikla opozice. Viděl jsem to v březnu v Drážďanech a potom v květnu v Moskvě. To, co jsme se snažili dělat, oni prostě nechápali.

Problémem bylo, pokusit se manévrovat tak dlouho, až bychom je přiměli je akceptovat nás za civilizovaných podmínek. Optimisticky jsem se domníval, že bychom mohli dosáhnout změn, protože jejich tyranství nebude moc překročit jisté hranice. Rozdrcení maďarského pokusu v roce 1956 bylo daleko za námi. Věřil jsem, že nebudou postupovat stejně, vždyť už byla jiná éra. Byl jsem přesvědčen, že tomu věřila většina světa a souhlasila s námi.

...Věřili jsme, že socialismus – aspoň v naší zemi – nemůže existovat bez demokracie. I když Sověti chtěli, abychom znovu zavedli jejich model diktatury jedné strany, nevěřil jsem, že by proti nám začali válku jen kvůli této neshodě.

Navíc Sověti hlásali ideu mírové koexistence a nezasahování do vnitřních záležitostí jiného státu. Bylo snad racionální počítat s tím, že by to popřeli a napadli nás vojensky? Nemyslel jsem si to. Také jsem neočekával tolik zrádcovství, které zanedlouho prokázali...“⁴⁶

Osmého května se navíc v Moskvě uskutečnilo setkání zástupců Polska, NDR, Maďarska a SSSR, kde jejich vládní představitelé probírali z jejich pohledu alarmující situaci v Československu.

„Jsme připraveni poskytnout pomoc, bude-li to nutné!“⁴⁷ prohlásil sovětský generální tajemník KSSS Leonid Iljič Brežněv na adresu svých západních sousedů.

---

⁴⁵ PAUER, Jan. *Praha 1968. Vpád Varšavské smlouvy. Pozadí-plánování-provedení*. Vyd. 1. Praha: nakladatelství Argo, 2004. s. 54, ISBN 80-7203-558-4.

⁴⁶ DUBČEK, Alexander. *Naděje umírá poslední*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Svoboda – Libertas, 1993. s. 176 ISBN 80-205-0351-X.

⁴⁷ PAUER, Jan. *Praha 1968. Vpád Varšavské smlouvy. Pozadí-plánování-provedení*. Vyd. 1. Praha:

Bulharský komunistický vůdce Todor Živkov s invazí do Československa otálet nechtěl. „*Vstup vojsk je nutný. Jak už tam přijdou, to je jiná otázka. Nejlepší by bylo, kdyby tam vojska vtáhla pod záminkou manévru.*“⁴⁸

K prvním závažnějším rozporům dochází i v Komunistické straně Československa. Utvořily se dvě skupiny, jejichž názory se začaly diametrálně rozcházet. Pod vedením konzervativního komunisty Vasila Bil'aka se shromažďovali komunisté, kteří požadovali potlačení reformního hnutí. Proti nim naopak stáli progresivní politici v čele s Alexanderem Dubčekem. Ti se naopak snažili o úspěšný průběh reformy v Československu.

1.4.1. Přípravy na invazi

Posledního května bylo na území Československa zahájeno vojenské cvičení pod krycím názvem Šumava. Z původních 16 tisíc sovětských vojáků se jejich počet zvýšil až na 30 – 40 tisíc osob.⁴⁹ Podle ministra národní obrany generála Džúra byl rozsah cvičení a zejména účast takového množství bojových jednotek pro cvičení obdobného charakteru neobvyklá. Navíc ve své zprávě zmínil, že cvičení podobného rázu proběhne i na území Polské lidové republiky a Německé demokratické republiky.⁵⁰

Toto neplánované cvičení způsobilo paniku v řadách obyvatelstva, které si začalo čím dál tím více uvědomovat snahu Sovětů zmařit obrodné procesy, právě se odehrávající v Československu. Začaly tedy vznikat spontánní protesty, které byly podporovány zastánci reformy z řad vlády. Ti navrhovali veřejným činitelům, aby vyzývali občany k aktivní podpoře reformy. Jedna z nejzásadnějších z těchto snah byla výzva *Dva tisíce slov, která patří dělníkům, zemědělcům, úředníkům, umělcům a všem.* Jejím autorem byl spisovatel Ludvík Vaculík.

---

nakladatelství Argo, 2004. 54 s. ISBN 80-7203-558-4.

⁴⁸ PAUER, Jan. *Praha 1968. Vpád Varšavské smlouvy. Pozadí-plánování-provedení.* Vyd. 1. Praha: nakladatelství Argo, 2004. s. 64, ISBN 80-7203-558-4.

⁴⁹ VALENTA, Jiří. *Sovětská intervence v Československu 1968.* Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1979. s. 43, ISBN 80-205-0213-0.

⁵⁰ KURAL, Václav. *Československo roku 1968.* Vyd. 1. Praha: Parta, 1993. s. 121, ISBN 80-901337-7-0.

1.4.2. Dva tisíce slov

Text, který podepsala řada významných osobností z kultury, sportu, ale také obyčejní pracující lidé, vyšel v Literárních listech, denících Práce, Zemědělské noviny a Mladá fronta 27. června, tedy pouhý den poté, co byla formálně zákonem 84/1968 Sb. zrušena cenzura.

Dokument vznikl na popud pracovníků Československé akademie věd Otty Wichterla, Jana Broda, Otakara Poupý a Miroslava Holuba a dával si za cíl zaktivizovat československou veřejnost proti stále většímu sovětskému tlaku vůči reformám v zemi. Měl se stát hlavním tématem veřejné debaty o problémech současné situace a také zasáhnout do důležitých jednání uvnitř KSČ.

Výzva 2000 slov měla dvě části. První obsahovala kritický pohled na minulost, druhá popis současných problémů reformy. V závěru vyzývala k nápravě včetně rad a postupů, jak toho dosáhnout. Jedním z nich byla i výměna konzervativních funkcionářů, kteří byli brzdou změn.

Prakticky tedy nikoli Akční program KSČ a jeho realizace reformy, nýbrž Dva tisíce slov a jejich pojetí současné situace měly být východiskem politických diskuzí nejenom na veřejnosti, ale také uvnitř KSČ. Na tom všem není samozřejmě nic zločinného, ba ani – viděno z hlediska demokratických politických poměrů – nic neobvyklého. Neboť v demokratických poměrech je normální, když se nějaká skupina občanů veřejně hlásí ke svým názorům, snaží se pro ně získat další stoupence a tím vykonávat politický vliv na veřejnost, a případně i nátlak na politickou moc. Jenomže v Československu koncem června 1968 nebyly demokratické poměry tohoto druhu.⁵¹

Naopak svolání 2000 slov zdramatizovalo na nějaký čas politický život v zemi a stalo se hlavním tématem debat a diskuzí. Již v den vydání označil generál Samuel Kodaj 2000 slov za výzvu ke kontrarevoluci a za útok proti socialismu, a tudíž požadoval, aby parlament svolání odsoudil.⁵² Ač ze stran odpůrců reformy ve vedení KSČ zaznívaly požadavky k jasnému odmítnutí, výzvy k akcím jako návod k bojkotu a hrozbám byly nakonec odsouzeny.

---

⁵¹ MLYNÁŘ, Zdeněk. *Mráz přichází z Kremli*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Mladá fronta, 1990. s. 157, ISBN 80-204-0196-2.

⁵² VALENTA, Jiří. *Sovětská intervence v Československu 1968*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1979. s. 45, ISBN 80-205-0213-0.

Velmi rozhodně a kriticky reagoval na 2000 slov Sovětský svaz. Tento počín označil jako jednoznačnou výzvu ke kontrarevoluci. Již 27. června členům předsednictva ÚV KSČ tuto skutečnost tlumočil šéfredaktor moskevské Pravdy M. I. Zimjanin. Záhy byla československá vláda Moskvou kritizována za pasivitu, s níž přijala vydání této „kontrarevoluční výzvy“.

Naopak příznivci reformy a, což je podstatné, většina obyvatelstva přijala 2000 slov kladně. Během deseti dnů obdržely redakce novin 2050 dopisů a rezolucí s téměř 120 tisíci podpisů, z nichž jedna třetina byla od dělníků.⁵³ Rezoluce převážně obsahovaly odsouzení aktivit poslance Kodaje a vyjádření podpory Alexandru Dubčekovi a společenské reformě. Na Slovensku však byla situace diametrálně odlišná. Zde Komunistická strana Slovenska 2000 slov prakticky jednohlasně odmítla.

1.4.3. Kritika Pražského jara státy Varšavské smlouvy

V průběhu června a července byla věnována všeobecná pozornost přípravě mimořádného sjezdu KSČ, který byl naplánován na 9. září. Této akci byl přisuzován velký význam a to jak komunisty, tak i nekomunisty. Všeobecně totiž panoval názor, že na sjezdu dojde k rozhodujícímu střetu s odpůrci nové politiky a jeho průběh a následný výsledek pak rozhodne o dalším vývoji společenské reformy a výsledku parlamentních voleb.

Hlavní náplň přípravy sjezdu tvořily návrhy tří dokumentů: zpráva o činnosti a o úkolech KSČ, principy státoprávního uspořádání státu a nové stanovy, jež byly později zveřejněny. Obsahovaly mnoho nových prvků a ustanovení, které byly ve vládnoucích komunistických stranách dosud nevídanými. Jako celek poté předznamenávaly hluboké změny v KSČ, značnou demokratizaci a zcela nové uspořádání organizačních a politických poměrů. Následné přípravy jasně prokázaly, že komunistická strana překonala svou největší krizi a že se vytváří nová generace funkcionářů, kteří se hlásí k zastáncům reformy. Naopak vznikala stále větší propast a izolace odpůrců chystaných změn.

Toto zjištění bylo alarmující nejen pro Moskvu, ale i státy patřící do tzv. „socialistické pětky“ Zdrojem znepokojení představitelů SSSR, NDR, Polska,

---

⁵³ VALENTA, Jiří. *Sovětská intervence v Československu 1968*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1979. s. 46, ISBN 80-205-0213-0.

Maďarska a Bulharska bylo mimo jiné nabytá svoboda slova, zrušení cenzury, odsouzení zločinů padesátých let, změny politického systému – zejména nové pojetí vedoucí role strany, ale hlavně skutečnost, že československá reforma bez závažnějších problémů a navíc za nadšené podpory obyvatelstva stále pokračuje.

Naděje na zastavení procesu a na návrat ke starému modelu se tak viditelně vytrácely. Dosavadní výsledky reformy v Československu a předpokládaný další vývoj utvrzovaly Moskvu a její satelity v přesvědčení, že se před jejich očima utváří systém, který bude při nejmenším rušivým článkem bloku nekompromisně ovládaném Sovětským svazem, a který tuto jeho nadvládu postupně rozloží. Bylo tedy jen otázkou času, kdy se Československo politicky i vojensky vyprostí z vlivu komunistického bloku.

Sovětský list Pravda otiskl 11. července článek, v němž je situace v Československu srovnávána s událostmi v Maďarsku roku 1956. Autor I. Alexandrov poté manifest Dva tisíce slov označil za „*důkaz aktivizace pravého křídla a skutečně kontrarevolučních sil v Československu, které jsou zjevně spojeny s imperialistickou reakcí.*“⁵⁴

Hodnocení „pětky“ tedy znělo jednoznačně – zastavit československou reformu všemi možnými prostředky. Od poloviny června naléhala Moskva na setkání s představiteli Československa. 12. června poté dostal Alexander Dubček dopis od Brežněva. Svou naléhavost zdůvodnil nespokojeností s československým vývojem, ve kterém nenastala po schůzce 4. května očekávaná změna.⁵⁵ Dubček se z tohoto jednání vyhnul výmluvou na svůj nabitý program.

Dne 3. července přišlo z Kremlu jasné varování. Při setkání s maďarskou delegací přirovnal Brežněv situaci v Československu k revolučnímu Maďarsku v roce 1956. Na to konto prohlásil: „*Nám nemohou být a nikdy nebudou lhostejné osudy výstavby socialismu v jiných zemích, společná věc socialismu a komunismu na zemi.*“⁵⁶

V příštích dnech obdržela československá vláda list z Kremlu, následovaný výtkami z Varšavy, Berlína, Budapešti a také Sofie. Obsah všech dopisů byl shodný: nutnost společného setkání.

---

⁵⁴ VALENTA, Jiří. *Sovětská intervence v Československu 1968*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1979. s. 48, ISBN 80-205-0213-0.

⁵⁵ KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1967 – 1969*. Vyd.1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993. s. 46, ISBN 80-04-26142-6.

⁵⁶ WARNER, Karl-Friedrich. *Kronika 20. století*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Fortuna, 2000. s. 993, ISBN 80-7321-069-X.

Pozvánku na schůzku ve Varšavě 14. – 15. července Československo odmítlo, a tak se šéfové pěti zemí Varšavské smlouvy zde sešli sami, aby se poradili a vyměnili si názory na dění v ČSSR. Se svými obavami o osud Československa se pak účastníci varšavské schůzky podělili v dopise zasláném československé vládě.

„List vlastně popřel ideu „mírové koexistence“, kterou tak často proklamoval Sovětský svaz. Jak se dalo předpokládat, opakoval kritiku naší reformní politiky, kterou jsme už tolikrát vyvrátili.

S výhrůžkou charakterizoval naše reformy jako dílo „kontrarevolučních sil“ a pokračoval požadavkem, abychom potlačili „antisocialistické organizace“ i svobodu tisku.“⁵⁷

Autoři „varšavského dopisu“ v něm sdělovali svůj strach a výtky ze současné situace v Československu. *„To už není jen vaše věc. To je společná věc všech komunistických a dělnických stran a států vázaných spojenectvím, spoluprací a přátelstvím...“⁵⁸* ÚV KSČ na svém zasedání 16. a 17. července toto ultimátum odmítlo.

Zveřejněním varšavského dopisu vypukla lavina, jejíž síla předčila veškerá očekávání. Během prvních dvou dní obdržel Dubček 4745 souhlasných rezolucí, telegramů a dopisů.⁵⁹ Veřejně vyslovený tlak a výhrůžky socialistické pětky přispěly paradoxně k ještě většímu sjednocení občanů a odklonu od ostatních států Varšavské smlouvy. Neúčast vedení KSČ na setkání s pětkou a odmítnutí varšavského dopisu bylo všeobecně chápáno jako obrana suverenity. V tomto bodě a okamžiku bylo spojení občanů s politikou vedené KSČ tak silné jako doposud nikdy.

Výzkum veřejného mínění ze 13. a 14. července ukazoval, že důvěru k vedení KSČ mělo 78 % občanů (na Slovensku 86 %), zatímco před čtrnácti dny to bylo 51 % (64 %) a před lednem 1968 pouze 23 %.

Stejně výrazně stoupla důvěra občanů v politiky, o kterých bylo známo, že odpor proti varšavskému tlaku reprezentují. Zejména Alexander Dubček se stal symbolem této politiky.⁶⁰

---

⁵⁷ DUBČEK, Alexander. *Naděje umírá poslední*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Svoboda – Libertas, 1993. s. 174, ISBN 80-205-0351-X.

⁵⁸ MENCL, Vojtěch. *Křižovatky 20. století*. Vyd. 1. Praha: Naše vojsko, 1990. s. 304, ISBN 80-209-0180-5.

⁵⁹ KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1967 – 1969*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993. s. 57, ISBN 80-04-26142-6.

⁶⁰ KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1967 – 1969*. Vyd. 1. Praha: Státní pedagogické

Pražské jaro se stávalo středem zájmu celé světové veřejnosti. Ať se jednalo o politiky, novináře nebo turisty – všichni přijížděli do Československa, aby se na vlastní oči seznámili a pochopili tento „socialismus s lidskou tvář“.

Velké příznivce získal československý vývoj ve většině komunistických stran na Západě. Italští, francouzští, britští a další komunističtí představitelé dokonce svolali i zvláštní schůzku evropských komunistických stran, na níž by vyřešili rozpory mezi KSČ a varšavskou „pětkou“.

Britský filozof B. Russell poslední červencový den roku 1968 vyzval levici celého světa k podepsání petice, jejímž cílem byla žádost směřovaná k politikům SSSR, aby veřejně slíbili, že „nemají v úmyslu proti Československu použít vojenské síly“.⁶¹

1.5. Jednání v Čierné nad Tisou a Bratislavě

Neustálé požadavky vedení Sovětského svazu na bilaterální jednání s Československem bylo nakonec naplánováno na 29. července ve vesnici Čierné nad Tisou, která se nacházela na hranici mezi Slovenskem a Sovětským svazem. Těchto dialogů, které neměly v dějinách východoevropské diplomacie obdoby, se zúčastnilo téměř kompletní sovětské politbyro. Pro Dubčeka a spol. to byla jedna z mála příležitostí, jak zamezit stále více hrozícímu zmaření probíhajících reforem v Československu.

To, co je v sázce, si uvědomovali občané, kteří aktivně podporovali zvolenou cestu. Další vlnu politické podpory způsobil text nazvaný Poselství občanů předsednictvu ÚV KSČ, jehož autorem byl spisovatel Pavel Kohout. Tato zpráva byla uveřejněna 26. července Literárními listy a následně otištěna i v dalších médiích a přečtena v rozhlase a televizi. Její mottem bylo prosazení práva na vlastní cestu při zachování přátelských svazků se socialistickými zeměmi. Myšlenku celé akce pak vyjadřovala čtyři hesla socialismus – spojení – suverenity – svoboda a proklamovaná žádost „myslete na nás, myslíme na vás“. *Píšete za nás osudovou stránku dějin Československa. Napište ji s rozvahou, ale především s odvahou... Věříme vám!*⁶²

---

nakladatelství, 1993. s. 58, ISBN 80-04-26142-6.

⁶¹ MENCL, Vojtěch. *Křižovatky 20. století*. Vyd. 1. Praha: Naše vojsko, 1990. s. 308, ISBN 80-209-0180-5.

⁶² PAUER, Jan. *Praha 1968. Vpád Varšavské smlouvy. Pozadí-plánování-provedení*. Vyd. 1. Praha: nakladatelství Argo, 2004. s. 125, ISBN 80-7203-558-4.

Tato slova vyvolala v občanech doslova podpisovou lavinu. Během tří dní bylo nasbíráno přes milion podpisů.

„Zprávy o průběhu setkání v Čierné nad Tisou byly sporadické, neboť podle sovětského požadavku se jednání nesměli zúčastnit žádní novináři. Veřejnost tak na vše reagovala s velkými obavami. Zároveň však důrazně odmítala jakékoli ústupky Sovětům. Dostali jsme tisíce dopisů, telegramů a rezolucí z celé země, kde vyjadřovaly plnou podporu mému stanovisku. Heslem dne bylo: „Jsme s vámi, buďte s námi.“ Ta solidarita byla všeobjímající a dojemná...

... Následujícího dne jsem se v jenom momentě diskuze zmínil o obrovské podpoře, kterou má KSČ. Brežněv hned vyrukoval s vlastní teorií spontánnosti. Řekl: „Když vydám instrukce, budu tady mít hned tuny takových dopisů!“⁶³

Setkání v Čierné nad Tisou trvalo déle, než se předpokládalo. Skončilo až 1. srpna. Jednání provázela vypjatá atmosféra, která se dokonce druhý den vyhrotila v krizi, a hrozilo náhlé ukončení rozhovorů.

„...Někteří sovětsí funkcionáři, zejména Šelest, ukrajinský první tajemník, ale i Kosygin a Podgornyj, byli chvílemi dost hrubí. Například Kosygin učinil narážku na dr. Kriegela, člena našeho předsednictva, jako na „haličského žida“. Stroze jsem tuto urážlivou poznámku odmítl.“⁶⁴

Klíčové se nakonec stalo soukromé jednání Brežněva s Dubčekem. Požadavky Brežněva se příliš nelišily od těch, které zazněly ve varšavském dopise. Tedy celková revize obrodného procesu v Československu, rezignace Františka Kriegela a Čestmíra Císaře z vedoucích funkcí, zákaz organizací Klub angažovaných nestraníků (KAN) a K 231, neobnovení sociální demokracie a zajištění opětovné kontroly nad sdělovacími prostředky.

Následné setkání „šestky“ proběhlo 3. srpna v Bratislavě. Zde se projednávala pouze jediná věc a to přijetí Prohlášení představitelů komunistických stran pětky a

---

⁶³ DUBČEK, Alexander. *Naděje umírá poslední*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Svoboda – Libertas, 1993. s. 179, ISBN 80-205-0351-X.

⁶⁴ DUBČEK, Alexander. *Naděje umírá poslední*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Svoboda – Libertas, 1993. s. 179, ISBN 80-205-0351-X.

ČSSR, jehož znění bylo připraveno sovětskou stranou. Přestože se československé delegaci podařilo prosadit několik změn, v těch podstatných otázkách – jako například podpis i Jugoslávie, Rumunska a Albánie, zůstali Sověti neoblomní. František Kriegel vyhodnotil následné prohlášení z bratislavského jednání jako jistý kompromis, ale „*vágně formulovaný a prozatímní.*“⁶⁵

Výsledky obou jednání v Bratislavě a předchozího v Čierné nad Tisou dokazovaly, že SSSR rozhodně nezamýšlí polevit v tlaku na Československo, ale prozatím nehodlá použít vojenskou sílu. Ta by byla využita v případě, že by se situace zhoršila.

1.6. Poslední dny před okupací

Napětí a nejistota, které panovaly mezi československými občany v době jednání v Čierné, pomalu opadávaly. Politici a novináři hovořili a psali o vítězství rozumu, o úspěšném kompromisu, o tom, „*že není žádných opodstatněných obav o naši suverenitu, či vyhráli jsme, jdeme dále se vztyčenou hlavou, začala nová etapa ve vztazích mezi státy sovětského bloku, hrozba rozkolu a jeho důsledky byly odstraněny, duch varšavského dopisu je pohřben, přeměnili jsme varšavský dopis v archiválii.*“⁶⁶

Zkreslené informace přehlušily dosavadní obavy občanů z nátlaku i vojenského zásahu Moskvy. Spontánním projevem radosti občanů nad stávající situací byla masová akce nazvaná *Fond republiky*. Zaměstnanci dvou závodů v severních Čechách začali pracovat ve prospěch republiky. Postupně se akce šířila napříč zemí a do 21. srpna dosáhly dary občanů, věnované na budoucnost Československa, 190,5 miliónů Kčs a 60 kilogramů zlata.⁶⁷

Naděje a víru v zažehnutí sovětského nebezpečí vyvolávala i vyjádřená podpora prezidentů Jugoslávie a Rumunska. Při své návštěvě Prahy 9. – 11. srpna Josip Broz – Tito a 15. – 17. srpna Nicolae Ceausescu svorně prohlašovali, že vývoj země je pouze jeho vnitřní záležitostí a vyjádřili plnou podporu reformního hnutí v Československu.

---

⁶⁵ VALENTA, Jiří. *Sovětská intervence v Československu 1968*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1979. s. 82, ISBN 80-205-0213-0.

⁶⁶ KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1967 – 1969*. Vyd.1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993. s. 61, ISBN 80-04-26142-6.

⁶⁷ KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1967 – 1969*. Vyd.1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993. s. 61, ISBN 80-04-26142-6.

Naopak Moskva a čelní představitelé Polska a NDR byli stále více netrpěliví a dožadovali se splnění dohod z Čierné a Bratislavy. Nerealizováním těchto dohod si Sovětský svaz pomalu hledal záminku k násilnému potlačení reformy v Československu.

Deset dní před okupací vydala moskevská Pravda článek „*Svatá povinnost všech komunistů*“, v němž zdůrazňovala povinnost zasáhnout při ohrožení socialismu. O pár dní později tento list obvinil Mladou frontu a Literární listy z šíření protisocialistických názorů.⁶⁸

Skupina komunistů, mezi nimiž byl Vasil Biľak, Kolder, Kapek, Indra a Švestka, kteří se ocitli v politické izolaci, poslali Brežněvovi dopis, v němž žádali Sovětský svaz o všestrannou pomoc, tedy i vojenskou, proti kontrarevolučním silám v ČSSR. Tento „zvací dopis“ byl pro Sovětský svaz záminkou k plánované vojenské intervenci.

Rozhodnutí o vojenském vstupu do Československa bylo schváleno v Moskvě 18. srpna a přijato varšavskou pětkou. Intervence byla naplánována na noc z 20. na 21. srpna.

„Po všestranné analýze situace a událostí posledních dní v Československu a pro zvážení prosby ÚV KSČ adresované SSSR, PLR, BLR, MLR A NDR o poskytnutí vojenské pomoci v boji s kontrarevolučními silami, dospělo politbyro ÚV KSSS jednomyslně k názoru, že vývoj událostí v Československu nabyl v posledních dnech krajně nebezpečných rysů.

...V přesvědčení, že KSSS i ostatní bratrské strany už vyčerpaly všechny prostředky politického vlivu, aby pohnuly vedení KSČ k odporu proti pravicovým antisocialistickým silám, soudí politbyro ÚV KSSS, že nadešel okamžik učinit aktivní opatření k obraně socialismu v ČSSR, a jednomyslně se usnáší: Komunistické straně a lidu Československa má být poskytnuta pomoc a podpora vojenskými silami...“⁶⁹

19. srpna obdržel Alexander Dubček dopis od Brežněva, v němž mu vytýká neplnění dohod z Čierné a protisovětské útoky v tisku. Jak později Dubček poznamenal, v listu nebylo nic naléhavého a nijak se nelišil od neustále opakovaných stížností, které

---

⁶⁸ PAUER, Jan. *Praha 1968. Vpád Varšavské smlouvy. Pozadí-plánování-provedení*. Vyd. 1. Praha: nakladatelství Argo, 2004. s. 155, ISBN 80-7203-558-4.

⁶⁹ PAUER, Jan. *Praha 1968. Vpád Varšavské smlouvy. Pozadí-plánování-provedení*. Vyd. 1. Praha: nakladatelství Argo, 2004. s. 177, ISBN 80-7203-558-4.

Sověti podávali již od února. Rozhodně v něm nebylo nic naléhavého ani žádné ultimátum.⁷⁰ Mezitím se však už vojska socialistické pětky blížila k československým hranicím.

1.7. Okupace Československa 21. srpna 1968

„Znáte tu pasáž ve druhém dílu Haškova Dobrého vojáka Švejka, kde Švejk doslova dohání jistého rakouského železničáře k šilenství tím, že mu nekonečné hodiny vysvětluje, jak by měly jezdit vlaky habsburské monarchie? Ta arogance, s níž nás Češi učí, co je to socialismus, je nesnesitelná. Je možné, že jsou pořád ještě Švejci, ale my nejsme Habsburkové. Brzy na to přijdou.“⁷¹

M. Salomon – sovětský novinář a agentury Novosti

1.7.1. Průběh invaze

Okupace Dunaj, okupace území Československé socialistické republiky intervenčními vojsky, patří k nejrozsáhlejším vojenským operacím po skončení druhé světové války. Byla naplánována a následně provedena přesně podle zásad sovětského operačního myšlení - jako kombinovaná akce pozemního vojska, vojenského letectva a výsadkových jednotek. Její provedení nedávalo československé armádě fakticky žádnou šanci k reakci.

Do pohybu bylo uvedeno téměř třicet divizí pozemního vojska, přičemž čtvrtina z nich nebyla sovětská.⁷² Invaze se celkem zúčastnilo tři čtvrtě milionu vojáků, šest tisíc tři sta tanků, osm set letadel a přes dvě stě děl.⁷³

První zprávy o obsazování Československa vojsky spřátelených armád zastihly členy vlády krátce před půlnocí na zasedání ÚV KSČ. Krátce nato se na schůzce objevil i prezident Československa Ludvík Svoboda, kterého již stačil informovat

---

⁷⁰ DUBČEK, Alexander. *Naděje umírá poslední*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Svoboda – Libertas, 1993. s. 187, ISBN 80-205-0351-X.

⁷¹ VALENTA, Jiří. *Sovětská intervence v Československu 1968*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1979. s. 66, ISBN 80-205-0213-0.

⁷² FIDLER, Jiří. *Okupace Československa*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Havran, 2003. s. 119, ISBN 80-86515-35-4.

⁷³ LÁNSKÝ, Karel. *Srpen 1968*. Vyd.1. Praha: Práce, 1990. s. 121, ISBN 80-208-0028-X.

sovětský velvyslanec Červoněnko o skutečnosti, že „vojska pětky se ujímají ochrany vymožeností socialismu u nás“.⁷⁴

Následně předsednictvo ÚV KSČ schválilo rozkaz ministra obrany Džúra o nekladení odporu jak armádou, tak Lidovými milicemi a Bezpečností. Dalším krokem otřeseného československého vedení bylo Prohlášení k lidu. Alexander Dubček ve svém životopise vzpomíná na tuto těžkou chvíli takto.

„Bylo mi jasné, že to musí být prohlášení, ve kterém vyjádříme své rozhořčení a svůj postoj. V tom okamžiku jsem si uvědomoval svou odpovědnost. Sověti pronikli obrovský krok od polemiky k válce a obrovská armáda rozhodnutá rozdrtit jakýkoli odpor se proti nám valí ze všech stran.

Věděl jsem, že česká a slovenská veřejnost podporuje naše reformy a rozhodně by se postavila proti intervenci. Lidé budou čekat na naše slovo. Musíme ukázat rozhodný odpor proti agresi, zároveň však udělat všechno, abychom se vyhnuli zbytečnému krveprolití.

Vojenský odpor byl nemožný už vzhledem k organizaci a dislokaci našich ozbrojených sil, protože naše opevnění byla orientována proti západní hranici, aby odrazila útok z bavorského území...“⁷⁵

K ránu 21. srpna tak rozhlas vysílal toto prohlášení adresované všemu lidu Československé socialistické republiky.

Včera, dne 20.8 1968 kolem 23. hod večer překročila vojska Sovětského svazu, Polské lidové republiky, Německé demokratické republiky, Maďarské lidové republiky a Bulharské lidové republiky státní hranice Československé socialistické republiky. Stalo se tak bez vědomí presidenta republiky, předsedy Národního shromáždění, předsedy vlády i prvního tajemníka ÚV KSČ a těchto orgánů.

V těchto hodinách zasedalo předsednictvo ÚV KSČ a zabývalo se přípravou XIV. Sjezdu strany. Předsednictvo vyzývá všechny občany naší republiky, aby zachovali klid

---

⁷⁴ KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1967 – 1969*. Vyd.1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993. s. 67, ISBN 80-04-26142-6.

⁷⁵ DUBČEK, Alexander. *Naděje umírá poslední*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Svoboda – Libertas, 1993. s. 186, ISBN 80-205-0351-X.

a nekladli postupujícím vojskům odpor. Proto ani naše armáda, Bezpečnost a Lidové milice nedostaly rozkaz k obraně země.

Předsednictvo ÚV KSČ považuje tento akt za odporující nejenom všem zásadám vztahů mezi socialistickými státy, ale za popření základních norem mezinárodního práva. Všichni vedoucí funkcionáři státu, KSČ a Národní fronty zůstávají ve svých funkcích, do nichž byli jako představitelé lidu a členů svých organizací zvoleni podle zákonů a jiných norem platných v Československé socialistické republice.

Ústavními činiteli je okamžitě svoláno zasedání Národního shromáždění, vlády republiky, předsednictvo ústředního výboru KSČ svolává plénum ÚV KSČ k projednání vzniklé situace.

Předsednictvo ÚV KSČ⁷⁶

Přestože intervence díky pasivitě československé armády proběhla bez velkých problémů, politicky byla neúspěšná. Promoskevní členové KSČ nesplnili své úkoly, které přislíbili okupantům. Na předsednictvu ÚV KSČ neprosadili své „prohlášení k lidu“, a navíc nezabránili tomu, aby byl zveřejněn text odsuzující vpád vojsk varšavské pětky.

Toto prohlášení se tak stalo první velkou porážkou interventů. Když totiž sdělovací prostředky států „varšavské pětky“ informovaly o intervenci do Československa, která byla uskutečněna na žádost ústavních orgánů Československa, Československý rozhlas šířil do celého světa zcela opačné znění.⁷⁷

Ačkoli ÚV KSČ a vláda neustále veřejně prohlašovaly, že pobyt vojenských jednotek je nezákonný, na situaci to nic neměnilo. Nepomohly ani diplomatické nóty ministerstva zahraničí.

Na jednání Rady bezpečnosti Organizace spojených národů se 22. srpna hlasovalo o přijetí rezoluce odsuzující okupaci Československa. I když se pro její přijetí vyslovilo 10 z 15 členů, nebyla přijata kvůli vetu představitele Svazu sovětských socialistických republik.⁷⁸

---

⁷⁶ DUBČEK, Alexander. *Naděje umírá poslední*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Svoboda – Libertas, 1993. s. 191, ISBN 80-205-0351-X.

⁷⁷ KURAL, Václav. *Československo roku 1968*. Vyd. 1. Praha: Parta, 1993. s. 163, ISBN 80-901337-7-0.

⁷⁸ FIDLER, Jiří. *Okupace Československa*. Vyd. 1. Praha: Nakladatelství Havran, 2003. s. 171, ISBN 80-86515-35-4.

1.8. Konec Pražského jara

Ještě v noci z 20. na 21. srpna byla obsazena budova ÚV KSČ skupinou výsadkářů. Nejvyšší představitelé byli postupně zatýkáni sovětskými agenty. Kolem stolu se samopaly za hlavou se tak záhy sešli hlavní představitelé Pražského jara: A. Dubček, J. Smrkovský, F. Kriegel, J. Špaček, B. Šimon, Z. Mlynář a další, aby byli následně převezeni na jednání do Moskvy.

1.8.1. Reakce občanů a vlády

Situace velmi zasáhla československé občany. Ti po odvysílání prohlášení začali plnit ulice měst, kde společně zjišťovali závažnost okupace.

Poté, co se vzpamatovali z prvotního šoku, začali soudržně bránit československou suverenitu. Podepisovali petice, vylepovali plakáty s protisovětskými hesly. Ničili silniční ukazatele a tabulky s názvy ulic, aby okupantům co nejvíce znepríjemnili orientaci v zemi.

Někteří občané se snažili rozmlouvat s často konsternovanými vojáky, kteří mnohdy nevěděli, proč byli do Prahy posláni, a vysvětlit jim, že se na území Československa skutečně žádná kontrarevoluce nekoná.

Herečka Vlasta Chramostová například vedla se sovětským kapitánem tento dialog. „*Proč ještě přišli? Vždyt' jste naši přátelé! A přátelé na návštěvu se zbraní v ruce nechodí. My chceme klid, svobodu, suverenitu a přátelství!*“⁷⁹

Z iniciativy pražské KSČ začaly již od brzkých ranních hodin 21. srpna přípravy na okamžité svolání XVI. sjezdu. Díky této pohotové aktivitě se již v podvečer začali do hlavního města sjíždět delegáti, aby 22. srpna v 11 hodin zahájili v továrně ČKD ve Vysočanech první schůzi. Sjezd zaujal jednoznačný postoj vůči intervenci a okupaci.

V prohlášení určeném „*všem komunistickým a dělnickým stranám světa, zvláště stranám a lidu Sovětského svazu, Polské lidové republiky, Bulharské lidové republiky, Německé demokratické republiky a Maďarské lidové republiky – jejichž vojska obsadila naši vlast*“⁸⁰ byla zdůrazněna svrchovanost a svoboda Československého

---

⁷⁹ BENČÍK, Antonín. *Osm měsíců Pražského jara 1968*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1991. s. 175, ISBN 80-208-0126-X.

⁸⁰ MACEK, Josef. *Sedm pražských dnů. 21. -27. srpen 1968*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1990. s. 86, ISBN 80-200-0237-5.

socialistického státu, hrubě porušená okupací vojsk pěti států. V textu bylo dále důrazně popřeno tvrzení, že by nějaký ústavní nebo politický orgán požádal o vojenský zásah.

Ve znění sjezdu dále stálo, že rezolutně odmítá vojenskou okupační správu či domácí kolaborantskou moc, která by se o síly spojenců opírala.⁸¹

Naopak byly zde sepsány tři požadavky.

1. Propustit na svobodu všechny internované představitele strany, vlády, Národního shromáždění, České národní rady a Národní fronty a umožnit jim, jakož i prezidentu republiky, ničím nerušený výkon funkcí.
2. Okamžitě obnovit všechny občanské svobody a práva.
3. Neprodleně zahájit urychlený odchod okupačních armád.⁸²

Nejvýznamnějším faktorem politického života sedmi dní od 21. srpna bylo celospolečenské hnutí proti přepadení a obsazení země, za svobodu a nezávislost. Hlavním cílem této organizace, do které se zapojily jak společenské organizace, tak občané, byl odpor k sovětské okupaci, osvobození uvězněných československých politiků a odsouzení kolaborantů a zrádců.

Díky jasnému odmítavému postoji československé společnosti se okupační vojska ocitla v cizí zemi bez spojenců a s minimem informací, kde se setkala jen s všeobecnou nenávisť a odporem.

K všeobecným protestům se přidala i Československá akademie věd, která ve svém prohlášení „*Vědcům celého světa*“ vyzývala svět k podpoře a k pomoci obnovení svobodného života v okupovaném Československu.

1.8.2. Moskevská jednání

V období velkého napětí v Československu, rostoucí aktivity všelidového hnutí a totální izolace intervenční armády se v pátek 23. srpna uskutečnila v Moskvě schůzka československých a sovětských představitelů. Zúčastnili se jí jak prezident Svoboda, tak i internovaní politici Dubček, Černík, Smrkovský, Kriegel a další.

---

⁸¹ BENČÍK, Antonín. *Osm měsíců Pražského jara 1968*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1991. s. 178, ISBN 80-208-0126-X.

⁸² MACEK, Josef. *Sedm pražských dnů. 21. -27. srpen 1968*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1990. s. 87, ISBN 80-200-0237-5.

Jednání byla složitá a skončila až 26. srpna podepsáním moskevského protokolu. V něm se českoslovenští politici zavázali k plnění sovětských požadavků z Čierné, opětovnému zavedení cenzury, zákazu činnosti některých „protisocialistických organizací“ a sociální demokracie. Zbavení funkce všech, kteří vystupovali proti SSSR či odvolání žádosti pražské vlády o projednání sovětské intervence v Radě bezpečnosti OSN. Sovětská strana se naopak zavázala k nevměšování svých vojsk do vnitřních záležitostí ČSSR a k jednání o podmínkách pobytu vojsk v ČSSR.⁸³

Protokol byl pod nátlakem, který mezinárodní právo pro uznání dohod nepřipouští, podepsán všemi účastníky jednání. Odmítl pouze František Kriegel, který se jednání nezúčastnil.

Tímto došlo k definitivnímu ukončení reformní politiky Pražského jara - snahy mírovou cestou přetvořit komunistický režim striktně ovládaný Sovětským svazem. Naděje a sny o socialismu s lidskou tváří se rozplynuly a Československo čekalo dalších dvacet let nesvobody pod moskevským diktátem.

„...Když jsme odstartovali z Moskvy, všechny naše myšlenky se obrátily k domovu. Bylo nám jasné, že to není slavný návrat. Málokomu se budou líbit zprávy, které přinášíme. Prohráli jsme válku, obrazně řečeno. A šest z nás se vrací ze zajetí, ne z výletu...“⁸⁴

1.9. Média během okupace

Snaha Sovětského svazu zlegalizovat vstup vojsk Varšavské smlouvy na území Československa se nepodařila i díky mimořádné aktivitě sdělovacích prostředků. I přes značné překážky, které byly redaktorům, technikům a všem zaměstnancům Československého rozhlasu a televize kladeny, dokázali osudné srpnové dny znamenitě plnit svou roli informátorů, organizátorů, iniciátorů a také usměřovatelů protiokupačních aktivit československého obyvatelstva. Zvláště poslední jmenovaná „úloha“ zajisté napomohla k snížení počtu usmrcených občanů bojujících za národní suverenitu.

---

⁸³ KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1967 – 1969*. Vyd.1. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993. s. 67, ISBN 80-04-26142-6.

⁸⁴ DUBČEK, Alexander. *Naděje umírá poslední*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Svoboda – Libertas, 1993. s. 177, ISBN 80-205-0351-X.

Ve svém vysílání odsoudila média v zemi sovětskou intervenci a vytrvale vyjadřovala podporu legální vládě ČSSR v čele s Alexanderem Dubčekem, čímž značně dopomohla k izolaci Moskvy.

1.9.1. Československý rozhlas

Mezi všemi sdělovacími prostředky, které přinášely informace o srpnových událostech, sehrál rozhlas nejdůležitější roli, a stal se tak opět nejmocnějším médiem v zemi. Důležité informace, které přinášel svým posluchačům prakticky ihned po překročení československých hranic okupačními vojsky, se dají svou důležitostí a významností přirovnat ke květnovým dnům Pražského povstání roku 1945.

V noci 20. srpna dostal programový náměstek ústředního ředitele rozhlasu Rostislav Běhal zprávu od ředitele Ústřední správy spojů Karla Hoffmana, že je Československo obsazováno vojsky Varšavské smlouvy. Zároveň od něj obdržel pokyn, aby rozhlas odvysílal zprávu legalizující útok. Když tento úkol odmítl, byl jím pověřen nedávno odvolaný ředitel Československého rozhlasu Miloš Marko.

Mezitím se o intervenci dozvěděli i technici mající službu, kteří zařídili, aby vysílání pokračovalo výjimečně i po půlnoci. Již v jednu hodinu ráno 21. srpna ústy hlasatele Vladimíra Fišera byli občané Československa vyzváni, aby setrvali u přijímačů kvůli mimořádné informaci od představenstva ÚV KSČ.

Za necelou hodinu se poté rozhlasovými vlnami poprvé neslo prohlášení „...všemu lidu Československé socialistické republiky...“ To však mohli posluchači zaslechnout jen do druhé hodiny ranní. Poté byl na základě nařízení ředitele Ústřední správy spojů Karla Hoffmana vyřazen z provozu vysílač. Na příjmu tak zůstali pouze posluchači rozhlasu na drátě.

Až díky aktivitě Josefa Smrkovského, který považoval vyřazení vysílače za protiústavní čin, za něj se bude později Hoffmann a spol. zodpovídat, bylo vysílání ve 4.30 opět obnoveno.

Souběžně se však pod názvem Vltava začala vysílat ilegální rozhlasová stanice. Špatnou češtinou a slovenštinou šířila tímto způsobem prohlášení sovětské agentury TASS o podpoře vstupu okupačních vojsk na československé území.

„...Sovětský svaz a další spojenecké země vyhověly žádosti stranických a státních činitelů Československé republiky o poskytnutí neodkladné pomoci, včetně pomoci ozbrojené bratrskému Československému lidu...

Postup vojsk bratrských zemí probíhal bez odporu. Obyvatelstvo zachovává klid. Mnozí českoslovenští občané prokazují příslušníkům spojeneckých armád vděčnost za včasný příchod do Československa, za pomoc proti kontrarevolučním silám...“⁸⁵

Československý rozhlas záhy informoval své posluchače, že s tímto vysíláním nemá nic společného. Již kolem sedmé hodiny ranní přijížděly k budově Československého rozhlasu první sovětské tanky. V útoku na rozhlas se jim snažil bránit dav lidí, který začal stavět barikády z autobusů a tramvají. V tu chvíli vysílal rozhlas, který měl již hlavní úkol uklidňovat rozbouřené Pražany, toto prohlášení.

„...Došla zpráva, že střelba před rozhlasem zesílila a ozývají se děla. Snažně vás znovu prosíme, zachovejte klid, ať nedojde ke zbytečným tragickým událostem, ať nedojde ke krveprolití.

Vážení přátelé, pokud mě ještě slyšíte, prosím vás jménem pracovníků rozhlasu, vyčkejte, až se ozve naše legální vláda a ústavní činitelé. Nepomůžete ničemu v současné situaci tím, že budete vytvářet barikády nebo dělat věci, které by vedly ke srážce, která v současné době nemá žádný smysl. Vedla by pouze k obětem, které nikdo nechce. Proto prosím znovu, přátelé, uklidněte se, rozejděte se, nemá to v současné chvíli u nás před rozhlasem žádný smysl.“⁸⁶

Kolem deváté hodiny se sovětsí vojáci dostali do budovy rozhlasu a krátce nato si vynutili i ukončení vysílání. Přestože vysílání z pražských Vinohrad bylo definitivně ukončeno, v odpoledních hodinách 22. srpna, díky pohotovostnímu pracovišti, které se nacházelo na Vinohradské třídě, pokračovalo dále. Vysílací pracoviště byla postupně přesouvána na Žižkov, do Karlína, do Opletalovy ulice.⁸⁷

---

⁸⁵ MACEK, Josef. *Sedm pražských dnů. 21. -27. srpen 1968*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1990. s. 62, ISBN 80-200-0237-5.

⁸⁶ JANČÁREK, Petr. Srpen 1968. *Web Československého rozhlasu*. [online] [cit. 4. 1. 2010]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/rozhlasovahistorie/portal/>

⁸⁷ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA Pavel; ORSÁG Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, s.r.o. 2010. s. 190, ISBN 978-80-7367-698-8.

Postupně začala vysílat i krajská studia. Ilegální rozhlasové vysílání fungovalo až do 27. srpna, kdy se posluchači 8.05 dozvěděli, že...

„Dnes v časných ranních hodinách přiletěla naše československá delegace z jednání v Moskvě. Odjela v čele prezidentem republiky Ludvíkem Svobodou na Pražský hrad. Teď očekáváme další zprávy.“⁸⁸

Ve 14.50 vysílal Československý rozhlas projev prezidenta republiky Ludvíka Svobody.

*„...Drazí spoluobčané! Po čtyřech dnech jednání v Moskvě jsme zase mezi vámi ve své vlasti...Ani vám, ani nám, nebylo lehké. Svými myšlenkami jsme každým okamžikem byli s vámi a mysleli jsme na to, jak prožíváte tyto těžké dny...
...Dosáhli jsme zejména zásadní dohody o postupném uskutečnění plného odchodu těchto vojsk...Rozvaha a kázeň, kterou jste projevovali až doposud, jsou nutným předpokladem pro konečné řešení této otázky. To vám říkám s plnou odpovědností jako prezident, vlastenec a voják...“⁸⁹*

Toužebně očekávané řeči Alexandra Dubčeka se československý lid dočkal až v 17.30. Jeho projev byl vysílán v neupravené a nesestříhané podobě, a tak posluchačům neunikly četné pauzy, zaškobrtnutí a zoufalé povzdechy prvního tajemníka.

„...Těžko se mi hledají slova, kterými bych vyjádřil věčnost za nesmírné projevy důvěry, kterými jste zahrnuli mě i ostatní soudruhy, na které jste čekali...“

...Jsme – li odhodláni zabránit krveprolévání, neznamená to, že se chceme vzniklé situaci pasivně podříditi, naopak činíme vše, abychom našli, a jsme přesvědčeni, že najdeme prostor, cesty a prostředky, jak rozvinout a s vámi všemi uskutečnit politiku, která nakonec povede k normalizaci poměru...!

...Normalizace poměrů je základní reálný předpoklad, abychom zase mohli soustředit naše úsilí na to, jak jít dále bez vážných chyb a podstatnějšího zdržení na cestě, které jste spolu s námi věřili, a myslím, že jí stále věříte...“

---

⁸⁸ JANČÁREK, Petr. Srpen 1968. *Web Československého rozhlasu*. [online] [cit. 4. 1. 2010]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/rozhlasovahistorie/portal/>

⁸⁹ MACEK, Josef. *Sedm pražských dnů. 21. -27. srpen 1968*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1990. s. 300, ISBN 80-200-0237-5.

...Vážení posluchači, prosím, abyste mi prominuli, když tu a tam se projeví nějaká přestávka v této mojí improvizované řeči a improvizovaném vystoupením. Myslím, že mě chápete, čím je to způsobené...“⁹⁰

Následující dny přijalo předsednictvo ÚV KSČ plán opatření pro nejbližší dny. Řada z nich se týkala také sdělovacích prostředků. Od této chvíle se program rozhlasu opět vrátil pod dohled cenzury a v jeho vysílacím programu se stále častěji objevovala vážná hudba.

1.9.2. Československá televize

Znepokojení pracovníci Československé televize se začali scházet 21. srpna v brzkých ranních hodinách ve studiu Měšťanské besedy. Zde se snažili shromáždit co nejvíce informací o probíhající okupaci vojsky „spřátelených armád“ pro připravované předčasné vysílání. To bylo zahájeno kolem osmé hodiny ranní. Moderátorka Televizních novin Kamila Moučková v něm diváky informovala o intervenci.

Občany vyzývala k rozvážnosti a klidu a žádala je, aby se snažili vyhýbat střetu s okupanty. Mezitím, co diváci na televizní obrazovce sledovali první záběry okupované Prahy, hlasatelka předčítala protestní rezoluce, prohlášení a výzvy. Následně bylo jedinou funkční telefonní linkou propojeno studio s Pražským hradem, odkud k občanům promluvil prezident Ludvík Svoboda. Projev byl nahrán na magnetofonový pásek, takže ho mohl následně odvysílat i rozhlas.

Záhy se pracovníci Československé televize doslechli o přerušení rozhlasového vysílání z důvodu obsazení budovy na Vinohradské třídě okupanty. Veškerá povinnost informovat občany o dění v zemi tak nyní ležela na bedrech televize, jejíž pracovníci však každou chvíli očekávali příjezd ruských tanků k Měšťanské besedě.

Vojáci však nejdříve obsadili ředitelství televize, které sídlilo na Senovážném náměstí (tehdy náměstí Maxima Gorkého). Plukovník SSSR kolem desáté hodiny dopoledne požadoval po řediteli Jiřimu Pelikánovi ukončení vysílání. Ten to však rezolutně odmítl s tím, že televize spadá pouze pod československou vládu.

---

⁹⁰ MACEK, Josef. *Sedm pražských dnů. 21. -27. srpen 1968*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1990. s. 304, ISBN 80-200-0237-5.

Přestože se okupantům za půl hodiny podařilo vysílání v Měšťanské besedě nakonec přeci jenom ukončit, vysílání pokračovalo z nedalekého studia Skaut a poté z televizního vysílače Cukrák u Zbraslavi. Díky duchaplnému kameramanovi, jenž nastavil kameru správným směrem, mohli diváci sledovat v přímém přenosu obsazování i tohoto vysílače.

Ani to však pracovníky televize neodradilo. V podniku Tesla Hloubětín se nacházel funkční televizní vysílač, který byl použit k vysílání. Až do desáté hodiny večerní se díky tomu mohli občané Československa z úst Kamily Moučkové, Jiřího Svejkovského a Petra Krula dozvědět aktuální informace o situaci v zemi včetně záběrů okupovaného hlavního města.

Na žádost ředitele Jiřího Pelikána byla zřízena dvě vysílací studia. Jedno se nacházelo ve Výzkumném ústavu sdělovací techniky A.S. Popova na Novodvorské ulici, odkud Jiří Kantůrek a Jiří Svejkovský informovali diváky o nejnovějším dění na mimořádném sjezdu KSČ a v Národním shromáždění. Své protesty proti sovětské okupaci zde pronesli i známé osobnosti jako Emil Zátopek, Jiřina Jirásková či Vlasta Chramostová.

Druhé studio bylo zřízeno v jenom z bytů v rozestavěném hotelu na Petřinách. V budoucí koupelně bylo vytvořeno provizorní studio s portrétem prezidenta republiky Ludvíka Svobody a nápisem „*Svobodná Československá televize*“⁹¹ Vysílalo se i z mimopražských pracovišť – na příklad z vysílačů na Kojálů, Kleti a Ještědu.⁹²

V sobotu 24. srpna, krátce po poledni, se na prvním kanále objevilo kolaborantské vysílání. Dva hlasatelé špatnou češtinou pronášeli urážky prezidenta Svobody a vlády. Toto nelegální vysílání, které bylo iniciováno z přenosového vozu umístěného na pozemku velvyslanectví SSSR, bylo záhy přerušeno televizními techniky.

Od 25. srpna se vysílalo již na šesti kanálech. Kromě pražských studií byla zprovozněna i krajská. Liberecké studio Svobodný sever tak nabídlo divákům zajímavý rozhovor Václava Havla s hercem Janem Třiskou, který se především týkal výsledků moskevského jednání.

---

⁹¹ *Publicistika a dokument* [online] [cit. 4. 1. 2010]. Dostupné z <http://www.ceskatelevize.cz/vse-o-ct/historie/ceskoslovenska-televize/1968-1969/televize-v-srpnu-1968>

⁹² KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA Pavel; ORSÁG Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, s.r.o. 2010. s. 191, ISBN 978-80-7367-698-8.

Ředitel Československé televize Jiří Pelikán se také snažil podnítit diplomatickou akci ve prospěch země. S žádostí o pomoc se obracel především na ty, kteří podporovali pokus o socialismus s lidskou tváří, tedy na Ceausescovo Rumunsko, Titovu Jugoslávii a na komunistickou stranu Itálie a Francie.

Tato jeho činnost vyvrcholila účastí na XIV. sjezdu KSČ. Vzhledem k absenci vedoucích představitelů, kteří v té době byli zadržováni v Moskvě, připadla Pelikánovi důležitá role, což se projevilo nejen v diskuzi, ale i tím, že ve ztížených podmínkách zabezpečil její magnetofonový záznam. Jeho podstatná úloha na sjezdu byla oceněna i tím, že byl zvolen spolu s dalšími reformátory do nového ústředního výboru KSČ s potvrzeným dubčekovským vedením.⁹³

Poté, co bylo vládou 28. srpna vydáno nařízení k ukončení provizorního televizního vysílání, byl jmenován vládní zmocněnec pro Československou televizi. Stal se jím dosavadní člen ideologického oddělení ÚV KSČ Bohumil Švec. Televizní pracovníci vydali jako reakci na jeho zvolení prohlášení, v němž vyjádřili podporu řediteli ČST Jiřímu Pelikánovi.

O dva dny později vznikl Úřad pro tisk a informace (ÚTI). Jeho hlavním úkolem bylo „*usměrňování zpravodajství a publicistiky čs. tisku, rozhlasu a televize*“ v duchu výsledků moskevských ujednání a „*sledovat a hodnotit působení našeho a zahraničního tisku, rozhlasu a televize proti působení nepřátelské propagandy*“.⁹⁴

1.9.3. Tištěná média

Již před půlnocí 20. srpna dostal redaktor ČTK Jaroslav Lažanský příkaz od ústředního ředitele ČTK M. Sulka, aby vydal text - žádost nejmenovaných členů ÚV KSČ a některých ústavních činitelů o poskytnutí sovětské vojenské pomoci proti „kontrarevolučním silám“. Ten to však rázně odmítl. Text byl tedy vydán až následující den z Moskvy agenturou TASS.⁹⁵

V osm hodin ráno 21. srpna byla budova ČTK v Praze obsazena sovětskými tanky. O dvě hodiny postihl stejný osud i redakci a tiskárnu Rudého práva v Praze. Již

---

⁹³ CACCAMO, Francesco. *Jiří Pelikán a jeho cesta socialismem 20. století*. Vyd. 1. Brno, Praha: Nakladatelství Doplněk, 2008. s. 28, ISBN 978-80-7239-226-1.

⁹⁴ SVEJKOVSKÝ, Jiří. *Čas marných nadějí*. Vyd. 1. Praha: Epoque, 2010. s. 98, ISBN 978-80-7425-050-7.

⁹⁵ MACEK, Josef. *Sedm pražských dnů. 21. -27. srpen 1968*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1990. s. 41, ISBN 80-200-0237-5.

v dopoledních hodinách začaly po celé republice redakce novin a časopisů vydávat z náhradních pracovišť a dobře střežených tiskáren mimořádná vydání. Prakticky všechny listy měly na svých prvních stranách uveřejněno provolání „Všemu lidu Československé socialistické republiky!“ a první komentáře a ohlasy na okupaci.

První – zvláštní vydání Rudého práva, ze dne 21. 8. vyjádřilo výhradní podporu československé vládě.

„...Stojíme pevně za Dubčevým vedením Komunistické strany Československa, za prezidentem Československé socialistické republiky L. Svobodou, za Černikovou vládou republiky...

Jsmo přesvědčeni, že opatření spojeneckých armád je výsledkem nedokonalé informovanosti ostatních socialistických států o naší skutečné vnitřní situaci.

Předpokládáme proto, že jde o opatření, které dozná změny v několika dnech...“⁹⁶

Následný den (22. srpna) ve tři hodiny ráno obsadila spojenecká vojska tiskárnu Melantrich v Praze na Václavském náměstí společně s redakční místností Svobodného slova. V osm hodin ráno je uzavřena i redakce Zemědělských novin.

„...Uznáváme jen představitele naší státní moci, které jsme si v minulých měsících zvolili a kteří v této chvíli nezdali. Každý zrádce ztratí mandát jménem našeho národa. Jsme rozhodnuti těmto zrádcům odmítnout poslušnost. Ve chvíli, kdy se pokusí jakýmkoli způsobem zasáhnout do naší práce, přestaneme dále pracovat...

...Ať žije soudruh Dubček, Smrkovský, Černík, Císař, Krieger a další stateční synové této země, které okupant protiprávně zatkl a internoval...

...Pamatujte: Okupantům ani jejich přísluhovačům nepomáháme, nic nevíme, nic neumíme, nic z jejich nařízení nevykonáváme.

Kolektiv redakce Zemědělských novin“⁹⁷

O hodinu dříve byla okupačními vojsky obsazena budova Svazu českých novinářů v Pařížské ulici a také redakce týdeníku Reportér.

---

⁹⁶ MACEK, Josef. *Sedm pražských dnů. 21. -27. srpen 1968*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1990. s. 42, ISBN 80-200-0237-5.

⁹⁷ MACEK, Josef. *Sedm pražských dnů. 21. -27. srpen 1968*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1990. s. 76, ISBN 80-200-0237-5.

Diplomová práce

Přes svízelné podmínky byly redakce schopné vydávat výtisky novin a časopisů, jež po celý den kolovaly mezi veřejností. Zpočátku byly noviny psány pouze na stroji a rozmnožovány cyklostylem. Později se tiskly v tiskárnách, které nebyly obsazeny.

Již 22. srpna tak vyšel v Mladé frontě článek s titulkem *Okupanti nás obsadili!*

„...Večer 21. srpna obsadila sovětská okupantská vojska redakci a tiskárnu Mladé fronty v Panské ulici, zahrnala nás do jedné místnosti a věznila nás se samopaly po celou noc...

...Teprve dnes ráno se nám podařilo proniknout z obsazené budovy a můžeme konečně zase svobodně mluvit ke svým čtenářům...

...Mladá fronta se v roce 1945 zrodila v duchu svobody. Tento svůj ideál nikdy neopustí, nikdy jej nezradí...

*Kolektiv redakce Mladé fronty*⁹⁸

Již následující den obnovila svou činnost agentura ČTK. A opět začaly vycházet i všechny deníky, z týdeníků pak byly 23. srpna k dostání Květy, Stadión, Signál, Svět v obrazech, Mladý svět, Politika.

24. srpna se na stránkách Rudého práva objevuje výzva Emila Zátopka.

„...Sportovní svět, který prožívá letošní rok jako olympijský, v duchu olympijské charty odsuzuje násilnou okupaci Československa, která je v rozporu s humánním posláním olympijské myšlenky, čímž především Sovětský svaz ztratil právo účasti na XIX. Olympijských hrách v Mexiku...“⁹⁹

Literární listy varovaly proti zrádcům a kolaborantům.

„...Situace začne být tragická v okamžiku, kdy se budeme muset dívat do očí zrádců. Ti zde zůstanou a s podporou tanků nám znovu vytvoří nesnesitelné lidské podmínky. I když tanky odjedou, zrádci za ně zastanou vše. Nevidíme největší hrozbu lidské svobody

---

⁹⁸ MACEK, Josef. *Sedm pražských dnů. 21. -27. srpen 1968*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1990. s. 94, ISBN 80-200-0237-5.

⁹⁹ SÍGL, Miroslav. *Syndikát novinářů* [online] [cit. 8. 11. 2010]. Dostupné z: <http://syndikat-novinaru.cz/12/42/157/1968/24-srpen>

v hlavních okupantských zbraní. Už dnes ji vidíme v některých lidech, kteří se znalostí věci začínají systematicky připravovat policejní režim. ¹⁰⁰

Ten samý den vydala ještě Československá tisková kancelář toho prohlášení.

„...Přátelé! Zůstaňte hrdí a pevní. Celý svět se obdivuje rozhodnému postoji našich národů. Okupantům sloužit nebudeme!“¹⁰¹

Zhruba do konce měsíce přinášely noviny ve svých zvláštních vydáních aktuální informace z ulic Prahy a nabádaly její obyvatele k podpoře legální vlády a víru v obrat k lepšímu. Po přijetí plánu opatření, jehož hlavním tématem bylo „vytvořit na Ministerstvu informací a kultury skupinu pro vyhodnocování veškerého tisku, rozhlasu a televize. Její hlavní úkoly: zpracovávat přehled, upozorňovat na chyby a nedostatky. Předložit Národnímu shromáždění do 10. září 1968 mimořádné dočasné zavedené tiskového dozoru a vybudovat ho do 15. září 1968...“¹⁰²

Mimořádné vydání nejprodávanějšího deníku Rudé právo vyšlo 1. září. O dva dny později již vycházelo v řádném režimu. A postupně se stejně jako ostatní deníky v zemi vracelo do role „tlumočnicka“ myšlenek a přání ÚV KSČ.

1.10. Reakce světa na okupaci

Násilný vpád vojsk Varšavské smlouvy pobouřil prakticky celý západní svět. Vlády mnoha zemí vyjadřovaly svá hluboká znepokojení a nesouhlasy s činem Sovětského svazu.

Již 21. srpna se v Rumunsku konalo společné zasedání stranických a státních orgánů, kde bylo označena invaze v Československu za „...těžké porušení národní suverenity bratrského svobodného a nezávislého socialistického státu, která nemůže být ničím omluvitelná...“¹⁰³

---

¹⁰⁰ SÍGL, Miroslav. *Syndikát novinářů* [online] [cit. 8. 11. 2010]. Dostupné z: <http://syndikat-novinaru.cz/12/42/157/1968/24-srpen>

¹⁰¹ MACEK, Josef. *Sedm pražských dnů. 21. -27. srpen 1968*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1990. s. 210, ISBN 80-200-0237-5.

¹⁰² JEŠUTOVÁ Eva. *Od mikrofonu k posluchačům*. Vyd.1. Praha: Český rozhlas, 2003. s. 402, ISBN 80-86762-00-9.

¹⁰³ SÍGL, Miroslav. *Syndikát novinářů* [online] [cit. 8. 11. 2010]. Dostupné z: <http://syndikat->

Tento čin odsoudil i jugoslávský prezident J. B. Tito, představitelé vlád USA, Rakouska, Velké Británie, Austrálie, Izraele, Řecka a mnoha dalších zemí světa. Italský ministr odmítl podepsat smlouvu o nešíření jaderných zbraní jako projev nesouhlasu s invazí do Československa.

Francouzský prezident Ch. de Gaulle označil vstup pěti armád do Československa za politováníhodný krok, který ohrožuje snahu po uvolnění v celé Evropě.

Generální tajemník OSN U Thant sdělil sovětskému delegátu v OSN Jakobu Malikovi, že „...jde o nejstrašnější chybu, kterou mohl SSSR učinit. Vývoj byl vržen o desítky let zpátky...“¹⁰⁴

Hned první den po okupaci Československa odsoudily tento hrubý zásah do suverenity komunistické strany Austrálie, Belgie, Francie, Itálie, Izraele, Řecka, Rumunska, Švýcarska a Švédska.

Následující den došlo v Paříži k setkání italských a francouzských představitelů komunistických stran L. Longa a W. Rocheta – oba vyslovili nesouhlas s intervencí Československa. Vláda Francie požaduje okamžitý odchod sovětských vojsk a jejich spojenců z území Československé socialistické republiky.¹⁰⁵

Na zasedání Rady bezpečnosti OSN předložili zástupci zemí Brazílie, Dánska, Francie, Kanady, Paraguaje, Senegalu, USA a Velké Británie návrh na odsouzení intervence do Československa na základě porušení práv uvedených v Chartě OSN.

1.11. Posrpnové události a nástup normalizace

1.11.1. Okleštění svobody médií

Semknutí československého lidu v boji proti okupantům byl jedinečný a historicky ojedinělý i tím, že odpor vůči protisovětské invazi nebyl veden násilně zbraněmi, ale naprostou oddaností a podporou československých proreformních představitelů v čele s Alexandrem Dubčekem.

---

¹⁰⁴ SÍGL, Miroslav. *Syndikát novinářů* [online] [cit. 8. 11. 2010]. Dostupné z: http://syndikat-novinaru.cz/index.php?web=12&main=42&sub=156&main_tit=1968&sub_tit=23_srpen

¹⁰⁵ SÍGL, Miroslav. *Syndikát novinářů* [online] [cit. 8. 11. 2010]. Dostupné z: http://syndikat-novinaru.cz/index.php?web=12&main=42&sub=156&main_tit=1968&sub_tit=23_srpen

Oporu a sílu občanům dodávala především média, která neúnavně informovala o aktuálním děním a vyzývala lid k neposlušnosti vůči okupantům. Z tohoto důvodu se Sověti snažili co nejdříve dostat média opět pod svou kontrolu. Již 30. srpna byl zřízen Úřad pro tisk a informace, což znamenalo jediné - opětovné zavedení cenzury.

O několik dní později – 12. září byl ustaven Vládní výbor pro tisk a informace, jehož ředitelem se stal Peter Colotka. Hlavním úkolem této instituce bylo „*sledovat a hodnotit činnost tisku, rozhlasu a televize, zabezpečovat dodržování platných předpisů, koordinovat vzor směrnic pro média, jak mají podporovat vládní politiku.*“¹⁰⁶

O den později byl Národním shromážděním přijat zákon č. 127/1968 Sb. "O některých opatřeních v oblasti periodického tisku a ostatních hromadných informačních prostředků." Tento zákon legislativně uznal Úřad pro tisk a informace a umožnil předběžnou cenzuru.

Dodržování Moskevského protokolu přijel osobně zkontrolovat sovětský náměstek ministra zahraničí Kuzněcov, který si záhy stěžoval Josefu Smrkovskému, že „*pracovníci rozhlasu a televize, kteří se zabývali antisovětskou a antisocialistickou propagandou, jsou stále na svých místech a rozhlas a televize jsou kádrově zaneřáděny.*“¹⁰⁷

Na to konto byl 17. září odvolán z funkce ředitel Československé televize Jiří Pelikán, který se mohl ještě 25. září rozloučit z televizní obrazovky s diváky. Tedy přesně tři týdny poté, co bylo obnoveno televizní vysílání v pražském televizním studiu. Stejně datum bylo posledním pracovním dnem na pozici šéfdramaturga vnitropolitických a ekonomických pořadů pro Miroslava Síglu.

Šéfredaktor Televizních novin Kamil Winter odjel 28. srpna do Velké Británie a na jeho uvolněné místo nastoupil Zdeněk Michalec.¹⁰⁸ Přestože se pracovníci Československé televize snažili pokračovat ve vysílání ve stejném duchu jako před 21. srpnem, pořady se často měnily a z programu mizely zvláště publicistické pořady. Relace *Jsme s vámi, buďte s námi* či *K otázkám dne* Vladimíra Škutiny byly zrušeny již v září.

---

¹⁰⁶ Kolektiv autorů. *Dějiny českých médií v datech. Rozhlas- televize-mediální právo*, Vyd.1. Praha:Karolinum, 2003.s. 82.

¹⁰⁷ RŮŽIČKA, Daniel. *Totalita* [online] [cit. 7. 10. 2010]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/norm/norm_tv_6809.php

¹⁰⁸ KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA Pavel; ORSÁG Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Vyd. 1. Praha: Portál, s.r.o. 2010. s. 193, ISBN 978-80-7367-698-8.

S obdobnými změnami se potýkali i novináři deníků a pracovníci rozhlasu, jejichž snahy pokračovat v publicistice Pražského jara byly stále častěji znemožňovány kontrolními úřady. Úřad pro tisk a informace vydal záhy nařízení, v němž bylo zakázáno publikovat vše, co by mohlo být chápáno jako kritika Sovětského svazu a ostatních socialistických států, Komunistické strany či vojáků Varšavské smlouvy. Zakázáno bylo užití slov okupace, okupant nebo neutralita.

1.11.2. Odklon od reform

Společnost začínala být stále více nespokojená se stávající situací. 16. ledna se na protest upálil student Jan Palach, následován o měsíc později Janem Zajícem. Na březnovém hokejovém mistrovství porazil československý tým dvakrát Sovětský svaz, což bouřlivě oslavovali českoslovenští občané v ulicích Prahy. Při tom však došlo k rozbití výlohy kanceláře sovětské letecké společnosti Aeroflot na Václavském náměstí. Přestože se pravděpodobně jednalo o provokaci z řad státní bezpečnosti a sovětské KGB, Federální výbor pro tisk a informace nařkl Československou televizi z šíření protisovětských nálad. Následné kritiky se nevyhnuly ani týdeníky Listy, časopis Reportér a deník Zítřek.

Již v dubnu byl z funkce prvního tajemníka strany odvolán hrdina Pražského jara Alexander Dubček, který byl nahrazen Gustavem Husákem. Přestože i on patřil k reformistům, po svém nástupu zahájil tvrdou normalizační politiku. Necelý měsíc po Husákovu zvolení jednalo předsednictvo ÚV KSČ o ukončení nevhodných titulů a změnách na vedoucích postech v médiích.

Novým ředitelem Československého rozhlasu byl jmenován Bohuslav Chňoupek, ředitelem Československé televize se od srpna 1969 stal Jan Zelenka, který se řídil pokyny strany a poslušně předal výpovědi mnoha zaměstnancům, kteří podporovali politiku Pražského jara. Z médií tak odešli prakticky všichni ti, kteří se zasloužili o šíření svobody slova a na několik měsíců dali lidem víru.

1.12. Revoluční rok 1968

Druhá polovina 60. let byla ve znamení studentských bouří a nepokojů v mnoha evropských zemích. Již v květnu 1967 vyšli Řekové do ulic, aby vyjádřili svou nespokojenost s volbami. Na základě toho se skupina vysokých důstojníků chopila moci a král Konstantin II. byl nucen odjet do exilu.

Protesty studentů se staly politickou rozbuškou i ve Spolkové republice Německo. Ti tímto způsobem dávali najevo svou nespokojenost se školskou politikou na univerzitách SRN. Poté se jejich nesouhlas orientoval i na porušování lidských práv.

Proti zastaralým předpisům na univerzitách ve Francii demonstrovali tamní vysokoškoláci. Nepokoje se postupem času natolik zvyšovaly a sílily, že prezident Francie de Gaulle musel narychlo opustit zahraniční návštěvu Francie a vrátit se do své rozbouřené vlasti.¹⁰⁹

1.12.1. Itálie v 60. letech

Ve druhé polovině 60. let byla Itálie silně zasažena hospodářským rozmachem, kterým v té době procházela celá západní Evropa. Společně sse Spolkovou republikou Německo se obyvatelé Apeninského poloostrova pyšili prvenstvím v růstu národního důchodu na hlavu obyvatele. To logicky způsobilo růst konzumního života, který se nejviditelněji odrazil ve vybavení domácností, způsobu oblékání, víkendovým exodem Italů z měst na venkov, k moři či dostupností studia pro široké masy. Nejvíce tyto změny zasáhly zejména střední třídu a dělnické špičky na severu a zčásti i středu země.¹¹⁰

Přesto se modernizace životního stylu konzervativních Italů nepromítla do všech sfér. Nejmarkantněji to bylo znatelné v postavení žen ve společnosti. Podle tehdy převládajícího názoru měla být žena v domácnosti a starat se o rodinu. Tento názor notně příživovala i média, v nichž bylo italským ženám svorně předkládáno jejich ideální životní poslání – být matkou, manželkou pečující o teplo rodinného krbu.

---

¹⁰⁹ ORT, Alexandr. *Evropa 20. století*. Vyd.1. Praha: ARISTA, 2000. s. 205, ISBN 80-86410-06-4.

¹¹⁰ PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. s. 371, ISBN 80-7106-152-2.

Ostatně zájem o rodinu byl „light“ motivem 60. let po celé Evropě, která byla vydávána za základ společnosti. Počty uzavíraných manželství tak byly vyšší než před válkou.¹¹¹

Změny v šedesátých letech se na Apeninském poloostrově dotýkaly i politické scény. V roce 1962 byla ustanovena první vláda středu a levice, kterou kromě křesťanských demokratů a omezeného zastoupení republikánů tvořili zástupci sociální demokracie.

Volby v dubnu 1963 nedopadly pro doposud hlavní politickou sílu země, tedy křesťanské demokraty, příznivě. Bylo to poprvé, co získali méně než 40 % hlasů, zatímco pro komunisty hlasovala více jak čtvrtina všech voličů (25,3 %).¹¹²

Sestavením nového kabinetu, tentokrát již se socialisty, byl pověřen politik Aldo Moro. Následující rok však skupina čtyř desítek socialistických poslanců a senátorů opustila stranu a založila novou – Socialistickou stranu proletářské jednoty, čímž přirozeně podkopali pozici levice ve vládě.¹¹³ Ta navíc musela čelit zhoršené hospodářské a finanční situaci a její oslabení se projevovalo na častém střídání vlád. Jen do roku 1968 předsedal Aldo Moro třem nově sestaveným kabinetům.¹¹⁴

Závěr 60. let se Itálie na jednu stranu stává zemí s rostoucí životní úrovní širokých vrstev obyvatelstva, na druhou však její stále se měnící vláda si není schopna poradit s letitými problémy, jakými byla například nevykonná státní správa bránící se jakýmkoli reformám, nemluvě o dalších zastaralých strukturách hospodářského a politického života, které již dávno neodpovídaly potřebám modernizující se země.

Další nemalé problémy přichystala vládě otázka Tyrol a Horní Adiže, které v létě 1966 vygradovaly k teroristickým útokům a atentátům organizovaných extrémisty z německé menšiny.¹¹⁵

---

¹¹¹ VINEN, Richard. *Evropa dvacátého století*. Vyd.1. Praha: Vyšehrad, 2002. s. 363, ISBN 978-80-7021-735-1.

¹¹² PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. s. 373, ISBN 80-7106-152-2.

¹¹³ PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. s. 373, ISBN 80-7106-152-2.

¹¹⁴ PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. s. 374, ISBN 80-7106-152-2.

¹¹⁵ Trentino–Alto Adige. *Encyclopedia Britannica. Encyclopædia Britannica* [online] [cit. 7. 10. 2010]. Dostupné z : <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/604300/Trentino-Alto-Adige>>.

1.12.2. Studentské nepokoje

Přestože rok 1968 nepřinesl tak bouřlivé události, jaké se odehrávaly v květnu roku 1968 ve Francii, kdy studentské bouře proti třídní diskriminaci ve francouzské společnosti a politické byrokracii, jež ovládala školní finance, vyústily až v generální stávkou, průběh nepokojů na Apeninském poloostrově byl hlubší a trval v porovnání s ostatními evropskými bouřicemi se státy zdaleka nejdéle. Na rozdíl od sousedních zemí se celé revoluční hnutí přeneslo z univerzitní půdy i mezi pracující lid do továren.

Původ studentských nepokojů vzešel ze zaostalého vysokoškolského systému. Poslední legislativní úpravy proběhly již v roce 1923. Od té doby však počet univerzitních posluchačů několikanásobně vzrostl. Chyběla tedy nejen místa na kolejích a v málo kapacitních učebnách, ale i kvalitní profesori, kteří v té době postrádali odpovídající finanční ohodnocení, a tak byli často nuceni si namísto seminářů a cvičení se svými žáky přivydělávat jinde.

Finanční problémy však tížily i studenty, neboť získat stipendium bylo takřka nemožné, což je nutilo shánět peníze na studia, kde se dalo. Jejich stoupající se nespokojenost však neovlivnily pouze materiální důvody, ale i motivy ideové a etické. Studenti formovaní četbou Camuse, Sartra či Baudelaira jen stěží mohli přivřít oči nad honbou za penězi italské konzumní společnosti. Pobouření u mladých lidí také vyvolala válka ve Vietnamu, kdy se po celé Itálii objevil slogan: „*Vytvořit jeden, dva, tři, mnoho Vietnamů!*“¹¹⁶

K prvním závažnějším problémům došlo již v roce 1967, když studenti obsadili fakultu sociologie na univerzitě v Tridentu. Za krátký čas je následovali posluchači milánské a také turínské univerzity. Od prosince 1967 do února 1968 se studentské revoluční hnutí rozšířilo po celé zemi.

První násilné střety studentů s policií se odehrály na půdě římské univerzity, kdy se jim snažila zabránit obsadit fakultu architektury v parku Villy Borghese. Vzájemné počítky měly za následek více jak 40 zraněných policistů a neznámý počet studentů, kteří byli nuceni vyhledat lékařské ošetření.

---

¹¹⁶ PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. s. 375, ISBN 80-7106-152-2.

Studentské nepokoje, které dosáhly největších rozměrů právě v Římě, pomalu pohasínaly na počátku roku 1969. Díky neujasněným a příliš roztržitým požadavkům nenalezly tyto protesty podporu u veřejnosti ani u politických stran.

Přestože změnit stávající poměry se revoltující mládeží nepodařilo, jejich vyjádření nespokojenosti přesto nevyšlo na prázdno. Poprvé v historii Itálie do politického života vstoupily i ženy, čímž konečně narušily doposud rozšířený společenský úzus, že žena do politiky nepatří.

1.12.3. „Horký podzim“ roku 1968

Na italskou společenskou a politickou scénu konce šedesátých let kromě zmíněných studentských nepokojů velmi zapůsobila srpnová invaze armád Varšavské smlouvy do Československa, což ostatně dokazuje druhá část mé diplomové práce.

Přestože Italská komunistická strana společně se všemi politickými silami země odsoudila tento násilný vpád, úplný odklon od Moskvy se však nekonal. Potlačení Pražského jara mělo spíše za následek štěpení levice, kdy právě na podzim roku 1968 začaly vznikat nové revoluční skupiny.¹¹⁷

Vedle maoistů z organizace Služby lidu to byli extrémní leninisté z Dělnické avantgardy, stalinisté ve skupině Studentské hnutí, dále organizace Boj pokračuje, Dělnická moc a další. Od nich se zásadně lišili někdejší komunističtí intelektuálové v čele s L. Pintorem a R. Rossandou, později označovaní jako skupina Il Manifesto, podle názvu významného deníku, který začali v roce 1969 vydávat.¹¹⁸

Jedno však měli členové levicových skupin společné. Své politické působení nejvíce upírali na dělnickou třídu.

V letech 1968 a 1969 docházelo k rozmachu dělnických stávek, z nichž rozhodující byly nepokoje dělníků z Fiatu v Turíně. Nespokojení zaměstnanci italské automobilky provolávali hesla „*Co chceme? Chceme vše!*“¹¹⁹

Nejen toto chytlavé heslo způsobilo, že se dělnické nepokoje rozšířily nejen do dalších poboček Fiatu, ale i do jiných podniků. Během tzv. „horkého podzimu“ proběhla pod vedením odborů složených nejen z levice, ale i křesťanských demokratů,

---

¹¹⁷ PELIKÁN, Jiří. *Io, esule indigesto*. Vyd. 1. Roma: Graffiti srl, 1998, s. 20.

¹¹⁸ PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. s. 375, ISBN 80-7106-152-2.

¹¹⁹ PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. s. 376, ISBN 80-7106-152-2.

celonárodní stávka takřka milionu dělníků pracujících ve strojírenství. Jejich zaměstnavatelům poté nezbývalo nic jiného, než stávkujícím zvýšit platy, postupně zavést čtyřicetihodinový pracovní týden a povolit odborářská shromáždění v továrnách. To mělo za následek další vlnu stávek pracovníků v chemickém a stavebním průmyslu, železničářů anebo zaměstnanců v lékařství v letech 1970 – 71.

Zatímco ve Francii o generální květnové stávce v roce 1968 opět získali své někdejší pozice zaměstnavatelé, italský „horký podzim“ roku 1969 neskončil a dělnická ofenziva se protáhla až do roku 1972, kdy počet stávkujících dosáhl takřka 4,5 milionu.¹²⁰ V lednu 1973 se poté konala celostátní stávka.¹²¹

Přestože studentské revolty v roce 1968 a dělnický „horký podzim“ roku 1969 nenechaly italskou společnost beze změny, tam, kde to bylo nejžádanější – tedy v zastaralém, politickém a společenském uskupení, se žádné výrazné změny neudály.

Studenti, kteří své idoly spatřovali v Mao Ce- tugovi, Ho Či Minovi, Che Guevarovi nebo Castrovi, sotva představovali element, který by mohl churavějící společnost uzdravit. Totéž platí o rozsáhlém stávkovém hnutí dělníků, nejmohutnějším jaké poznala Itálie za dobu existence republiky. Obě hnutí pouze zradikalizovala společnost a dokázala, že Itálie zdaleka není tím zdravým organismem, jakým se mnohým snad navenek jevila.¹²²

1.12.4. Reakce Itálie na okupaci Československa

Jak již bylo shora uvedeno, obyvatelé Apeninského poloostrova, v čele se svými politickými představiteli, akt Sovětského svazu a jeho spojenců hrubě odsoudili. Navíc celá Itálie se zájmem sledovala zrod Pražského jara od prvních počátků.

Dokonce i Komunistická strana Itálie podporovala „nový směr“ a jeho proreformní představitele, což dokazuje návštěva prvního tajemníka PCI (Partito comunista italiano) Luigiho Longa, který přijel v březnu 1968 do Prahy. Ten sice vyjádřil svůj souhlas s rozvojem „socialismu s lidskou tváří“, zároveň však netajil své

---

¹²⁰ PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. s. 378, ISBN 80-7106-152-2.

¹²¹ RONCHEY, Alberto. *Accade in Italia 1968 – 1977*. Vyd.1. Miláno: Aldo Garzanti, 1977. s. 156.

¹²² PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. s. 378, ISBN 80-7106-152-2.

obavy, aby s touto demokratizací nevznikaly i „protisocialistické“ a protisovětské“ síly.¹²³

Stejně rozpolcená reakce komunistů byla i na invazi vojsk Varšavské smlouvy do Československa. Ti ji sice ústy prvního tajemníka Luigiho Longa odsoudili, zároveň však ujistovali Sovětský svaz a ostatní socialistické státy o svém trvajícím přátelství.

„I comunisti italiani ammettevano che era avvenuta una tragedia, ma insistevano sul fatto che non bisognava rompere con l'Urss, che per loro rimaneva sempre un baluardo della lotta per pace e contro l'imperialismo“.¹²⁴ (Italští komunisté uznávali, že v Československu došlo k tragédii, ale zároveň trvali na tom, že kvůli tomuto činu není nutné poškodit své vztahy se SSSR, který pro ně zůstal stále největší jistotou v boji za mír a proti imperialismu).

Na rozdíl od italských komunistů další představitelé levice – socialistické strany, členové strany Il Manifesto a samozřejmě všechny pravicové strany tento čin Sovětského svazu razantně odsoudili.

---

¹²³ PELIKÁN, Jiří. *Io, esule indigesto*. Vyd. 1. Roma: Graffiti srl, 1998, s. 31.

¹²⁴ PELIKÁN, Jiří. *Io, esule indigesto*. Vyd. 1. Roma: Graffiti srl, 1998, s. 35.

2. Rozbor italských listů

2.1. *l'Unitá*

Tento oficiální deník Italské komunistické strany byl založen italským politikem a marxistickým filozofem Antoniem Gramscim 12. února 1924 jako list dělníků a rolníků.¹²⁵ Již 8. listopadu 1925 byl však zastaven na popud milánského starosty a představitelů italské socialistické strany *Avanti!*.

Nepovolené vydání se poprvé na světle objevilo první den roku 1927 a nepravdělně vycházelo v Miláně, Turíně, Římě a také ve Francii. Oficiálního vydávání se deník *l'Unitá* dočkal 6. června 1944 v Římě. Po konci druhé světové války se vydávání rozšířilo i do ostatních měst na Apeninském poloostrově (Milano, Janov, Turín). Editorem se stal filozof Ludovico Geymonat, který přivítal řadu nových spolupracovníků, mezi ně patřili i slavní spisovatelé Italo Calvino, Césare Pavese, Elio Vittorini či Paolo Spriano. Do konce roku byly lokální redakce vytvořeny ve většině měst v Itálii. V roce 1957 se redakce v městech Janov, Milán a Turín sloučily v jednu.

V roce 1974 dosáhl průměrný denní náklad listu *l'Unitá* 239 000 výtisků.¹²⁶ Toto číslo však začalo rapidně klesat poté, co se na italských stáncích začal objevovat nový levicový deník *La Repubblica*. Roční náklad přes 100 miliónů v roce 1981 o dvanáct měsíců spadl na 60 miliónů.¹²⁷

O ztrátu důvěryhodnosti tohoto periodika Italské komunistické strany (PCI) se postaral následující rok vyšlý článek obviňující italského ministra Vincenza Scottiho ze spolupráce s lídrem mafiánské Camorry Raffaelem Cutolim. Jelikož se však toto nařčení ukázalo jako nepravdivé, jeho důsledkem byla okamžitá výpověď stávajícího šéfreditora Claudia Pettruccioliho, jenž byl záhy nahrazen Emanuele Macalusem. Ředitelem byl zvolen pozdější italský premiér Massimo D'Alema. Ten záhy zavedl změny: Od roku 1989 – 1990 byla s deníkem vydávána i satirická týdenní příloha *Cuore* a od roku 1991 se záhlaví názvu *l'Unitá* – deník Italské komunistické strany změnilo na *deník založený Antoniem Gramscim* s denním nákladem zhruba 156 000 kusů.

---

¹²⁵ *l'Unitá* [online] [cit. 7. 12. 2010]. Dostupné z <http://www.unita.it/>.

¹²⁶ *l'Unitá* [online] [cit. 7. 12. 2010]. Dostupné z <http://www.unita.it/>.

¹²⁷ *l'Unitá* [online] [cit. 7. 12. 2010]. Dostupné z <http://www.unita.it/>.

Massima D'Alema nahradil v roce 1990 ve funkci ředitele Walter Veltroni, který zavedl pravidelné připojování drobných dárků (knihy či videokazety) k jednotlivým výtiskům.

Od července 2000 do března 2001 přestal list vycházet kvůli finančním problémům. Poté deník začal vycházet pod novým vydavatelem společností Baldini a Castoldi, která je známá pro své neoficiální napojení na italskou Demokratickou stranu. V únoru roku 2005 činil průměrný denní náklad 62 000 výtisků¹²⁸.

Dalším vlastníkem tohoto listu se stal zakladatel společnosti Tiscali Renato Soru, jehož prvním krokem bylo dosazení do funkce šéfreditora novinářku Concitu De Gregorio, jež předtím pracovala v listu LA Repubblica.

V posledních letech je l'Unitá neustále napadána italským premiérem Silviem Berlusconiem. Ten list obviňuje z předpojatosti vůči jeho osobě, která je na stránkách listu často vyobrazena v negativním duchu.

2.1.1. Období 1. - 20. 8. 1968

První zmínka o situaci v Československu se na stránkách italského komunistického deníku objevila již 1. srpna na desáté straně. Titulek „*Verso la conclusione i colloqui in un'atmosfera di maggiore comprensione*“¹²⁹ (***Blíží se uzavření jednání, které probíhá v duchu naprostého porozumění***) a následný text čtenáře informuje o rozhovorech mezi československou a sovětskou stranou v Čierné nad Tisou, které se nesou v duchu oboustranného porozumění a kde se hlavní představitelé Sovětského svazu a Československa snaží dospět k dohodě, která je již na spadnutí.

Následný den byla na druhé straně listu zveřejněna fotografie prezidenta Československa Ludvíka Svobody a prvního tajemníka ÚV KSČ Alexandra Dubčeka s popiskem „*Proseguiremo la nostra strada in amicizia con i paesi socialisti.*“¹³⁰ (***Hodláme pokračovat v budování přátelství se socialistickými zeměmi.***)

---

¹²⁸ l'Unitá [online] [cit. 7. 12. 2010]. Dostupné z <http://www.unita.it/>.

¹²⁹ NESG. Verso la conclusione i colloqui in un'atmosfera di maggiore comprensione. *l'Unitá*. 1. 8. 1968, roč. XLV, č. 201, s. 10.

¹³⁰ NESG. Proseguiremo la nostra strada in amicizia con i paesi socialisti. *l'Unitá*. 2. 8. 1968, roč. XLV, č. 202, s. 2.

Článek ze 4. srpna, jemuž vévodí titulek „*Unitá socialista*“¹³¹ (**Socialistické spojenectví**), zpravuje o jednání v Bratislavě, které dle obsahu textu zahajuje éru nových a ještě lepších vztahů mezi státy Varšavské smlouvy. „*Questi giorni a Bratislava si coltiverá amicizia e unitá tra i paesi socialisti*“¹³² (**V těchto dnech se v Bratislavě prohlubuje přátelství a spojenectví mezi socialistickými státy.**)

Také 5. srpna se objevila na titulní straně deníku *l'Unitá* zpráva o úspěšných dialozích v Bratislavě. Titulek zněl „*Piú forte il socialismo*“¹³³ (**Silnější socialismus**). Článek přinášel informace o podpisu smlouvy mezi šesti komunistickými zeměmi mající za cíl uplatňování společných zásad a také o snaze přítomných států o vzájemnou solidaritu a úsilí v budování socialismu.

Další zmínka o událostech v Československu se objevila až o pět dní později, tedy 10. srpna. Na první straně v článku označeným titulkem „*Praga saluta Tito*“¹³⁴ (**Praha zdraví Tita**) je referováno o pražské návštěvě jugoslávského prezidenta Tita. Z textu vyplývá, že více jak několik desítek tisíc Pražanů přivítalo v ulicích Prahy prezidenta Jugoslávie.

O den později přináší list rozhovor s předsedou československé vlády Oldřichem Černíkem. „*Perché siamo soddisfatti di Cierna e Bratislava*“¹³⁵ (**Proč jsme spokojeni s Čiernou a Bratislavou**). Jak už titulek napovídá, Černík v interview prozradil svou spokojenost a dobrý pocit z jednání v Čierné nad Tisou a Bratislavě, která se nesla v duchu společné myšlenky a víry v sílu socialismu a vzájemné pomoci a podpoře s ostatními socialistickými zeměmi.

12. srpna mohli italští čtenáři najít v deníku krátkou zmínku o tom, že Československo hostí představitele NDR Waltera Ulbrichta.

O dva dny později, ve středu 14. srpna, se na straně 3 v rubrice „Aktuality“ objevila rozsáhlá úvaha autora Giuseppe Boffa, který se v článku nazvaném *La „calda*

---

¹³¹ NESG. *Unitá socialista. l'Unitá*. 4. 8. 1968, roč. XLV, č. 204, s. 1.

¹³² NESG. *Unitá socialista. l'Unitá*. 4. 8. 1968, roč. XLV, č. 204, s. 1.

¹³³ NESG. *Piú forte il socialismo. l'Unitá*. 5. 8. 1968, roč. XLV, č. 205, s. 1.

¹³⁴ NESG. *Praga saluta Tito. l'Unitá*. 10. 8. 1968, roč. XLV, č. 210, s. 1.

¹³⁵ NESG. *Perché siamo soddisfatti di Cierna e Bratislava. l'Unitá*. 11. 8. 1968, roč. XLV, č. 211, s. 1.

estate“ cecoslovacca. *Pericoli di ieri e di oggi*“¹³⁶ (**Horké léto v Československu. Nebezpečí včera a dnes**) zamýšlí nad reálným nebezpečím kontrarevoluce v Československu. V textu zaznívá obava z naprosté nejednotnosti KSČ, která by mohla zapříčinit šíření antisocialistických sil v zemi.

„*Non c'è forse il rischio che la direzione del paese venga totalmente e sostanzialmente strappata al partito comunista?*“¹³⁷ (**Není příliš velkým nebezpečím, že vývoj země je v naprostém odtržení od komunistické strany?**)

Dále také ve svém příspěvku popisuje sílu a oddanost, kterou proreformní vládě projevují českoslovenští občané.

„*Dal gennaio sono passati otto mesi. Oggi il partito, il suoi dirigenti, hanno un'autorità. Parlano e sono ascoltati.*“¹³⁸ (**Od ledna uplynulo osm měsíců. Dnes je strana a její představitelé pro lid autoritou. Když něco říkají, oni je poslouchají.**)

Článek je doplněn fotografií, na níž jsou vyobrazeni manifestující Pražané třímající v rukách transparenty: „*Chceme svobodu.*“

Další zprávy o dění v Československu se v listu *l'Unità* objevily až 22. srpna, tedy den po intervenci vojsk Varšavské smlouvy.

2.1.2. Období 21. – 31. 8. 1968

Ve čtvrtěčném vydání 22. srpna věnoval list *l'Unità* situaci v Československu hned čtyři strany. Okupaci Československa se detailně zabývaly první tři strany deníku. Události ze světa a domácí politiky našly prostor až na straně čtvrté.

Titulní straně čtvrtěčného listu vévodí titulek „*Ore drammatiche a Praga*“¹³⁹ (**Dramatické hodiny v Praze**) a fotografie převzatá z Československé televize, na které je zobrazena skupina Pražanů snažících se zabránit průjezdu sovětských tanků.

Prakticky celá první strana je prohlášením Komunistické strany Itálie nesouhlasící se vstupem vojsk Varšavské smlouvy na území Československa.

---

¹³⁶ BOFFA, GIUSEPPE. La „calda estate“ cecoslovacca. *Pericoli di ieri e di oggi*. *l'Unità*. 14. 8. 1968, roč. XLV, č. 214, s. 3.

¹³⁷ BOFFA, GIUSEPPE. La „calda estate“ cecoslovacca. *Pericoli di ieri e di oggi*. *l'Unità*. 14. 8. 1968, roč. XLV, č. 214, s. 3.

¹³⁸ BOFFA, GIUSEPPE. La „calda estate“ cecoslovacca. *Pericoli di ieri e di oggi*. *l'Unità*. 14. 8. 1968, roč. XLV, č. 214, s. 3.

„L'Ufficio Politico del PCI esprime il suo grave dissenso e dichiara inammissibile l'intervento militare. Ed esprime la solidarietà ai lavoratori e ai sindacati cecoslovacchi.“¹⁴⁰ (Komunistická strana Itálie vyjadřuje tímto svůj velký nesouhlas a považuje tento vojenský vstup za nepřijatelný. Vyjadřuje tímto svou solidaritu s pracujícím lidem v Československu.)

Titulní strana přináší kompletní přepis textu Komunistické strany v Itálii, jejíž vrcholní představitelé se týž den ráno sešli, aby projednali závažnou situaci odehrávající se právě v Československu.

„Le discussioni e le intese di Cierna nad Tisou e di Bratislava erano state salutate dagli organi dirigenti del PCI con viva soddisfazione, in piena coerenza con l'esigenza da essi già posta di una soluzione politica dei problemi aperti in Cecoslovacchia e nei rapporti tra la Cecoslovacchia e altri paesi socialisti.“¹⁴¹ (Vládnoucí orgány Italské komunistické strany s povděkem sledovaly jednání v Čierné nad Tisou a Bratislavě, která se snažila vyřešit problémy v Československu a také zlepšení vztahů této země s ostatními socialistickými státy).

Prohlášení Komunistické strany Itálie dále pokračuje v tomto znění.

„Allo stato dei fatti, non si comprende come abbia potuto in queste condizioni essera presa la grave decisione di un intervento militare. L'Ufficio politico del PCI considera perciò ingiustificata tale decisione, che non si concilia con i principi dell'autonomia e indipendenza di ogni partito comunista e di ogni stato socialista“¹⁴²

(Z těchto důvodů je naprosto nepochopitelné rozhodnutí pro vojenský vstup. Politický úřad komunistické strany považuje proto toto rozhodnutí, které se absolutně nezakládá s právy na nezávislost a autonomii každého státu a každé komunistické strany, za nesprávné.)

Druhá strana listu přináší vesměs prohlášení italských politiků (komunisty Riccarda Lombardi či senátora Gian Mario Albani) a rozmanitých stran a sdružení, kteří

---

¹³⁹ NESG. Ore drammatiche a Praga. *l'Unità*. 22. 8. 1968, roč. XLV, č. 222, s. 1.

¹⁴⁰ NESG. Ore drammatiche a Praga. *l'Unità*. 22. 8. 1968, roč. XLV, č. 222, s. 1.

¹⁴¹ NESG. Ore drammatiche a Praga. *l'Unità*. 22. 8. 1968, roč. XLV, č. 222, s. 1.

¹⁴² NESG. Ore drammatiche a Praga. *l'Unità*. 22. 8. 1968, roč. XLV, č. 222, s. 1.

jsou všichni jednotní v nesouhlasných projevech proti okupaci Československa. Za všechny citují názor uznávaného italského politika Ferruccio Parri.

„È un atto di sopraffazione della volontà espressa da tutto un popolo e dalla sua classe operai che non può trovare giustificazione né politica né ideologica sufficiente.“¹⁴³
(Tento násilný čin proti vůli lidu, národu a celé dělnické třídě nemůže být nikdy omluven ani politicky, ani lidsky.)

Na této straně se také nacházejí dvě fotografie. Na obou jsou zvěčněni občané Prahy a všudypřítomné sovětské tanky. Třetí strana čtvrtěčního listu l'Unitá je vyčleněna reakcím zahraničí na události v Československu.

Svůj nesouhlas a protest proti okupaci vyjádřil rumunský prezident Ceausescu a jugoslávský vůdce Tito. Jak deník informuje, v hlavním městě Rumunska se shromáždilo více jak 100 000 osob, aby odsoudilo rozhodnutí vlád Varšavské pětky.

„Un grave colpo per il movimento comunista internazionale e il prestigio del socialismo nel mondo.“¹⁴⁴ **(Je to velká rána pro komunistické hnutí a pro vážnost socialismu ve světě.)**

Z dalších zemí je zde citováno odsouzení britské vlády. *„Questa azione è anche in contrasto con le reiterate dichiarazioni del governo sovietico e sostegno della non ingerenza nei diritti sovrani degli Stati indipendenti“¹⁴⁵* **(Tento čin je mimo jiné v rozporu s prohlášením Sovětského svazu o nezasahování do práv suverénních států.)**

I na třetí straně se nacházejí dvě fotografie. První opět přibližující dění v Československu, na druhé je zachycena demonstrace na náměstí v Bukurešti, kde se sešli rumunští občané, aby vyjádřili solidaritu s Čechy a Slováky.

Na desáté straně listu jsou detailně popisovány události odehrávající se v těchto dnech v Československu. Čtenář tohoto komunistického periodika se zde může dočíst o fungování československých médií, prohlášení československé vlády a takřka reportážní popis obsazování Československého rozhlasu.

---

¹⁴³ PARRI, Ferruccio. Appello all'unità della ministra l'Unitá. 22 8. 1968, roč. XLV, č. 222, s. 2.

¹⁴⁴ MUGNAI, Sergio. Ceausescu: piena solidarietà con il popolo cecoslovacco. l'Unitá. 22 8. 1968, roč. XLV, č. 222, s. 3.

„Centinaia (o migliaia) di persone si sarebbero raccolte davanti alla sede di Radio Praga. Gruppi di cittadini avrebbero tentato di ostacolare l'avanzata dei carri armati sovietici.“¹⁴⁶ **(Stovky (nebo tisíce) občanů se shromáždily před sídlem rozhlasu. Skupinky obyvatel se pokusily zamezit v průjezdu sovětským tankům.)**

Kromě fotografie obsazené Prahy je na straně 10 vytištěn pohled na Moskvany, která si na ulici čtou o dění v Československu. Přestože je tento text velmi obsáhlý a podrobný, nikde není uveden zdroj ani autor.

Také následujícího dne – 23. srpna byla titulní strana deníku *l'Unitá* kompletně věnována situaci v Československu. Titulek *Partito e governo chiedono trattative immediate per il ritiro delle truppe*¹⁴⁷ hlásá, že **československá vláda a komunistická strana žádají okamžité stažení vojsk ze země.**

Článek, jehož autor je dopisovatel listu Giuseppe Boffa nacházející se ve Vídni, informuje o prohlášení prezidenta Svobody a o požadavku navrácení se do svých funkcí všech stávajících členů vlády. Deník také na titulní straně přináší díky svému poslechu Československého rozhlasu z Vídně informace z mimořádné schůze ÚV KSČ. Vše je doplněno ilustrační fotografií z Československa.

Další zpráva nalézající se na titulní straně pátečního vydání, se týká jednání mezi tajemníkem italské komunistické strany Luigim Longem a jeho francouzským protějškem Waldeckem Rochetem v Paříži. Italský politik se ihned po příletu podělil s nesouhlasnými názory na okupaci.

„L'Ufficio politico del nostro partito, appena ha preso conoscenza degli ultimi sviluppi degli avvenimenti cecoslovacchi, ha manifestato la propria riprovazione dell'intervento.“¹⁴⁸ **(Politický úřad naší strany se po získání informací o událostech v Československu okamžitě vyjádřil důrazným protestem proti okupaci této země.)**

Luigi Longo se také netajil tím, že své znepokojení sdělil představitelům Komunistické strany SSSR. „*Questi i concetti che abbiamo espresso con grande*

---

¹⁴⁵ NESG. Violenta dichiarazione del governo britannico. *l'Unitá*. 22 8. 1968, roč. XLV, č. 222, s. 3.

¹⁴⁶ NESG. Un congresso straordinario del PC cecoslovacco? *l'Unitá*. 22 8. 1968, roč. XLV, č. 222, s. 10.

¹⁴⁷ BOFFA, Giuseppe. Partito e governo chiedono trattative immediate per il ritiro delle truppe. *l'Unitá*. 23 8. 1968, roč. XLV, č. 223, s. 1.

¹⁴⁸ NESG. Riprovazione dell'intervento. *l'Unitá*. 23 8. 1968, roč. XLV, č. 223, s. 1.

*franchezza anche ai dirigenti del PCUS con i quali ci siamo incontrati a Mosca.*¹⁴⁹
(Toto mínění jsme s největší upřímností přednesli i představitelům Komunistické strany Sovětského svazu, s nimiž jsme se setkali v Moskvě.)

Také na druhé straně listu se opět všechny uveřejněné texty věnují situaci v Československu. Největší prostor byl vyhraněn zasedání rumunské vlády, kde se svým ostrým projevem proti okupaci vystoupil i prezident Rumunska Nicolae Ceausescu.

*„L'azione sovietica é una flagrante violazione della sovranità di una nazione, un prepotente intervento negli affari interni. L'intervento é stato diretto contro le legittime autorità della Cecoslovacchia e contro la loro volontà. L'azione é stata avviata da persone che non rappresentavano nessuno.*¹⁵⁰ **(Sovětský akt je jasným porušením suverenity státu, násilnický zásah do vnitřních záležitostí země. Tento vstup je přímý útok na zákonnou pravomoc Československa a na jeho vůli. Tento počin byl iniciován osobami, které v Československu nic neznamenaají.)**

Článek dále informuje, že rumunský Parlament odsoudil invazi do Československa.

Další zpráva je z Bělehradu. Titulek zní *„Incondizionato appoggio ai dirigenti cecoslovacchi*¹⁵¹ **(Bezvýhradná podpora představitelům Československa)**. Text přináší informaci, že komunisté Jugoslávie stojí pevně za obyvateli Československa a jeho vládou.

Na straně dvě se také nalézá článek o zasedání Rady bezpečnosti OSN. Titulek zní *„Una mozione chiede ritiro delle truppe*¹⁵² **(Návrh požadující odsun vojsk)**. Dozvídáme se z něj o projednávání návrhu na okamžitý odsun vojsk Varšavské smlouvy z Československa, který byl podán sedmi státy (USA, Francie, Velká Británie, Dánsko, Kanada, Brazílie a Paraguay). Pro hlasovalo 13 zemí, proti 2 – SSSR a Maďarsko.

Mezi ostatní krátké zprávy na této straně patří poté vyjádření představitelů komunistické strany Velké Británie, kteří litují okupace Československa a požadují co nejrychlejší odsun. Zcela v opačném duchu se poté nese příspěvek z Washingtonu,

---

¹⁴⁹ NESG. Riprovazione dell'intervento. *l'Unità*. 23 8. 1968, roč. XLV, č. 223, s. 1.

¹⁵⁰ NESG. Il parlamento condanna l'intervento militare. *l'Unità*. 23 8. 1968, roč. XLV, č. 223, s. 2.

¹⁵¹ NESG. Incondizionato appoggio ai dirigenti cecoslovacchi. *l'Unità*. 23 8. 1968, roč. XLV, č. 223, s. 2.

¹⁵² NESG. Una mozione chiede ritiro delle truppe. *l'Unità*. 23 8. 1968, roč. XLV, č. 223, s. 2.

v němž nejvyšší tajemník Komunistické strany USA Gus Hall prohlásil, že okupace Československa byla s největší pravděpodobností nezbytná v zabránění kontrarevoluce v zemi.

Naopak uznávaný americký lékař Benjamin Spock, jenž byl velkým odpůrcem války ve Vietnamu, prohlásil.

„L'ipocrisia dell'annuncio sovietico mi ricorda l'ipocrisia delle dichiarazioni di Lyndon Johnson sull'intervento americano in Vietnam.“¹⁵³ (Pokrytecké odůvodnění Sovětského svazu mi připomíná stejně pokrytecké obhájení amerického vstupu do Vietnamu od Lyndona Johnsona.)

Také následující den – v sobotu 24. srpna se největší zájem tisku obrací na vývoj událostí v Československu. Titulní strana se zcela věnuje jednání prezidenta Svobody v Moskvě. Článek s titulkem *„Svoboda tratta a Mosca una soluzione della crisi“¹⁵⁴ (Svoboda se snaží v Moskvě najít řešení krize)* informuje o setkání československého prezidenta s nejvyššími představiteli Sovětského svazu, které probíhá prozatím v přátelské atmosféře. List dále referuje o stávkách a manifestacích, jež se konají na území celého Československa.

Tento text je doplněn fotografií, na které je zachycen prezident Svoboda se sovětskými politiky Brežněvem, Kossyginem a Podgornim, kterak projíždějí ulicemi Moskvy. Jako autor článku je podepsán Adriano Guerra působící v Moskvě.

Další článek titulní strany sobotního výtisku *l'Unitá* cituje Komunistické strany Itálie. Ta se opět nechala slyšet, že stojí pevně za Dubčekem a ostatními představiteli Pražského jara a považuje za naprosto nezbytný odchod vojsk Varšavské smlouvy. Zároveň se však distancuje od kampaně „buržoazních“ listů útočících na socialismus. A upozorňuje, že odsouzení invaze Československa rozhodně nemění uznání a podporu PCI socialismu. *„Qui l'attacco al sistema socialista non ha niente a che fare con la „protesta morale“ o la solidarietà col popolo cecoslovacco.“¹⁵⁵ (Tento útok na socialistický systém nemá nic společného s morálním nesouhlasem a solidaritou s československým národem.)*

---

¹⁵³ NESG. Dichiarazione di Gus Hall di McCarthy e di Spock. *l'Unitá*. 23 8. 1968, roč. XLV, č. 223, s. 2.

¹⁵⁴ GUERRA, Adriano. Svoboda tratta a Mosca una soluzione della crisi. *l'Unitá*. 24 8. 1968, roč. XLV, č. 224, s. 1.

¹⁵⁵ NESG. Il comunicato della Direzione del PCI. *l'Unitá*. 24 8. 1968, roč. XLV, č. 224, s. 1.

Tento problém se řeší i na třetí straně v článku „*Praga e le mani sporche della stampa borgise*“¹⁵⁶ (**Praha a špinavé ruce buržoazního tisku**).

Třetí strana otiskla reportážní článek autora Antonia Solariho, který v něm popisuje reakci občanů při své návštěvě Karlových Varů. Článek je příznačně nazvaný „*Sulle strade di Karlovy Vary nelle ore dell'occupazione*“¹⁵⁷ (**V ulicích Karlových Varů během okupace**). Novinář v něm nejen přibližuje spontánní reakce lidí – „*La gente piangeva guardando la TV che trasmetteva le ultime notizie*.“¹⁵⁸ (**Lidé plakali, když v televizi sledovali nejnovější zprávy**), ale i názory a myšlenky svých pražských přátel, s nimiž – jak v článku přiznává, býval v častém kontaktu. „*I miei amici praguesi, tutti giornalisti, erano calmi e fiduciosi, certi, che la situazione si sarebbe chiarita più presto*.“¹⁵⁹ (**Mí pražští přátelé, kteří jsou všichni novináři, byli klidní a naprosto jistě věřili tomu, že se tato situace co nejdříve vyjasní.**) Tento reportážní článek je doplněn o fotografii mladých protestujících studentů.

V neděli 25. srpna se na titulní straně objevily informace z jednání v Moskvě. Titulek „*Trattative a Mosca anche con Dubček*“¹⁶⁰ (**Jednání v Moskvě také s Dubčekem**) již naznačuje, že prezidenta Svobodu doplní v Moskvě i první tajemník ÚV KSČ Alexander Dubček společně s předsedou vlády Oldřichem Černíkem a Josefem Smrkovským. Hovory sovětských a československých představitelů ještě doplní dle informací deníku i lídři ostatních států Varšavské smlouvy.

V dalším článku uveřejněném na titulní straně nedělního vydání je popisováno úsilí ministra zahraničí Hájka o vyjádření souhlasu členů Rady bezpečnosti OSN k odsunu vojsk Varšavské smlouvy z Československa.

Na straně dvě se poté objevil titulek *Un'altra drammatica giornata a Praga*¹⁶¹ (**Další dramatický den v Praze**). Text se zabývá stále častějšími střety mezi Pražany a okupanty.

---

¹⁵⁶ ROMANI, Roberto. Praga e le mani sporche della stampa borgise. *l'Unità*. 24 8. 1968, roč. XLV, č. 224, s. 2.

¹⁵⁷ SOLARI, Antonio. Sulle strade di Karlovy Vary nelle ore dell'occupazione. *l'Unità*. 24 8. 1968, roč. XLV, č. 224, s. 3.

¹⁵⁸ SOLARI, Antonio. Sulle strade di Karlovy Vary nelle ore dell'occupazione. *l'Unità*. 24 8. 1968, roč. XLV, č. 224, s. 3.

¹⁵⁹ SOLARI, Antonio. Sulle strade di Karlovy Vary nelle ore dell'occupazione. *l'Unità*. 24 8. 1968, roč. XLV, č. 224, s. 3.

¹⁶⁰ NESG. Trattative a Mosca anche con Dubček. *l'Unità*. 25 8. 1968, roč. XLV, č. 225, s. 1.

¹⁶¹ NESG. Un'altra drammatica giornata a Praga. *l'Unità*. 25 8. 1968, roč. XLV, č. 225, s. 3.

V duchu nedělního vydání pokračuje i pondělní výtisk listu *l'Unitá*. Titulní strana, stejně jako předešlý den, informuje o dvou stěžejních tématech. Prvním z nich je pokračující jednání v Moskvě, kterého se účastní další českoslovenští politici (Špaček, Švestka, Piller). To dle deníku však nepřináší doposud žádné konkrétní výsledky.

V článku, jehož titulek *Continuano a Mosca le difficili trattative*¹⁶² (***V Moskvě pokračují obtížná jednání***) zaujímá zhruba jednu třetinu titulní stránky, je ještě zmíněn útok sovětského listu *Pravda* na Alexandra Dubčeka, který v něm byl nazván „*Il capo della minoranza dei revisionisti di destra dell'Ufficio politico del PCC e l'uomo che aveva praticamente aperto le porte del Paese alla contrarivoluzione*“¹⁶³ (***Šéf menšiny revizionistů pravice Komunistické strany Československa a muž, který prakticky otevřel bránu země ke kontrarevoluci.***)

Jak tomu bylo ve vydání v minulém dni i v tomto čísle se upíná pozornost na nepokoje a krvavé střety v Praze. Fotografie, jež byla vybrána na titulní stranu, představuje pohled na Pražany, kteří se zúčastnili páteční celonárodní stávky. Autorem článku je redaktor Adriano Guerra z Moskvy.

Úterní vydání věnuje prakticky celou titulní a druhou stranu přetrvávajícím jednáním v Moskvě. Titulek zní „*Tensione e preoccupazione per l'esito della trattativa*“¹⁶⁴ (***Napětí a obavy z výsledku jednání***). Text, pod kterým je podepsán opět Adriano Guerra, informuje o tom, že i po čtyřech dnech rozhovorů v sovětské metropoli nedospěli účastníci k žádným řešením. „*La situazione é incerta. Nulla si sa sulle trattative in corso.*“¹⁶⁵ (***Situace je nejistá. O probíhajících jednáních nejsou žádné bližší informace***)

„*Černík ha detto Strougal che le conversazioni continuano e che proprio ora si stanno discutendo le questioni più imperative*“¹⁶⁶ (***Černík sdělil Štrougalovi, že rozhovory stále pokračují a v současné době se projednávají nejzávažnější otázky.***)

---

¹⁶² GUERRA, Adriano. *Continuano a Mosca le difficili trattative. l'Unitá.* 26 8. 1968, roč. XLV, č. 226, s. 1.

¹⁶³ GUERRA, Adriano. *Continuano a Mosca le difficili trattative. l'Unitá.* 26 8. 1968, roč. XLV, č. 226, s. 1.

¹⁶⁴ GUERRA, Adriano. *Tensione e preoccupazione per l'esito della trattativa. l'Unitá.* 27 8. 1968, roč. XLV, č. 227, s. 1.

¹⁶⁵ GUERRA, Adriano. *Tensione e preoccupazione per l'esito della trattativa. l'Unitá.* 27 8. 1968, roč. XLV, č. 227, s. 1.

¹⁶⁶ GUERRA, Adriano. *Tensione e preoccupazione per l'esito della trattativa. l'Unitá.* 27 8. 1968, roč. XLV, č. 227, s. 1.

Deník tedy přináší zprávu o telefonickém rozhovoru mezi Oldřichem Černíkem a místopředsedou vlády Lubomírem Štrougalem. Tu odvysílal Československý rozhlas.

Znepokojení nad nejasným průběhem jednání v Moskvě vyjádřili i představitelé Italské komunistické strany, kteří požadují co nejrychlejší dobrání se k nějakému výsledku jednání. „*Abbiamo augurio che una conclusione positiva venga raggiunta nel più breve termine possibile.*“¹⁶⁷ **(Přejeme si, aby pozitivní výsledek jednání byl dosažen v co nejkratší době.)**

28. srpna vévodí titulní straně deníku l'Unitá titulek „*Svoboda e Dubcek al popolo*“¹⁶⁸ **(Svoboda a Dubček k národu)**. Článek přináší aktuální informace o návratu československé delegace zpět do vlasti. Prakticky celý tento text je opisem projevu prezidenta Svobody k občanům.

Další projev státníka, jehož přepis se nachází na třetí straně listu, je řeč tajemníka PCI Luigiho Longa. Ten ve svém prohlášení mimo jiné vyjádřil podporu novému směru v Československu a radost nad tím, že se obě strany dobraly ke kompromisu.

„*Noi apprezziamo positivamente che, in una situazione tanto drammatica, sia stato infine possibile trovare la via di un negoziato teso a una soluzione politica....Aguriamo anche la scelta socialista sempre più'avanzata, democratica e moderna, pienamente corrispondente a quelle che sono le tradizioni e le aspirazioni nazionali.*“¹⁶⁹ **(Velmi kladně oceňuje, že v takto dramatických chvílích bylo nakonec možné nalézt politické řešení.... Rovněž gratulujeme k volbě socialismu, který bude pokrokový, moderní, a bude plně odpovídat tradicím a snahám národa.)**

Následující den přináší deník zprávy o provolání k československému lidu, v němž hlavní političtí představitelé v čele s prezidentem Svobodou a tajemníkem ÚV KSČ Alexandrem Dubčekem žádají podporu pro konsolidaci situace v zemi. „*Svoboda, Dubček, Černík, Smrkovský lanciano un nuovo appello a tutto il popolo perché sostenga con disciplina il difficile lavoro del Partito comunista e del governo.*“¹⁷⁰ **(Svoboda,**

---

¹⁶⁷ GUERRA, Adriano. Tensione e preoccupazione per l'esito della trattativa. *l'Unitá*. 27. 8. 1968, roč. XLV, č. 227, s. 1.

¹⁶⁸ NESG. Svoboda e Dubcek al popolo. *l'Unitá*. 28. 8. 1968, roč. XLV, č. 228, s. 1.

¹⁶⁹ NESG. Svoboda e Dubcek al popolo. *l'Unitá*. 28. 8. 1968, roč. XLV, č. 228, s. 3.

¹⁷⁰ NESG. L'assemblea nazionale approva l'operato di Svoboda e Dubcek. *l'Unitá*. 29. 8. 1968, roč.

Dubček, Černík, Smrkovský vyzvali celý národ, aby disciplinovaně podporoval KSČ a vládu, které teď čeká nelehký úkol.)

Dále se text, u něhož není uveden zdroj, věnuje zasedání Parlamentu. „*Il Parlamento di Praga definisce illegale l'occupazione e riafferma la scelta socialista del Paese.*“¹⁷¹ **(Parlament považuje okupaci za nelegální a znovu potvrzuje socialistickou volbu své země.)**

Deník dále informuje o zvolení prvního tajemníka KSS Gustava Husáka. Celých pět stran čtvrtěčního listu je věnováno zasedání Ústředního výboru Komunistické strany Itálie a Ústřední kontrolní komise.

Také 30. srpna se obsah titulní strany příliš neliší od předešlého dne. Ústřední téma zabírá shrnutí hovorů mezi Ústředním výborem Komunistické strany Itálie a Ústřední kontrolní komisí komunistické strany (*Commissione centrale di controllo*). Jedním z probíraných bodů byla i situace v Československu. „*Longo: favorire con il ritiro delle truppe il rapido ripristino della normalità*“¹⁷² **(Longo: podporujeme stáhnutí vojsk a co nejrychlejší návratu k normálnímu životu.)**

Dalším článkem z titulní strany pátečního listu je prohlášení předsedy vlády Oldřicha Černíka, který v titulku *Cernik: confermiamo la scelta socialista. Nuovi appelli alla calma e alla responsabilità.*¹⁷³ **(Černík: potvrzujeme volbu socialismu. Nové výzvy ke klidu a zodpovědnosti).** V článku jsou obsaženy informace o setkání prezidenta Svobody a Josefa Smrkovského s Pražany, s nimiž na ulici diskutovali o současné situaci a nabádali je ke klidu a trpělivosti.

V projevu předsedy vlády Oldřicha Černíka zaznělo také o novém opatření pro fungování sdělovacích prostředků. „*Il governo c'è obbligato ad esercitare un'influenza sui mezzi di comunicazione.*“¹⁷⁴ **(Vláda je povinna ovlivňovat prostředky komunikace.)**

Poslední srpnový den přináší list l'Unitá na své titulní straně zprávu o nelehkém úkolu československé vlády snažící se o návrat k normálu ve své zemi. „*Ancora gravi*

XLV, č. 229, s. 1.

¹⁷¹ NESG. L'assemblea nazionale approva l'operato di Svoboda e Dubcek. *l'Unitá*. 29. 8. 1968, roč. XLV, č. 229, s. 1.

¹⁷² NESG. La risoluzione approvata dal Comitato Centrale e dalla CCC del PCI. *l'Unitá*. 30. 8. 1968, roč. XLV, č. 230, s. 1.

¹⁷³ NESG. Cernik : confermiamo la scelta socialista. *l'Unitá*. 30. 8. 1968, roč. XLV, č. 230, s. 1.

¹⁷⁴ NESG. Cernik : confermiamo la scelta socialista. *l'Unitá*. 30. 8. 1968, roč. XLV, č. 230, s. 1.

*difficoltà per risolvere la crisi cecoslovacca*¹⁷⁵ (**Velké těžkosti ve snaze vyřešit krizi v Československu**) a „*A Praga il partito governo fanno ogni sforzo per avviare un processo di normalizzazione*“¹⁷⁶ (**Vláda vyvíjí velké úsilí, aby započal normalizační proces v zemi**).

2.1.3. Shrnutí

List Komunistické strany Itálie (PCI) již v prvních dnech měsíce srpna velmi podrobně informoval o jednáních československé vlády s představiteli Sovětského svazu v Čierné nad Tisou a Bratislavě. Titulky a následný obsah článků vyznívaly v pozitivním duchu a vyjadřovaly podporu a víru v úspěšné vyřešení problémů mezi Československem a ostatními socialistickými zeměmi.

List l'Unitá dokonce přinesl rozhovor s československým předsedou vlády Oldřichem Černíkem, jehož obsah se především týkal optimistických výsledků jednání jak v Čierné nad Tisou, tak ve slovenské metropoli.

Ve zcela opačném duchu se naopak nesla úvaha autora Giuseppeho Bofího, který v článku z 13. srpna nazvaném „*La „calda estate“ cecoslovacca. Pericoli di ieri e di oggi*“ (**Horké léto v Československu. Nebezpečí včera a dnes**) vyjadřoval jisté znepokojení nad reálným nebezpečím kontrarevoluce v Československu, neboť dle jeho názoru by naprostá nejednotnost KSČ mohla způsobit odklon od socialistického systému.

Jakožto list PCI tlumočil deník l'Unitá pravidelně vyjádření a názory Komunistické strany Itálie a jejího hlavního představitele Luigiho Longa, které často zabíraly i několik stran listu. Nesouhlasný projev prvního tajemníka PCI se objevil na titulní straně listu již 22. srpna, kde jménem Komunistické strany Itálie odsoudil okupaci v Československu.

Od 22. – 30. srpna přináší deník l'Unitá každodenní zprávy o dění v Československu umístěné na titulní straně a pokračující minimálně na několika dalších stranách. Články informují o nejnovějším vývoji z jednání čelních představitelů československé vlády v Moskvě či z jejich návratu do vlasti. V listu je několikrát

---

¹⁷⁵ NESG. Ancora gravi difficoltà per risolvere la crisi cecoslovacca. *l'Unitá*. 31. 8. 1968, roč. XLV, č. 231, s. 1.

¹⁷⁶ NESG. Ancora gravi difficoltà per risolvere la crisi cecoslovacca. *l'Unitá*. 31. 8. 1968, roč. XLV, č. 231, s. 1.

zmíněno distancování se PCI a jejích představitelů od ataků na socialismus, jehož se dopouštěly pravicové (buržoazní) listy.

Italští komunisté nesouhlasili s násilnou okupací Československa a zasahování do suverenity státu, velmi však podporovali rozvoj socialismu v zemi. Několik článků uveřejněných v listu l'Unitá informuje o podpoře PCI socialismu v Československu.

Jak už bylo řečeno, dalšími tématy kromě událostí v Československu, o nichž se list l'Unitá v srpnu roku 1968 zmiňoval, byly přepisy ze zasedání Komunistické strany Itálie, situace v Rumunsku a Jugoslávii (tedy především nesouhlasné projevy na obsazení Československa) a nadcházející prezidentské volby v USA. U uveřejněných textů nebyly často uvedeny zdroje.

2.2. *Paese Sera*

První odpolední vydání deníku *Paese Sera* vyšlo 21. ledna 1948 z popudu Komunistické strany Itálie, jejíž hlavním záměrem bylo vytvoření listu, jež by mohl před blížícími se dubnovými volbami konkurovat opozičním deníkům *Il Messaggero* a *Il Tempo*.

Oblíbenost mezi širokým čtenářstvem si deník získal převážně díky článkům z rubriky černá kronika. Těmto tématům se věnoval daleko nejvíce a nejpodrobněji ze všech listů vycházejících v Itálii. Na rozdíl od ostatních periodik Apeninského poloostrova se nevyhýbal ani zprávám, které útočily na významné osobnosti z vlády či mocné představitele katolické církve.

Ve večerním vydání vycházela populární kulturní příloha, v níž byl věnován prostor recenzím neorealistickeých filmů či knihám autorů Don Lorenzo Milana a dalších levicových duchovních, o nich se jakožto o „disidentech“ nikde jinde příliš nepsalo.

Velmi oblíbená byla také rubrika *Settevolante* autorky Joleny Baldini, jež se podepisovala pod pseudonymem *Berenice* a pravidelný politický text umístěný na první stránce od redaktora Gianni Rodari publikujícím pod zkratkou *Benelux*.

V roce 1956 spisovatel a bývalý poslanec Mario Melloni a ředitel listu *Il Popolo* nahradil stávajícího šéfa deníku Tomaso Smitha. Melloni mimo jiné publikoval své fejetony v listu *Unità* pod pseudonymem *Fortebraccio*. Mezi autory přispívající do listu *Paese sera* patřil také Andrea Barbato, Umberto Eco, Pasquale Squitieri, Daniele Del Giudice či Edoardo Sanguinetti. Tento deník byl často zdrojem prvních zkušeností a odrazový můstek pro další – slavnou žurnalistickou či spisovatelskou kariéru mladých elévů.

Krise deníku *Paese Sera* započala na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let se vznikem konkurenčních listů *La Repubblica* a *Reporter*. Posledně jmenovaný, který byl tajně financován socialisty, se vyznačoval absolutně nejnižší cenou. Vinu na snížení prodeje nesl logicky i rozmach audiovizuálních médií.

Pomalou docházelo také k odklonu od Komunistické strany Itálie. Přes jmenované překážky a komplikace se v roce 1980 vyšplhal průměrný denní náklad na 100 tisíc výtisků.¹⁷⁷

---

¹⁷⁷ PARPAGLIONI, Edo. *C'era una volta Paese Sera*. Vyd.1. Roma : Editori Riuniti, 1998. 25 s. ISBN

Novým vlastníkem listu se v roce 1983 stala společnost Impredit, jejíž majitelé poslali již 3. dubna 1983 výpověď všem zaměstnancům. Uzavření jednoho z největších italských listů vyvolalo okamžitě bouřlivé protesty, které vyústily v nasbírání 120 miliónů lir od dobrovolných dárců z řad občanů.

Propuštění novináři následně vytvořili skupinu *Società Cooperativa 3 aprile*, jejíž hlavním cílem bylo získání licence k opětovnému vydávání listu. To se skutečně událo 1. prosince 1983. List měl 18 stran a stál 500 lir.¹⁷⁸ Tímto však problémy deníku neskončily. O několik dní po slavnostním obnovení, byla redakce vyloupena. Ozbrojení lupiči si odnesli 200 miliónů lir v hotovosti určených na výplaty. Přestože bylo nutné okamžité snížení stavu, list si udržel denní náklad mezi 30 – 40 tisíci kopií denně.¹⁷⁹

Bývalý vlastník Komunistická strana Itálie nelibě nesl dlouhou životnost deníku a vztahy s vedením Paese Sera se ocitly na bodu mrazu.

29. září 1986 se šéfredaktorovi Claudio Francassimu podařilo vydat Paese Sera ve zcela novém formátu. Premiérového čísla, které mělo rozměr tabloidu, 40 stran a barevnou titulní stranu, se prodal dvojnásobný náklad.

Krise listu, jejímž důsledkem byl definitivní konec deníku Paese Sera, byla zapříčiněna stále intenzivnějším zasahováním investorů do obsahu vydání (mezi které patřil i mediální magnát Silvio Berlusconi, což si vyžádalo demisi Claudia Fracassiho.

Úspěšný šéfredaktor založil 14. ledna 1987 týdeník *Avvenimenti*, kam ho následovala valná většina autorů z deníku Paese Sera. Ten byl nucen ukončit svou činnost v průběhu měsíce července 1994.

Pokus o návrat slavného periodika na novinové stánky podnikli vlastníci listu *Calabria Ora*, kteří zakoupili společnost Paese Seras srl. Nejdříve byla spuštěna online verze *Nuovo Paese Sera* a to od 16 listopadu 2009. První číslo tištěného měsíčníku *Nuovo Paese Sera* vyšlo 23. února 2010.

88-359-4462-7.

¹⁷⁸ PARPAGLIONI, Edo. *C'era una volta Paese Sera*. Vyd.1. Roma: Editori Riuniti, 1998. 42 s. ISBN 88-359-4462-7.

¹⁷⁹ PARPAGLIONI, Edo. *C'era una volta Paese Sera*. Vyd.1. Roma: Editori Riuniti, 1998. 53 s. ISBN 88-359-4462-7.

2.2.1. Období 1. – 20. 8. 1968

Také v deníku *Paese Sera* se objevuje informace o dění v Československu již první sledovaný den, tedy 1. srpna 1968. Konkrétně na osmé straně čtvrtěčního vydání je uveřejněn článek přibližující jednání mezi československou a sovětskou stranou v Čierné nad Tisou. Titulek zní „*Cierna nad Tisou: piú disteso il clima Praga – Mosca dopo le conversazione*“¹⁸⁰ (**Čierná nad Tisou: uvolněnější atmosféra po rozhovorech mezi Prahou a Moskvou.**)

V textu je popsána přátelská atmosféra mezi oběma delegacemi a také přítomnost nejvyššího představitele Sovětského svazu Leonida Iljiče Brežněva. „*Si parla di maggiore comprensione. Finale della seduta ha partecipato anche Breznev che era stato colto da lieve malore.*“¹⁸¹ (**Hovory probíhají ve vzájemném porozumění. Závěrů jednání se zúčastnil také Brežněv, který byl předtím nemocný.**)

Vše je doplněno fotografií Alexandra Dubčeka a Josefa Smrkovského s popisem v tomto znění. „*Il segretario del PC cecoslovacco Dubcek e il presidente del Parlamento Smrkovský parlano sorridenti al termine del „vertice“ con i dirigenti sovietici nel piccolo vilaggio del Cecoslovachia.*“¹⁸² (**Tajemník KSČ Dubček a předseda Národního shromáždění Smrkovský se usmívají na konci „summitu“, kde jednali s představiteli SSSR v malé československé vesničce.**) U článku není uveden autor.

Následující den se na titulní straně objevila zpráva o plánovaném summitu v Bratislavě. K titulku „*Domani a Bratislava vertice a sei*“¹⁸³ (**Zitřejší jednání v šesti v Bratislavě**) je připojen krátký text kladně hodnotící dialogy, které proběhly v Čierné nad Tisou. „*Positivi giudizi nel comunicato ceco – sovietico*“¹⁸⁴ (**Pozitivní reakce na sovětsko- československé rozhovory.**)

---

¹⁸⁰ NESG. Cierna nad Tisou: piú disteso il clima Praga – Mosca dopo le conversazione. *Paese sera*. 1. 8. 1968, roč. XIX, č. 204, s. 8.

¹⁸¹ NESG. Cierna nad Tisou: piú disteso il clima Praga – Mosca dopo le conversazione. *Paese sera*. 1. 8. 1968, roč. XIX, č. 204, s. 8.

¹⁸² NESG. Cierna nad Tisou: piú disteso il clima Praga – Mosca dopo le conversazione. *Paese sera*. 1. 8. 1968, roč. XIX, č. 204, s. 8.

¹⁸³ NESG. Domani a Bratislava vertice a sei. *Paese sera*. 2. 8. 1968, roč. XIX, č. 205, s. 1.

¹⁸⁴ NESG. Domani a Bratislava vertice a sei. *Paese sera*. 2. 8. 1968, roč. XIX, č. 205, s. 1.

Ten samý den ještě vyšla na desáté straně fotografie L. I. Brežněva a Alexandra Dubčeka s popiskem upozorňujícím na sobotní schůzku zemí Varšavské smlouvy v Bratislavě. „*Il comunicato congiunto rende noto che nella capitale slovacca interveranno i dirigenti dei 6 paesi comunisti.*“¹⁸⁵ (***V uveřejněném prohlášení bylo oznámeno, že se političtí představitelé šesti komunistických zemí sejdou ve slovenské metropoli.***)

Také v sobotu 3. srpna se deník věnoval schůzce v Bratislavě. Zpráva umístěná na straně 11 byla uvozena titulkem „*Si apre una nuova fase nelle relazioni tra Praga e alleati.*“¹⁸⁶ (***Otevírá se nová etapa ve vztazích mezi Prahou a spojenci.***) Text se zabývá viditelným zlepšením vztahů mezi Československem a ostatními státy, které jsou přítomny na jednání v Bratislavě.

„*Dubček riafferma la politica di fedeltà alla alleanze e di autonomia nella costruzione del socialismo.*“¹⁸⁷ (***Dubček potvrdil loajalitu spojencům a samostatnost v budování socialismu.***) K textu je přiřazen snímek Alexandra Dubčeka a popisek „*Il segreto Dubček salutato all'aeroporto di Praga dove è giunto dopo la conclusione con sovietici a Cierna.*“¹⁸⁸ (***Tajemník Dubček na letišti Praha po skončení jednání se Sověty v Čierné nad Tisou.***) Opět není u článku uveden zdroj.

Ani v následujícím dni nechyběly v deníku Paese Sera nejnovější zprávy z probíhajícího jednání v Bratislavě, které se dle listu nesou ve vstřícné atmosféře. Pozornost byla upínána především na nový směr v Československu.

„*Ratificato dai sei l'accordo di Cierna – nuova fase nei rapporti tra i paesi socialisti*“¹⁸⁹ (***Schválená dohoda z Čierné šesti státy – nové údobí ve vztazích mezi socialistickými zeměmi.***) Tento titulek byl umístěn na titulní straně vydání ze 4. srpna a k článku byl ještě přidán snímek všech účastníků jednání v Bratislavě.

---

¹⁸⁵ NESG. Il comunicato congiunto rende noto che nella capitale slovacca interveranno i dirigenti dei 6 paesi comunisti. *Paese sera*. 2. 8. 1968, roč. XIX, č. 205, s. 10.

¹⁸⁶ NESG. Si apre una nuova fase nelle relazioni tra Praga e alleati. *Paese sera*. 3. 8. 1968, roč. XIX, č. 206, s. 11.

¹⁸⁷ NESG. Si apre una nuova fase nelle relazioni tra Praga e alleati. *Paese sera*. 3. 8. 1968, roč. XIX, č. 206, s. 11.

¹⁸⁸ NESG. Si apre una nuova fase nelle relazioni tra Praga e alleati. *Paese sera*. 3. 8. 1968, roč. XIX, č. 206, s. 11.

¹⁸⁹ NESG. Ratificato dai sei l'accordo di Cierna – nuova fase nei rapporti tra i paesi socialisti. *Paese sera*. 4. 8. 1968, roč. XIX, č. 207, s. 1.

Ten samý den se ještě objevila na osmnácté straně zmínka o novinkách z Bratislavy. Jak již titulek: „*Riaffermata la solidarietà dei „sei“*“¹⁹⁰ (**Potvrzená soudržnost „šestky“**) napovídá, v této zprávě byl rozebírán podpis smlouvy všemi politickými představiteli zemí Varšavské smlouvy.

„*Il documento sancisce il principio dell'autonomia di ogni partito e paese e ribadisce la comune volontà di potenziare a sviluppare la società.*“¹⁹¹ (**Dokument potvrzuje nárok na autonomii každé strany a země a zdůrazňuje společnou vůli rozvíjet a podporovat socialistickou společnost.**)

Ve vydání z 5. srpna se na deváté straně objevilo shrnutí schůzky v Bratislavě a zamyšlení nad pozitivním vývojem států Varšavské smlouvy. Titulek zněl „*Nuove prospettive per l'est europeo*“¹⁹² (**Nové perspektivy východní Evropy**). Text se zabíral novým spojenectvím států Varšavské smlouvy. „*Gettate le premesse per una più articolata e proficua cooperazione economica e tecnica*“.¹⁹³ (**Položení základů užší a plodné ekonomické a technické spolupráce.**)

Následující den se list *Paese Sera* zabýval optimistickými a nadějnými vizemi budoucnosti na stránkách československých periodik shrnuté v článku „*I giornali cechi : Fiducia nel futuro*“¹⁹⁴ (**České noviny: víra v budoucnost.**)

Další zmínka o dění v Československu se ve zkoumaném období objevila až 10. srpna. Na titulní straně informoval list své čtenáře o pražské návštěvě jugoslávského prezidenta Tita. „*Tito a Praga accolto dalla popolazione con cordiale entusiasmo.*“¹⁹⁵ (**Tito byl nadšeně přivítán Pražany**). Přítomností jugoslávského státníka v československé metropoli se zabýval deník *Paese Sera* ještě ten samý den na straně čtrnácté: „*Tutta Praga per Tito: accoglienza trionfale*“¹⁹⁶ (**Celá Praha pro Tita: triumfální přivítání**). Zpráva popisující nadšení Pražanů z návštěvy Tita je doložena snímkem z letiště, kde nejvyššího představitele Komunistické strany Jugoslávie přivítala československá delegace.

¹⁹⁰ NESG. *Riaffermata la solidarietà dei „sei“*. *Paese sera*. 4. 8. 1968, roč. XIX, č. 207, s. 18.

¹⁹¹ NESG. *Riaffermata la solidarietà dei „sei“*. *Paese sera*. 4. 8. 1968, roč. XIX, č. 207, s. 18.

¹⁹² NESG. *Nuove prospettive per l'est europeo*. *Paese sera*. 5. 8. 1968, roč. XIX, č. 207, s. 9.

¹⁹³ NESG. *Nuove prospettive per l'est europeo*. *Paese sera*. 5. 8. 1968, roč. XIX, č. 207, s. 9.

¹⁹⁴ NESG. *I giornali cechi : Fiducia nel futuro*. *Paese sera*. 6. 8. 1968, roč. XIX, č. 208, s. 8.

¹⁹⁵ NESG. *Tito a Praga accolto dalla popolazione con cordiale entusiasmo*. *Paese sera*. 10. 8. 1968, roč. XIX, č. 212, s. 1.

¹⁹⁶ NESG. *Tito a Praga accolto dalla popolazione con cordiale entusiasmo*. *Paese sera*. 10. 8. 1968, roč. XIX, č. 212, s. 14.

Stejně téma – tedy Josip Broz Tito v Praze – se objevilo také ve vydání z následujícího dne, kde je na titulní straně otištěn projev jugoslávského prezidenta. „*Tito a Praga: Siamo uniti, noi vi siamo vicini*“¹⁹⁷ (**Tito v Praze: Jsme jednotní, jsme vám blízcí**). Takřka reportážní forma popisuje srdečnou atmosféru a velmi blízké vztahy mezi Československem a Jugoslávií: „*Cecoslovacchia e Jugoslavia hanno molte interessi in comune, soprattutto l'edificazione del socialismo.*“¹⁹⁸ (**Československo a Jugoslávie mají spoustu společných zájmů, především budování socialismu.**) Autor není uveden.

Nadcházející dva dny (12. – 13. srpna) přináší list zprávy o další státnické návštěvě Československa – východoněmeckého státníka Waltera Ulbrichta. Přestože titulek „*Tra Dubček e Ulbricht amichevoli colloqui*“¹⁹⁹ (**Přátelské rozhovory mezi Dubčkem a Ulbrichtem**) hovoří o družné atmosféře při schůzce zmiňovaných představitelů, v textu je zmíněno, že Dubček a Ulbricht museli společně vyřešit několik neshod. Tato zpráva dokládá viditelně zkreslený obsah.

2.2.2. Období 21. – 31. srpen 1968

Stejně jako v případě deníku *l'Unità*, také *Paese Sera* přináší na svých stránkách nejnovější zprávy o okupaci Československa poprvé 22. srpna. Tento den bylo situaci v Praze věnováno pět stran.

Na titulní straně čtvrtěčního vydání je uveřejněna rozměrná fotografie Václavského náměstí v Praze, která po něm projíždějí sovětské tanky, a doplněna výrazným titulkem „*Praga chiede l'immediato ritiro delle truppe di occupazione*“²⁰⁰ (**Praha žádá okamžité stažení okupantských vojsk.**)

V článku je citováno prohlášení Komunistické strany Itálie, která nesouhlasí s okupací Československa a také nejnovější zprávy z Prahy včetně reakcí představitelů země a jejich obyvatel. Hned v perexu článku je uveden fakt, že si okupace již vyžádala

¹⁹⁷ NESG. Tito a Praga: Siamo uniti, noi vi siamo vicini. *Paese sera*. 11. 8. 1968, roč. XIX, č. 213, s. 1.

¹⁹⁸ NESG. Tito a Praga: Siamo uniti, noi vi siamo vicini. *Paese sera*. 11. 8. 1968, roč. XIX, č. 213, s. 1.

¹⁹⁹ NESG. Tra Dubček e Ulbricht amichevoli colloqui. *Paese sera*. 13. 8. 1968, roč. XIX, č. 215, s. 1.

²⁰⁰ NESG. Praga chiede l'immediato ritiro delle truppe di occupazione. *Paese sera*. 22. 8. 1968, roč. XIX, č. 223, s. 1.

lidské oběti: „*Si parla di 23 morti, centiana di feriti tra cui soldati sovietici.*“²⁰¹
(Hovoří se o 23 mrtvých a stovkách zraněných, mezi nimiž jsou i ruští vojáci.)

Text je doplněn portrétními fotografiemi Dubčeka, Svobody a Čisaře. U každého se nachází popisek současného působení a činnosti.

„*Dubček: non si sa dove sia.*“

(Dubček: Neví se, kde se právě nachází.)

„*Svoboda: Ha lanciato per radio un drammatico apello.*“

(Svoboda: V rozhlase pronesl svůj dramatický projev.)

„*Cisar: é stato arrestato.*“²⁰²

(Čisář: Je uvězněn.)

Na titulní straně nechyběl pravidelný text autora Gianniho Rodariho píšící pod pseudonymem Benelux. V tomto případě se jeho příspěvek zabývá telefonáty čtenářů odsuzující rozhodnutí Sovětského svazu a jeho spojenců k ozbrojenému vstupu do Československa.

„*Abbiamo ricevuto numerose telefonate di lettori insoddisfatti: Avrebbero voluto espressioni ancora più energiche, una condanna ancora più aperta.*“²⁰³

(Do naší redakce se dovolala spousta nespokojených čtenářů: chtěli po nás energičtější a otevřenější odsouzení tohoto činu.)

Další články z 22. srpna věnující se okupovanému Československu přinášejí přepis rozhlasového projevu československého prezidenta Ludvíka Svobody, prohlášení vlády a parlamentu včetně šesti bodů podmínek obsahující kategorický požadavek okamžitého odsunu vojsk armád Varšavské smlouvy, nesouhlasné projevy občanů a samozřejmě detailní rozbor a popisy okupace Československa, která proběhla v ranních hodinách 21. srpna. Ani u jednoho z uvedených článků nebyl zveřejněn autor či zdroj.

---

²⁰¹ NESG. Praga chiede l'immediato ritiro delle truppe di occupazione. *Paese sera*. 22. 8. 1968, roč. XIX, č. 223, s. 1.

²⁰² NESG. Praga chiede l'immediato ritiro delle truppe di occupazione. *Paese sera*. 22. 8. 1968, roč. XIX, č. 223, s. 1.

²⁰³ RODARI, Gianni. Amici e nemici. *Paese sera*. 22. 8. 1968, roč. XIX, č. 223, s. 1.

Také následující den – pátek 23. srpna se mohli čtenáři listu *Paese Sera* dočíst o nejnovějších událostech v Československu. V článku „*Praga: Il „nuovo corso“ resiste all’occupazione*“²⁰⁴ (**Praha: nový směr vzdoruje okupaci**) jsou zveřejněny detailní kroky československé vlády včetně mimořádného zasedání ÚV KSCČ ve vysočanské továrně ČKD. „*Il congresso si é iniziato alle 11.20 con la presenza di circa 800 delegati.*“²⁰⁵ (**Shromáždění bylo zahájeno v 11.20 za přítomnosti zhruba 800 účastníků.**)

Další zpráva, otištěná na třetí straně, se věnuje čtyřem členům ÚV KSCČ, kteří měli být strůjci zvacího dopisu. Text je doplněn o fotografie Františka Barbínka, Aloise Indry, Oldřicha Švestky a Vasila Bil’aka. „*Si tratta di noti critici „del nuovo corso“ di Dubcek.*“²⁰⁶ (**Jedná se o známé kritiky Dubčeka a „nového směru“.**)

V textu – opět bez jakéhokoli autorství, je uvedena nepotvrzená informace o skupině několika mužů, mezi ně patří shora uvedení politici, kteří měli po dohodě s představiteli Sovětského svazu podílet na sestavení kolaborantské vlády. „*Bilak, Indra e Svestka avrebbero accettato di costuire un nuovo „nucleo dirigente“ del Partito comunista, ma di questo manca ogni conferma.*“²⁰⁷ (**Bil’ak, Indra, Švestka měli být členy „řídícího centra“ komunistické strany. Tato informace však není potvrzená.**)

Na straně čtvrté jsou zaznamenány reakce světa na ozbrojený vpád do Československa. Nesouhlas vyjádřil jak prezident Rumunska Ceausescu: „*Via subito le truppe!*“²⁰⁸ (**Okamžitě pryč s vojsky!**), tak většina států na zasedání Rady Bezpečnosti OSN v New Yorku.

24. srpna jsou první tři strany deníku věnovány jednání mezi sovětskou a československou stranou v Moskvě. Text „*Lunga trattativa al Cremlino*“²⁰⁹ (**Dlouhé hovory v Kremle**), který je doplněn o fotografii prezidenta Svobody, jenž s nejvyššími představiteli Sovětského svazu přijíždí z moskevského letiště, přináší reportážní popis

---

²⁰⁴ NESG. Praga: Il „nuovo corso“ resiste all’occupazione. *Paese sera*. 23. 8. 1968, roč. XIX, č. 224, s. 1.

²⁰⁵ NESG. Praga: Il „nuovo corso“ resiste all’occupazione. *Paese sera*. 23. 8. 1968, roč. XIX, č. 224, s. 3.

²⁰⁶ NESG. Il Congresso comunista riunito in una grande fabbrica di Praga. *Paese sera*. 23. 8. 1968, roč. XIX, č. 224, s. 3.

²⁰⁷ NESG. Il Congresso comunista riunito in una grande fabbrica di Praga. *Paese Sera*. 23. 8. 1968, roč. XIX, č. 224, s. 3.

²⁰⁸ NESG. Via subito le truppe *Paese sera*. 23. 8. 1968, roč. XIX, č. 224, s. 4.

²⁰⁹ LIVI, Augusto. Lunga trattativa al Cremlino. *Paese sera*. 24. 8. 1968, roč. XIX, č. 225, s. 1.

návštěvy československého prezidenta v sovětské metropoli. Na rozdíl od předešlých textů, je zde uveden i autor článku – Augusto Livi.

„La delegazione comprende cinque esponenti del „nuovo corso“ (Svoboda, Dzur, Husák, Kučera, Šilhán) e due critici del corso (Bilak a Indra)²¹⁰ (Delegaci tvoří pět přívrženců „nového směru“ (Svoboda, Dzur, Husák, Kučera, Šilhán) a dva jeho kritici (Bil'ak a Indra.))

„La bandiera cecoslovacca é stata issata anche sul Cremlino, dove Svoboda soggiorna durante la permanenza a Mosca.²¹¹ (Československá vlajka byla pověšena také v Kremlu, kde Svoboda přebývá během svého pobytu v Moskvě.)

V článku se objevují zkreslené informace o přátelské atmosféře při jednání či o pohostinnosti sovětských představitelů.

„In serata la „Tass“ ha reso conto che le conversazioni cecosovietiche a Mosca continueranno domani mattina e che i dialoghi di ieri sono svolte „in una atmosfera franca e cameratesca.“²¹²

(V podvečer vydala agentura Tass informaci, že česko-sovětské rozhovory v Moskvě budou pokračovat následující den ráno. Dialogy, které se odehrály předešlý den, probíhaly v upřímné a přátelské atmosféře.)

Obsah článku otištěného na třetí straně sobotního vydání měl pozitivní tón a naději, že se v Moskvě co nejdříve doberou k vyřešení krize. *„Si é aperta la speranza in una soluzione politica della gravissima crisi.“²¹³ (Obnovila se víra v pozitivní výsledek vážné krize.)* Je zde také informace o podpoře a důvěře československého lidu, vlády a proreformních členů ÚV KSČ, které se Svobodovi dostává.

Hlavní zpráva umístěná na titulní straně 26. srpna se věnuje schůzce představitelů Varšavské smlouvy, kteří se sjeli v Moskvě. Titulek *„A Mosca incontro a sei. Forse oggi la giornata decisiva“²¹⁴ (V Moskvě setkání v šesti. Snad je dnešek*

²¹⁰ LIVI, Augusto. Lunga trattativa al Cremlino. *Paese sera*. 24. 8. 1968, roč. XIX, č. 225, s. 2.

²¹¹ LIVI, Augusto. Lunga trattativa al Cremlino. *Paese sera*. 24. 8. 1968, roč. XIX, č. 225, s. 3.

²¹² LIVI, Augusto. Lunga trattativa al Cremlino. *Paese sera*. 24. 8. 1968, roč. XIX, č. 225, s. 2.

²¹³ LIVI, Augusto. Lunga trattativa al Cremlino. *Paese sera*. 24. 8. 1968, roč. XIX, č. 225, s. 3.

²¹⁴ NESG. A Mosca incontro a sei. *Paese sera*. 26. 8. 1968, roč. XIX, č. 227, s. 1.

rozhodujícím dnem) předchází optimisticky laděnému obsahu článku, v němž zazněla také informace, že v devět ráno zazněly v Československu sirény na podporu prezidenta Svobody.

„Il comitato Centrale del PC slovacco vota la fiducia a Dubcek.“²¹⁵ (Ústřední výbor slovenské komunistické strany odhlasovali důvěru Dubčekovi.)

„Stamattina alle nuove suoneranno le sirene di tutte le fabbriche in appoggio al presidente Svoboda.“²¹⁶ (V devět hodin ráno zazněly sirény ve všech továrnách, aby vyjádřily podporu prezidentu Svobodovi.)

Článek je doplněn fotografií, na které jsou zachyceni Pražané sbírající podpisy na podporu Alexandra Dubčeka.

Na titulní straně se také nacházejí zprávy, které se již netýkají pouze situace v Československu. Je zde článek o návratu papeže Paola VI. ze své zahraniční mise či nepokoje odehrávající se v Benátkách. Jejich příčinou je prozatímní pozastavení výstavy věnované kinematografii, o které rozhodly z dosud neuveřejněných důvodů politické orgány.

Optimistický tón z předešlého dne informující o probíhajícím jednání v Moskvě, 27. srpna z titulní strany vymizel. Paese Sera tento den informuje o skončení jednání představitelů Varšavské smlouvy v sovětské metropoli.

Článek *„Drammatica incertezza. Dopo quattro giorni di dure trattative al Cremlino molte voci sull'accordo ma nessuna conferma.“²¹⁷ (Dramatická nejistota. Po čtyřech dnech tvrdého jednání v Kremlu zaznívají hlasy o dohodě, ale nikdo ji nepotvrdil.)* přináší informaci, že se aktéři jednání údajně dohodli na částečném odsunu vojsk z území Československa, zároveň však dodává, že všechny příjezdové cesty do Prahy jsou stále obsazené sovětskými tanky.

Na titulní straně úterního vydání je také otištěn deník Jihočeská Pravda vyjadřující na své „titulce“ podporu Alexandru Dubčekovi. Společně s ním je zde uveřejněn jeden z plakátů vylepených v ulicích československé metropole, kde je pod fotografií Alexandra Dubčeka a Ludvíka Svobody napsán text: *těm, kterým věříme.*

---

²¹⁵ NESG. A Mosca incontro a sei. *Paese sera*. 26. 8. 1968, roč. XIX, č. 227, s. 1.

²¹⁶ NESG. A Mosca incontro a sei. *Paese sera*. 26. 8. 1968, roč. XIX, č. 227, s. 1.

²¹⁷ NESG. Drammatica incertezza. *Paese sera*. 27. 8. 1968, roč. XIX, č. 228, s. 1.

Kromě „československých témat“ se na první straně ze dne 27. 8. objevila i zpráva o výběru demokratického kandidáta do prezidentských voleb v USA. Na další straně listu byl zveřejněn text o rostoucích nepokojích a neklidu občanů v ulicích Prahy „*La tensione a Praga cresce di ora in ora.*“²¹⁸ (***Napětí v Praze roste každou hodinu.***)

Na titulní straně vydání z 28. srpna je otištěna fotografie Pražanů, kteří zdraví československou delegaci vracející se z Moskvy. Titulek zní „*É un compromesso. Dubcek e Svoboda hanno firmato a Mosca l'accordo con i sovietici.*“²¹⁹ (***Je to kompromis. Dubček a Svoboda podepsali v Moskvě se Sověty dohodu.***) Následný text přináší prohlášení Ludvíka Svobody, který svému národu slíbil sice postupný, ale kompletní odsun vojsk Varšavské smlouvy.

Alexander Dubček zase obyvatele Československa vyzval ke klidu nezbytnému k návratu do normálu. Článek dále popisuje reakce Pražanů. „*La popolazione accoglie l'accordo con sollievo, ma é soltanto il sollievo per una prima brutale angoscia che scompare lasciando il posto al altre preoccupazioni.*“²²⁰ (***Lid přijal dohodu s úlevou, ale tato úleva z prožití úzkosti a strachu, je vzápětí nahrazena dalším strachem a obavami.***)

Na následujících stranách je otištěno prohlášení tajemníka PCI Longa o podpoře „nového směru“ v Praze a úryvky ze sovětských periodik: „*Le Izvestije: Ora si tratta di arrivare a normalizzazione la situazione ceccoslovacca.*“²²¹ (***Izvestije: Nyní v Československu dochází k normalizaci situace.***)

Také titulní strana čtvrtěčního vydání přináší nejčerstvější informace z Prahy. Od zvláštního zpravodaje z Prahy Augusta Liviho jsou v článku „*Difficile equilibrio a Praga*“²²² (***Obtížná rovnováha v Praze***) uveřejněny zprávy o nelehké situaci v Československu. Kromě zajímavých postřehů ze své cesty do československé metropole informuje autor o nejnovějším jednání československé vlády: „*L'Assemblea riafferma che „l'unico posto del Paese é nella comunità socialista“ e si riserva di ascoltare una relazione del governo sul compromesso fermato a Mosca.*“ (***Usnesení***)

²¹⁸ NESG. *La tensione a Praga cresce di ora in ora. Paese sera.* 27. 8. 1968, roč. XIX, č. 228, s. 4.

²¹⁹ NESG. *É un compromesso. Dubcek e Svoboda hanno firmato a Mosca l'accordo con i sovietici. Paese sera.* 28. 8. 1968, roč. XIX, č. 229, s. 1.

²²⁰ NESG. *É un compromesso. Dubcek e Svoboda hanno firmato a Mosca l'accordo con i sovietici. Paese sera.* 28. 8. 1968, roč. XIX, č. 229, s. 1.

²²¹ NESG. Longo al Comitato centrale. *Paese sera.* 28. 8. 1968, roč. XIX, č. 229, s. 3.

²²² LIVI, Augusto. *Difficile equilibrio a Praga. Paese sera.* 29. 8. 1968, roč. XIX, č. 230, s. 1.

Československa „jediné správné místo země je v socialistické společnosti“. Vláda se zavazuje plnit dohodu podepsanou v Moskvě.) V textu je také popisován zvuk sirén, které byly spuštěny v úterý na protest proti okupaci či hromadný poslech projevu prezidenta Svobody v rozhlasu. „*Praga vive in una clima di agonia.*“²²³ **(Praha žije v ovzduší plném agónie.)**

Na první straně kromě fotografie demonstrantů na Václavském náměstí je i článek týkající se prezidentských voleb v USA. Paese Sera z 29. 8. věnuje na straně deváté prostor citacím ze sovětských deníků: „*Mosca insiste nella denuncia di attività antisocialista.*“²²⁴ **(Moskva trvá na okamžitém zamezení antisocialistických aktivit.)**

Páteční vydání listu Paese Sera přináší na titulní straně zprávu o prvních pokusech Československa navrátit se k běžnému životu. Text je opět od zpravodaje Augusta Livioho. „*Si comincia ad applicare con prudenza e abilità le dure clausole del compromesso di Mosca.*“²²⁵ **(S největší opatrností se začínají plnit tvrdá nařízení moskevského protokolu.)**

U fotografie Václavského náměstí je uveřejněn tento popis: „*Così appariva ieri Piazza San Venceslao, sgomberata dai carri armati sovietici. I giovani stanno togliendo dalla statua i manifesti attaccati nei giorni scorsi, il tram percorre di nuovo la piazza. È un primo, difficile inizio di ritorno alla normalità.*“²²⁶ **(Takto včera vypadalo Václavské náměstí bez sovětských tanků. Mladí lidé sundávají z pomníku transparenty, které sem pověsili minulé dny, tramvaj po několika dnech opět projíždí náměstím. Začíná těžký návrat k normálu.)**

Ostatní články zveřejněné na titulní straně pátečního vydání se již týkají nepokojů v Chicagu a programů kandidátů na prezidenta USA Nixona a Humphreye.

Poslední sledovaný den byla na titulní straně listu zveřejněna fotografie Alexandra Dubčeka společně s titulkem „*A Praga si lotta contro il tempo*“²²⁷ **(V Praze bojují s časem).** U snímku prvního tajemníka ÚV KSČ je popiska „*La prima foto di Dubcek dopo Mosca*“²²⁸ **(První fotografie Dubčeka po návratu z Moskvy).**

---

²²³ LIVI, Augusto. Difficile equilibrio a Praga. *Paese sera*. 29. 8. 1968, roč. XIX, č. 230, s. 1.

²²⁴ NESG. I gironali sovietici. *Paese sera*. 29. 8. 1968, roč. XIX, č. 230, s. 9.

²²⁵ LIVI, Augusto. Praga affronta i primi nodi. *Paese sera*. 30. 8. 1968, roč. XIX, č. 231, s. 1.

²²⁶ LIVI, Augusto. Praga affronta i primi nodi. *Paese sera*. 30. 8. 1968, roč. XIX, č. 231, s. 1.

²²⁷ NESG. A Praga si lotta contro il tempo. *Paese sera*. 31. 8. 1968, roč. XIX, č. 232, s. 1.

²²⁸ NESG. A Praga si lotta contro il tempo. *Paese sera*. 31. 8. 1968, roč. XIX, č. 232, s. 1.

Obsahem tohoto článku je těžký návrat obyvatel Československa, které sužují vzpomínky na tragické události minulých dní. Nelehkou situaci všem ještě komplikují neustále stížnosti Sovětského svazu z nedodržování dohod z Moskvy: „*Forti pressioni sovietiche per una rapida applicazione delle condizioni di Mosca.*“²²⁹ (***Tvrdé sovětské tlaky na okamžité plnění podmínek z Moskvy***).

2.2.3. Shrnutí

Deník Paese Sera, který na svých stránkách podrobně informoval o studentských nepokojích ve Francii a Itálii v roce 1968, věnoval také událostem v Československu podstatnou část svých srpnových vydání.

Velkou pozornost listu získala již jednání v Čierné nad Tisou a Bratislavě z kraje měsíce, kdy deník přinášel zprávy o zlepšování vztahů států Varšavské smlouvy. Své články často doplňoval portrétními fotografiemi jednotlivých aktérů. Jelikož texty byly psány ve velmi pozitivním duchu a dialogy nejvyšším představitelů vyznívaly takřka idylicky, je zřejmé, že stejně jako v případě listu l'Unitá, byly tyto zprávy částečně zkresleny.

První zmínky o okupaci Československa přináší Paese Sera 22. srpna, kdy událostem v Praze věnuje pět stran svého vydání. V článcích zpravujících o nejaktuálnějších událostech v československé metropoli jsou obsaženy velmi přesné informace. Výjimkou nejsou detailní údaje jako přesný čas začátku jednání či počet osob včetně jejich portrétů. V druhé polovině měsíce se začínají objevovat texty od vlastního dopisovatele Augusta Livioho, který popisuje dění v Československu reportážní formou.

V obsahu listu se nachází minimum komentářů nebo fejetonů. Jedinou pravidelnou rubrikou tohoto typu je politický text umístěný na první straně od Gianniho Rodariho píšící pod zkratkou Benelux. Za celý sledovaný měsíc se v listu neobjevil žádný rozhovor.

Ve srovnání s předchozím zkoumaným deníkem l'Unitá, list přináší minimálně prohlášení Komunistické strany Itálie a od 26. srpna se na titulní straně pravidelně objevují i jiná témata než jen dění v Československu. Jedná se především o volbu

---

²²⁹ NESG. A Praga si lotta contro il tempo. *Paese sera*. 31. 8. 1968, roč. XIX, č. 232, s. 1

Diplomová práce

prezidentského kandidáta v USA, nepokoje v Chicagu či zahraniční mise papeže Paola VI.

2.3. *Il Tempo*

Tento deník je považován za jednu z nejkvalitnějších a nejhodnotnějších tiskovin na Apeninském poloostrově.²³⁰ Byl založen v roce 1944 úspěšným novinářem a filmovým scénáristou Renatem Angiolillem v Římě a záhy byly vytvořeny místní redakce v pěti dalších italských regionech (Latina, Frosinone, Lazio, Abruzzo a Molise).

Il Tempo se řadí ke konzervativním pravicovým listům se silnými antikomunistickými sklony. Jako jeden z mála periodik si udržel svou politickou nezávislost a nikdy nebyl spojován s žádnou politickou stranou. Díky tomu se těší velké oblibě a jeho zpravodajství je považováno za vyvážené a nestranné.

Vzhledem k tomu, že je tento list rentabilní, nemusel dosud nikdy zažádat o obchodní dotace, které jsou v Itálii velmi častým způsobem financování tiskovin. Ani vlastníci deníku se příliš často neměnili. Do roku 1996 byla majitelem *Il Tempo* pátá největší vydavatelská společnost v Itálii - Caltagirone Editore.²³¹

Ta úspěšné periodikum prodala v červenci roku 1996 movitému podnikateli s nemovitostmi Domenicu Bonifacimu, což přijal šéfredaktor listu Giovanni Mottola s povděkem: „*Díky tomu, že už nejsme pod stejným vydavatelem, jako tomu bylo doposud, můžeme se konečně stát přímou konkurencí deníku Il Messaggero.*“²³²

4. října 2007 došlo ke změně formátu. Deník přešel z největšího novinového formátu Broadsheet na menší Berliner, který je v Evropě velmi populární a využívají ho např. *Le Monde*, *The Guardian* či *Lidové noviny*.²³³ V červnu 2010 dosáhl průměrný denní náklad 64 295 výtisků.²³⁴

2.3.1. Období 1. – 20. srpen 1968

Ve sledovaném měsíci se první zmínka o Československu objevila až druhého srpna. Tedy na rozdíl od předešlých dvou levicových deníků, které o schůzce přestavitelů Sovětského svazu a Československa informovaly již předešlý den.

---

²³⁰ *Il Tempo* [online] [cit. 5. 9. 2010]. Dostupné z <http://www.iltempo.it/>.

²³¹ *Il Calta girone editore* [online] [cit. 7. 9. 2010]. Dostupné z <http://www.caltagironeeditore.com/>

²³² *Possiamo torrnare a fare una vera concorrenza.* [online] [cit. 7. 9. 2010]. *Corriere della sera*, Dostupné z www.corriere.it.

²³³ OSVALDOVÁ, Barbora; HALADA, Jan. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Vyd. 1. Praha: Libri 1999. s. 125, ISBN 80-85983-76-1.

²³⁴ *Il Tempo* [online] [cit. 12. 9. 2010]. Dostupné z http://it.wikipedia.org/wiki/Il_Tempo

Již podle titulku „*La spinta della libertà*“²³⁵ (**Potlačování svobody**) článku uveřejněného 2. srpna na titulní straně listu je jasné, že se bude obsahově diametrálně lišit od zpráv uveřejněných ten samý den ve sledovaných listech l'Unitá a Paese Sera.

Text na rozdíl od zmíněných deníků nereferuje o přátelské atmosféře mezi jednajícími stranami, ale naopak přináší informace o protestech v Praze a nátlaku sovětských státníků na účast Alexandra Dubčeka při jednáních v Čierné nad Tisou: „*Dimostranti a Praga protestano contro la „truffa“ di Cierna*“²³⁶ (**Demonstranti v Praze protestují proti „podvodu v Čierné“**) a „*Dubcek accetta un incontro a sei con i paesi comunisti „ortodossi.*“²³⁷ (**Dubček se zúčastní setkání v šesti s „ortodoxními“ komunistickými zeměmi.**)

Také následný den se deník kriticky vyjadřuje k jednání v Čierné nad Tisou. V článku „*Cedimento di Dubcek sulla politica esterna.*“²³⁸ (**Ústupek Dubčeka v zahraniční politice**) je polemizováno o změnách, které bude muset československá vláda učinit, aby mohla pokračovat v reformách Pražského jara.

„*Questo sarebbe il prezzo che i cecoslovacchi dovranno pagare per salvare il „nuovo corso“ dell'interno del loro Paese. Praga dovrà probabilmente rinunciare alle „aperture“ verso l' Occidente, e soprattutto non potrà intrecciare più strettii legami economici con i Paesi „capitalisti.“*“²³⁹

(Toto bude cena, kterou budou muset Češi a Slováci zaplatit pro záchranu svého „nového režimu“ probíhajícího v jejich zemi. Praha se bude muset s největší pravděpodobností zřici otevřené politiky se Západem a především nebude moci navazovat úzké ekonomické vztahy s „kapitalistickými“ státy.)

Ani následující den – 4. srpna nechyběla na titulní straně deníku Il Tempo zmínka o rozhovorech probíhajících v Bratislavě. Článek označený titulkem „*Tende a congelare la svolta di Dubcek*“²⁴⁰ (**Snahy zmrazit Dubčekův vliv**) rozvádí jistou snahu představitelů ostatních zemí Varšavské smlouvy, kteří se sjeli do Bratislavy, zamezit

---

²³⁵ NESG. La spinta della libertà. *Il Tempo*. 2. 8. 1968, roč. XXV, č. 202, s. 1.

²³⁶ NESG. La spinta della libertà. *Il Tempo*. 2. 8. 1968, roč. XXV, č. 202, s. 1.

²³⁷ NESG. La spinta della libertà. *Il Tempo*. 2. 8. 1968, roč. XXV, č. 202, s. 1.

²³⁸ NESG. Cedimento di Dubcek sulla politica esterna. *Il Tempo*. 3. 8. 1968, roč. XXV, č. 203, s. 1.

²³⁹ NESG. Cedimento di Dubcek sulla politica esterna. *Il Tempo*. 3. 8. 1968, roč. XXV, č. 203, s. 1.

²⁴⁰ NESG. Tende a congelare la svolta di Dubcek. *Il Tempo*. 4. 8. 1968, roč. XXV, č. 204, s. 1.

pokrokovému politikovi Alexandru Dubčekovi v pokračování „nového směru“, který úspěšné a za velké podpory obyvatel probíhá v Československu.

Díky reportážní formě článku se čtenář dozvídá o průběhu jednání v Bratislavě a o oficialitách, které jednání zemí Varšavské smlouvy provází. „*Atmosfera distesa e pomposa coreografia ufficiale hanno caretterizzato la riunione.*“²⁴¹ (**Uvolněná atmosféra a pompézní choreografie provázejí zasedání.**) Toto tvrzení autor dále dokládá na spokojených úsměvech, které prakticky nemizí z tváře žádnému z přítomných politiků, zvláště při nejrůznějších oficialitách za účasti médií.

Zároveň je však v textu obsažena informace i o negativní reakci obyvatel Československa na kritiku Pražského jara představitelem NDR Walterem Ulbrichem: „*Fischi e gridi ostili della folla all'indirizzo di Ulbricht*“²⁴² (**Pískot a nepřátelský křik davu adresován Ulbrichtovi.**) Walter Ulbricht se netají svým nesouhlasem a častou kritikou „socialismu s lidskou tvář“ v Československu. Kvůli tomu si vysloužil nálepku jednoho z nejméně oblíbených politiků pro Čechy a Slováky.

Tématu bratislavské schůzky a zvláště její následky se věnoval text otištěný na titulní straně z 5. srpna. Titulek zní „*Delusione e amarezza a Praga per il soffocamento del nuovo corso*“²⁴³ (**Pražská hořkost a zklamání ze snahy udusit „nový směr“.**) Následný text informuje nejen o evidentní snaze některých zemí Varšavské smlouvy zmařit vývoj Pražského jara, o což se pokusily jednáním v Čierné nad Tisou a Bratislavě, kde byly uzavřeny pro Československo nevýhodné kompromisy, ale je zde i zmíněn obsah projevu Alexandra Dubčeka po jeho návratu do Prahy: „*Appari sempre piú evidente che l'URSS é riuscita nel suo intenso.*“²⁴⁴ (**Je stále zřejmější, že SSSR ve svých záměrech uspěla**) nebo „*Poche e vaghe le consessioni ottenute da Dubcek che ieri ha pronunciato un discorso evasivo.*“²⁴⁵ (**Při svém včerejším projevu se Dubček vyjadřoval vyhýbavě a neurčitě.**)

Tento pravicový list věnoval i značnou pozornost nespokojenosti Pražanů s prokazatelnou snahou Sovětského svazu a jeho satelitů zmařit pokračování Pražského

---

²⁴¹ NESG. Tende a congelare la svolta di Dubcek. *Il Tempo*. 4. 8. 1968, roč. XXV, č. 204, s. 1.

²⁴² NESG. Tende a congelare la svolta di Dubcek. *Il Tempo*. 4. 8. 1968, roč. XXV, č. 204, s. 1.

²⁴³ NESG. Delusione e amarezza a Praga per il soffocamento del nuovo corso. *Il Tempo*. 5. 8. 1968, roč. XXV, č. 204, s. 1.

²⁴⁴ NESG. Delusione e amarezza a Praga per il soffocamento del nuovo corso. *Il Tempo*. 5. 8. 1968, roč. XXV, č. 204, s. 1.

²⁴⁵ NESG. Delusione e amarezza a Praga per il soffocamento del nuovo corso. *Il Tempo*. 5. 8. 1968, roč. XXV, č. 204, s. 1.

jara. „*Gruppi di giovani protestano davanti alla sede della radiotelevisione*“²⁴⁶
(Skupiny mladých lidí protestovaly před sídly rozhlasu a televize.)

Další zprávy o událostech v Československu přináší deník až o pět dní později, tedy 10. srpna. Důvodem byla pražská návštěva jugoslávského prezidenta J. B. Tita. Zpráva referuje o vřelém přijetí tohoto státníka obyvateli československé metropole a naopak o opatrném přivítání Tita československými politiky. Titulek zní „*Per la visita di Tito a Praga folla entusiasta e imbarazzo ufficiale*“²⁴⁷ **(Titova návštěva byla ve znamení nadšeného ohlasu československého lidu a vládních rozpaků).** „*Mentre i governanti hanno accolto il presidente iugoslavo con moderata cordialità, la popolazione ha tributato all'ospite un autentico trionfo.*“²⁴⁸ **(Zatímco vládcí přijali jugoslávského prezidenta se skromnou srdečností, občané uspořádali hostovi triumfální uvítání.)**

Článek dále informuje o kauze generála Janka Prchlíka, jenž otevřeně požadoval uznání nároku na rovnoprávnost všech zemí Varšavské smlouvy. Jeho prohlášení vyvolalo bouřlivou odezvu a hlavně kritiku ze strany Sovětského svazu, díky čemuž se stal nepohodlným a záhy musel opustit svou stranickou funkci.²⁴⁹

„*CTK sconfessa la dura nota contro Prchlik (il generale che prese aperta posizione contro Mosca e chiese la revisione del Patto di Varsavia) diramata il giorno dopo la sua destituzione.*“²⁵⁰

(CTK popřela tvrdé napomenutí Prchlíka (generál, jenž se otevřeně postavil proti Moskvě a žádal změny v uspořádání Varšavské smlouvy), které bylo uveřejněno den po jeho odvolání.)

12. 8. se objevila na titulní straně informace o zahájení vojenského cvičení vojsk Varšavské smlouvy na československých hranicích. Dle listu se jedná o další útok na

---

²⁴⁶ NESG. Delusione e amarezza a Praga per il soffocamento del nuovo corso. *Il Tempo*. 5. 8. 1968, roč. XXV, č. 204, s. 1

²⁴⁷ NESG. Per la visita di Tito a Praga folla entusiasta a imbarazzo ufficiale. *Il Tempo*. 10. 8. 1968, roč. XXV, č. 210, s. 1.

²⁴⁸ NESG. Per la visita di Tito a Praga folla entusiasta a imbarazzo ufficiale *Il Tempo*. 10. 8. 1968, roč. XXV, č. 210, s. 1.

²⁴⁹ VANČURA, Jiří. *Naděje a zklamání: Pražské jaro 1968*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 1990. 102 s. ISBN 80-204-0179-2.

²⁵⁰ NESG. Per la visita di Tito a Praga folla entusiasta a imbarazzo ufficiale. *Il Tempo*. 10. 8. 1968, roč. XXV, č. 210, s. 1.

zmaření Pražského jara. Titulek z tohoto dne zněl „*Russi, Polacchi e Tedeschi dell'est riprendono le manovre sui confini cechi*“²⁵¹ (**Rusové, Poláci, a východní Němci opět zahájili své manévry na českých hranicích**). „*Le truppe dei Paesi piú intransigenti nei confronti del „nuovo corso“ di Praga stringono nuovamente in una morsa di ferro la Cecoslovacchia.*“²⁵² (**Vojska států Varšavské smlouvy, které jsou největšími odpůrci nového směru v Československu, opět stahují železnou smyčku kolem Československa.**)

Dalším tématem, které se ten den objevilo na titulní straně deníku, byla plánovaná schůzka Alexandra Dubčeka s východoněmeckým státníkem Walterem Ulbrichem, jenž byl znám pro svůj negativní postoj k současnému politickému vývoji v Československu. „*Preoccupazioni per l'incontro di oggi tra l'otranzista Ulbricht e Dubček a Karlovy Vary.*“²⁵³ (**Obavy z dnešního setkání Alexandra Dubčeka s extrémistickým politikem Ulbrichem v Karlových Varech**). Generální tajemník komunistické strany NDR měl údajně v Karlových Varech setrvat a využít i léčebných kúr, které toto lázeňského město nabízí. Dle autora článku Bruna Zincone je pro obyvatele Československa Ulbricht jedním z nejvíce nenáviděných zahraničních politiků.

„*Con fastidio e timore si aspetta l'arrivo di Walter Ulbricht, il nemico numero uno della „liberalizzazione“ e uno dei sostenitori piú accesi dell'ancien regime novotniano.*“²⁵⁴

(**S odporem a strachem je očekáván příjezd Waltera Ulbrichta, který je nepřitelem číslo jedna „liberalizace“ a jeden z největších zastánců režimu Antonína Novotného.**)

Až za pět dní se objevila v deníku *Il Tempo* zmínka o dění v Československu. Pozornost se upínala především na příjezd stranické a státní rumunské delegace v čele s Nicolae Ceausescem do Československa. Text informuje o podepsání nové spojenecké smlouvy z předešlého dne a o proslovu rumunského státníka v podniku Avii Letňany.

---

²⁵¹ NESG. Russi, Polacchi e Tedeschi dell'est riprendono le manovre sui confini cechi. *Il Tempo*. 12. 8. 1968, roč. XXV, č. 212, s. 1.

²⁵² NESG. Russi, Polacchi e Tedeschi dell'est riprendono le manovre sui confini cechi. *Il Tempo*. 12. 8. 1968, roč. XXV, č. 212, s. 1.

²⁵³ ZINCONI, BRUNO. L'incontro di Dubcek e Ulbricht. *Il Tempo*. 12. 8. 1968, roč. XXV, č. 212, s. 1.

²⁵⁴ ZINCONI, BRUNO. L'incontro di Dubcek e Ulbricht. *Il Tempo*. 12. 8. 1968, roč. XXV, č. 212, s. 1.

A také o nelibosti s níž potvrzené rumunsko-československé spojení a přátelství sledoval Sovětský svaz.

„Ceausescu e Svoboda hanno firmato un trattato di mutua assistenza. In occasione della visita del Presidente romano si sono intensificati gli attacchi sovietici contro le forze revisioniste. Tramontato lo spirito di Bratislava?”²⁵⁵

(Ceausescu a Svoboda podepsali smlouvu o vzájemné pomoci. Během návštěvy rumunské prezidenta zesílily sovětské útoky proti revizionistickým silám. Uhasíná duch z Bratislavy?)

2.3.2. Období 21. – 31. srpen 1968

Na rozdíl od listu l'Unitá a Paese Sera, přináší deník Il Tempo nejnovější zprávy o okupaci Československa již 21. srpna. Na titulní straně je umístěn titulek *„Drammatici sviluppi del contrasto tra Praga e Mosca. Le truppe sovietiche entrano in Cecoslovachia”²⁵⁶ (Dramatický vývoj sporu mezi Prahou a Moskvou. Sovětská vojska vstupují do Československa)*. Jako zdroj je uveden zvláštní dopisovatel s iniciály A. T. a jako domicil Praha – ráno.

Ač k článku není připojena žádná ilustrační fotografie, v textu jsou obsažena nejnovější fakta o aktivitách, které se odehrály v časných ranních hodinách ve středu 21. srpna: *„I primi reparti hanno varcato la frontiera dalla Polonia e della Germania Est alle ore 2 di questa notte.”²⁵⁷ (První vojenské oddíly překročily polské a východoněmecké hranice ve dvě hodiny ráno.)*

Ve zprávě referuje redaktor listu o mimořádném vysílání Československého rozhlasu, díky němuž byli občané informováni o okupaci své země a zároveň vyzýváni ke klidu a pasivitě: *„Radio Praga ha dato la notizia interrompendo le normali trasmissioni ed ha invitato i cittadini a non prendere iniziative contro i contingenti russi.”²⁵⁸ (Rádio Praha přerušilo běžné vysílání, aby informovalo občany o nastalé mimořádné situaci a žádalo je k vyvarování se útoků na ruský kontingent.)*

Následně byla v textu uveřejněna reakce československé vlády: *„Nessuno era al corrente della gravissime iniziativa dell'URSS, neppure i massimi dirigenti del paese, né*

---

²⁵⁵ NESG. Ceausescu a Praga. *Il Tempo*. 17. 8. 1968, roč. XXV, č. 217, s. 1.

²⁵⁶ A. T. Le truppe sovietiche strano in Cecoslovacchia. *Il Tempo*. 21. 8. 1968, roč. XXV, č. 220, s. 1.

²⁵⁷ A. T. Le truppe sovietiche strano in Cecoslovacchia. *Il Tempo*. 21. 8. 1968, roč. XXV, č. 220, s. 1.

²⁵⁸ A. T. Le truppe sovietiche strano in Cecoslovacchia. *Il Tempo*. 21. 8. 1968, roč. XXV, č. 220, s. 1.

*Svoboda, né Dubček. L'invasione ha colto tutti di sorpresa.*²⁵⁹ (**Nikdo nebyl o této závažné aktivitě SSSR informován, dokonce ani nejvyšší představitelé země – Svoboda a Dubček. Invaze byla pro všechny velkým překvapením.**)

Autor dále přiznává, že více podrobností o současném dění v československé metropoli nelze získat kvůli obtížnému spojení s okupovanou zemí. „*A Praga non si riesce nemmeno a telefonare, tutte le linee sono occupate o interrotte.*“²⁶⁰ (**Do Prahy se není možné ani dovolat. Veškeré linky jsou buď obsazené, nebo přerušené.**)

Na závěr se v článku umístěném na titulní straně objevuje odsouzení listu z nepochopitelného konání Sovětského Svazu a některých jeho satelitů: „*Praga ha così pagato l'arrdire di aver „trasgredito“ gli ordini sovietici festeggiato oltre misura i campioni della „eresia dogmatica.*“²⁶¹ (**Praha tak zaplatila za svou smělost, když se vzepřela sovětským pravidlům, čímž si vysloužila nařčení z „kacířství“.**)

Celá titulní a několik následujících stran vydání z 22. srpna se detailně věnuje událostem v Československu. Na titulce se nachází dvě fotografie. Na první jsou zachyceny projíždějící sovětské tanky ulicemi Prahy, na druhé je vidět mladý německý turista, který namaloval na tank ve slovenské metropoli hákový kříž.

Titulek zní: „*Prigionieri dei sovietici Dubcek, Svoboda e Cernik. Ore drammatiche a Praga invasa per ordine del Cremlino*“²⁶² (**Vězni Sovětů: Dubček, Svoboda a Černík. Dramatické hodiny v okupované Praze z nařízení Kremli.**)

První odstavce titulního článku, jehož autorem je novinář Ugo D'Andrea, se zevrubně věnují aktuální situaci v Praze. Popisují postup okupačních vojsk a jejich stále častější střety s obyvateli Prahy, kteří hlasitě protestují proti násilnému vstupu armád země Varšavské smlouvy. Odpor obyvatel si vyžádal již první oběti.

„*Le truppe russe hanno occupate in poche ore tutti i centri nevralgici del Paese.*“²⁶³ (**Ruská vojska obsadila během několika hodin centrální tepny země.**)

„*Barricate nelle strade contro gli invasori. Imprecisato il numero delle vittime, venti studenti di Gottwaldovo sarebbero stati uccisi a colpi di mitraglia.*“²⁶⁴ (**Lidé**

²⁵⁹ A. T. Le truppe sovietiche strano in Cecoslovacchia. *Il Tempo*. 21. 8. 1968, roč. XXV, č. 220, s. 1.

²⁶⁰ A. T. Le truppe sovietiche strano in Cecoslovacchia. *Il Tempo*. 21. 8. 1968, roč. XXV, č. 220, s. 1.

²⁶¹ A. T. Le truppe sovietiche strano in Cecoslovacchia. *Il Tempo*. 21. 8. 1968, roč. XXV, č. 220, s. 1.

²⁶² D'ANDREA, Ugo. *Prigionieri dei sovietici Dubcek, Svoboda e Cernik*. *Il Tempo*. 22. 8. 1968, roč. XXV, č. 221, s. 1.

²⁶³ D'ANDREA, Ugo. *Prigionieri dei sovietici Dubcek, Svoboda e Cernik*. *Il Tempo*. 22. 8. 1968, roč. XXV, č. 221, s. 1.

²⁶⁴ D'ANDREA, Ugo. *Prigionieri dei sovietici Dubcek, Svoboda e Cernik*. *Il Tempo*. 22. 8. 1968, roč. XXV, č. 221, s. 1.

stavějí proti okupantům barikády. Není znám přesný počet obětí, dvacet studentů z Gottwaldova bylo zastřeleno.)

Ve zprávě nechybí ani reference o reakci československých vládních představitelů a jejich projevům k obyvatelstvu.

„I governanti cecoslovacchi avevano invitato l'esercito e i cittadini a non opporre resistenza per evitare inutili massacri. Alcuni deputati arrestati dai paracadutisti nel Parlamento. Cíсар, l'ideologo del „nuovo corso“ catturaro da agenti del servizio segreto.“²⁶⁵

(Českoslovenští vládní představitelé vyzvali vojsko a občany, aby neprojevovali odpor a vyhnuli se tak zbytečným krveprolitím. Někteří poslanci byli dokonce v Parlamentu uvězněni výsadkáři. Cíсар – propagátor „nového směru“ byl zatčen agenty tajné služby.)

V další části článku autor srovnává násilné potlačení revoluce v Maďarsku v roce 1956 s okupací Československa o dvanáct let později. Jako nejzásadnější rozdíly mezi těmito dvěma krvavými zásahy Sovětského svazu do suverenity obou států spatřuje v tom, že na rozdíl od Maďarska, které se vzbouřilo proti nadvládě Sovětského svazu a odklánělo se proti soudržnosti států Varšavské smlouvy, představitelé československé vlády nikdy nezpochybňovali svou věrnost socialistickému režimu.

„Cecoslovacchia non si é ribellata e non ha fatto ricorso alle armi; non ha neppure rinnegato il comunismo, ha confermato anzi la sua fedeltá al blocco orientale e alle idealitá del socialismo.“²⁶⁶

(Československo se nevzbouřilo a nepoužilo zbraně; dokonce ani nepřestalo uznávat komunismus, naopak vždy ujišťovalo ve své oddanosti k východnímu bloku a ideálu socialismu.)

V dalším článku, který je umístěn na titulní straně, je otištěno odůvodnění invaze sovětskou stranou: *„I russi ricorrono alla menzogna per giustificare la loro aggressione“²⁶⁷ (Rusové se uchýlili ke lži, aby obhájili svou agresi.)*

---

²⁶⁵ D'ANDREA, Ugo. *Prigionieri dei sovietici Dubcek, Svoboda e Cernik. Il Tempo.* 22. 8. 1968, roč. XXV, č. 221, s. 1.

²⁶⁶ D'ANDREA, Ugo. *Prigionieri dei sovietici Dubcek, Svoboda e Cernik. Il Tempo.* 22. 8. 1968,

V textu je citována sovětská tisková agentura Tass, která tlumočila prohlášení sovětských činitelů tvrdících, že jim byla poslána anonymní žádost k intervenci od „některých politických“ osob z Československa.

„Uomini di Stato cecoslovacchi si sono rivolti a noi e agli altri Paesi Eleati chiedendo di dar loro aiuto, compreso quello militare...

Questo disperato grido di allarme é stato provocato dalla minaccia all'esistenza del regime socialista di Praga da parte delle forze contro – rivoluzionarie.“²⁶⁸

(Představitelé Československa se na nás a na ostatní spojenecké státy obrátili s prosbou o pomoc, i vojenskou...

Tento zoufalý křik byl vyprovokován hrozbou proti revolučním sil ohrožujících socialistický režim v Československu.)

Autor, podepsaná iniciálami W. R., se zamýšlí, kdo s československých politiků by mohl být schopen takovéto zrady. Jako nejpravděpodobnější strůjce ho napadá bývalý prezident a tajemník ÚV KSČ Antonín Novotný. *„Forse proprio Novotný, o per lui i suoi fedelissimi, sono gli artefici di questo ennesimo tradimento.“²⁶⁹ (Snad jenom Novotný nebo jeho nejvěrnější mohou být schopni této zrady.)*

Situace v Československu hluboce zasáhla italské občany napříč věkem a vzděláním. Článek nadepsaný výkřikem demonstrantů *„Viglicchi, tornate a casa!“²⁷⁰ (Vraťte se domů, zbabělci!)* popisuje reakce, které vzbudila okupace Československa v celé Itálii. Věnuje se manifestacím, vznikajících spontánně v mnoha městech na Apeninském poloostrově, či nejrůznějším peticím sepsaných proti sovětské okupaci. Tomuto tématu byla věnována celá druhá strana výtisku z 22. srpna.

„Tornate indietro, viglicchi, tomate a casa!“ Questo slogan, che riasume una coinvinzione profonda e precisa e un giudizio netto e sentito, é rimbalzato di bocca in

---

roč. XXV, č. 221, s. 1.

²⁶⁷ W. R. I russi ricorrono alla menzogna per giustificare la loro aggressione. *Il Tempo*. 22. 8. 1968, roč. XXV, č. 221, s. 1.

²⁶⁸ W. R. I russi ricorrono alla menzogna per giustificare la loro aggressione. *Il Tempo*. 22. 8. 1968, roč. XXV, č. 221, s. 1.

²⁶⁹ W. R. I russi ricorrono alla menzogna per giustificare la loro aggressione. *Il Tempo*. 22. 8. 1968, roč. XXV, č. 221, s. 1.

²⁷⁰ NESG. Viglicchi, tomate a casa! *Il Tempo*. 22. 8. 1968, roč. XXV, č. 221, s. 2.

*bocca.*²⁷¹ (***Vrat' te se, zbabělci. Jděte domů! Tento slogan vystihuje jasné stanovisko a přesvědčení, které se přenáší z úst do úst.***)

„Per tutta la giornata di ieri, in vari punti della città, si sono formati assembramenti di romani, i quali non hanno esitato a manifestare, a più riprese, il loro sdegno per l'aggressione sovietica.”²⁷²

(Po celý včerejší den se na nejrůznějších místech ve městě tvořily skupiny Římanů, kteří neváhali vyjádřit svůj nesouhlas a rozhořčení nad sovětskou agresí.)

Na následujících stranách jsou otištěny nesouhlasné reakce světa.

Také další den, tedy pátek 23. srpna, je celá titulní strana věnována tématu obsazeného Československa. Titulce vévodí fotografie z Karlových Varů, na níž skupinka mladých lidí svrhla sochu sovětského vojáka a na její místo umístila československou vlajku. Titulek zní „*Ultimatum di Praga. Fuori le truppe entro l'elba*”²⁷³ (***Pražské ultimátum. Odsun vojsk do svítání.***)

Ústřední článek, jehož autorem je Edoardo Rezzonico, se opět věnuje protiprávnímu a neomluvitelnému kroku, kterého se dopustil Sovětský svaz a vybrané země Varšavské smlouvy. Autor v textu poukazuje na krutost Sovětského Svazu (jehož přirovnává k obrovskému medvědovi), který máchnutím (své tlapy) zhatil naděje a víru malého Československa.

„Con un gesto brutale ed improvviso, aggredendo una piccola nazione confinante, Mosca ha buttato cinicamente all'aria tutto quello che sembrava essere il suo patrimonio politico, ideologico, psicologico...”²⁷⁴

(Svým brutálním a nečekaným činem na malou sousední zemi vyhodila Moskva cynicky do vzduchu vše, co pro Československo představovalo bohatství politické, ideologické, psychologické...)

Stejně jako autor článku z předešlého dne Ugo d'Andrea, i tento redaktor přirovnává situaci v Československu k násilnému potlačení revoluce v Maďarsku v roce

²⁷¹ NESG. Vigliacchi, tomate a casa! *Il Tempo*. 22. 8. 1968, roč. XXV, č. 221, s. 2.

²⁷² NESG. Vigliacchi, tomate a casa! *Il Tempo*. 22. 8. 1968, roč. XXV, č. 221, s. 2.

²⁷³ REZZONICO, Edoardo. *Ultimatum di Praga. Fuori le truppe entro l'elba*. *Il Tempo*. 23. 8. 1968, roč. XXV, č. 222, s. 1.

²⁷⁴ REZZONICO, Edoardo. *Ultimatum di Praga. Fuori le truppe entro l'elba*. *Il Tempo*. 23. 8. 1968,

1956. Ve svých úvahách se však posouvá ještě více do minulosti a to do srpna roku 1939, kdy byla uzavřena tajná dohoda mezi Ribbentropem a Molotovem.

„Mentre tutto il mondo civile stringeva le file e i denti per resistere all'aggressione nazista e per respingerla, l'Unione Sovietica di Stalin si metteva d'accordo col Grande Reich di Hitler per la spartazione della Polonia. L'orso russo e il lupo tedesco banchettarono con le carni della martire Polonia.“²⁷⁵

(Zatímco celý svět se držel zuby nehty, aby odolal a odrazil nacistickou agresi, Stalinův Sovětský Svaz se dohodl s Hitlerem na rozdělení Polska. Ruský medvěd a německá liška hodovali nad masem polského mučedníka.)

Tento podlý čin prý dokonale vystihuje sovětskou mentalitu a její zákeřnost.

V další části článku se autor obdivuje československým občanům, kteří aktivně vzorují okupantům. *„I sovietti tentano la formazione di un governo fantoccio, ma stentano a trovare personalità disposte a collaborare.“²⁷⁶* ***(Sověti se snažili vytvořit loutkovou vládu, ale narazili na osobnosti odmítající s nimi spolupracovat.)***

Místo úplatných kolaborantů se agresori setkávají s nenávisným odporem lidí po celém Československu, kteří denně pořádají demonstrace a plánují stávky.

„La popolazione segue la tattica del soldato Svejk, il romanzo più popolare in Cecoslovacchia: „Se ti chiedono di collaborare con l'invasore, fingi di non capire russo. E se ti comandano a seguirli, fingi di essere un povero imbecile.“²⁷⁷

(Národ se řídí taktikou vojáka Švejka, postavy z velmi oblíbené československé knihy: když tě okupanti pořádají o spolupráci, dělej, že neumíš rusky. A pokud ti to nakážou, udělej se sebe hloupého prost'áčka.)

Další článek umístěný na titulní straně je odsouzení sovětské okupace italskou vládou. Její představitelé požadují okamžité stažení sovětských vojsk z Československa.

---

roč. XXV, č. 222, s. 1.

²⁷⁵ REZZONICO, Edoardo. *Ultimatum di Praga. Fuori le truppe entro l'elba Il Tempo*. 23. 8. 1968, roč. XXV, č. 222, s. 1.

²⁷⁶ REZZONICO, Edoardo. *Ultimatum di Praga. Fuori le truppe entro l'elba Il Tempo*. 23. 8. 1968, roč. XXV, č. 222, s. 1.

²⁷⁷ REZZONICO, Edoardo. *Ultimatum di Praga. Fuori le truppe entro l'elba Il Tempo*. 23. 8. 1968, roč. XXV, č. 222, s. 1.

„Il governo italiano ha fermanente condannato l'aggressione sovietica alla Cecoslovacchia e nel contempo ha affermato la necessità che la NATO, unica garanta per la salvezza delle nostre libere istituzioni, sia efficiente.“²⁷⁸

(Italská vláda, která pevně odsoudila sovětský útok na Československo, považuje za nezbytnost, aby NATO, jediná jistota našich svobodných institucí, byla účinná.)

Na stranách deset až čtrnáct se uveřejněné články opět věnují reakcím ostatních států na invazi v Československu.

Hlavním tématem sobotního vydání (24. 8.) je jednání československého prezidenta Ludvíka Svobody v Moskvě. Titulek, pod nímž je fotografie Svobody, která ve společnosti sovětských činitelů Brežněva, Kossyghina a Podgorného přijíždějí z moskevského letiště, je všeříkající: *„Svoboda a Cremlino per „trattare direttamente.“²⁷⁹ (Svoboda v Kremlu kvůli „přímým jednáním“).*

Uvozovky, které zpochybňují reálnost a nestrannost těchto československo-sovětských dialogů, předurčují obsah celého článku. Autorem je zvláštní zpravodaj W. R., který se nachází přímo v Moskvě, a tak přináší reportážní popis pobytu československého prezidenta a jeho vládních soupeřů.

Redaktor otevřeně popisuje „šarádu“, kterou předvádějí moskevští představitelé při setkání s československou delegací.

„Svoboda al suo arrivo nella capitale russa é stato ricevuto, con una paradossale messa in scena, dalle calorose accoglienze riservate al Capo di uno „Stato fratello.“²⁸⁰

(Při svém příjezdu do ruské metropole byl Svoboda přijat se směšnou inscenací zahranou sovětskými hostiteli, kteří připravili šéfovi „bratrského státu“ co nejvřelejší uvítání.)

---

²⁷⁸ NESG. Il governo condanna l' aggressione comunista. *Il Tempo*. 23. 8. 1968, roč. XXV, č. 222, s. 1.

²⁷⁹ W. R. Svoboda al Cremlino per „trattare direttamente“. *Il Tempo*. 24. 8. 1968, roč. XXV, č. 223, s. 1.

²⁸⁰ W. R. Svoboda al Cremlino per „trattare direttamente“. *Il Tempo*. 24. 8. 1968, roč. XXV, č. 223, s. 1.

V textu zaznívá domněnka, zda a po případě jaké kompromisy může československý prezident prosadit. Autor je k tomuto jednání s nekompromisními Sověty velmi skeptický.

„Svoboda, che cosa chiede? Il ritiro dei carri armati. In cambio di che? Alla rinuncia definitiva del „nuovo corso“? Ad abbandonare i compagni d'avventura?“²⁸¹

(Co bude požadovat Svoboda? Odsun Vojsk. Výměnou za co? Za okamžitého zřeknutí se „Nového směru“? Či snad opustí své druhy?)

Dále si autor sám pokládá otázku, zda je vůbec hlava československého státu schopna vzdorovat sovětskému nátlaku. Pokud ne, může tato moskevská schůzka znamenat naprostý konec Pražského jara.

„Riuscirá il settantatreenne Svoboda a tener testa agli implacabili interlocutori russi o la sua missione farà definitivamente calare il sipario su questa tragedia il cui copione rimane legato allo stile dell'ortodossia comunista piú tradizionale?“²⁸²

(Bude schopný čtyřiasedmdesátiletý Svoboda čelit nesmiřitelným ruským oponentům, nebo bude tato jeho mise tou poslední kapkou tragédie, jejíž scénář bude již zcela v režii zapřísáhlých komunistů?)

V textu jsou dále popisována přísná bezpečnostní opatření, která zamezují jakémukoli „nepřístojnému“ chování z řad sovětských obyvatel, kteří by chtěli vyjádřit podporu „novému režimu“ v Československu, problémy západních novinářů získat akreditaci či viditelné napětí, které provází setkání sovětských delegátů se Svobodou.

„Ma questa volta niente abbracci. Anche le strette di mano sono senza alcun calore. Sul volto dell'ospite si legge una profonda preoccupazione.“²⁸³

(Tentokrát žádná objetí a potřesení rukou postrádá jakoukoli vřelost. Na tváři hosta je čitelné hluboké znepokojení.)

---

²⁸¹ W. R. Svoboda al Cremlino per „trattare direttamente“. *Il Tempo*. 24. 8. 1968, roč. XXV, č. 223, s. 1.

²⁸² W. R. Svoboda al Cremlino per „trattare direttamente“. *Il Tempo*. 24. 8. 1968, roč. XXV, č. 223, s. 1.

²⁸³ W. R. Svoboda al Cremlino per „trattare direttamente“. *Il Tempo*. 24. 8. 1968, roč. XXV, č. 223, s. 1.

Jednání v Moskvě sledují bedlivě i českoslovenští obyvatelé, kteří srdnatě bojují s okupanty. Jejich odporu, který má za následek další mrtvé, se věnuje článek s titulkem *"Dimostranti uccisi dai russi nelle strade di Praga e Jáchymovo"*²⁸⁴ (**Ruští vojáci zabili demonstranty v Praze a Jáchymově**). Zpráva, jejíž autorem je Edoardo Rezzonico, popisuje neutuchající podporu a víru, kterou občané vkládají do moskevských dialogů.

*„La gente di Praga continua a dare segni di insofferenza nei confronti dei sovietici e certo l’allineamento di Svoboda.“*²⁸⁵

(Pražané dávají jasně najevo svou nenávist vůči sovětským okupantům a neustále projevují své propojení se Svobodou.)

Na titulní straně z následujícího dne, tedy neděle 25. 8., je nepřehlédnutelná emotivní fotografie zabírající minimálně třetinu strany. Na snímku je zachycen mladý muž, který se pokouší svým tělem zamezit v průjezdu sovětskému tanku.

Článek označený titulkem *„Dubcek partecipa a Mosca alle trattative con l’URSS“*²⁸⁶ (**Dubček se zúčastní jednání v Moskvě se SSSR**) naznačuje, že do hlavního města Sovětského svazu přijel i tajemník KSC Alexander Dubček, jenž společně Oldřichem Černíkem a Josefem Smrkovským rozšířil československou delegaci v Moskvě. V textu, jehož autor je podepsán písmeny W. R., je citován prezident Svoboda, který přiznává, že o účast těchto politiků osobně požádal.

*„Prima di iniziare i colloqui io e gli altri membri della delegazione abbiamo fatto presente ai nostri interlocutori che era indispensabile la partecipazione di Dubcek, Cernik e Smrkovský.“*²⁸⁷

(Předtím, než začaly naše hovory, jsem společně s dalšími členy delegace oznámil našim partnerům v jednání, že je naprosto nezbytná účast také Dubčeka, Černíka a Smrkovského.)

---

²⁸⁴ REZZONICO, Edoardo. Dimostranti uccisi dai russi nelle strade di Praga e Jachymovo. *Il Tempo*. 24. 8. 1968, roč. XXV, č. 223, s. 1.

²⁸⁵ REZZONICO, Edoardo. Dimostranti uccisi dai russi nelle strade di Praga e Jachymovo. *Il Tempo*. 24. 8. 1968, roč. XXV, č. 223, s. 1.

²⁸⁶ W. R. Dubcek partecipa a Mosca alle trattative con l’URSS. *Il Tempo*. 25. 8. 1968, roč. XXV, č. 224, s. 1.

²⁸⁶ W. R. Dubcek partecipa a Mosca alle trattative con l’URSS. *Il Tempo*. 25. 8. 1968, roč. XXV, č. 224, s. 1.

²⁸⁷ W. R. Dubcek partecipa a Mosca alle trattative con l’URSS. *Il Tempo*. 25. 8. 1968, roč. XXV, č. 224, s. 1.

Přestože byli československá delegace „posilněna“, autor článku předpokládá, že hovory se sovětskými oponenty budou velmi obtížné a jen těžko se od nich Svoboda a spol. dočká snadného příslibu splnění svých požadavků.

„Sembrava comunque incredibile che i russi avessero accettato un simile „compromesso“ quando appena poche ore prima sulla Pravda e sulla Izvestija, la polemica nei confronti del revizionisti cecoslovacchi aveva raggiunto toni di violenza inedita.“²⁸⁸

(Zdá se prakticky nemožné, aby Rusové snadno přijali jakýkoli kompromis, zvláště poté, co ještě před několika hodinami deníky Pravda a Izvestija nevybíravě útočily na revizionistické síly v Československu.)

Dále je v textu poukázáno na ironický fakt spojený s postavou Alexandera Dubčeka. Ten byl ještě před pár hodinami v Praze zatčen sovětskými agenty, nyní je však hostem politiků, kteří dali k tomuto zadržení příkaz. *„Si allora trova nella duplice condizione di „prigioniere – ospite“²⁸⁹ (Nyní se tedy nachází ve dvojí pozici: vězeň-host).*

V dalším článku autor Edoardo Rezzonico poukazuje na to, že události v Československu můžou mít fatální vliv na celý svět.

„Questa crisi dell'Europa centrale, scatenata dai panzer dell'Armata Rossa, può giovare moltissimo, per le ripercussioni che potrebbe avere negli Stati Uniti, sia alla causa cubana che a quella vietnamita.“²⁹⁰

(Tato krize ve střední Evropě vyvolaná obrněnými vozy rudé armády může mít velký dopad na Spojené Státy a řešení kubánské a vietnamské krize.)

A také apeluje na všechny rozumné a myslící občany, kterým by rozhodně neměl být osud obyvatel Československa lhostejný. Neboť boj o svobodu a prosperitu se týká celého světa. *„L'aggressione alla Ceccoslovacchia é, in tutti i modi e in tutti*

---

²⁸⁸ W. R. Dubcek participa a Mosca alle trattative con l'URSS. *Il Tempo*. 25. 8. 1968, roč. XXV, č. 224, s. 1.

²⁸⁹ W. R. Dubcek participa a Mosca alle trattative con l'URSS. *Il Tempo*. 25. 8. 1968, roč. XXV, č. 224, s. 1.

²⁹⁰ REZZONICO, Edoardo. Cura te ipsum. *Il Tempo*. 25. 8. 1968, roč. XXV, č. 243, s. 1.

*i sensi, una aggressione al mondo libero.*²⁹¹ (**Útok na Československo je všemi způsoby a smysly útok na svobodný svět.**)

Poslední článek umístěný na titulní straně referuje o zhoršující se situaci v Československu. Lidé, kteří dostávají jen útržkovité zprávy o dění v Moskvě, začínají mít obavy o osud své země, který teď mají v rukou českoslovenští vládní představitelé. *„La febbre aumenta. Le notizie da Mosca sono vaghe e contraddittorie.*²⁹² (**Horečka stoupá. Informace z Moskvy jsou neúplné a rozporuplné.**)

Další stránky deníku referují o reakcích zahraničí na události v Československu a přinášejí i přímá svědectví z Prahy. Autorkou článku je novinářka Italia Drago, která se vrátila z okupovaného Československa, díky čemuž může čtenářům listu zprostředkovat své dojmy a postřehy.

*„Sulla strada di Praga mi ha avvicinato un uomo, che aveva partecipato a una dimostrazione e atteverso l'interprete mi ha detto : „Dite che cosé il comunismo : che é dittatura senza la libertá.“. Ho fatto una promessa a quell'uomo e ora la mantengo; ripeto le sue parole.*²⁹³

(Na demonstraci v Praze se ke mně přiblížil jeden muž a prostřednictvím tlumočnicka mě požádal: „Řekněte všem, jak vypadá komunismus: že je to diktatura bez svobody.“ Slíbila jsem mu to a teď, uveřejněním tohoto textu, svůj slib plním.)

Pondělní titulní strana listu je opět věnována československo – sovětským jednáním v Moskvě. Titulek *„Vertice a sei a Mosca*²⁹⁴ (**Nejvyšší šestka v Moskvě**) oznamuje, že moskevské dialogy zdaleka neskončily.

Autor článku (W. R.) poukazuje na skutečnost, že i po třech dnech jednání nejsou uveřejněna žádná oficiální resumé. Agentura Tass vydala pouze prohlášení, že setkání představitelů obou zemí probíhá v přátelské a upřímné atmosféře. To je však pro italského redaktora jen těžko uvěřitelné, což dokazuje následující citace.

---

²⁹¹ REZZONICO, Edoardo. Cura te ipsum. *Il Tempo*. 25. 8. 1968, roč. XXV, č. 224, s. 1.

²⁹² REZZONICO, Edoardo. Sempre piú frequenti le sparatoie tra i dimostranti e le truppe sovietiche. *Il Tempo*. 25. 8. 1968, roč. XXV, č. 223, s. 1.

²⁹³ DRAGO, Italia. Rubavano la benzina ai rusii per regararla ai turisti italiáni. *Il Tempo*. 25. 8. 1968, roč. XXV, č. 224, s. 11.

²⁹⁴ W. R. Vertice a sei a Mosca. *Il Tempo*. 26. 8. 1968, roč. XXV, č. 225, s. 1.

„In terminologia comunista, „franco“ vuol dire che non tutto va per il giusto verso, che le divergenze esistono e continuano, che le opposte tesi dei negoziatori sono distanti tra, loro.“²⁹⁵

(V komunistické hantýrce „upřímný“ znamená, že ne vše jde správnou cestou, že rozpory přetrvávají a že požadavky protistran jsou diametrálně odlišné.)

Z obsahu textu vyplývá, že dle italského redaktora má československá strana jen pramalou šanci na alespoň částečné uhájení svých zájmů. Tuto sveřepost, s níž si Sověti dominují nadvládu nad touto středoevropskou zemí, podle něj zapříčinily i současné spory a odklon Jugoslávie a Rumunska od diktátu Sovětského Svazu.

„I sovietici si sentono impegnati a fare della Cecoslovacchia un avamposto imprendibile del loro dispositivo europeo.“²⁹⁶

(Sověti se ze všech sil snaží znovu učinit z Československa jejich nedobytnou evropskou základnu.)

Podle autora nemohli nechat moskevští vládní představitelé bez trestu rozhodnutí Československa vydat se po své vlastní cestě.

„Il torto di Praga é di aver cercato di andare troppo avanti nella strada della piú spregiudicata destalinizzazione, e l'URSS l'ha duramente richiamata all'ordine.“²⁹⁷

(Chybou Prahy je, že se snažila jít dopředu po cestě příliš vzdálené od stalinismu, což musel SSSR okamžitě napravit.)

Jiný článek uveřejněný na titulní se straně se věnuje kritické situaci, v níž se ocitlo Československo. Občané, kteří stále nemají žádné konkrétní zprávy z Moskvy, těžce snášejí všudypřítomné sovětské tanky. *„L'occupazione si rafforza, gli incidenti si moltiplicano. Mosca é lontana e anche una parvenza di compromesso che si sarebbe delineando.“²⁹⁸ (Okupace zesiluje, střety narůstají. Moskva je daleko a i zdání kompromisu se vzdaluje.)*

---

²⁹⁵ W. R. Vertice a sei a Mosca. *Il Tempo*. 26. 8. 1968, roč. XXV, č. 225, s. 1.

²⁹⁶ W. R. Vertice a sei a Mosca. *Il Tempo*. 26. 8. 1968, roč. XXV, č. 225, s. 1.

²⁹⁷ W. R. Vertice a sei a Mosca. *Il Tempo*. 26. 8. 1968, roč. XXV, č. 225, s. 1.

²⁹⁸ REZZONICO, Edoardo. Nuove truppe sovietiche in Cecoslovacchia. *Il Tempo*. 26. 8. 1968, roč. XXV, č. 225, s. 1.

Text doplňují dvě fotografie. Na jedné je mrtvé tělo čtrnáctiletého chlapce zastřeleného Sověty v Praze. Druhý snímek zachycuje zoufalý výraz muže, který se dívá na rozbombardovaný dům.

Titulek vydání z 27. srpna oznamuje, že „*Mosca esclude un ritiro immediato*“²⁹⁹ (**Moskva vylučuje okamžitý odsun vojsk**). Tímto stanoviskem a následnými výsledky a potažmo i následky moskevského jednání se věnuje *Il Tempo* na několika stranách úterního výtisku.

Článek od redaktora W. R. oznamuje, že Československo se bude muset smířit se sovětskými tanky ve svých ulicích. Na oplátku toho Moskva přislíbila osvobození všech zatčených politiků a uznání stávající vlády. Svoboda, Černík, Smrkovský a spol. však zůstávají i nadále „uvězněni“ za kremelskými zdmi. „*Il braccio di ferro con i russi é diventato una vera e propria lotta senza esclusione di colpi*“³⁰⁰ (**Jednání se Sověty přerostla v nemilosrdný boj všemi prostředky.**)

Výsledek, s jakým skončily tyto dialogy, jasně dokládá, že pozice Sovětského svazu je v současné době neotřesitelná. V textu zaznívá myšlenka, jakým směrem se bude asi nyní ubírat politický vývoj Československa. Bez svobody tisku a s okleštěnou svobodou se z něj s největší pravděpodobností stane opět poslušný satelit SSSR.

„*Cecoclovacchia tornerà ad essere un „paese vigilato“: niente piú polemiche o critiche all'URSS, niente piú impeto „rinnovamento“ o addio al nuovo corso.*“³⁰¹

(**Československo se opět stane státem „pod dohledem“: již žádné pochybnosti a kritiky SSSR, žádné impulsy „obnovení“ nebo chvály nového směru.**)

Článek je doplněn o dvě fotografie ilustrující dění v Československu. Na prvním snímku je zachycen zástup Pražanů, kteří spílají a hrozí pěstmi projíždějícím sovětským tankům. Na druhé fotografii jsou dvě ženy, které se zúčastnily pohřbu muže zastřeleného sovětskou armádou.

---

²⁹⁹ W. R. Mosca esclude un ritiro immediato. *Il Tempo*. 27. 8. 1968, roč. XXV, č. 226, s. 1.

³⁰⁰ W. R. Mosca esclude un ritiro immediato. *Il Tempo*. 27. 8. 1968, roč. XXV, č. 226, s. 1.

³⁰¹ W. R. Mosca esclude un ritiro immediato. *Il Tempo*. 27. 8. 1968, roč. XXV, č. 246, s. 1.

Zoufalou situací v obsazeném Československu se zabývá článek Edoarda Rezzonica. Popisuje zde beznaděj běžných lidí, kteří z posledních sil vzdorují okupaci a upínají se k návratu své vlády z Moskvy.

„La gente di Praga vuole anzitutto vedere di persona Svoboda e Dubcek. Il timore che essi siano prigionieri al Cremlino é piú marcato che mai.“³⁰²

(Občané chtějí ze všeho nejdříve vidět na vlastní oči Svobodu a Dubčeka. Strach, že jsou uvězněni v Kremlu, je silnější než kdy jindy.)

„Le sparatorie si moltiplicano, agli scontri fra occupanti si fanno sempre piú duri.“³⁰³ (Střelba narůstá, střety s okupanty jsou stále tvrdší.)

V článku nazvaném *„PCI: un comunismo straccione“³⁰⁴ (PCI: žebračský komunismus)* je kritizována Komunistická strana Itálie za svůj slabošský postoj v otázce okupace Československa. Přestože se italští komunisté vyjádřili nesouhlasně k činu Sovětského Svazu, dalších aktivit se obávali, aby nenarušili své dobré vztahy s ÚV KSS.

„Il Partito comunista italiano per avere osato esprimere un cortese „dissenso“ dal Partito di Mosca.“³⁰⁵

(Komunistická strana Itálie co nejzdvořileji vyjádřila svůj „nesouhlas“ s činem, kterého se dopustila Moskva.)

Smutnému návratu československých představitelů z Moskvy a hlubokému zklamání jejich obyvatel je věnována titulní strana 28. srpna. Dopisovatel deníku Edoardo Rezzonico přináší autentické postřehy z Československa poté, co se Svoboda, Dubček a spol. vrátili do své vlasti po podepsání moskevského protokolu.

Titulek zní *„Il popolo ceco ha l'amara sensazione di essere caduto in un'infame trappola“³⁰⁶ (Český národ prožívá hořký pocit, jako kdyby spadl do ohavné pasti.)*

V článku jsou shrnuté projevy jak prezidenta Svoboda, tak prvního tajemníka ÚV KSČ Alexandra Dubčeka.

---

³⁰² REZZONICO, Edoardo. Aumenta la tensione nel paese occupato. *Il Tempo*. 27. 8. 1968, roč. XXV, č. 226, s. 1.

³⁰³ REZZONICO, Edoardo. Aumenta la tensione nel paese occupato. *Il Tempo*. 27. 8. 1968, roč. XXV, č. 226, s. 1.

³⁰⁴ NESG. PCI: un comunismo straccione. *Il Tempo*. 27. 8. 1968, roč. XXV, č. 226, s. 1.

³⁰⁵ NESG. PCI: un comunismo straccione. *Il Tempo*. 27. 8. 1968, roč. XXV, č. 226, s. 1.

³⁰⁶ REZZONICO, Edoardo. Il popolo ceco ha l'amara sensazione di essere caduto in un'infame trappola.

„*Dubček non ha nascosto che le tracce dolorose degli ultimi giorni rimarrano a luongo nel cuore del Paese*“.³⁰⁷

(Dubček neskryval, že bolestné stopy posledních dnů zůstanou na dlouhou dobu v srdci země.)

Autor popisuje reakce občanů, kteří se odmítají smířit s rozhodnutím z Moskvy a jsou rozhodnuti bojkotovat nařízení vzešlé ze SSSR.

„*Gruppi di giovani sono in marcia nelle strade di Praga, altre migliaia di manifestanti si sono raccolti intorno al Palazzo del Parlamento al grido di: „Vogliamo sapere tutta la verità!*“³⁰⁸

(Skupiny mladých lidí pochodují v ulicích Prahy, další tisícovka manifestantů se shromáždila kolem budovy Parlamentu pokřikující: „Chceme znát celou pravdu!“)

K článku je ještě připojena fotografie davu lidí shromažďující se před pražskou budovou Parlamentu.

Tragickými následky sovětské okupace se zabývá redaktor Emanuele Bonfiglio v článku „*Dopo il diktat militare comincia la repressione*“³⁰⁹ (**Po vojenském diktátu začíná útlak**). Na příběhu malé středoevropské země, která si „dovolila“ žít alespoň trochu svobodě, kritizuje rozpínavost a krutost Sovětského svazu.

„*Prova di minima libertà intellettuale, politica ed economica punita della offensiva durissima, che è giunta fino all'estremo dell'occupazione militare.*“³¹⁰

(Snaha o minimum svobody intelektu, politické a ekonomické nezávislosti byla potrestána tvrdým útokem, který vyústil ve vojenské obsazení.)

V textu jsou zmíněny i nátlakové praktiky, kterými Sověti své „hosty“ pravděpodobně donutili souhlasit s tím, co jim předložili. „*È facile immaginare quali pressioni, quali minacce, quali ricatti, siano stati esercitati sul gruppo dei governanti di*

Il Tempo. 28. 8. 1968, roč. XXV, č. 227, s. 1.

³⁰⁷ REZZONICO, Edoardo. Il popolo ceco ha l'amara sensazione di essere caduto in un'infame trappola.

Il Tempo. 28. 8. 1968, roč. XXV, č. 227, s. 1.

³⁰⁸ REZZONICO, Edoardo. Il popolo ceco ha l'amara sensazione di essere caduto in un'infame trappola.

Il Tempo. 28. 8. 1968, roč. XXV, č. 227, s. 1

³⁰⁹ BONIGLIO, Edoardo. Dopo il diktat militare comincia la repressione. *Il Tempo*. 28. 8. 1968, roč. XXV, č. 227, s. 1.

³¹⁰ BONIGLIO, Edoardo. Dopo il diktat militare comincia la repressione. *Il Tempo*. 28. 8. 1968, roč. XXV, č. 227, s. 1.

Praga.³¹¹ **(Je snadné představit si, jakým tlakům, hrozbám a vydíráním byli vystaveni vládní představitelé z Prahy.)** Nakonec autor uzavírá svou úvahu nad neveselám osudem Československa myšlenkou, že „*Fra comunismo e democrazia non esistono vie intermedie, non esistono possibilità di compromesso*“³¹² **(Mezi komunismem a demokracií neexistuje žádné spojení, není tu možnost kompromisu.)**

Čtvrteční vydání listu *Il Tempo* věnuje svou pozornost nelehké a nejednotné situaci, která po návratu nejvyšších představitelů vlády z Moskvy nastala v Československu.

Jak už titulek napovídá „*Non si piega al diktat il Parlamento cecoslovacco*“³¹³ **(Československý Parlament se nepodřídí nařízením)**, text, jehož autorem je novinář Edoardo Rezzonico, informuje čtenáře o postoji nejvyššího orgánu v zemi k Moskevskému protokolu.

„*Alexander Dubček ha perso il controllo. Il potere esecutivo è isolato : la Assemblea nazionale ha detto „no“ al Diktat di Mosca.*“³¹⁴

(Alexander Dubček ztrácí kontrolu. Výkonná moc je v izolaci. Národní shromáždění řeklo „ne“ moskevskému diktátu.)

Článek referuje o nelehké situaci ve vládě, jejíž členové se snaží co nejrychleji přivést zemi zpět k normálnímu životu. Veškerá nařízení, která byla vydána, přijímá lid s nepřátelstvím a nedůvěrou a pořádá manifestace proti akceptování podmínek z Moskvy. Detailně je zde rozebrána řeč předsedy československé vlády Oldřicha Černíka, který zveřejnil svůj záměr jednat co nejdříve o odsunu okupantských vojsk.

„*Cernik ha detto che il Governo di Praga metterà a punto nei prossimi giorni un documento nel quale i cinque Paesi occupati saranno invitati a intavolare al più presto possibile il negoziato per lo sgombero delle truppe.*“³¹⁵

---

³¹¹ BONIGLIO, Edoardo. Dopo il diktat militare comincia la repressione. *Il Tempo*. 28. 8. 1968, roč. XXV, č. 247, s. 1.

³¹² BONIGLIO, Edoardo. Dopo il diktat militare comincia la repressione. *Il Tempo*. 28. 8. 1968, roč. XXV, č. 227, s. 1.

³¹³ REZZONICO, Edoardo. Non si piega al diktat il Parlamento cecoslovacco. *Il Tempo*. 29. 8. 1968, roč. XXV, č. 228, s. 1.

³¹⁴ REZZONICO, Edoardo. Non si piega al diktat il Parlamento cecoslovacco. *Il Tempo*. 29. 8. 1968, roč. XXV, č. 228, s. 1.

³¹⁵ REZZONICO, Edoardo. Non si piega al diktat il Parlamento cecoslovacco. *Il Tempo*. 29. 8. 1968,

(Černík potvrdil, že v příštích dnech bude vyhotoven dokument, v němž bude pět okupantských zemí vyzváno k jednání o odsunu svých vojsk.)

Černík ve svém projevu dále přiznal, že se zeměmi Varšavské smlouvy, které vstoupily 21. srpna na území Československa, plánuje vláda projednávat i finanční kompenzaci škod, které byly způsobené násilnou okupací.

V příspěvku jsou také vyjmenovány změny, které jsou na přání Moskvy postupně realizovány v Československu. Jedna taková se týkala i médií, která se dostala pod kontrolu státních orgánů.

Druhý článek, který je umístěn na titulní straně, zpravuje o nevybíravých útocích, kterými list Pravda na svých stranách urážel Alexandra Dubčeka.

„In un articolo non firmato era Dubcek decritto come un vergognoso colpevole di perdita e tradimento“, un „oportunista di destra“ ed un „reviuiionista.“³¹⁶

(V článku, který nebyl podepsaný, byl Dubček popisován jako „viník hanebné ztáty a zrady“, „pravičák“ či jako „revizionista“.)

Na titulní straně vydání z 30. srpna je uveřejněn šokující článek zabývající se hrůznými praktikami, které využívala sovětská strana, aby donutila československé politiky přijmout jejich podmínky. Titulek zní *„Furono minacciati di morte i capi cecoslovachi al Cremlino“³¹⁷ (Československému vedení bylo V Kremle vyhrožováno smrtí).*

Podrobným faktům o hrubém zacházení s československými delegáty se věnuje zvláštní zpravodaj (iniciály A. T.) v následném textu.

„A poco a poco trapellano le voci di quanto accaduto al Cremlino nel corso delle drammatiche trattative.“³¹⁸

(Pozvolna vyplývají na povrch informace, co vše se událo za zavřenými dveřmi v Kremle během dramatických rozhovorů.)

---

roč. XXV, č. 228, s. 1.

³¹⁶ W. R. Alla ricerca si una scusa per l'invasione. *Il Tempo*. 29. 8. 1968, roč. XXV, č. 228, s. 1.

³¹⁷ A. T. Furono minacciati di morte i capi cecoslovachi al Cremlino. *Il Tempo*. 30. 8. 1968, roč. XXV, č. 229, s. 1.

³¹⁸ A. T. Furono minacciati di morte i capi cecoslovachi al Cremlino. *Il Tempo*. 30. 8. 1968, roč. XXV,

Podle svědectví Oldřicha Černíka byl československý předseda vlády zadržen ve tři hodiny ráno 21. srpna v budově vlády, kde předtím s dalšími členy vlády řešil probíhající invazi. Ve své kanceláři byl přepaden skupinou sovětských parašutisů, kteří ho odvěkli s pouty na rukou na letiště, kde se již nacházeli další vládní činitelé mezi nimi i Alexander Dubček.

„Dubcek sarebbe stato anche malmenato a ciò spiegherebbe una misteriosa ferita alla fronte che é stata ufficialmente attribuita ad un banale scivolone nella vasca da bagno.“³¹⁹

(Dubček byl zraněný. Tento záhadný úraz byl oficiálně vysvětlen jako běžné uklouznutí ve vaně.)

Následně je v textu podrobně popisováno, jak byli nejvyšší představitelé československé vlády násilím donuceni nastoupit do letadla, které přistálo v ukrajinském městě Muchacevo. Zde byli drženi 24 hodin v malém domku. Zahájení jednání bylo nařízeno až poté, co se moskevskému vedení nepodařilo zřídit v Praze kolaborantskou vládu.

Test pokračuje popisováním sovětského „teroru“ i vůči československému prezidentovi.

„Sboboda é stato trattato come un prigioniero, minaccio di togliersi la vita per evitare di dover riconoscere un governo fantoccio.“³²⁰

(Se Svobodou bylo zacházeno jako s vězněm. Než aby uznal loutkovou vládu, raději byl ochoten spáchat sebevraždu.)

Skandální svědectví o jednání sovětských politiků je doplněno ještě smutným obrazem z Československa. Na velké fotografii je zachycen pohřeb pětileté slovenské dívky Danky Kosanové, která byla zastřelena ruskými vojáky. Popisek kometuje tento

---

č. 229, s. 1.

³¹⁹ A. T. Furono minacciati di morte i capi cecoslovacchi al Cremlino. *Il Tempo*. 30. 8. 1968, roč. XXV, č. 229, s. 1.

³²⁰ A. T. Furono minacciati di morte i capi cecoslovacchi al Cremlino. *Il Tempo*. 30. 8. 1968, roč. XXV, č. 229, s. 1.

dojemný obrázek těmtito slovy „*Una vittima innocente della grande tragedia*“³²¹ (***Další nevinná obět této velké tragédie.***)

Další příspěvky uveřejněné v pátečním výtisku jsou zprávy o mimořádném zasedání Italské vlády, která opět ostře odsoudila československou okupaci, či nesouhlas Rumunska s jednáním, kterého se dopouští Sovětský svaz.

Poslední sledovaný den přináší deník *Il Tempo* neradostný pohled na situaci v Československu, což dokládá titulek „*A Praga infuria la repressione*“³²² (***V Praze panuje útlak.***)

Titulní téma informuje o kritickém stavu, v němž se nachází okupovaná země. Podle autora textu Edoarda Rezzonica zemi ovládá strach a nejistota z budoucnosti. Zvláště příznivcům a občanům aktivně činným v Pražském jaru hrozí velké perzekuce a tresty.

Předseda vlády Černík dokonce odtajnil alarmující zprávu o tisících jménech osob, které byly uvedeny v tzv. seznamu pro deportaci, vyhotoveném sovětskou tajnou policií.

„*Černík ha esorato i „cervelli migliori“ ad allontanarsi dal Paese per evitare la cattura. „Non posso garantire la sicurezza di nessuno, neppure la mia“.*“³²³

(***Černík nabádal „nejlepší mozky“ v zemi, aby co nejrychleji opustily Československo a vyhnuly se tak zatčení. „Nemůžu zajistit bezpečnost nikomu, ani sám sobě,“ prohlásil.***)

Opustit stát, který je pod nejvyšším dohledem sovětské tajné policie, je jediným možným východiskem i pro mnoho občanů, kteří se nechtějí smířit s životem v totální nesvobodě a útlaku. „*Cecoslovachia é un paese occupato, ed occupazione dal regime piú crudele che esista oggi sulla faccia della Terra, quello sovietico.*“³²⁴ (***Československo je okupované tím nejkrutějším režimem, který se v současnosti nachází na Zemi – sovětským.***)

---

³²¹ NESG. Una vittima innocente della grande tragedia. *Il Tempo*. 30. 8. 1968, roč. XXV, č. 229, s. 1.

³²² REZZONICO, Edordo. A Praga infuria la repressione. *Il Tempo*. 31. 8. 1968, roč. XXV, č. 230, s. 1.

³²³ REZZONICO, Edordo. A Praga infuria la repressione. *Il Tempo*. 31. 8. 1968, roč. XXV, č. 230, s. 1

³²⁴ REZZONICO, Edordo. A Praga infuria la repressione. *Il Tempo*. 31. 8. 1968, roč. XXV, č. 230, s. 1.

Autor otevřeně prohlašuje, že nyní už nikdo nemůže ani ve skrytu duše doufat, že by se tato malá země ve středu Evropy mohla alespoň zčásti vrátit tam, kde se nacházela do 20. srpna roku 1968.

„Il protettorato sovietico si perfeziona di ora in ora. Sulle norme di Hitler, Breznev si appresta a trasformare la Boemia, la Moravia e la Slovacchia in colonie sovietiche.“³²⁵

(Sovětský protektorát se lepší hodinu od hodiny. Podle pravidel Hitlera, se Brežněv chystá co nejdříve vytvořit z Čech, Moravy a Slovenska své kolonie.)

Další článek je věnován jedné z nesmutnějších postav „nového směru“ v Československu - Alexandru Dubčekovi. Text hovoří o tom, že se Moskva snaží co nejrychleji prvního tajemníka ÚV KSČ zbavit, neboť jako tvář Pražského jara patří k nejvíce nepohodlným osobám v zemi. *„Le demissioni di Dubcek atese ormai di ora in ora.“³²⁶ (Každou hodinu je očekávána Dubčekova demise.)*

Příspěvek je doplněn fotografií zničeného „prvního muže“ Pražského jara vcházející do sídla komunistické strany Československa.

„Questo é la prima fotografia fatta a Dubcek dopo il suo ritorno a Praga dall'Unione Sovietica. |L'ha fatto un giornalista svedese , che l'ha poi portato a Stoccolma, da qui peri é stata diffusa in tutto il mondo.“³²⁷

(Toto je první fotografie Dubčeka po jeho návratu ze Sovětského svazu. Zhotovil ji švédský novinář, který ji z Prahy přivezl do Stockholmu, a odtud se věra rozšířila do celého světa.)

---

³²⁵ REZZONICO, Edordo. A Praga infuria la repressione. *Il Tempo*. 31. 8. 1968, roč. XXV, č. 230, s. 1.

³²⁶ NESG. Le demissioni di Dubcek atese ormai di ora in ora. *Il Tempo*. 31. 8. 1968, roč. XXV, č. 230, s. 1.

³²⁷ NESG. Le demissioni di Dubcek atese ormai di ora in ora. *Il Tempo*. 31. 8. 1968, roč. XXV, č. 230, s. 1.

2.3.3. Shrnutí

Při srovnání obsahu, jak o okupaci v Československu referoval deník Il Tempo a předchozí dva levicové deníky, se na první pohled zdá, že l'Unitá a Il Paese Sera informovaly své čtenáře o naprosto rozdílné události, než pravicový list.

Již od prvních srpnových dnů, kdy se konala československo – sovětská jednání v Čierné nad Tisou a posléze v Bratislavě za přispění ostatních států Varšavské smlouvy, se zprávy diametrálně liší.

Zatímco l'Unitá a Il Paese Sera přináší optimisticky laděné příspěvky o blížící se dohodě, která probíhá v přátelské atmosféře za společného budování socialismu, list Il Tempo varuje před snahou Sovětského svazu zamezit v pokračování „novému směru“, který úspěšně probíhá v Československu.

Naprosto odlišná je forma a obsah, jakým Il Tempo informoval své čtenáře o obsazování Československa vojsky Varšavské smlouvy. První informace vyšla již 21. srpna a její titulek nekompromisně odsuzoval tento čin Sovětského svazu a jeho satelitů. Množství článků informujících o dění Československu bylo v porovnání s dalšími dvěma sledovanými listy zdaleka největší.

Tento pravicový list uveřejňoval nejčastěji příspěvky svých zahraničních dopisovatelů, kteří přinášeli nejaktuálnější informace z místa dění. Jejich texty v mnoha případech obsahovaly metafory, kterými „oživovali“ své články (medvědí tlapy, německá liška). Nezříkali se ani přímých útokům na okupanty (nejkrutější režim na zemi, užívání hitlerových metod). 30. srpna byly dokonce zveřejněny kruté praktiky, kterými si vynutili sovětské politici přijetí svých podmínek, tzv. moskevského protokolu.

Tento list na svých stránkách velmi kritizoval i pasivitu italské vlády a především Italskou komunistickou stranu, kterou díky podpoře a uznávání sovětského režimu, považoval za spoluviníka.

Články, které měly společného jmenovatele v hrubém odsouzení sovětského činu a soucítěním s československými obyvateli, byly doplněny o emotivní fotografie, na nichž bylo zachyceno zoufalství a beznaděj občanů země, která prohrávala svůj boj o svobodu a demokracii.

2.4. *Corriere della Sera*

Několik prvenství mezi listy Apeninského poloostrova má na svém kontě deník *Corriere della Sera*, který se politickou orientací řadí k liberálnímu středu.³²⁸ Kromě toho, že je nejprodávanějším a nejrozšířenějším listem na Apeninském poloostrově, si může připsat i historicky nejdelší působení italského deníku na jedné adrese. Od svého založení – 5. března roku 1876³²⁹ – se stále nachází na milánské adrese via Solferino.

Toto místo se stalo na určitý čas působištěm pro řadu slavných italských spisovatelů a žurnalistů: například svými články do listu přispíval spisovatel Eugenio Montale, Italo Calvino, Pier Paolo Pasolini, Oriana Fallaci či Indro Montanelli.

Po léta patří mezi největší konkurenty deníku *Corriere della Sera* turínská *La Stampa* a římská *La Repubblica*. S posledně jmenovaným listem soupeří nejen v přetahování novinářů a šéfredaktorů, ale i v zavádění zajímavých novinek. Když například *Repubblica* připojovala ke svým výtiskům knihy nejslavnějších světových autorů, *Corriere della Sera* odpověděl vydáváním edic filmových dvd a hudebních cd.

V roce 2004 byl na post editora povolán uznávaný novinář Paolo Mieli, který dříve v deníku psal politické komentáře.³³⁰ Za jeho působení se změnil formát listu. Jednotlivé stránky byly na šířku i výšku zmenšeny o tři centimetry a byl zaveden menší formát Berliner. Od července 2005 začal *Corriere della Sera* vycházet barevně.

Podstatné změny učinil i jeho nástupce Ferruccio De Bortoli, jenž Mielioho vystřídal 30. března 2009. Poprvé se totiž na postech zástupkyně ředitele a autorky editoria na titulní straně objevily ženy.

Na začátku roku zaznamenal list snížení rozdílu prodaných výtisků s konkurenční *Repubblicou* z 80.000 kusů z předešlého roku na 30.000. V červnu 2010 tak činil náklad 641.346³³¹

Podobně jako list *La Stampa* je *Corriere della Sera* svázán s majiteli automobilky Fiat, kteří jsou hlavními akcionáři deníku. Přestože ve svém názvu má „list večerní“, již více jak jedno století vychází ráno. Společně s deníkem je vydáváno i několik příloh, např. pro ženy *La Donna* či pro děti *Corriere dei Piccoli*.

---

³²⁸ MUCCHETTI, Massimo. *Il baco del Corriere*. Vyd. 1. Miláno: Giangiacomo Feltrinelli, 2006. 6 s. ISBN 8807171325.

³²⁹ *Corriere della Sera* [online] [cit. 5. 12. 2010]. Dostupné z <http://www.corriere.it/>

³³⁰ MUCCHETTI, Massimo. *Il baco del Corriere*. Vyd. 1. Miláno: Giangiacomo Feltrinelli, 2006. 28 s. ISBN 8807171325.

³³¹ *Corriere della Sera* [online] [cit. 5. 12. 2010]. Dostupné z http://it.wikipedia.org/wiki/Corriere_della_Sera

Deník se prostřednictvím svých článků nesouhlasně vyjadřoval k válce v Iráku a politice italského premiéra Silvia Berlusconiho.

2.4.1. Období 19. – 28. srpna

První polovina srpnového vydání deníku *Corriere della Sera* nebyla v římské knihovně dostupná, z tohoto důvodu má práce vycházet pouze z omezeného počtu výtisků počínaje 19. srpnem 1968.

Tento den byla na 13. straně listu uveřejněna zpráva o útoku některých sovětských periodik na Československo a jeho hlavní představitele v čele s Alexandrem Dubčekem. Společným tématem, které vzbuzovalo obavy a kritiku sovětských periodik, bylo neplnění dohod z Čierné nad Tisou a rostoucí antisocialistické síly v zemi. Autor, jenž je podepsán zkratkou V. cituje dva příspěvky z deníku *Pravda*.

„Nel primo articolo si afferma che sono in azione in Cecoslovacchia „forze interne di destra reazionarie“ appoggiate dall'esterno „dalla propaganda imperialista, con la stampa tedesco – occidentale in testa.“³³²

(V prvním článku je uvedeno, že v Československu jsou činné „reakční pravice síly“, které získávají velkou podporu ze západoněmeckého propagandistického tisku.)

Druhý článek v deníku *Pravda* se zmiňuje nejen o rostoucích antisocialistických silách v Československu, ale také o kauze „99 Pragováků“, kteří zaslali do zmiňovaného listu dopis, v němž žádali sovětskou podporu v obraně pravověrného komunismu v Československu.

„Ora vivono „in condizioni di terrore morale“ e vengono „calunniati e vilipesi in riunioni di fabbrica, sotto accuso di antipatriottismo.“³³³

(Ted' však žijí „v podmínkách morálního teroru“ a jsou pomlouvání a hanění při plnění své práce v továrně, kde jsou obviňováni z protivlastenectví.)

³³² V. La campagna contro Dubcek. *Corriere della Sera*. 19. 8. 1968, roč. 93, č. 188, s. 13.

³³³ V. La campagna contro Dubcek. *Corriere della Sera*. 19. 8. 1968, roč. 93, č. 188, s. 13.

Také následující den, 20. srpna, pokračovaly sovětské deníky v kritice Československa. Článek umístěný na 15. straně je označen titulkem „*Mosca attacca ancora i dirigenti di Praga*”³³⁴ (***Moskva stále napadá pražské představitele***).

Zvláštní zpravodaj z Moskvy (V.) navazuje na svůj včerejší článek, v němž citoval příspěvky z deníku Pravda. Nyní svůj text doplňuje o nejnovější útok na Prahu otištěný opět v sovětském listu Pravda. V něm je obviňována Komunistická strana Československa ze slabosti a přílišné pasivity vůči antisocialistickým silám.

*„I nemici della classe operaia continuano apertamente e sfacciatamente ad attaccare le conquiste socialiste. Purtroppo questi attacchi non incontrano la dovuta resistenza.”*³³⁵

(Nepřátelé dělnické třídy pokračují v otevřeném a smělém útoku na socialistické úspěchy. Bohužel se tyto výpady nesetkávají s potřebným odporem.)

Další článek otištěný stejný den na 15. straně informuje o vojenském cvičení československé armády, kterého se účastní i některá vojska zemí Varšavské smlouvy. Tuto zprávu převzal zpravodaj Corriere della Sera (E. P.) z Vídně od československé tiskové agentury ČTK.

*„La decisione del governo di Praga di far svolgere esercitazioni militari nella zona di frontiera con la Germania occidentale viene attribuita dagli osservatori alla opportunità di dimostrare all’Unione Sovietica l’efficienza del dispositivo di difesa nazionale.”*³³⁶

(Rozhodnutí pražské vlády provádět vojenské cvičení v blízkosti hranic se západním Německem, přičítají pozorovatelé snaze dokázat Sovětskému svazu účinnost národní obrany.)

Na tento fakt reagoval druhý den maďarský tisk, který na svých stránkách tvrdil, že obrana hranic je výhradně společnou aktivitou států Varšavské smlouvy.

---

³³⁴ V. Mosca attacca ancora i dirigenti di Praga. *Corriere della Sera*. 20. 8. 1968, roč. 93, č. 189, s. 13.

³³⁵ V. Mosca attacca ancora i dirigenti di Praga. *Corriere della Sera*. 20. 8. 1968, roč. 93, č. 189, s. 13.

³³⁶ E. P. Manovre militari cecoslovacche. *Corriere della Sera*. 20. 8. 1968, roč. 93, č. 189, s. 13.

Druhá část článku se zabývá obsahy vybraných československých deníků, které rekapitulují státnické návštěvy, které se uskutečnily v minulých dnech. Autor vybírá úryvek z Lidové demokracie, která kladně hodnotila návštěvu jugoslávského prezidenta Tita a jeho rumunského protějška Ceausesca.

„Appoggio dei nostri amici jugoslavi e romeni che non si é manifestato soltanto a parole, ma con la simpatia per il nostro corso e con sentimenti fraternit verso i cechi e gli slovacchi.“³³⁷

(Podpora našich jugoslávských a rumunských přátel není vyjádřena pouze slovy, ale i sympatií k našemu směru a takřka bratrskými city k Čechům a Slovákům.)

Podobně jako v případě deníku Il Tempo, také Corriere della Sera informuje o okupaci Československa již 21. srpna. Jako zdroj informací je uvedena tisková agentura AP. Titulek zní *„La cecoclovacchia invasa da truppe, russe, polacche e tedesche. I dirigenti di Praga sono colti di sorpresa“³³⁸ (Československo je obsazeno ruskými, polskými a německými vojsky. Vedoucí představitelé Prahy jsou v šoku.)*

Zpráva cituje základní informace, které byly v časných ranních hodinách vysílány v Československém rozhlase. Nechybí ani fakta, že tento akt byl uskutečněn bez vědomí nejvyšších představitelů československé vlády.

„Il „presidium“ del partito comunista ceccoslovacco ha revolto un apello a popolo perché non opponga resisetenza alle truppe che avanzano e ha affermato che l'assemblea nazionale e il comitato centrale del partito sono stati convocati per discutere la situazione.“³³⁹

(„Předsednictvo“ komunistické strany československé apelovalo na lid, aby se zdržel projevů odporu vůči projíždějícím jednotkám a potvrdil, že Národní shromáždění a Ústřední výbor rady byly svolány, aby urychleně projednaly stávající situaci.)

---

³³⁷ E. P. Manovre militari cecoslovacche .Corriere della Sera. 20. 8. 1968, roč. 93, č. 189, s. 13.

³³⁸ AP. La cecoclovacchia invasa da truppe, russe, polacche e tedesche. I dirigenti di Praga sono colti di sorpresa. Corriere della Sera. 21. 8. 1968, roč. 93., č. 190, s. 1.

³³⁹ AP. La cecoclovacchia invasa da truppe, russe, polacche e tedesche. I dirigenti di Praga sono colti di sorpresa. Corriere della Sera. 21. 8. 1968, roč. 93., č. 190, s. 1.

V textu je následně uveřejněna informace o mimořádném zasedání Komunistické strany Sovětského svazu, které bylo svoláno také z důvodu neplnění dohod z Čierné nad Tisou ze strany Československa.

„I capi del PCUS avvrebbero assistito con malesere alla continuazione degli episodi di „libertá di stampa“ o accoglienze cosí calorose tributate dalla popolazione di Praga a Tito e Ceausescu. Questo rappresenta per gli uomini di Cremlino il piú allarmanente sintomo „anti- socialista.“³⁴⁰

(Šéfové KSSS sledují s nelibostí pokračování epizody „svobody tisku“ či vřelé přijetí, kterého se dostalo od Pražanů prezidentům Titovi a Ceasescovi. Toto představuje pro muže z Kremlu nejvíce znepokojující důkaz protisocialistických sil.)

Prakticky celé číslo vydané 22. srpna bylo věnováno událostem v Československu. Tato násilná okupace vyvolala na stránkách Corriere della Sera hluboké odsouzení a opovržení nad tímto neomluvitelným činem Sovětského svazu a některých států Varšavské smlouvy.

Na titulní straně je uveřejněn titulek *„Ore di terrore a Praga. Il grido di dolore dei Cechi soffocato dai carri armati russi“³⁴¹ (Hodiny strachu v Praze. Bolestné výkřiky Čechů, kteří jsou utlačováni ruskými tanky)*. Článek, jehož autor je dopisovatel Egisto Corradi nacházející se v městečku Berg na rakousko-československé hranici, je doplněn o fotografii Pražanů, kteří odhodlaně sedí na ulici, čímž se snaží zabránit v průjezdu okupantských tanků.

Text, který je plný emocí a odsouzení tohoto aktu, na úvod přirovnává okupaci Československa k násilnému potlačení v Maďarsku v roce 1956.

„La violenza si é ripetuta a Praga come a Budapest; il tradimento si é rinnovato sotto i cieli della Cecoslovacchia con le stesse squallide cadenze di dodici anni.“³⁴²

(Násilí v Budapešti se opakuje v Praze, zrada se uskutečnila pod československým nebem stejně krutým způsobem jako před dvanácti lety.)

---

³⁴⁰ AP. La cecoslovacchia invasa da truppe, russe, polacche e tedesche. I dirigenti di Praga sono colti di sorpresa. *Corriere della Sera*. 21. 8. 1968, roč. 93., č. 190, s. 1.

³⁴¹ CORRADI, Egisto. Ore di terrore a Praga. Il grido di dolore dei Cechi soffocato dai carri armati russi. *Corriere della Sera*. 22. 8. 1968, roč. 93., č. 191, s. 1.

³⁴² CORRADI, Egisto. Ore di terrore a Praga. Il grido di dolore dei Cechi soffocato dai carri armati russi.

Stejně jako tomu bylo v článcích deníku Il Tempo, je tragédie, která postihla Československo, pro autora v porovnání s Maďarskem roku 1956 ještě nespravedlivější a podlejší, neboť vláda této středoevropské země se nedopustila žádného porušení úmluv a dohod mající se Sovětským svazem a s ostatními zeměmi Varšavské smlouvy.

„Questo „bis“ cecoslovacco di Budapest é infinatamente piú grave, sul piano morale e politico. Praga non minacciava il patto di Varsavia, come ad un certo punto l'Ungheria, non metteva in discussione appartenenza leale e disciplinata al blocco orientale.“³⁴³

(Toto československé „opakování“ Budapešti je bez diskuze závažnější jak politicky, tak morálně. Praha neohrožovala Varšavskou smlouvu, jak v jistou dobu činilo Maďarsko, nikdy také nezpochybňovala svou loajalitu a poslušnost východnímu bloku.)

Zrada Sovětského svazu je podle autora o to krutější, že Československo poslušně absolvovalo všechna jednání a schůzky, na které bylo pozváno svými „bratrskými státy“.

„Con tanti di abbracci televisivi, di strette di mano, di ostentate e ripetute di fraternità.“³⁴⁴

(Se všemi těmi objetími v televizi, potřásáním rukou, okázalé a dokola opakované bratrství.)

Dále v textu polemizuje, čeho se tedy Československo dopustilo, že si zasloužilo tak krutý trest. Zvláště, když Alexander Dubček vytrvale odmítal jakékoli záměry země o nezávislost či změnu stávající zahraniční politiky.

„Chiedeva soltanto, in cambio dell'assoluta fedeltá al patto di Varsavia, il diritto ad una „una via nazionale al comunismo e le riforme interne al sistema comunismo.“³⁴⁵

Corriere della Sera. 22. 8. 1968, roč. 93., č. 191, s. 1.

³⁴³ CORRADI, Egisto. Ore di terrore a Praga. Il grido di dolore dei Cechi soffocato dai carri armati russi. *Corriere della Sera*. 22. 8. 1968, roč. 93., č. 191, s. 1.

³⁴⁴ CORRADI, Egisto. Ore di terrore a Praga. Il grido di dolore dei Cechi soffocato dai carri armati russi. *Corriere della Sera*. 22. 8. 1968, roč. 93., č. 191, s. 1.

³⁴⁵ CORRADI, Egisto. Ore di terrore a Praga. Il grido di dolore dei Cechi soffocato dai carri armati russi. *Corriere della Sera*. 22. 8. 1968, roč. 93., č. 191, s. 1.

(Požadovali pouze výměnou za bezpodmínečnou věrnost Varšavskému paktu, právo na vlastní formu komunismu a jeho reformy uvnitř země.)

Na závěr článku autor vyzývá Komunistickou stranu Itálie, aby se ostře postavila proti tomuto bezprávnímu jednání Sovětského svazu.

„Il comunismo di tipo sovietico, di cui i comunisti italiani sono stati in tanti anni i servitori più fedeli e zelanti, é inconciliabile con qualunque forma di libertà, deve anzi opporsi con la violenza al contagio della libertà.“³⁴⁶

(Komunismus sovětského typu, jehož byli italští komunisté po dlouhá léta nejvěrnějšími a nehorlivějšími souputníky, je neslučitelný s jakoukoli formou svobody. Je proto naprosto nezbytné postavit se proti tomuto utlačování svobody.)

V dalším článku, který je otištěn na titulní straně, popisuje autor Egisto Corradi reportážní formou vše, co se právě odehrává v obsazeném Československu. Titulek zní *Svoboda sorvegliato, Dubček agli arresti*³⁴⁷ (***Svoboda pod dohledem, Dubček uvězněn***). Autor se v úvodu textu zabývá aktuálními činnostmi československé vlády a nejvyšších politických institucí.

„Svoboda, il presidente della Repubblica cecoslovacca é virtualmente prigioniero nel castello di Hradčany. Soldati sovietici hanno arrestato il segretario del PC cecoslovacco Dubcek e altri memri del presidium.“³⁴⁸

(Československý prezident Svoboda se stal prakticky vězněm na Pražském hradě. První tajemník KSČ Dubček a další členové vlády byli uvěznění sovětskými vojáky.)

Následně popisuje bezprostřední reakce obyvatel na projíždějící tanky ulicemi československých měst. Jejich zoufalství a beznaděj.

„La folla, assiepata ai lati, gridava : „Russi, domov, russi domov“ (I russi vadano a casa loro!)“³⁴⁹

---

³⁴⁶ CORRADI, Egisto. Ore di terrore a Praga. Il grido di dolore dei Cechi soffocato dai carri armati russi. *Corriere della Sera*. 22. 8. 1968, roč. 93., č. 191, s. 1.

³⁴⁷ CORRADI, Egisto. Svoboda sorvegliato, Dubček agli arresti. *Corriere della Sera*. 22. 8. 1968, roč. 93., č. 191, s. 1.

³⁴⁸ CORRADI, Egisto. Svoboda sorvegliato, Dubček agli arresti. *Corriere della Sera*. 22. 8. 1968, roč. 93., č. 191, s. 1.

³⁴⁹ CORRADI, Egisto. Svoboda sorvegliato, Dubček agli arresti. *Corriere della Sera*. 22. 8. 1968,

(Dav shromážděný po stranách vykřikuje: „Rusové, jděte domů!“)

Madri alzavano piangendo i loro piccoli in braccio e gridavano : „Ricorda questo giorno di ignominia e di tradimento, folio. Ricorda. È un triste giorno eguale a quello del 15.marzo 1939, quando entrarono i tedeschi.“³⁵⁰

(Plačící matky braly do náruče své děti a volaly. Zapamatuj si tento den hanby a zrady, synu. Je to stejně smutný den, jako když k nám 15. března 1939 vstoupili Němci.)

Na druhé straně čtvrtěčního vydání se nachází příspěvek dopisovatele Vero Roberti, který v článku označeném titulkem „*Minuto per minuto la tragedia di Praga*“³⁵¹ (***Tragédie v Praze minutu po minutě***) detailně zpracoval veškeré události, které se odehrály od 1.30, kdy Československý rozhlas odvysílal mimořádnou zprávu o probíhající okupaci Československa, až do půl sedmé ráno. „*Le voci ai microfoni di Radio – Praga sono sempre più confuse. „Ascoltiamo un frastuono terribile“, dice l’annunciatore.*“³⁵² (***Hlasy v mikrofonu rádia Praha jsou stále více nejasné. „Slyšíme velký hluk,“ popisuje hlasatel.***)

Celá třetí strana je opět věnována detailnímu srovnání násilného potlačení revoluce v Maďarsku v roce 1956 a okupaci Československa o dvanáct let později. V článku jsou opět zopakovány nejasné a neomluvitelné důvody, které přiměly Sovětský svaz k násilnému potlačení nového směru úspěšně probíhajícího v této středoevropské zemi.

Článek s titulkem „*Come muore la libertà da Budapest a Praga*“³⁵³ (***Jak umírala svoboda od Budapešti po Prahu***), jehož autorem je redaktor Indro Montanelli, je doplněn o fotografii Václavského náměstí, po němž projíždějí sovětské tanky. Na následující straně se nacházejí ohlasy z celého světa.

---

roč. 93., č. 191, s. 1.

³⁵⁰ CORRADI, Egisto. Svoboda sorvegliato, Dubček agli arresti. *Corriere della Sera*. 22. 8. 1968, roč. 93., č. 191, s. 1.

³⁵¹ ROBERTI, Vero. Minuto per minuto la tragedia di Praga. *Corriere della Sera*. 22. 8. 1968, roč. 93., č. 191, s. 2.

³⁵² ROBERTI, Vero. Minuto per minuto la tragedia di Praga. *Corriere della Sera*. 22. 8. 1968, roč. 93., č. 191, s. 2.

³⁵³ MONTANELLI, Indro. Come muore la libertà da Budapest a Praga. *Corriere della Sera*. 22. 8. 1968, roč. 93., č. 191, s. 3.

Na páteční titulní straně listu *Corriere della Sera* se uprostřed stránky nachází fotografie demonstrujících Pražanů pochodujících s československou vlajkou ulicemi Prahy. Nad snímkem je umístěn tento titulek „*Lotta disperata di un popolo interne*“³⁵⁴ (**Zoufalý boj občanů**). Text, jehož autorem je zvláštní dopisovatel Egisto Corradi, jenž jako domicil uvádí městečko Drassenhofen na rakousko – československých hranicích, informuje o sovětském ultimátu, které tlumočil generál Pavlovski.

„Pavlovski ha chiesto che entro stanotte venga nominato e posto in carica un nuovo gabinetto formato di elementi non amici di Dubcek. Se tale governo non sarà formato, i sovietici provvederanno a mettere in piedi un regime di occupazione „con elementi di loro scelta“.“³⁵⁵

(Pavlovski požadoval, aby do půlnoci byla jmenována nová vláda sestavená z členů, kteří nesouhlasili s politikou Dubčeka. Pokud se tak nestane, Sověti vytvoří vlastní okupační režim, který bude podřízen zcela jejich volbě.)

Mezi potenciálními členy této kolaborantské vlády byla uvedena jména Vasila Biľaka, Aloise Indry či Josefa Lenárta. Na to konto bylo československou stranou dle informací redaktora sestaveno protiultimátum požadující okamžité osvobození zadržených politiků a do 24 hodin odsunutí vojsk z území Československa. Pokud by se tak nestalo, byla na následující den naplánována celostátní stávka.

V dalším článku otištěném na titulní straně je úvaha Augusta Guerriera, který se zamýšlí nad tím, zda by se dalo této tragické události v Československu zabránit. Autor uvádí, že Sověti dlouho váhali, zda použít v Československu sílu či ne.

*„Hanno minacciato per un mese e mezzo. Questo non per ossequio al diritto e alla morale internazionale, ma perché ben non sapevano che cosa avrebbero potuto se avessero deciso di usare la forza.“*³⁵⁶

(Vyhrožovali přes měsíc a půl. Ne však pro úctu k zákonům nebo snad mezinárodní morálce, ale protože netušili, co vše by mohli ztratit použitím síly.)

---

³⁵⁴CORRADI, Egisto. *Lotta disperata di un popolo interne. Corriere della Sera*. 23. 8. 1968, roč. 93., č. 192, s. 1.

³⁵⁵CORRADI, Egisto. *Lotta disperata di un popolo interne. Corriere della Sera*. 23. 8. 1968, roč. 93., č. 192, s. 1.

³⁵⁶GUERRIERO, Augusto. *Corriere della Sera*. 23. 8. 1968, roč. 93., č. 192, s. 1.

Jako jednu z možných chyb československé vlády považuje Guerriero její přílišnou neústupnost.

„All'incontro di Cierna, che fu decisivo a dopo in Bratislava non cedettero di un passo, né in politica estera, né in politica interna. Fu coraggio? O fu temerità?“³⁵⁷

(Při rozhodujících setkáních v Čierné a Bratislavě neustoupila ani o krok v zahraniční ani domácí politice. Byla to odvaha nebo spíše nerozvážnost?)

Autor se vzhledem tragickým následkům přiklání spíše k druhé variantě. Neboť podle něj se Sovětům musí ustoupit alespoň v něčem. Pokud ne, následky mohou být katastrofální. Navíc neúspěch při jednáních s československou vládou byl považován za selhání nejvyššího tajemníka ÚV KSS Brežněva. *„Per Breznev esistevano solo due alternative. Sua caduta o l'invasione della Ceccoslovacca.“³⁵⁸ (Pro Brežněva tak nastaly pouze dvě možnosti. Bud' jeho hlava, nebo invaze do Československa.)*

Na titulní straně se ještě nachází článek citující sovětský list Pravda, v němž jsou opět napadáni českoslovenští nejvyšší představitelé. Titulek zní *„Dubcek accusato di „tradimento e perfidia“³⁵⁹ (Dubček obviněn ze zrady).*

Jak informuje moskevský zpravodaj z Moskvy (podepsaný zkratkou V.) sovětský deník Pravda opět na svých stránkách zaútočil na prvního tajemníka ÚV KSČ Alexandra Dubčeka a další členy vlády. Podle listu českoslovenští reformní politici usilovali a radikální změny v rámci Komunistické strany Československa. *„Il partito diventasse un „circolo di discussioni“ e „una organizzazione amorfa e inefficiente.“³⁶⁰ (Strana bude „kulatý diskuzní stůl“ a jeho „organizace bude neefektivní a beztvárá.)*

Druhá strana listu otiskla článek, v němž je uvedeno prohlášení italské vlády nesouhlasící s okupací v Československu. Tento akt považuje za vážné narušení práv a svobod tohoto okupovaného státu a žádá okamžité stažení vojsk zemí Varšavské smlouvy z Československa.

Text, jehož autorem je redaktor Luigi Bianchi, dále kritizuje chování Italské komunistické strany. Zvláště její ustrašené reakce vůči Sovětskému svazu.

---

³⁵⁷ GUERRIERO, Augusto. *Corriere della Sera*. 23. 8. 1968, roč. 93., č. 192, s. 1.

³⁵⁸ GUERRIERO, Augusto. *Corriere della Sera*. 23. 8. 1968, roč. 93., č. 192, s. 1.

³⁵⁹ V. Dubcek accusato di „tradimento e perfidia. *Corriere della Sera*. 23. 8. 1968, roč. 93., č. 192, s. 1.

„I comunisti italiani non criticano l'Unione Sovietica, anzi confermano i „fraterni“ legami che li uniscono ad essa : dissentono sollo dall'iniziativa di dirigenti di Mosca di intervenire militarmente in Cecoslovacchia.“³⁶¹

(Italští komunisté nekritizují Sovětský svaz, naopak stále potvrzují jejich „bratrské“ vztahy, které je spojují: pouze nesouhlasí s vojenským vstupem do Československa.)

Na druhé straně se ještě nachází článek, který zpravuje o československém studentovi studujícím momentálně na univerzitě v Bolzanu. Tomu se podařilo telefonicky spojit se svým kamarádem z Prahy, jenž ho informoval o obsazení Karlovy univerzity sovětskými vojsky. *„Ha consigliato il suo college di non ritornare in Ceccoslovacchia.“³⁶² (Svému kolegovi radil, aby se do Československa nevracel.)*

Titulní téma z 24. srpna se věnuje příjezdu československého prezidenta Ludvíka Svobody do Moskvy, kde se zúčastní jednání se sovětskou protistranou. Podrobné informace o této nelehké „misi“ československé hlavy státu přináší zpravodaj z Moskvy Pietro Sormani.

Výběr Svobody jako nejvhodnější aktéra pro sovětsko – československé dialogy je podle autora nasnadě. Kromě toho, že je to vážená a uznávaná osobnost, také jako jeden z mála dokázal v Čierné nad Tisou prolomit ledy mezi oběma stranami.

V textu jsou popisována vřelá přijetí sovětských státníků, kteří v početné delegaci přivítali Svobodu a jeho druhy na letišti Vnukovo. *„I sovietici apparivano sorridenti a abbronzati per le recenti vacanze, mentre il presidente cecoslovacco aveva il volto serio e tirato.“³⁶³ (Sověti byli usměvaví a opálení z nedávných dovolených. Československý prezident se tvářil vážně a působil nervózně.)*

Autor dále popisuje přísná bezpečnostní opatření, která provázela kolonu z letiště do Kremly i dav, který z povinnosti mával na projíždějící delegaci.

---

³⁶⁰ V. Dubcek accusato di „tradimento e perfidia. *Corriere della Sera*. 23. 8. 1968, roč. 93., č. 192, s. 1.

³⁶¹ BIANCHI, Luigi. La ferma condanna italiana. *Corriere della Sera*. 23. 8. 1968, roč. 93., č. 192, s. 2.

³⁶² NESG. Drammatica telefonata fra Bolzano e Praga. *Corriere della Sera*. 23. 8. 1968, roč. 93., č. 192, s. 2.

³⁶³ SORMANI, Pietro. Estremo tentativo di Svoboda a Mosca. *Corriere della Sera*. 24. 8. 1968, roč. 93., č. 193, s. 1.

„Tra essi c'era pure qualche cecoslovaccho – uno dei quali ha gridato : Viva Svoboda! Il nome del presidente significa in russo, libertà.“³⁶⁴

(Mezi davem byl i jeden Čech, který křičel: Viva Svoboda! Jméno československého prezidenta totiž v ruštině znamená svoboda.)

V článku je také položena otázka, jaký úkol bude mít hlava státu v Moskvě. Když odjížděl z Prahy, poprosil občany o důvěru, i když sám musel tušit, že získat po sovětské delegaci cokoli ve prospěch své země bude velmi těžký úkol.

„Sotto la minaccia dei carri armati russi non ha certo molte possibilità di manovra.“³⁶⁵ **(Pod hrozbou sovětských tanků jsou takřka minimální možnosti k manévřům.)**

Text je doplněn fotografií, na níž jsou zachyceni sověští státníci s Ludvíkem Svobodou, která z auta zdraví dav obklopující silnici. Tento snímek se objevil ve všech čtyřech sledovaných denících.

Další článek od autora Egisto Corradi referuje o aktuálním dění v Československu. Jak titulok naznačuje „A Praga si spara ancora“³⁶⁶ **(V Praze se ještě střílí)**, situace v hlavním městě se stále zhoršuje.

„La Cecoslovacchia continua a vivere ore tragiche destinate a pesare per chissá quanto sul suo futuro e sul futuro del mondo.“³⁶⁷

(Československo prožívá tragické hodiny, které mohou osudově ovlivnit jeho budoucnost i budoucnost světa.)

Čtenář se dále dozvídá o hodinové stávce z minulého dne, která počala krátce poté, co prezident Svoboda opustil zemi. „Ma dopo lo sciopero, oggi si é ancora sparato a Praga. Soldati russi avrebbero aperto il fuoco su una folla dimostranti.“³⁶⁸ **(Po celostátní stávce se v Praze střílelo. Ruští vojáci spustili palbu do davu demonstrantů.)**

Střety vojáků s občany proběhly i v Jáchymově. Zde bylo zavražděno 25 osob a dalších 180 jich bylo zraněno. Tento příspěvek dokládá, že některé informace deníku, nebyly zcela přesné.

---

³⁶⁴ SORMANI, Pietro. Estremo tentativo di Svoboda a Mosca. *Corriere della Sera*. 24. 8. 1968, roč. 93., č. 193, s. 1.

³⁶⁵ SORMANI, Pietro. Estremo tentativo di Svoboda a Mosca. *Corriere della Sera*. 24. 8. 1968, roč. 93., č. 193, s. 1.

³⁶⁶ CORRADI, Egisto. A Praga si spara ancora. *Corriere della Sera*. 24. 8. 1968, roč. 93., č. 193, s. 1.

³⁶⁷ CORRADI, Egisto. A Praga si spara ancora. *Corriere della Sera*. 24. 8. 1968, roč. 93., č. 193, s. 1.

³⁶⁸ CORRADI, Egisto. A Praga si spara ancora. *Corriere della Sera*. 24. 8. 1968, roč. 93., č. 193, s. 1.

V dalším příspěvku umístěném na straně druhé je zpráva o záměru československého ministra zahraničí Jiřího Hájka zúčastnit se zasedání OSN. Své rozhodnutí odůvodnil snahou zvýšit sympatie pro svou zemi. Přestože Československo prožívá jedno ze svých nejtěžších období, člen československé vlády stále věří v nápravu. „*Finché c'è vita, c'è speranza, ha risposto Hájek.*“³⁶⁹ **(Dokud je život, je i naděje, prohlásil Hájek.)**

Vzhledem k tomu, že nedělní vydání deníku *Corriere della Sera* nevyšlo, informace o dění v Československu se čtenář dozvídá až následující den, tedy v pondělí 26. srpna. Na titulní straně tohoto vydání se nachází titulek „*Aggravata la situazione a Praga mentre a Mosca si tratta ancora*“³⁷⁰ **(Situace v Praze se zhoršuje, zatímco v Moskvě se stále jedná.)**

Text zvláštního zpravodaje z Moskvy Pietra Sormanio informuje o údajném příjezdu Alexandra Dubčeka, Oldřicha Černíka a Josefa Smrkovského do Moskvy, kde by měli doplnit stávající delegaci a zúčastnit se tak bilaterálních jednání se sovětskými představiteli.

„*Una fonte cecoslovacca ha rivelato che Dubcek sta bene, anche se presenta chiari segni di depressione nervosa. Dubcek e Cernik vengono tenuti isolati nel Cremlino quando non partecipano ai colloqui.*“³⁷¹

(Československý zdroj potvrdil, že je Dubček v pořádku, přestože jsou na něm znát jasné známky nervového zhroucení. V Kremlu jsou Dubček a Černík drženi v izolaci.)

V tomto okamžiku by se mělo v Moskvě nacházet třináct nejvyšších představitelů československé vlády. Žádné resumé z probíhajících jednání však nebylo doposud uveřejněno. Podle sovětské tiskové agentury Tass by měly hovory pokračovat následující den za možné účasti čelních představitelů států Varšavské smlouvy, které se zúčastnili společně se Sovětským svazem okupace Československa, a kteří by měli do hlavního města Sovětského svazu dorazit večer.

---

³⁶⁹ NESG. Hájek soleciterá a Nuova York. *Corriere della Sera*. 24. 8. 1968, roč. 93., č. 193, s. 2.

³⁷⁰ SORMANI, Pietro. *Aggravata la situazione a Praga mentre a Mosca si tratta ancora. Corriere della Sera*. 26. 8. 1968, roč. 93., č. 33, s. 1.

³⁷¹ SORMANI, Pietro. *Aggravata la situazione a Praga mentre a Mosca si tratta ancora. Corriere della Sera*. 26. 8. 1968, roč. 93., č. 33, s. 1.

Kronikou posledních dvaceti čtyř hodin prožitých v Praze nazval redaktor Enzo Passanisi svůj článek, v němž detailně popisuje vše, s čím se setkal a co zažil uplynulou nedělí v okupované Praze.

„*Questo é una cronaca amara da una città assediata, umiliata, affermata, stretta dalla morsa di cinquecento carri armati russi.*“³⁷²

(Toto je hořké svědectví z obleženého města, které je podrobena a sevřeno pěti sty ruskými tanky.)

Autor barvitě líčí každý detail z československé metropole, která je stále v obležení armád Varšavské smlouvy: „*È sera, una delle angosciose serate della grande, bella città che sta morendo ora dopo ora.*“³⁷³ **(Je večer, jeden z mučivých večerů jednoho krásného velkolepého města, které pomalu umírá.)**

Na pražských ulicích se setkává se znepokojenými a nervózními občany, kteří napjatě očekávají návrat svého prezidenta Ludvíka Svobody, vojáky neustále mířící na protestující občany či s mladým inženýrem, který italského novináře vezme k sobě domů, aby společně vyslechli rozhlasové vysílání, v němž Čestmír Císař popisuje své zatčení.

Tento článek je doplněn fotografií z Prahy, na níž je zachycen mladý muž, kterak s československou vlajkou potřísněnou krví hrozí projíždějícím sovětským tankům.

Titulek „*Ancora nulla di deciso a Mosca*“³⁷⁴ **(Stále žádná rozhodnutí z Moskvy)**, který se objevil na titulní straně úterního vydání, naznačuje, že jednání v sovětské metropoli se ani po čtyřech dnech nedobrala k žádným podstatným výsledkům. Více se tomuto tématu věnuje Pietro Sormani, který se nachází v Moskvě. „*Il tempo passa e dal Cremlino non giunge parola di accordo. L'attesa si fa spasmodica.*“³⁷⁵ **(Čas běží a z Kremle stále nepochází žádná zpráva o dohodě. Čekání je bolestné.)**

Podle neoficiálních zdrojů by měla být dohoda mezi sovětskou a československou stranou podepsána následující den kolem poledne. Z textu ale také

---

³⁷² PASSANISI, Enzo. Una tragica domenica. *Corriere della Sera*. 26. 8. 1968, roč. 93., č. 33, s. 1.

³⁷³ PASSANISI, Enzo. Una tragica domenica. *Corriere della Sera*. 26. 8. 1968, roč. 93., č. 33, s. 1.

³⁷⁴ SORMANI, Pietro. Ancora nulla di deciso a Mosca. *Corriere della Sera*. 27. 8. 1968, roč. 93., č. 195, s. 1.

³⁷⁵ SORMANI, Pietro. Ancora nulla di deciso a Mosca. *Corriere della Sera*. 27. 8. 1968, roč. 93., č. 195, s. 1.

vyplývá, že se mohou českoslovenští představitelé vrátit do vlasti i bez jakéhokoli kompromisu.

„Uno dei punti piú importanti delle trattative dovrebbe essere il ripristino della censura sulla stampa e sugli altri mezzi d'informazione. I sovietici hanno sempre insistito su questo punto.“³⁷⁶

(Jeden z nejdůležitějších bodů jednání bude zajisté obnovení cenzury tisku a ostatních médií, na čemž Sověti již od začátku trvali.)

Autor se zamýšlí nad osudem prvního tajemníka Alexandra Dubčeka, který patří bez diskuzí pro Sověty mezi nejvíce neoblíbené československé politiky.

„Sembra difficile che essi passano accettare il ritorno di Dubcek alla testa del partito, dopo tutto quello che hanno detto sovietici di lui e del suo presunto tradimento.“³⁷⁷

(Je velmi nepravděpodobné, aby Sověti souhlasili s návratem Dubčeka do čela komunistické strany zvláště poté, co o něm prohlašovali a obvinili ho ze zrady.)

Jednání, která ani po čtyřech dnech nepřinášejí žádné výsledky, čím dál tím více znervózňují československé občany. O jejich stále častějších střetech s okupanty informuje článek z titulní strany s titulkem *„Crescente ripressione sovietica“³⁷⁸* (*Zvyšující se sovětský útlak*), jehož autorem je zvláštní zpravodaj nacházející se ve Vídni – Enzo Bettiza.

„Gli occupanti russi colpiscono a cannonate il palazzo in cui siede l'assemblea nazionale, o soldati strappano dai muri i ritratti di Svoboda e Dubcek.“³⁷⁹

(Okupanti míří svými děly na budovu, kde sídlí Národní shromáždění, vojáci strhávají ze zdí portréty Svobody a Dubčeka.)

Již několikrát odložený návrat prezidenta Svobody do Československa donutil členy parlamentu a vlády nacházející se v zemi k zaslání zprávy, v němž žádají hlavu státu, aby co nejrychleji odcestoval z Moskvy do Prahy.

„Perché le cose stanno andando di male in peggio.“³⁸⁰

(Věci zde jdou od desíti k pěti.)

---

³⁷⁶ SORMANI, Pietro. Ancora nulla di deciso a Mosca. *Corriere della Sera*. 27. 8. 1968, roč. 93., č. 195, s. 1.

³⁷⁷ SORMANI, Pietro. Ancora nulla di deciso a Mosca. *Corriere della Sera*. 27. 8. 1968, roč. 93., č. 195, s. 1.

³⁷⁸ BETTIZA, Enzo. Crescente ripressione sovietica. *Corriere della Sera*. 27. 8. 1968, roč. 93., č. 195, s. 1.

³⁷⁹ BETTIZA, Enzo. Crescente ripressione sovietica. *Corriere della Sera*. 27. 8. 1968, roč. 93., č. 195, s. 1.

³⁸⁰ BETTIZA, Enzo. Crescente ripressione sovietica. *Corriere della Sera*. 27. 8. 1968, roč. 93., č. 195, s. 1.

Ač je odpor a obrana československé lidu proti vojákům zemí Varšavské smlouvy obdivuhodná a hrdinská, dle autora nemohou jeho síly proti neoblomnému diktátu Sovětského svazu již dlouho stačit, protože „*La convulsione di potenza esplosa a Mosca pare, per contro, destinata a non placarsi, neppure dopo il sacrificio di Praga.*“³⁸¹ **(Uchopení moci v Moskvě se nezastaví ani před pražským sebeobětováním se.)**

Na následující straně jsou uveřejněny výsledky ze zasedání italského senátu, kde pravicové strany jasně odsoudily příliš malou kritiku levice, zvláště Komunistické strany Itálie v otázce okupace Československa. Italská levice se tak ocitla v naprosté izolaci.

„*Dal dibattito é emerso la estrema debolezza della posizione comunista frutto di un compromesso che deriva dall'impossibilità obiettiva di sottrarsi alla condanna dell'aggressione sovietica alla Cecoslovacchia e dalla necessità di sostenere la politica dell'Unione Sovietica nel suo complesso.*“³⁸²

(Při debatě se ukázala slabá pozice komunistů, která vyplývá z jejich obav odsoudit příliš sovětskou agresi v Československu a zároveň nezbytnost podporovat dál politiku Sovětského svazu jako celku.)

Následující den je opět celá titulní strana deníku Corriere della Sera věnována tragickým událostem v Československu. Titulek zní „*La tragedia del popolo cecoslovacco non é finita. Svoboda e Dubcek sono tornati a Praga ma le truppe sovietiche restano nel paese*“³⁸³ **(Tragédie československého lidu nekončí. Svoboda a Dubček se vrátili do Prahy, sovětská vojska však zůstávají v zemi.)**

Ústřední článek od vídeňského zpravodaje Ettore Petta zpravuje o smutném návratu československých delegátů ze sovětské metropole. Článek pokračuje na dalších dvou stranách, kde jsou uveřejněny obsahy projevů jak prezidenta Svobody, tak Alexandra Dubčeka.

---

³⁸¹ BETTIZA, Enzo. Crescente ripressione sovietica. *Corriere della Sera*. 27. 8. 1968, roč. 93., č. 195, s.1.

³⁸² NESG. Isolata l'estrema sinistra. *Corriere della Sera*. 27. 8. 1968, roč. 93., č. 195, s. 2.

³⁸³ PETTA, Ettore. La tragedia del popolo cecoslovacco non é finita. *Corriere della Sera*. 28. 8. 1968, roč. 93., č. 196, s. 1.

„Dubcek ha parlato ai cecoslovacchi delusi, inquieti, convinti ormai che la prova di forza con l'Unione Sovietica si é sostanzialmente conclusa con la loro sconfitta.“³⁸⁴

(Dubček promlouval k občanům zklamaným a plným úzkosti, kteří si již jasně uvědomovali, že jejich zúčtování se Sovětským svazem pro ně vyznívá v naprostou porážku.)

Autor v článku popisuje naděje a očekávání občanů na příjezd československých politiků z Moskvy, které se po prvních uveřejněných podmínkách Sovětského svazu, změnilo v naprosté zoufalství a zklamání. *„La gente ha capito. Ha afferrato i termini della sconfitta.“³⁸⁵ (Lid pochopil. Toto je jeho prohra.)*

V článku jsou dále uveřejněny nesouhlasné projevy demonstrantů, kteří se shromáždili na Václavském náměstí. *„É un'altro accordo di Monaco,“ ha detto un giovane. „Siamo stati traditi“. „La partita é persa“.³⁸⁶ („Toto je další Mnichovská dohoda,“ křičel mladík. „Byli jsme zrazeni. Tento zápas je prohrán.“) Článek je doplněn o ilustrační fotografii davu, který se s československými vlajkami v rukou shromáždil na nádvoří Pražského hradu.*

V dalším článku autor Pietro Sormani rozebírá podmínky, které dal Sovětský svaz československým představitelům, a jejich následný vliv na politický vývoj v zemi. Sověti přislíbili odsun svých vojsk za podmínky, že se život v Československu vrátí do normálu. A přestože tvrdili, že se nebudou vměšovat do politiky země, jen málokdo poté, co se před několika dny stalo, tomuto slibu může uvěřit.

„É un limite oggettivo alla libertà d'azione di Dubcek e dei suoi compagni, che induce a moderare il senso si sollievo suscitato dalla notizia d'accordo.“³⁸⁷

(Je to jasné omezení svobodného jednání Dubčeka a jeho kolegů. Jen těžko se tak někdo může těšit z dosažení této dohody.)

---

³⁸⁴ PETTA, Ettore. La tragedia del popolo cecoslovacco non é finita. *Corriere della Sera*. 28. 8. 1968, roč. 93., č. 196, s. 1.

³⁸⁵ PETTA, Ettore. La tragedia del popolo cecoslovacco non é finita. *Corriere della Sera*. 28. 8. 1968, roč. 93., č. 196, s. 1.

³⁸⁶ PETTA, Ettore. La tragedia del popolo cecoslovacco non é finita. *Corriere della Sera*. 28. 8. 1968, roč. 93., č. 196, s. 1.

³⁸⁷ SORMANI, Pietro. Gravi limiti alla libertà. *Corriere della Sera*. 28. 8. 1968, roč. 93., č. 196, s. 1.

2.4.2. Shrnutí

Přestože v případě posledního zkoumaného deníku *Corriere della Sera*, nebyla k dispozici všechna vydání měsíce srpna, z obsahů dostupných výtisků byl zřejmý a viditelný rozdíl mezi dalšími třemi shora uvedenými listy.

Jakožto list hlásící se k politickému středu se forma a obsah zpráv nejvíce blížily k pravicovému listu *Il Tempo*. Stejně jako tento deník se ve srovnání s levicovými deníky *l'Unità* a *Paese Sera* věnoval tématu okupace Československu o poznání více.

List čerpal převážně z informací od svých vlastních dopisovatelů, kteří se nacházeli v Moskvě, Londýně, Vídni či na československo – sovětských hranicích. Díky tomu byly přinášeny aktuální a autentické zprávy z dění v okupované zemi. Výjimkou nebyly ani tlumočené projevy československých státníků.

Velký prostor je věnován i dění na pražských ulicích. Redaktor nejenže přináší reportážní postřehy z demonstrací a ze života v obsazených městech země, ale dokonce se pokouší navázat s lidmi rozhovor. Jejich pocity, myšlenky a postřehy pak uvádí ve svém článku. Italský novinář Enzo Passanisi byl dokonce pozván do bytu československého občana, kde společně s dalšími osobami poslouchali rozhlasovou zpravodajskou zprávu Čestmíra Císaře.

Na stránkách deníku *Corriere della Sera* byly často citovány sovětské listy, které útočily na Československo a jeho představitele. Stejně tak jako *Paese Sera* list nesohlasil s postojem italské levice a velmi často kritizoval i svou vládu za své příliš pasivní vyjádření nesohlasu ohledně dění v Československu.

Na rozdíl od zmiňovaného pravicového listu, se zde nacházelo méně komentářů obsahujících expresivní výrazy, přirovnání a metafory. Přestože *Corriere della Sera* také velmi ostře kritizoval akt Sovětského svazu, jeho informace byly více zpravodajské bez publicistického autora.

Stejně jako list *Il Tempo* také *Corriere della Sera* hojně uveřejňoval na svých stránkách emotivní fotografie zachycující tragické události v Československu.

Závěr

Cílem mé diplomové práce bylo zjistit, jak o historickém fenoménu – vstupu vojsk Varšavské smlouvy informovala vybraná italská média. Na zvoleném vzorku čtyř deníků vycházejících v roce 1968 na Apeninském poloostrově jsem se snažila přiblížit a ozřejmit tuto přelomovou událost v československých dějinách z pohledu zahraničních médií. Zajímalo mne, zda svobodný italský tisk, který nebyl nikterak omezen cenzurou, jak tomu bylo v případě československých médií, bude o násilném vpádu „spřátelených armád“ své čtenáře informovat pravdivě, otevřeně a bez zamlčení všech podstatných faktů, které se v srpnu roku 1968 udály. A to napříč rozdílným politickým spektrem, k němuž se zkoumané italské deníky přikláněly.

Pro svůj výzkum jsem zvolila čtyři italské deníky, jejichž politické smýšlení se pohybuje od levicového deníku přes liberální střed až po pravicový list. Postupně jsem pomocí historické srovnávací analýzy zjišťovala, jak často, jakým způsobem a formou zachycovaly na svých stránkách dění v Československu. Mé pozornosti neunikl ani výběr fotografií, zdrojů a poměr mezi množstvím převzatých článků a příspěvků od vlastních dopisovatelů.

Jako první jsem zkoumala list italské komunistické strany l'Unitá, u kterého jsem vzhledem k jeho vyznání očekávala nejméně objektivních informací, zvláště v tématech věnujících se Sovětskému svazu.

I druhý deník, který jsem podrobila svému výzkumu, byl levicově orientovaný list Paese Sera. Také v tomto případě jsem předpokládala, že se bude v porovnání s pravicovými listy zdržovat přílišným útokům na Sovětský svaz a jeho socialistické satelity.

Jako třetí deník jsem zvolila pravicový list Tempo, který se řadí k listům se silným antikomunistickým smýšlením. Z tohoto důvodu jsem na stránkách tohoto periodika očekávala nejzanícenější a nekritičtější ohlasy na invazi do Československa.

Jako poslední vzorek do mé práce jsem vybrala nejčtenější list v Itálii -Corriere della Sera, který je oblíben díky svým zajímavým postřehům a komentářům věnující se vždy ožehavým událostem. Tento list se hlásí k liberálnímu středu, a tak jsem předpokládala, že jeho zprávy o událostech v Československu by měly být o trochu umírněnější než v případě pravicového Tempa.

V mém výzkumu jsem následně dospěla k těmto výsledkům:

Na úvod bych ráda uvedla, že všechny čtyři avizované deníky odsoudily vstup vojsk Varšavské smlouvy do Československa a požadovaly co nejrychlejší odsun „spřátelených armád“. Jejich způsob a forma se však mezi pravicovými listy a levicí viditelně lišila.

Velmi zřejmý rozdíl jsem zaznamenala již na počátku měsíce srpna, kdy listy referovaly o československo – sovětských hovorech v Čierné nad Tisou a následně v Bratislavě. Zatímco levicové deníky l'Unitá a Paese Sera přinášely optimistické reference o úspěšném řešení problémů, které nastaly mezi představiteli obou těchto socialistických zemí – což dokazovalo jistou dávku zkreslení, pravice netajila své obavy z potlačování svobod Československa, o které se již delší dobu snaží Sovětský svaz. Na stránkách listu l'Unitá se dokonce objevil komentář Giuseppe Boffiho, jenž upozorňoval na fakt, že v Československu by mohlo skutečně dojít k odklonu od socialismu.

O okupaci Československa informovaly oba levicové deníky na rozdíl od Il Tempa a Corriere della Sera až následný den, tedy 22. srpna. Přestože se komunistický list vyjadřoval k tomuto činu odmítavě, záhy své čtenáře ujišťoval – zvláště z projevů tajemníka PCI (Komunistické strany Itálie) Luigiho Longa, že rozpor se Sovětským svazem se týká pouze této otázky a v žádném případě nehodlá přerušit dobré vztahy se Sovětským svazem.

Co do počtu článků se nejméně ze všech čtyř listů věnoval okupaci Československa levicový deník Paese Sera. Spíše než dlouhých komentářů a úvah, využíval svých zahraničních korespondentů, kteří se snažili fakta doplnit o zajímavé informace. Zdržoval se však přísných soudů a kritik. Velmi často uveřejňoval k článku ilustrační fotografie či portrétní snímky československých představitelů. K textu, kde se nacházela informace o autorech zvacího dopisu, byly zveřejněny i jejich fotografie.

Naprosto odlišnou formou informovaly své čtenáře o dění v Československu pravicové deníky Il Tempo a Corriere della Sera. Oba listy hned 21. srpna hrubě odsoudily tento čin, jehož se dopustila vojska Varšavské smlouvy. Záhy také apelovaly na italskou vládu, aby aktivněji protestovala proti tomuto nelegálnímu vpádu do svobodné země. Pravidelné kritice se od obou listů dostávalo Komunistické straně Itálie, již obviňovaly z podpory a spoluviny na tomto násilném ukončení demokratizace Československa.

Jak *Il Tempo* tak i *Corriere della Sera* hojně využívaly zprávy od svých zahraničních dopisovatelů, kteří přinášeli takřka reportážní články z ulic okupovaných měst. Často zde byli popisováni plačící a zoufalí občané, kteří však statečně bojují proti okupantům.

V článcích pravicového listu *Il Tempo* se často objevovala přirovnání a metafory (*sovětské medvědí tlapy*), či přímé útoky na Sovětský svaz a jeho představitele, které často obsahovaly urážky a nařčení (*nejkrutější režim na světě, hitlerovské metody*). Své texty poté doplňovaly o emotivní fotografie, které dokreslovaly tragickou situaci v Československu, kterou popisovali ve svých článcích.

Ve svém výzkumu jsem následně došla k závěru, že mé vstupní hypotézy shora uvedené, se z většiny potvrdily.

Summary

The aim of my diploma work was to find out what was the media portrayal of historical phenomena – the Warsaw pact invasion in selected Italian media. Using a chosen sample of four daily newspapers published on the Apenine peninsula in 1968, and a qualitative analysis, I have searched for the reflection of the Czechoslovak situation portrayal. I also focused on the choice of photographs, sources and the ratio of original and taken articles.

At first, I have searched through the articles of Italian Communist party newspaper – l'Unitá and then a left wing newspaper – Paese Sera. The third newspaper chosen was right wing Tempo and the last one was the most popular newspaper in Italy – Corriere della Serra.

Firstly, I would like to point out that all four newspaper strictly condemned the invasion. The form of this condemn was, however, rather different in each of the papers. I have noticed a remarkable difference in reporting already at the beginning of August 1968, when the newspapers informed about Czechoslovak-USSR talks in Cierna nad Tisou and then in Bratislava. While the left wing newspapers, l'Unitá and Paese Sera, brought rather optimistic news about succesful solution of the problem, the right wing newspapers was more open about their fear of possible freedom restrictions in Czechoslovakia.

Even though the communist paper l'Unitá reffered to the invasion in a negative way it still assured it's readers about good relations of PCI and the Soviet Union. The Paese Sera newspaper restrained from any criticism and judgements and vey often used information from their own journalists. They did not use commentaries or thesis.

The way Il Tempo and Corriere della Serra informed about the situation in Czechoslovakia was very different, however. Both newspapers strictly condemned the invasion the very same day it happened. Il Tempe often used metaphors and comaprison (*soviet bear paws*), or even straight forward attacks on the Soviet union and its leaders, using curses etc (*the cruelest regime, hitler like methods..*).

I have found out that my thesis and opinion about the listed phenomena was proven right during my research.

Použitá literatura

- BENČÍK, Antonín. *Rekviem za Pražské jaro: důvěrná informace o přípravě a provedení srpnové intervence varšavské pětky v Československu 1968*. Praha: Tempo, 1998. 269 s. ISBN 80-7268-088-9.
- BENČÍK, Antonín. *Osm měsíců Pražského jara 1968*. Praha: Mladá fronta, 1991. 175 s. ISBN 80-208-0126-X.
- CACCAMO, Francesco. *Jiří Pelikán a jeho cesta socialismem 20. století*. Brno, Praha: Nakladatelství Doplněk, 2008. 151 s. ISBN 978-80-7239-226-1.
- CIHLÁŘ, Karel. *Věčné časy československé totalitní roky*. Praha: Respekt Publishing a.s. v Respekt Edici, 2009. 188 s. ISBN 977-80-87331-01-9.
- CYSAŘOVÁ, Jarmila. *Odpoledne s Janem Šternem*. In MALEČEK, Stanislav (ed.) : *Byli jsme při tom. Čeští novináři a publicisté vzpomínají na události let 1968 – 1969, doby, kterou celý svět znal jako Pražské jaro*. Praha, Klub novinářů pražského jara '68 1993, s. 127.
- DUBČEK, Alexander. *Naděje umírá poslední*. Praha: Nakladatelství Svoboda – Libertas, 1993. 293 s. ISBN 80-205-0351-X .
- FIDLER, Jiří. *Okupace Československa*. Praha: Nakladatelství Havran, 2003. 195 s. ISBN 80-86515-35-4.
- GROMAN, Martin; BEDNAŘÍK, Petr. *Role vysílacích médií v období let 1968 – 1969*. In WOLÁK, R. – KÖPPLOVÁ, B. (eds.). *Česká média a česká společnost v 60. letech*. Praha: Radioservis. 2008, 170 s. ISBN 978-80-86212-94-4.
- HOPPE, Jiří. *Opozice '68*. Praha: Prostor, nakladatelství, s.r.o., 2009. 390 s. ISBN 978-80-7260-216-2.
- JEŠUTOVÁ Eva. *Od mikrofonu k posluchačům*. Praha: Český rozhlas, 2003. 667 s. ISBN 80-86762-00-9.
- KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1945 – 1948*. Praha: Státní pedagogické

Diplomová práce

nakladatelství, 1991. 153 s. ISBN 80-04-25699-6.

KAPLAN, Karel. *Československo v letech 1967 – 1969*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1993. 81 s. ISBN 80-04-26142-6.

Kolektiv autorů. *Dějiny českých médií v datech. Rozhlas- televize-mediální právo*, Praha: Karolinum, 2003. 461s. ISBN 80-246-0632-1

KONČELÍK, Jakub. *Média Pražského jara; zrod reformy a demokratizace novinářské práce*. Sborník Národního muzea v Praze, řada C – Literární historie 2008 .roč.53,č.1-4, 65 s.

KONČELÍK, Jakub; VEČEŘA Pavel; ORSÁG Petr. *Dějiny českých médií 20. století*. Praha: Portál, s.r.o. 2010. 310 s. ISBN 978-80-7367-698-8.

KONČELÍK, J.; TRAMPOTA, T. *Rudé právo koncem 60. let*. Praha: FSV UK a FF UK, 2006

KURAL, Václav. *Československo roku 1968*. Praha: Parta, 1993.207 s. ISBN 80-901337-7-0.

LÁNSKÝ, Karel. *Srpen 1968*. Praha: Práce, 1990. 217 s. ISBN 80-208-0028-X.

MACEK, Josef. *Sedm pražských dnů. 21. -27. srpen 1968*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1990. 406 s. ISBN 80-200-0237-5.

MENCL, Vojtěch. *Křižovatky 20. století*. Praha: Naše vojsko, 1990. 399 s. ISBN 80209-0180-5.

MLYNÁŘ, Zdeněk. *Mráz přichází z Kremlu*. Praha: Nakladatelství Mladá fronta, 1990. 283 s. ISBN 80-204-0196-2.

ORT, Alexandr. *Evropa 20. století*. Praha: ARISTA, 2000. 383 s. ISBN 80-86410-06-4.

OSVALDOVÁ, Barbora; HALADA, Jan. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. Praha: Libri, 1999. 256 s. ISBN 80-85983-76-1.

PAUER, Jan. *Praha 1968. Vpád Varšavské smlouvy. Pozadí-plánování-provedení*. Praha: nakladatelství Argo, 2004. 358 s. ISBN 80-7203-558-4.

Diplomová práce

PELIKÁN, Jiří. *Io, esule indigesto*. Roma : Graffiti srl, 1998, 127 s.

PROCACCI, Giuliano. *Dějiny Itálie*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. 493 s.
ISBN 80-7106-152-2.

RONCHEY, Alberto. *Accade in Italia 1968 – 1977*. Miláno: Aldo Garzanti, 1977.156 s.

SYMŮNKOVÁ, H. *Rudé právo a opozice*. Praha: Karolinum, FSV UK a Boston University, College of Communication, 1992.

SVEJKOVSKÝ, Jiří. *Čas marných nadějí*. Vyd. 1. Praha: Epoque, 2010. 116 s. ISBN 978-80-7425-050-7.

ŠIMEČKA, Milan. *Obnovení pořádku*. Vyd. 1. Brno: Atlantis, 1990, 208 s. ISBN 80-7108-002-0 .

VALENTA, Jiří. *Sovětská intervence v Československu 1968*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1979. 192 s. ISBN 80-205-0213-0.

VINEN, Richard. *Evropa dvacátého století*. Praha: Vyšehrad, 2002. 556 s. ISBN 978-80-7021-735-1.

VYHLÍDAL, Zdeněk. *Politika na pranýři aneb z Vysočiny do svobodné Evropy*. Olomouc: Votobia, 2005. 255 s. ISBN 80-7220241-3.

WARNER, Karl-Friedrich. *Kronika 20. století*. Vyd.1. Praha: Nakladatelství Fortuna, 2000. 1568 s. ISBN 80-7321-069-X.

ŽATKULIAK, Jozef. *Alexander Dubček: Od totality k demokracii*. Bratislava: nakladatelství VEDA, 2002. 599 s. ISBN 80-224-0722-4.

Příloha č. 3: Titulní strana italského deníku l'Unità z 23. srpna 1968

Quotidiano / Anno XLV / N. 223 (Settimanale) / 23 agosto 1968 / L. 60

Il Papa è giunto ieri a Bogotà dopo un volo di dodici ore

Per la visita di Paolo VI tensione e attesa in Colombia

Spettacolari accoglienze delle autorità e delle classi dominanti, mentre la capitale è fortemente presidiate dall'esercito in assetto di guerra

Saigon: razzi del F.N.L. sul palazzo presidenziale

l'Unità

ORGANO DEL PARTITO COMUNISTA ITALIANO

PLK MEI - Un soldato americano della 1. divisione cavalleria si minaccia, puntandogli la pistola contro il volto, un partigiano vietnamita appena catturato. Il partigiano ha le mani legati dietro la schiena, e l'interrogatorio è agli inizi: adesso verrà la tortura (A PAG. 11)

SEMPRE TESA E DRAMMATICA

LA SITUAZIONE IN CECOSLOVACCHIA

PARTITO E GOVERNO CHIEDONO TRATTATIVE IMMEDIATE PER IL RITIRO DELLE TROPPE

Un appello di Svoboda - Documenti del governo e del Partito - Il congresso straordinario del PCC si è riunito con la partecipazione di oltre mille delegati - Dubcek e gli altri dirigenti del Partito e del governo devono essere restituiti immediatamente alle loro funzioni - Uno sciopero generale oggi se non verranno accolte queste richieste

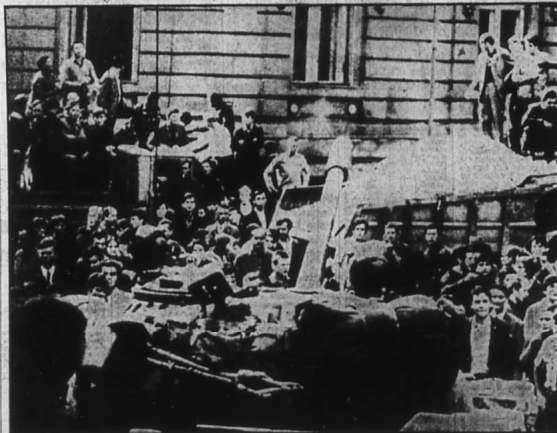
Le truppe di occupazione si ritirano dagli edifici statali e di partito

LONGO:

riprovazione dell'intervento

Proveniente da Parigi, dove aveva fatto tappa nel viaggio di ritorno dall'URSS, è giunto a Milano il compagno Luigi Longo, segretario generale del Pci. Esso con lui il compagno Giacinto Scapigliato e il compagno Carlo Rosselli. Sono stati accolti al loro arrivo dai compagni Costantini e Galassi. Ai numerosi giornalisti presenti il compagno Longo ha annunciato la seguente dichiarazione:

L'Ufficio politico del nostro partito, appena ha preso conoscenza degli ultimi sviluppi degli avvenimenti cecoslovacchi, ha manifestato la propria riprovazione dell'intervento militare da cinque paesi del Patto di Varsavia, respingendolo ingiustificato e considerandolo che compie un'offesa ai comunisti e al governo di Cecoslovacchia di garantire la difesa del sistema socialista e il rinnovamento democratico del loro paese. Del resto sono questi i concetti che abbiamo espresso con grande franchezza anche ai dirigenti del PCUS con i quali ci siamo incontrati a Mosca. Passando da Parigi, abbiamo avuto la possibilità di avere un libero scambio di opinioni con il compagno Wladimir Bobek e con altri dirigenti del PCC. Abbiamo così potuto constatare che esiste tra i nostri due partiti una sostanziale convergenza di opinioni e di apprezzamenti sugli avvenimenti di questi giorni. E domani si rimetta la Direzione del nostro partito, la quale esaminerà la questione e l'opportunità di convocare il Comitato centrale stesso del Pci.

PRAGA - Cittadini intorno a un carro armato sovietico

Gravi decisioni del Consiglio dei ministri in merito alla crisi cecoslovacca

Irresponsabile speculazione del governo

Sospensione della firma del trattato anti-H: un aiuto al revisionismo tedesco e alle forze di destra

La « dichiarazione » approvata pone l'accento sul rilancio atlantico - Dichiarazioni di Destra

Della lunga notizia, straripante di contenuti, pubblicata nel numero di oggi del giornale di una informazione storica e al punto storico - tutti da valutare con grande interesse e con un'attenzione che si rivela una scoperta. La Direzione del nostro partito, la quale esaminerà la questione e l'opportunità di convocare il Comitato centrale stesso del Pci.

Incidente a Costanza: primo ministro in accordo alle 10.00 del mattino di una conferenza stampa e al punto storico - tutti da valutare con grande interesse e con un'attenzione che si rivela una scoperta. La Direzione del nostro partito, la quale esaminerà la questione e l'opportunità di convocare il Comitato centrale stesso del Pci.

Incidente a Costanza: primo ministro in accordo alle 10.00 del mattino di una conferenza stampa e al punto storico - tutti da valutare con grande interesse e con un'attenzione che si rivela una scoperta. La Direzione del nostro partito, la quale esaminerà la questione e l'opportunità di convocare il Comitato centrale stesso del Pci.

Incidente a Costanza: primo ministro in accordo alle 10.00 del mattino di una conferenza stampa e al punto storico - tutti da valutare con grande interesse e con un'attenzione che si rivela una scoperta. La Direzione del nostro partito, la quale esaminerà la questione e l'opportunità di convocare il Comitato centrale stesso del Pci.

Incidente a Costanza: primo ministro in accordo alle 10.00 del mattino di una conferenza stampa e al punto storico - tutti da valutare con grande interesse e con un'attenzione che si rivela una scoperta. La Direzione del nostro partito, la quale esaminerà la questione e l'opportunità di convocare il Comitato centrale stesso del Pci.

Incidente a Costanza: primo ministro in accordo alle 10.00 del mattino di una conferenza stampa e al punto storico - tutti da valutare con grande interesse e con un'attenzione che si rivela una scoperta. La Direzione del nostro partito, la quale esaminerà la questione e l'opportunità di convocare il Comitato centrale stesso del Pci.

Incidente a Costanza: primo ministro in accordo alle 10.00 del mattino di una conferenza stampa e al punto storico - tutti da valutare con grande interesse e con un'attenzione che si rivela una scoperta. La Direzione del nostro partito, la quale esaminerà la questione e l'opportunità di convocare il Comitato centrale stesso del Pci.

Giuseppe Boffa (Segue in ultima pagina)

(dal nostro inviato)

VIENNA, 22

Un congresso straordinario del Partito comunista cecoslovacco si è aperto questa mattina a Praga. La notizia è stata diffusa dalla radio che ha cominciato a trasmettere dalla capitale boema dopo quasi tutta la giornata e che è stata regolarmente interrotta da un'ora di silenzio. Il presidente del Partito comunista austriaco, dove si trovano in questo momento. La stessa volta di Praga ha trasmesso un appello lanciato dal congresso al paese. Il cui testo pubbliciamo in altra parte del giornale.

Le decisioni del comando delle truppe del Patto di Varsavia

Alle ore 17 l'addio di ieri l'ultimo. Dopo un'ora di silenzio, il segnale di partenza del comando superiore delle truppe del Patto di Varsavia, agli ufficiali delle forze di occupazione. Il primo luogo sono i loro insediamenti di stanza, e le truppe cecoslovacche, nonché abbandonare le posizioni dove sono dislocate le truppe cecoslovacche, lasciando le piccole città abbandonate e occupate dai truppe di esse, piazzare le truppe distinte nelle grandi città nei paesi e zone liberate, essere, non disturbare il traffico cittadino: ospitare, abbandonare gli edifici degli organi statali e di partito della Repubblica socialista cecoslovacca. Il secondo luogo sono le banche, i negozi, le fabbriche, le officine, le scuole, le università, le case private e il commercio della città. Il terzo luogo sono le comunicazioni, i trasporti, le stazioni, gli uffici, le fabbriche, le officine, le scuole, le università, le case private e il commercio della città. Il quarto luogo sono le comunicazioni, i trasporti, le stazioni, gli uffici, le fabbriche, le officine, le scuole, le università, le case private e il commercio della città. Il quinto luogo sono le comunicazioni, i trasporti, le stazioni, gli uffici, le fabbriche, le officine, le scuole, le università, le case private e il commercio della città. Il sesto luogo sono le comunicazioni, i trasporti, le stazioni, gli uffici, le fabbriche, le officine, le scuole, le università, le case private e il commercio della città. Il settimo luogo sono le comunicazioni, i trasporti, le stazioni, gli uffici, le fabbriche, le officine, le scuole, le università, le case private e il commercio della città. L'ottavo luogo sono le comunicazioni, i trasporti, le stazioni, gli uffici, le fabbriche, le officine, le scuole, le università, le case private e il commercio della città. Il nono luogo sono le comunicazioni, i trasporti, le stazioni, gli uffici, le fabbriche, le officine, le scuole, le università, le case private e il commercio della città. Il decimo luogo sono le comunicazioni, i trasporti, le stazioni, gli uffici, le fabbriche, le officine, le scuole, le università, le case private e il commercio della città.

Příloha č. 4: Titulní strana italského deníku l'Unità z 27. srpna 1968

Quotidiano / Anno XLV / N. 227 (settimanale) Martedì 27 agosto 1968 / L. 60

l'Unità

ORGANO DEL PARTITO COMUNISTA ITALIANO

DOPO QUATTRO GIORNI I COLLOQUI DI MOSCA NON SI SONO ANCORA CONCLUSI

Tensione e preoccupazione per l'esito della trattativa

Alternarsi di notizie contraddittorie sui termini del compromesso non ancora raggiunto - Cernik in contatto telefonico con Praga informa il vicepremier Strugali sull'andamento dei difficili colloqui - Messaggi da Praga alla delegazione del PCC, del Governo e dell'Assemblea - Nuovi attacchi dei sovietici alla situazione in Cecoslovacchia

Centinaia di manifestazioni del PCI si svolgono in tutta Italia La coerente posizione dei comunisti illustrata al Senato

PRAGA - Una immagine della prima riunione del XIV Congresso del Partito Comunista cecoslovacco. I delegati votano per sbatti di mano una mozione.

Si è atteso per tutta la giornata di ieri, fra l'alternarsi delle notizie ufficiali e le voci - ma in assenza di ogni dichiarazione ufficiale da parte sovietica - l'annuncio della conclusione positiva, almeno per ora di un primo accordo interlocutorio, delle conversazioni di Mosca fra i dirigenti sovietici e quelli del partito e del governo della Repubblica socialista cecoslovacca. Il ritardo e il silenzio, in una situazione che appare tesa in Cecoslovacchia e che ha visto in tanta parte del mondo l'allarme delle forze popolari per ogni azione di forza e per ogni forma di intervento esterno, non possono non suscitare nuove preoccupazioni e non deludere per il momento la speranza che era andata facendosi strada. Coloro che come noi hanno fin dal primo momento chiesto che fosse reso possibile ai comunisti cecoslovacchi e agli organi legittimi di quel partito e di quel paese di operare e di guidare il loro popolo nel processo di rinnovamento democratico e di sviluppo socialista non possono oggi, insieme all'augurio che una conclusione positiva venga raggiunta nel più breve termine possibile, non esprimere la loro preoccupazione. Non possono non chiedere che i compagni sovietici, e quelli dei paesi che collaborano con loro, facciano ogni sforzo per intendere la speranza e per rispondere alle esigenze che non sono oggi solo dei compagni e dei lavoratori di Praga, ma certo anche quelle dei lavoratori e dei democratici di ogni paese, certamente di tutti i comunisti, dei lavoratori e delle forze democratiche d'Italia.

PRAGA - Nella foto dal centro, sotto quali straripanti i carri armati, il filigrana ha fatto fotografare che separava l'uscita di una situazione che correbbene ogni laviti alla calma e alla resistenza con violenze dirompi del governo e del partito cecoslovacchi.

Dalla nostra redazione MOSCA, 26.

A Praga la situazione diventa ogni ora più grave. A Mosca la qualità degli accordi è sempre peggiore. Le speranze di un accordo si stanno svuotando. Le notizie degli organi legali del partito e del governo e del governo e dell'Assemblea nazionale che tentano di fare di tutto per chiudere al più presto le trattative, si rivelano in parte inaffidabili. La situazione è inaffidabile. Inutile si attenda in nome di un compromesso che si realizzi. Chi dice che un accordo di compromesso è stato raggiunto, si riferisce alla firma di un documento che non è altro che un atto di resa. Il compromesso è un atto di resa. Il compromesso è un atto di resa. Il compromesso è un atto di resa.

Gigolosi speculazioni sul dramma cecoslovacco

Governo e DC favoriscono le provocazioni di destra

Si preclari la manovra dorotea per un «centro-sinistra robusto» che sottometta i socialisti ad una politica di adattamento atlantico - Oppi il CC del PCI

Questo paragrafo è inteso a mettere in guardia i socialisti contro le speculazioni di destra e a sottolineare la necessità di una politica di adattamento atlantico. Il governo e la DC favoriscono le provocazioni di destra. Si preclari la manovra dorotea per un «centro-sinistra robusto» che sottometta i socialisti ad una politica di adattamento atlantico. Oppi il CC del PCI.

Nel Paese e in Parlamento

Ferma risposta comunista

Per la risposta dei comunisti in Parlamento e nel paese, alla feroce campagna antisocialista della DC e dei gruppi ultraradicali. Come già sabato scorso alla commissione Esteri della Camera, ieri il ministro Medici è venuto ad esporre alla commissione di Palazzo Madama il tentativo di una profittazione, a tutto vantaggio dei repressivi di Bonn.

I rappresentanti comunisti hanno rinnovato l'energica denuncia contro il tentativo del governo e delle destre di utilizzare gli avvenimenti cecoslovacchi per il rilancio dell'ottimismo atlantico. Dopo aver ribadito che la nostra riprovazione dell'intervento militare in Cecoslovacchia non ha nulla in comune con l'ipotesi di un intervento militare, il compagno Scoccimarro ha in particolare sottolineato che una tale politica è sancirebbe la rinascita alla distensione e al superamento dei blocchi militari contrapposti favorendo la corsa agli armamenti e riavvicinando il capitolo della guerra fredda.

Raffermando la coerenza fra i nostri obiettivi socialisti e la difesa dell'indipendenza di ogni stato, il compagno Duranti ha ricordato che la linea di politica estera del PCI si è affermata proprio grazie alle vittorie del socialismo.

Intanto le organizzazioni del PCI sono mobilitate in tutto il paese per illustrare alle masse popolari la posizione assunta in questa drammatica occasione dal nostro partito. Nel quadro della campagna per la stampa comunista grandi manifestazioni si sono svolte tra domenica e ieri in numerose città, con l'esplicita partecipazione di decine di migliaia di lavoratori. Ovunque si svolgono assemblee di partito e riunioni degli organi dirigenti che discutono e approvano le deliberazioni della Direzione del Partito politico del PCI, in un clima di unità e di vigilanza contro ogni provocazione.

Adriano Guerra (Segue in ultima pagina)

142

Příloha č. 6: Titulní strana italského deníku Paese Sera z 22. srpna 1968

FOTO-LOTTO
Automat
Q. 100

PAESE SERA

Giovedì 22 agosto 1968
Spec. abb. post. Cir. 1/70

00185 Roma - Via del Tadrini, 19 - Telefono 49.50.351 **IL PAESE** EDIZIONE DEL MATTINO Anno XIX - N. 223 - Lire 60

Ore di preoccupazione e di allarme in tutto il mondo per l'intervento sovietico

PRAGA CHIEDE L'IMMEDIATO RITIRO DEI TRUPPE DI OCCUPAZIONE

«Grave dissenso» del PCI - Netta opposizione della CGIL

Incidenti in varie città: si parla di 23 morti, centinaia di feriti tra cui soldati sovietici - Il Parlamento occupato dalle truppe mentre i deputati erano riuniti - Trasferiti Dubcek, Cernik e altri dirigenti - Il Presidente Svoboda alla radio: « Non indietreggeremo! » - Riunito nella notte il Consiglio di Sicurezza delle Nazioni Unite

Pesante responsabilità

La terribile tensione di questa ora, quando la posta in gioco non è soltanto l'indipendenza di un paese - la Cecoslovacchia, occupata dalle truppe di cinque Stati del patto di Varsavia - ma anche e soprattutto un sistema di valori e di ideali, un aspetto sostanziale dell'avvenire dell'umanità, non si scioglierà facilmente. Le conseguenze dell'intervento militare contro il « nuovo corso » di Praga non si esauriranno insomma con la formazione di un altro governo, con la scomparsa dalla scena politica del gruppo di Babošík, con un « arrangiamento » interstatale nell'Europa dell'Est.

Il documento firmato a Bratislava, per nel suo linguaggio invecchiato e a volte ambiguo, poteva costituire l'avoro di una nuova fase storica: poteva e sembrava significare il riconoscimento, da parte dell'Est, e dei suoi alleati, della diversità e della autonomia delle esperienze socialiste: poteva e sembrava significare l'instaurazione di differenti rapporti fra gli stati socialisti e i partiti comunisti, a l'invito di una democratizzazione del potere socialista sulla base della nuova organizzazione economica e umana conseguente con la rivoluzione e col sacrificio di una generazione intera. Tutto ciò è oggi rimasto in discussione. In pratica, l'intervento militare rischia di rivelare a tempo indefinito questo processo, all'interno del sistema degli Stati socialisti, e quindi in una parte considerevole e decisiva dell'umanità. Ecco perché la tensione non si scioglierà tanto facilmente: oltre tutto, il problema di una evoluzione del socialismo nel senso indicato, secondo le sue tradizioni, dalla Cecoslovacchia, si può rinviare, ma non eludere.

Qui in Italia, dove la sinistra, a cominciare da quella comunista, è sempre stata particolarmente sensibile, oltre che ai principi di una profonda trasformazione della società, alle esigenze del

l'autonomia, dell'apertura democratica, del dialogo con tutte le forze progressiste, non potremmo mancare esultare, immediati, sul piano del giudizio politico e dell'emotivo, al drammatico precipitare della crisi. In particolare, il PCI ha espresso il suo « grave dissenso » di fronte ad una azione che appare ingiustificata e che non si concilia con i principi dell'autonomia e dell'indipendenza di ogni partito comunista e di ogni Stato socialista, e con le esigenze di una difesa dell'unità del movimento operaio e comunista internazionale.

La CGIL, dal canto suo, ha definito lo intervento militare come « inammissibile », e « oggettivamente divieto e sostegno della vecchia burocrazia ».

La minaccia di una involuzione, che riguarda - ripetiamo - tutta la prospettiva di sviluppo del socialismo nell'Europa dell'Est, è così evidente che persino coloro i quali hanno dichiarato di assumersi la responsabilità della richiesta di intervento, e hanno lanciato un appello al paese, hanno sentito il bisogno di constatare gli errori del periodo anteriore, al gennaio 1968 e di richiamarsi al « programma d'azione » per un rinnovamento democratico. Si rendono conto, insomma, del fatto che la coesistenza pubblica non supporta questa soluzione « traumatica » delle difficoltà e dei contrasti nel paese. Su di loro, e sui loro sostenitori esteri, incombe oggi una responsabilità gravissima: non solo quella di non strappare la verità dei fatti per considerazioni di prestigio o di potere, ma anche quella di non compromettere, insieme con l'indipendenza cecoslovacca, l'unità della nazione e tutto il patrimonio di conquiste e della liberazione dell'uomo, che lo stesso partito comunista di Praga ha accumulato, e si preparava a impiegare nell'interesse del popolo di cui era l'espressione, e di tutto il movimento operaio internazionale.

Dubcek, non si sa dove sia

Svoboda: ha lanciato per radio un drammatico appello

Ciampi è stato arrestato

* Alle pagine 2 - 3 - 4 - 5 i servizi sulla situazione cecoslovacca

PRAGA - Carri armati sovietici dalle unità di occupazione dei cinque paesi del patto di Varsavia, in piazza Venceslao a Praga. Sul monumento è issata una bandiera cecoslovacca.

BeneLux

AMICI E NEMICI

LO SCRITTO in cod. nel l'ultima edizione di "L'Unità" (una pagina nera) espressioni nettamente positive contro l'intervento della Cecoslovacchia ci ha procurato numerose migliaia di lettere inaspettate: avrebbero voluto espressioni ancora più energiche, una condanna ancora più aperta. E sarebbe troppo comodo questo genere di "avvenimenti" per chi, dove ritorna a questa "vol" come a una "vol" del giorno precedente, la Cecoslovacchia era accendeva alla causa del socialismo nel mondo.

Non crediamo che i nostri lettori si sveglino da noi il linguaggio di un giornale borghese qualunque. Ma è questi (senza pochi in verità) che ci hanno sollecitato per un nuovo progetto di servizio di servizio di servizio da mandare dall'Unione Sovietica, rispondendo con altrettante addizionali.

Non crediamo che i nostri lettori si sveglino da noi il linguaggio di un giornale borghese qualunque. Ma è questi (senza pochi in verità) che ci hanno sollecitato per un nuovo progetto di servizio di servizio di servizio da mandare dall'Unione Sovietica, rispondendo con altrettante addizionali.

PRAGA - Una grande folla, giovedì soprattutto, attorno a un carro armato sovietico in una via del centro di Praga.

E' PARTITO ALLE 5 DI STAMMATINA DA FIUMICINA

Paolo VI in volo per la Colombia

L'arrivo alle 17 italiane

Un messaggio di saluto e di augurio di U. Thant: « Dubbo- ne costruire la pace e l'equità, la pace e l'equità. »
Accogliendo l'arrivo del Papa, il cardinale Torrea al Pantheon: « Il Papa è venuto a salutare di mio figlio »

4 - PAGINA 16

Příloha č. 7: Titulní strana italského deníku Paese Sera z 23. srpna 1968

Supplemento TURISMO Oggi PAESE SERA Venerdì 23 agosto 1968 00185 Roma - Via del Tesorini, 19 - Telefono 49.50.351 IL PAESE EDIZIONE DEL MATTINO Anno XIX - N. 224 - Lire 60 Il Congresso straordinario del PC ceco si è tenuto in una grande fabbrica PRAGA: IL «NUOVO CORSO» PRESTE ALL'OCCUPAZIONE

Ritiro delle truppe e libertà ai dirigenti o sciopero generale - Evacuate alcune città?

Un netto giudizio

L'improvviso, inatteso e tragico precipitare della crisi politica che aveva per protagonista il leader ceco, è un netto giudizio. Per il momento, la svolta è in corso, e ogni cosa si riferisce a questi avvenimenti e le discussioni che hanno preceduto la ineluttabile decisione di intervento armato da parte del «cinque» del Patto di Varsavia... Quando l'appello lanciato a Praga, alla vigilia del colloquio bilaterale con la URSS, raccomandava ai dirigenti cecoslovacchi, ponendoli uno ad uno, di mettere da parte rissentimenti e dissonanze e di presentarsi uniti alla trattativa, la «nozione degli effetti» si innestava su una grave minaccia reale: l'abbandono di un territorio del disastro, anche il più agguato, e l'irrimediabile internazionalizzazione del problema...

LA SITUAZIONE

- Fallito un tentativo di costituire un «governo anti-Dubček»: metà dei dirigenti che avevano accettato un simile ruolo hanno poi desistito clamorosamente
● Il governo legale chiede negoziati con il comando del Patto di Varsavia per discutere il ritiro delle truppe straniere
● Un Congresso straordinario del partito comunista in una grande fabbrica di Praga ritolse Dubček e chiese il ritiro delle truppe di occupazione entro 24 ore: altrimenti il PC proclamerà uno sciopero generale entro oggi
● Anche il Parlamento si è riunito (198 deputati su 300) ed ha espresso piena fedeltà al governo legale e al Presidente Svoboda
● Folle di cittadini cecoslovacchi avvicinano le truppe sovietiche per convincere i soldati che il socialismo non è minacciato da alcuna «contro-rivoluzione»
● Presentata all'ONU dagli occidentali una mozione di condanna per l'intervento

Longo: a Mosca abbiamo esposto il nostro dissenso

Ribadita dal Segretario del PCI al suo rientro a Roma la riprovazione dei comunisti italiani - Incontro a Parigi con Waldeck Rochet

Il Segretario del PCI in Longo ha confermato la «riprovazione» del comitato direttivo per l'intervento militare del disastro del Patto di Varsavia in Cecoslovacchia. Rivolte forti parole di dissenso nei confronti di Dubček, Fanfani ha affermato che tra i due partiti esiste una «costante» convergenza di opinioni. NELLA FOTO: Fanfani mentre parla ai giornalisti. * A PAGINA 2

PRAGA — Una folla di cittadini si dirige attorno a un carrozzone sovietico sulla quale tumano i giovani. Hanno preso parte su un camion

Bogotà in festa per Paolo VI

Accolto da grandi folle

- Il primo saluto al presidente Lleras-Bustillo
● Oggi il Papa partirà al «Campechino»
● Un appello alla convergenza nella carità cristiana
● A pagina 14 il servizio del nostro inviato Lillo Spadini

NELLA FOTO — L'arrivo di Paolo VI a Bogotà.

Benelux Sette o nessuno LE FORZE d'occupazione dei cinque paesi che hanno invaso la Cecoslovacchia sono intransigenti. Piuttosto che cedere, si preparano a fare da poliziotti al popolo ceco. Il presidente legale della Cecoslovacchia, Svoboda, è un «arso dall'Unione Sovietica». Che Dubček è cresciuto e ha studiato in Russia. E che il ritiro delle truppe di occupazione è un «arso dall'Unione Sovietica». Che Dubček è cresciuto e ha studiato in Russia. E che il ritiro delle truppe di occupazione è un «arso dall'Unione Sovietica».

BASTA UNA TELEFONATA! L'AUTO per TUTTI Concessionaria «FIAT» Vieni a vederla e cerca VICTIMA agli indirizzi con qualità perfetta W.A.M.A. UNA COLLIZZIONE D'ALTA CLASSE DEL MOBILE MODERNO PER LA CASA DI OGNI VIA DEL MASCHERINO, 1 TEL. 652558

TRASTEVERE Da oggi terzo itinerario: preferenza ai bus ● Il nuovo percorso da Monteverde Nuovo a piazza Argentina ★ IN CRONACA

Příloha č. 8: Třetí strana italského deníku Paese Sera z 23. srpna 1968

Venerdì 23 agosto 1968 PAESE SERA

Page 3

CECOSLOVACCHIA

Si è svolto malgrado gli ostacoli delle truppe d'occupazione

Il congresso comunista riunito in una grande fabbrica di Praga

● Sembra fallito il tentativo di dare vita a un "governo" anti-Dubček. Trattative tra Praga e i comandi sovietici

● Le truppe del Patto di Varsavia cominciano a ritirarsi dalle piccole città e ad abbandonare gli edifici pubblici

PRAGA - Un autotreno con diversi cecoslovacchi, salutato da cittadini di Praga, in una via centrale della città; a sinistra: un carro armato sovietico (Tg)

PRAGA. In un'occupazione della Cecoslovacchia da parte delle truppe sovietiche e del Patto di Varsavia (ovvero la Romania) è proseguita anche oggi l'attività politica e sociale. Le elezioni comunali, le elezioni provinciali e le elezioni cittadine si svolgono regolarmente. Le elezioni comunali si svolgono in un clima di libertà e di democrazia. Le elezioni provinciali si svolgono in un clima di libertà e di democrazia. Le elezioni cittadine si svolgono in un clima di libertà e di democrazia.

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

«La nostra indipendenza è profondamente lesa» Appello del governo di Praga ai popoli della Cecoslovacchia

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

● Per la prima volta nella storia uno Stato guidato dal partito comunista è aggredito da eserciti alleati di alcuni paesi socialisti - Invito alla calma e alla protesta dignitosa contro l'occupazione

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

Il numero dei delegati è di 1.000. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga. Il congresso si svolge in una grande fabbrica di Praga.

Příloha č. 9: Titulní strana italského deníku Paese Sera z 24. srpna 1968

Sabato 24 agosto 1968
Spec. est. n. 179

PAESE SERA

00185 Roma - Via del Trentini, 19 - Telefono 49.50.351 **IL PAESE** EDIZIONE DEL MATTINO Anno XIX - N. 225 - Lire 60

Si è aperta la speranza in una soluzione politica della gravissima crisi

LUNGA TRATTATIVA AL CREMLINO

Cecoslovacchi e sovietici si incontreranno anche oggi

● Il Presidente Svoboda ricevuto da Kossighin, Breznev e Podgorni - Calorose accoglienze della popolazione ● Dubcek è in Cecoslovacchia: il comandante Pavlovski ha detto alla madre che egli è trattenuto dai sovietici

IL PCI: È INDISPENSABILE CHE SIA ACCOLTA LA RICHIESTA DI RITIRARE LE TRUPPE

PRAGA - Un dimostrante sventola una bandiera socialista su un carro armato sovietico, mentre il carrettiere resta tranquillo al suo posto. La foto è stata scattata giovedì: ora le truppe cessate hanno avuto l'ordine di ritirarsi in periferia

MOSCA - Il presidente cecoslovacco Svoboda (a sinistra) accolto calorosamente dai moscoviti. Accanto a lui, sull'auto, sono da sinistra a destra i maggiori leaders sovietici: Kossighin, Breznev, Podgorni che si erano recati a incontrarlo all'aeroporto. I colloqui di ieri - al sole svelti - in una atmosfera cameratesca

● La nuova disciplina del traffico attraverso Gianicolo e Trastevere

È quasi perfetto il terzo itinerario

★ IN CROCIATA DI ROMA

● Non esce da 125 settimane sulla ruota di Cagliari

Aumenta la febbre per il «67»

Anche questa settimana la puntata sul 47 a Cagliari viene aumentata. Il ministero delle P.S. non si ritiene che siano stati superati i 10 miliardi di lire. Se il numero, ormai in ritardo da 125 settimane, dovesse uscire, il Lotto dovrà pagare una somma che supera i sessante miliardi.

● I comunisti italiani fanno appello alle forze di sinistra che hanno interesse « a differenziarsi decisamente dalla campagna e dal blocco reazionario » - Severa critica all'atteggiamento « irresponsabile » assunto dal governo Leone sul trattato di non proliferazione nucleare e sul Patto Atlantico

Le pagine 2-3-4 sono dedicate agli sviluppi della situazione cecoslovacca

In un discorso a cinquecentomila contadini Bogotà: il Papa chiede pacifiche riforme sociali per tutta l'America Latina

Contro 50 città aspri e fulminei attacchi Viet

● Colpita in particolare Da Nang ★ A PAG. 14

BeneLux

Queste ore

DA QUESTO angolo di giornale in cui Benelux pensa ad alta voce, sentite nell'aria il suo pensiero. Ma in queste ore sta accadendo qualcosa di più importante delle nostre opinioni e dei nostri sentimenti a Mosca, in una sala del vecchio castello (dopo non vuol dire la parola Cremlino). Il presidente cecoslovacco Svoboda sta trattando con i dirigenti sovietici sulla soluzione da dare alla tragica crisi. Un filo di speranza lancia nella trappola della giornata dell'incoscienza. Oggi dobbiamo parlare di speranza. Molto semplicemente, speriamo che la speranza prevale. E sappiamo non vuol dire il riconoscimento della forza, ma del diritto. Non vuol dire un'istituzione, ma ritorno alla strada maestra, quella su cui non si muovono i cannoni, ma la idea.

Il vecchio Svoboda ha detto a noi l'intero suo popolo e la solidarietà di milioni di uomini onesti (della solidarietà internazionale) a colpire il socialismo, un uomo come lui non sa che fare. Ha di fronte a sé i cuori di un paese che, in altre occasioni (vedi Cuba) ha saputo dare prova di coraggio e saggezza. La trattativa, a dispetto delle circostanze terribili e pericolose, non è tra nemici, ma tra uomini di senso comune.

BOGOTÀ - Paolo VI circondato da un imponente sbaramento di goliardi, mentre la Bolla lo acclamano. ★ A PAGINA 14 IL SERVIZIO DEL NOSTRO INVIATO LILLO SPADINI

DOMANI SUL PAESE SERA della DOMENICA

I GIORNI DI PRAGA

descritti da un testimone oculare

INTERVISTA CON SARTRE

Il supplemento **LIBRI**

LA NUOVA «500» FIAT

WAMA
UNA COLLEZIONE D'ALTA CLASSE DEL MOBILE MODERNO PER LA CASA DOGGE VIA DEL MASCHERONE, 1 - TEL. 455015

● A PAGINA 11
IL CALENDARIO DEGLI ESAMI DI RIPARAZIONE

Příloha č. 10: Titulní strana italského deníku Paese Sera z 24. srpna 1968

PAESE SERA

Martedì 27 agosto 1968
Reg. min. post. 02. 1/70

00185 Roma - Via del Turin, 19 - Telefono 49.50.351 IL PAESE EDIZIONE DEL MATTINO Anno XIX - N. 228 - Lire 60

Mentre aumenta la tensione nella Cecoslovacchia occupata

DRAMMATICA INCERTEZZA

Dopo quattro giorni di dure trattative al Cremlino molte voci sull'accordo ma nessuna conferma

- Indiscrezioni su un compromesso che prevederebbe il parziale ritiro delle truppe e il ritorno dei dirigenti del partito e del governo
- Tutte le vie di accesso a Praga occupate dalle truppe sovietiche - Convocato per oggi il CC del PC cecoslovacco - Appello a Svoboda
- Concordata con Bonn la «riflessione» dell'Italia sull'anti-H? - L'Unità esprime preoccupazione per il prolungarsi dei colloqui

TEM, KTERÝM VĚRÍME

Una delle manifestazioni diffuse in questi giorni a Praga. Riproduce la fotografia di Svoboda con Dubček, è intitolata «Colori nei quali abbiamo fiducia», chiede il ritiro delle truppe di occupazione ed esprime fedeltà alla pace e al socialismo.

PRAGA — Un documento eccezionale: una seduta del 14. Congresso straordinario del PC cecoslovacco, tenuto in condizioni di semi-clandestinità. Esso ha votato unanimemente la fiducia a Dubček, astrenendosi dalle cariche più importanti gli ultimi esponenti del «vecchio corso» (Telefoto AP).

Výsledky jednání XIV. sjezdu KSČ - JEDINÁ LINIE PŘÍSTÍCH DNŮ
Alexander Dubček
PRVNÍM TAJEMNÍKEM KSČ

Un numero della «liberata» Pravda, pubblicato clandestinamente in territorio sovietico. Il giornale ripete la decisione del partito comunista ceco a favore della fiducia a Dubček.

C'È UNA differenza essenziale nel modo con cui i vecchi e i giovani guardano agli avvenimenti cecoslovacchi. I vecchi sono portati a collegarli, confrontarli, misurarli su fatti di venti, di trenta o di quarant'anni fa, a cercare la causa lontana, a giudicarli in base a principi che, a lungo vestiti, nel dalle mente e dalla memoria, fanno parte ormai della loro personalità più intima. I giovani sono portati a guardarsi attorno, a saltare dalla vicenda deloggi alla domanda delle conseguenze. Li interessa la loro vita, che loro la presa diretta sul presente, ma è tutta preletta nell'avvenire. Così (ma solo per esemplificare, non per generalizzare, si intende) un vecchio lettore di scrive: «Ma come è possibile che l'unico atto della Rivoluzione d'Ottobre... Un giovane, invece: «Chi cosa

occorre ora del movimento socialista mondiale? Che cosa succederà ai movimenti di liberazione nazionali?».
Pravda nel vecchio sentimento di dolore, nel giovane un ribelle di reazione che non sottomette. Il lavoro dell'informazione del concetto. L'idea sarebbe che potessero prevalere e collaborare insieme, ora in Cecoslovacchia, nell'Unione Sovietica, ovunque, di fronte al compromesso immediato e di fronte alle prospettive lontane, la esperienza (ma non gli uomini) del vecchio, l'impugnazione (anche se non la fretta) del giovane.

Riunite a Chicago la Convenzione che deve nominare il candidato democratico alla Casa Bianca

Calano i voti per Humphrey Ted Kennedy ha rinunciato

Il senatore McCarthy

CHICAGO, 27. — La Convenzione nazionale elettorale del Partito democratico USA si è aperta nel seno a Chicago (ora 2.30 milioni di questanazione). L'atmosfera è tesa, i contrasti sono acuti e le previsioni della vigilia sembrano dover saltare: infatti da ulteriori sondaggi effettuati nella ultime ore, il favore per Humphrey sono stati sostenuti. I sondaggi, però, di non favore non supereranno il 30%. Da una survey indipendente della Gallup si parla ancora di un rilancio di Johnson: infatti Kennedy ha annunciato il suo ritiro. A PRAGHA 4 I NOSTRI SERVIZI

MONDIALI DI CICLISMO Dilettanti mezzofondo: gli azzurri in finale

Il calendario di calcio serie A ● Horeca: «Un difficile inizio per la Roma» ★ NELLO SPORT

BASTA UNA TELEFONATA! L'AUTO per TUTTI
Completamente «FIAT»
Verrà a cambiare a CASA VOOSTRA ogni trattativa nei migliori termini

● A PAGINA 12:
Cinque carbonizzati in una utilitaria presso Pescara

Priloha č. 12: Titulní strana italského deníku Corriere della Sera z 21. srpna 1968

Stamp area with 'ESEMPLARE D'OBBLIGO' and 'MILANO, MERCOLEDÌ 21 AGOSTO 1968 - L. 63'

LA GEOSLOVACCHIA INVASA da truppe russe, polacche e tedesche

Il praesidium del partito comunista ceco invita la popolazione a non opporre resistenza - Una improvvisa riunione a Mosca del comitato centrale del PCUS ha preceduto l'azione - La stampa russa accomuna nelle accuse Bonn e Praga

Praga 21 agosto. Nella capitale ceca, si è svolta una riunione del praesidium del partito comunista ceco, convocata dal primo segretario del partito comunista ceco, Karel Štrobil. Il praesidium ha invitato la popolazione a non opporre resistenza alle truppe che entrano nel paese.

ESCLUSO IL TRIANGOLO CARDIACO

Eisenhower resiste al male

Le condizioni del generale sono immutate, ma gli episodi di irraggiungibile ventosità sono stati meno frequenti - Criticista il cardinale White

Washington 20 agosto. Il generale Eisenhower, che si trova in un ospedale di Walter Reed, continua a resistere al male. Le condizioni del generale sono immutate, ma gli episodi di irraggiungibile ventosità sono stati meno frequenti.

DOPO ALCUNE ORE DI PAUSA

L'offensiva comunista si riaccende nel Vietnam

La zona sulla quale le forze comuniste continuano ad esercitare la maggiore pressione è quella attorno alle città di Tay Ninh. Soprattutto un piccolo presidio alleato nei pressi di Da Nang

La zona sulla quale le forze comuniste continuano ad esercitare la maggiore pressione è quella attorno alle città di Tay Ninh. Soprattutto un piccolo presidio alleato nei pressi di Da Nang.

Convocato da Johnson

Il consiglio di sicurezza dell'Onu si riunirà il 22 agosto, martedì. Il presidente Johnson ha convocato il consiglio di sicurezza dell'Onu per il 22 agosto, martedì.

Riunione segreta

di gerarchi al Cremlino. Mosca 20 agosto. Una riunione segreta di gerarchi del Pcus si è svolta il 20 agosto.

Forza fuggita in Messico

un diplomatico cubano. Città di Messico, 20 agosto. Si è appreso che un diplomatico cubano è fuggito in Messico.

Soldati israeliani uccisi da mine

nella striscia di Gaza. Gerusalemme 20 agosto. Un soldato israeliano è stato ucciso da una mina nella striscia di Gaza.

Un soldato israeliano è stato ucciso da una mina nella striscia di Gaza.

Un soldato israeliano è stato ucciso da una mina nella striscia di Gaza.

Un soldato israeliano è stato ucciso da una mina nella striscia di Gaza.

Un soldato israeliano è stato ucciso da una mina nella striscia di Gaza.

Priloha č. 14: Třetí strana italského deníku Corriere della Sera z 22. srpna 1968

GIORNALI 22 agosto 1968 CORRIERE DELLA SERA 3

CHIUSO DRAMMATICAMENTE IL "NUOVO CORSO" CECOSLOVACCO

LA LIBERTÀ PER LA CECOSLOVACCHIA DI PRAGA

Dietro l'invasore il vuoto

Come sono trascorse le prime ventiquattrore nella Cecoslovacchia occupata - I sovietici non sono ancora riusciti a trovare un uomo-fantoccia disposto ad avallare l'aggressione - Tutte le istituzioni legali del paese hanno condannato l'occupazione - Il protagonista del nuovo corso arrestato

La sera del 21 settembre giunse un sordo brontolio, ripreso all'Ungheria, in 1956 lasciò Budapest alla volta di carne. Ricordo come la manciata carentissima. Ma in Vienna. Le comunicazioni erano ininterrotte. Il colpo di mano era stato organizzato da un gruppo di ufficiali, ma solo di quelli che facevano parte del regime. Il colpo di mano era stato organizzato da un gruppo di ufficiali, ma solo di quelli che facevano parte del regime. Il colpo di mano era stato organizzato da un gruppo di ufficiali, ma solo di quelli che facevano parte del regime.

Il colpo di mano era stato organizzato da un gruppo di ufficiali, ma solo di quelli che facevano parte del regime. Il colpo di mano era stato organizzato da un gruppo di ufficiali, ma solo di quelli che facevano parte del regime. Il colpo di mano era stato organizzato da un gruppo di ufficiali, ma solo di quelli che facevano parte del regime.

Il colpo di mano era stato organizzato da un gruppo di ufficiali, ma solo di quelli che facevano parte del regime. Il colpo di mano era stato organizzato da un gruppo di ufficiali, ma solo di quelli che facevano parte del regime. Il colpo di mano era stato organizzato da un gruppo di ufficiali, ma solo di quelli che facevano parte del regime.

Il colpo di mano era stato organizzato da un gruppo di ufficiali, ma solo di quelli che facevano parte del regime. Il colpo di mano era stato organizzato da un gruppo di ufficiali, ma solo di quelli che facevano parte del regime. Il colpo di mano era stato organizzato da un gruppo di ufficiali, ma solo di quelli che facevano parte del regime.

Praga: un carro armato sovietico con un soldato sulla torretta e un cinghio puntato verso la grande piazza San Venceslao, nel centro della capitale cecoslovacca. Nella sfondo, fra il nuovo ministero e il monumento a Jan Venceslao, si vede il famoso orologio astrale.

Appello all'ONU

L'appello telegrafato all'ONU... (text continues)

Il piano predisposto

La possibilità che si accendesse... (text continues)

Cupa vittoria degli stalinisti

Con il ricorso alla forza i dirigenti del Cremlino hanno confermato l'incapacità di interpretare l'aria di rinnovamento che circola anche nei paesi dell'Europa orientale

Deplorazione di Thant

Il segretario generale dell'ONU... (text continues)

Insediamento di Dubček

Il segretario generale dell'ONU... (text continues)

Příloha č. 17: Titulní strana italského deníku Corriere della Sera z 28. srpna 1968

Anno 93 - N. 196 - L. 60 (Arretrato L. 120)

ESEMPLARE D'OBBLIGO

Fuori commercio per la distribuzione agli abbonati di legge.

Milano, Mercoledì 28 agosto 1968 - L. 60

CORRIERE DELLA SERA

Table with subscription rates and prices for different regions and advertising rates.

LA TRAGEDIA DEL POPOLO CECOSLOVACCO NON E' FINITA

Dubček e Dubček sono tornati a Praga e le truppe sovietiche restano nel paese

Il ritiro delle forze di occupazione praticamente subordinato alla «normalizzazione» - Annunciate « misure al servizio del potere socialista »; ma qual! - Controlli sulla stampa - Forte opposizione in Cecoslovacchia al « compromesso » - L'impegno di Dubček è di evitare un « bagno di sangue »

Non accordo ma dilazione

Nei primi giorni di agosto, il ministro degli Esteri sovietico, Andrej Kozyrev, ha...

Praga in attesa di notizie, la folla si raduna ogni volta all'ingresso di Moscov, sede della presidenza della repubblica, dopo il ritorno di Sbrodka...

Il comunicato ufficiale

MOSCA 27 agosto, notte. Il comunicato ufficiale del...

IL DRAMMATICO ANNUNCIO

Il capo dello Stato ha comunicato per radio i termini del pesante compromesso con Mosca...

IL DRAMMATICO ANNUNCIO

Il capo dello Stato ha comunicato per radio i termini del pesante compromesso con Mosca...

Gravi limiti alla libertà

Mosca 27 agosto, notte. Il ministro degli Esteri sovietico, Andrej Kozyrev, ha...

Invito alla calma

La radio della Romania ha annunciato che il presidente...

Dura necessità

La dura necessità di una normalizzazione è stata annunciata...

La seconda pagina

Il testo di questo articolo è stato pubblicato nella seconda pagina...

Enzo Bettiza

Enzo Bettiza, ministro degli Esteri italiano, ha commentato...

Příloha č. 18: Titulní strana italského deníku Tempo z 21. srpna 1968

NON POTETE USCIRE? ... con una cuffia comunicatore per telefono di AVIS ECONOMICA...

IL TEMPIO

perché ragionare alla velocità della luce? MAN-POP In dieci secondi... il rivoluzionario di dieci anni...

Roma - Anno XXV - N. 230 ... QUOTIDIANO INDIPENDENTE DEL MATTINO ... Mercoledì 21 agosto 1968

Drammatici sviluppi del contrasto tra Praga e Mosca

IL TEMPIO SOVIETICHE GIUNGERÀ IN COLOMBIA DOPO DODICI ORE DI VOLO SENZA SCALO Domani da Roma a Bogotà il «viaggio più lungo» del Papa

I primi reparti hanno varcato la frontiera dalla Polonia e dalla Germania Est alle ore 2 di questa notte Radio Praga ha dato la notizia interrompendo le normali trasmissioni ed ha invitato i cittadini a non prendere iniziative contro i contingenti russi - Nella giornata di ieri il Comitato Centrale del PCUS aveva tenuto una lunga riunione straordinaria al Cremlino

(Nostra servizio particolare) Praga, 21 agosto. Truppe sovietiche, soldati e della Germania Est, sono entrati nella città di Praga...

Johnson convoca il Consiglio di difesa Washington, 21 agosto. Il presidente Johnson ha convocato il Consiglio di Difesa...

Orchidee per Paolo VI Il papa partirà per il viaggio in Colombia dopo dodici ore di volo senza scalo...

perché ragionare alla velocità della luce? MAN-POP In dieci secondi... il rivoluzionario di dieci anni...

A PAGINA 10 - Il secondo articolo dell'Ammiraglio Fede... A PAGINA TREDECIM - Un articolo di Adolfo Alessandrini...

DOPO IL MONTO AI CANDIDATI PRESIDENZIALI Nixon solidale con Johnson nella fermezza per il Vietnam Forti contingenti comunisti premono su Saigon

Washington, 20 agosto. Il presidente Johnson ha convocato il Consiglio di Difesa...

Washington, 20 agosto. Il presidente Johnson ha convocato il Consiglio di Difesa...

Il grande salotto nel quale si sono svolti a Washington i lavori del comitato incaricato di preparare la piattaforma per la Convenzione Democratica (L'Espresso - Il Tempo)

Una scuderia del Boeing 707 sul quale viaggierà Paolo VI con i cardinali e 55 giornalisti. Il disegno è stato ricavato da un originale della "Fibrona Illustrata"

Per «Ike» morente escluso il trapianto Christian Barnard ha dato parere contrario, mentre Cooley si era detto moderatamente favorevole

Una flotta di navi-spia controlla le basi NATO A pagina 10, il secondo articolo del "L'Espresso" dell'Ammiraglio Fadin

Il grande salotto nel quale si sono svolti a Washington i lavori del comitato incaricato di preparare la piattaforma per la Convenzione Democratica (L'Espresso - Il Tempo)

Una scuderia del Boeing 707 sul quale viaggierà Paolo VI con i cardinali e 55 giornalisti. Il disegno è stato ricavato da un originale della "Fibrona Illustrata"

Per «Ike» morente escluso il trapianto Christian Barnard ha dato parere contrario, mentre Cooley si era detto moderatamente favorevole

Una flotta di navi-spia controlla le basi NATO A pagina 10, il secondo articolo del "L'Espresso" dell'Ammiraglio Fadin

Priloha č. 20: Titulní strana italského deníku Tempo z 24. srpna 1968

NON POTETE USCIRE?
 «Se esce o dall'ufficio commissionario per telefono gli AVVISI ECONOMICI chiamando uno dei seguenti numeri: 0446 e 0447. In tutti i casi il pagamento, senza maggiorazioni, avviene tramite contante»

IL TEMPO

PREZZO
 Sei numeri
 Sette numeri

Roma - Anno XXV - N. 221 DIREZIONE REDAZIONE E AMMINISTRAZIONE: Via Veneto 119, Tel. 48811, 48812, 48813, 48814, 48815, 48816, 48817, 48818, 48819, 48820, 48821, 48822, 48823, 48824, 48825, 48826, 48827, 48828, 48829, 48830, 48831, 48832, 48833, 48834, 48835, 48836, 48837, 48838, 48839, 48840, 48841, 48842, 48843, 48844, 48845, 48846, 48847, 48848, 48849, 48850, 48851, 48852, 48853, 48854, 48855, 48856, 48857, 48858, 48859, 48860, 48861, 48862, 48863, 48864, 48865, 48866, 48867, 48868, 48869, 48870, 48871, 48872, 48873, 48874, 48875, 48876, 48877, 48878, 48879, 48880, 48881, 48882, 48883, 48884, 48885, 48886, 48887, 48888, 48889, 48890, 48891, 48892, 48893, 48894, 48895, 48896, 48897, 48898, 48899, 48900. Concedibilità per le pubblicità SPV (Società per la Pubblicità) in Italia, 20 - Tel. 48834. QUOTIDIANO INDIPENDENTE DEL MATTINO MILANO - Ufficio di Registrazione Via Giuseppe Verdi, 2 - Tel. 897.724 Sabato 24 agosto 1968 5. Barilecino

OMOLOGATA
 L. 11
 BOA NAZIONALE CENTRALB
 O MANUBRE II
 BOBIO ROMANO
 ROMA AUT

Mentre nel Paese si accentua la resistenza passiva

ORA AL CREMLINO trattare direttamente»

«Non vada a Mosca per accettare un governo fantoccio imposto dai sovietici» ha detto prima di lasciare Praga - Al suo arrivo nella capitale russa è stato ricevuto, con una paradossale messa in scena, dalle calorose accoglienze riservate al Capo di uno «Stato fratello» - I contatti con i dirigenti del Cremlino erano stati decisi la notte dello spirito del gennaio» - La delegazione cecoslovacca composta anche di elementi filosovietici - I colloqui sono stati interrotti ieri sera e verranno ripresi questa mattina

TROPPE RUSSE AMMASSATE AL CONFINE CON LA ROMANIA

(Nostro servizio particolare)
 Mosca, 24 agosto. Dal Castello di Praga al Cremlino la vera «svolta» cecoslovacca si avrà a Mosca. Il Congresso è cancellato e il presidente Svoboda è stato invitato a Mosca. Il Cremlino ha deciso di trattare direttamente con i dirigenti cecoslovacchi. La delegazione cecoslovacca composta anche di elementi filosovietici è stata ricevuta dal presidente Breznev. I colloqui sono stati interrotti ieri sera e verranno ripresi questa mattina.

L'arrivo di Svoboda a Mosca seguito dalle «calorose accoglienze» riservate al Capo di uno «Stato fratello». Con il Presidente cecoslovacco sono sull'arrivo anche Breznev, Kossyghin e Podgorny

La folla cortina di riserbo che circonda l'arrivo di Svoboda in patria questa sera...
 La folla cortina di riserbo che circonda l'arrivo di Svoboda in patria questa sera...
 La folla cortina di riserbo che circonda l'arrivo di Svoboda in patria questa sera...

Prendere posto lungo la strada statale al Castello di Praga una...
 Prendere posto lungo la strada statale al Castello di Praga una...
 Prendere posto lungo la strada statale al Castello di Praga una...

REPRESSA NEL SANGUE L'OPPOSIZIONE DEI CECOSLOVACCHI

Dimostranti uccisi dai russi nelle strade di Praga e Jachmovo

Venti sarebbero stati i morti nella capitale e ventiquattro nel centro minerario - Ordine all'Esercito di non consegnare le armi - Cisar sfugge misteriosamente ai sovietici e parla alla radio - Manifestazioni anche a Berlino Est
 (Nostro servizio particolare)
 Praga, 24 agosto. In queste ultime ore sono stati uccisi venti dimostranti cecoslovacchi nelle strade di Praga e ventiquattro nel centro minerario di Jachmovo. L'ordine è stato dato all'Esercito di non consegnare le armi. Cisar, sfuggito misteriosamente ai sovietici, ha parlato alla radio. Manifestazioni sono state organizzate anche a Berlino Est.

Forza e prestigio
 Il secondo Capo di Stato ceco ha portato con sé a Mosca una delegazione che comprende vari conservatori...
 Il secondo Capo di Stato ceco ha portato con sé a Mosca una delegazione che comprende vari conservatori...

Il Papa deplora il ricorso alla violenza

A pagina 2 il servizio del nuovo vescovo speciale sul viaggio di S.S. Paolo VI in Colombia
 (Continua a pagina 11)

(Continua a pagina 11)

(Continua a pagina 11)

Příloha č. 22: Titulní strana italského deníku Tempo z 27. srpna 1968

NON POTETE USCIRE?
 Solo chi è dall'ultima commissione per telefono gli AVVISI ECONOMICI chiamano uno dei seguenti numeri: Dal 9 alle 12 - dalle 14 alle 20 Il pagamento, senza maggiorazione, avviene tramite esteri.

IL TEMPO

Perché mettono di MAN...
 in dieci...
 00187 Rom
 Martedì 27 agosto
 4000 Lire
 Sessanta lire

Roma - Anno XXV - N. 225 Sped. in abb. post. per. 1/28572 DIREZIONE SEDE e AMMINISTRAZIONE: P. Colonna 365 T. 04521 Concessione per la pubblicità SPI Pisciotti - Roma - Corso Venezia, 26 - Tel. 634541 QUOTIDIANO INDIPENDENTE DEL MATTINO MILANO Ufficio di Rappresentanza Via Giuseppe Verdi, 2 - Tel. 897724

VERSO UN COMPROMESSO CHE SEGNERÀ LA FINE DELLA «SVOLTA»

Mosca esclude il ritiro immediato

I sovietici tentano ancora di creare divisioni e contrasti in seno ai gruppi dirigenti cecoslovacchi e alla popolazione - Praga dovrebbe accettare una lunga permanenza delle truppe straniere nel suo territorio, in cambio della liberazione degli esponenti politici tratti in arresto e del «riconoscimento» degli attuali leaders del partito e del Paese - L'URSS pretende anche il ripristino della censura sulla stampa - Divergenze sui termini dell'accordo» tra gli stessi gerarchi del Cremlino - Ulteriormente rinviato il rientro in patria di Dubcek, Seoboda, Smrkovsky e Cernik - In programma per oggi un «vertice allargato» con la partecipazione di tutti gli aggressori

Ulbricht allarmato dalla crescente «posizione operaia»

(Nostro servizio particolare)
 Mosca, 26 agosto. Il vertice sovietico sulla Cecoslovacchia continua. La più drammatica fase della storia comunista va avanti in una serie impressionante di colpi di scena, che rendono credibile l'ipotesi di un «ritiro immediato» nel mondo dell'Occidente. Praga, Dubcek, Cernik, tutta la dirigenza ceca, sono sempre più «prigionieri» negli ineluttabili mura del Cremlino. Il servizio di ferro con i treni è diventato una vera e propria lotta senza esclusione di colpi. Praga è in un immediato ritiro degli invasori. Mosca sostiene che l'ordine deve essere ristabilito in un immediato futuro. Non si è da farsi eccessivo caso al riguardo: la posizione sovietica e dei suoi alleati, l'aggressione è inalterabile. Il ritiro avviene, se avviene, raramente, soltanto in modo graduale e parziale, lasciando dietro di sé una concentrazione di forze che, in attesa di un'occasione, si preparano a un'offensiva. In attesa di un'occasione, si preparano a un'offensiva. In attesa di un'occasione, si preparano a un'offensiva.

A sinistra, ancora un'immagine della «resistenza passiva» del popolo di Praga: un gruppo di giovani mostra i pugni contro un operatore sovietico che riprende la scena da bordo di un mezzo corazzato. A destra, la madre e la sorella del giovane praghese Zdenek Prihoda, deliberatamente schiacciato da un automezzo russo; le due donne sono state fotografate ieri, ai funerali del congiunto (Telefono AP)

AUMENTA LA TENSIONE NEL PAESE OCCUPATO PCI: un comunismo straccione

Sparano contro tre Ministri cecoslovacchi le truppe sovietiche in preda al nervosismo

I responsabili dei dicasteri dell'industria pesante, delle miniere e dei trasporti sono però rimasti illusi - Le radio legali clandestine sono sempre più potenti e sembra siano fornite dall'Esercito - Tagliate l'acqua e l'energia elettrica all'aeroporto della capitale in mano ai russi - Fucilato uno studente al centro di Praga - Battaglia nella zona industriale di Martin

(Nostro servizio particolare)
 Berlino, 26 agosto. Il nervosismo è in questi giorni al vertice di Mosca. Ma più che i risultati delle trattative al ministero, la situazione è preoccupante. I sovietici, con le loro truppe, stanno a guardare. I sovietici, con le loro truppe, stanno a guardare. I sovietici, con le loro truppe, stanno a guardare.

PCI: un comunismo straccione

Il Partito comunista italiano, per essere stata espressa nel corso di un'assemblea del partito di Mosca, l'idea di una separazione tra il partito e il governo, è stata respinta. Il partito è stato respinto. Il partito è stato respinto.

4

